

<https://doi.org/10.15388/vu.thesis.626>

<https://orcid.org/0000-0003-1268-550>

VILNIAUS UNIVERSITETAS

Ugnė Markevičiūtė

Europos Sąjungos valstybių narių
teisinis bendradarbiavimas perduodant
ir perimant nuteistuosius laisvės
atėmimu tolesniam bausmės atlikimui

DAKTARO DISERTACIJA

Socialiniai mokslai,
teisė (S 001)

VILNIUS 2024

Disertacija rengta 2018–2023 metais Vilniaus universitete.

Mokslinis vadovas – prof. habil. dr. Gintaras Švedas (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – S 001).

Gynimo taryba:

Pirmininkas – prof. dr. Jonas Prapiestis (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė, S 001).

Nariai:

prof. dr. Tomas Davulis (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – S 001),

doc. dr. Gabrielė Juodkaitė-Granskienė (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – S 001),

doc. dr. Libor Klimek (Banská Bystrica Matej Bel universitetas, Slovakijos Respublika, socialiniai mokslai, teisė – S 001),

prof. habil. dr. Vytautas Nekrošius (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – S 001).

Disertacija ginama viešame Gynimo tarybos posėdyje 2024 m. birželio 21 d. 11 val. Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Kazimiero Leono Sapiegos (302) auditorijoje. Adresas: Saulėtekio al. 9, 10221, 302, Vilnius, Lietuva, tel. +370 5 236 6185; el. paštas tf@tf.vu.lt

Disertaciją galima peržiūrėti Vilniaus universiteto bibliotekoje ir VU interneto svetainėje adresu:

<https://www.vu.lt/naujienos/ivykiu-kalendorius>

<https://doi.org/10.15388/vu.thesis.626>

<https://orcid.org/0000-0003-1268-550>

VILNIUS UNIVERSITY

Ugnė Markevičiūtė

Legal Cooperation Among the Member States of the European Union with Regard to Transfer of Prisoners for Further Execution of a Custodial Sentence

DOCTORAL DISSERTATION

Social Sciences,
Law (S 001)

VILNIUS 2024

The dissertation was prepared between 2018 and 2023 at Vilnius University.

Academic supervisor – Prof. Habil. Dr. Gintaras Švedas (Vilnius University, Social Sciences, Law – S 001).

This doctoral dissertation will be defended in a public meeting of the Dissertation Defence Panel:

Chairman – Prof. Dr. Jonas Prapiestis (Vilnius University, Social Sciences, Law – S 001).

Members:

Prof. Dr. Tomas Davulis (Vilnius University, Social Sciences, Law – S 001),
Assoc. Prof. Dr. Gabrielė Juodkaitė-Granskienė (Vilnius University, Social Sciences, Law – S 001),

Assoc. Prof. Dr. Libor Klimek (Matej Bel University Banská Bystrica, Slovak Republic, Social Sciences, Law – S 001),

Prof. Habil. Dr. Vytautas Nekrošius (Vilnius University, Social Sciences, Law – S 001).

The dissertation shall be defended at a public meeting of the Dissertation Defence Panel at 11 am on 21 June 2024 in Room No. 302 of Vilnius University Faculty of Law. Address: Saulėtekio av. 9, 10221, Room No. 302, Vilnius, Lithuania. Tel. +370 5 236 6185; e-mail: tf@tf.vu.lt

The text of this dissertation can be accessed at the library of Vilnius University, as well as on the website of Vilnius University:

www.vu.lt/lt/naujienos/ivykiu-kalendorius

SANTRUMPOS

Chartija	Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija
ES	Europos Sąjunga
ESTT, Teisingumo Teismas	Europos Sąjungos Teisingumo Teismas
ET	Europos Taryba
Europos kalėjų taisyklės	Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacijos šalims narėms Nr. R(2006) 2-rev „Dėl Europos kalėjų taisyklių“
EŽTK	Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija
EŽTT	Europos Žmogaus Teisių Teismas
Įstatymas	Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Europos Sąjungos valstybių narių sprendimų baudžiamosiose bylose tarpusavio pripažinimo ir vykdymo“
JTO	Jungtinių Tautų Organizacija
LAT	Lietuvos Aukščiausiasis Teismas
LR, Lietuva	Lietuvos Respublika
LR ANK	Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas
LR BK, baudžiamasis įstatymas	Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas
LR BPK	Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas
LR BVK, bausmių vykdymo įstatymas	Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodeksas
LR CK	Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas
LR Konstitucija	Lietuvos Respublikos Konstitucija
LRKT	Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas
Pagrindų sprendimas 2002/584/TVR	Europos Sąjungos Tarybos pagrindų sprendimas 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos
Pamatinis sprendimas 2005/214/TVR	Europos Sąjungos Tarybos pamatinis sprendimas 2005/214/TVR dėl abipusio pripažinimo principo taikymo finansinėms baudoms

Pamatinis sprendimas 2008/909/TVR	Europos Sąjungos Tarybos pamatinis sprendimas 2008/909/TVR dėl nuosprendžių baudžiamosiose bylose tarpusavio pripažinimo principo taikymo skiriant laisvės atėmimo bausmes ar su laisvės atėmimu susijusias priemones, siekiant jas vykdyti Europos Sąjungoje, iš dalies pakeistas Tarybos pamatiniu sprendimu 2009/299/TVR
Pamatinis sprendimas 2008/947/TVR	Europos Sąjungos Tarybos pamatinis sprendimas 2008/947/TVR dėl teismo sprendimų ir sprendimų dėl lygtinio nuteisimo tarpusavio pripažinimo principo taikymo siekiant užtikrinti lygtinio atleidimo priemonių ir alternatyvių sankcijų priežiūrą
Pilietybės įstatymas	Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymas
SESV	Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo
1970 m. Konvencija dėl nuosprendžių pripažinimo	1970 m. gegužės 28 d. Europos konvencija dėl tarptautinio baudžiamųjų nuosprendžių pripažinimo
1983 m. Konvencija dėl nuteistųjų perdavimo	1983 m. kovo 21 d. Europos konvencija dėl nuteistųjų asmenų perdavimo
1997 m. Papildomas protokolas	1983 m. Konvencijos dėl nuteistųjų perdavimo 1997 m. gruodžio 18 d. papildomas protokolas

TURINYS

ĮVADAS	9
1. NUTEISTŪJŲ LAISVĖS ATĖMIMU PERDAVIMAS (PERĖMIMAS) TOLIAU ATLIKTI BAUSMĘ KAIP TARPTAUTINIO TEISINIO BENDRADARBIAVIMO BAUDŽIAMOSIOSE BYLOSE FORMA	32
1.1. Tarptautinis teisinis bendradarbiavimas perduodant (perimant) nuteistuosius laisvės atėmimu toliau atlikti bausmę ir abipusio pripažinimo principo įtvirtinimo ES aplinkybės.....	32
1.2. Socialinė rehabilitacija kaip <i>ratio legis</i>	49
1.2.1. Socialinės rehabilitacijos esmė	49
1.2.2. Socialinės rehabilitacijos kriterijai ir jų vertinimas	58
2. NUTEISTŪJŲ LAISVĖS ATĖMIMU PERDAVIMO (PERĖMIMO) IŠ KITOS ES VALSTYBĖS NARĖS Į LIETUVOS RESPUBLIKĄ TOLIAU ATLIKTI BAUSMĘ PAGRINDAI IR SĄLYGOS	73
2.1. Kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo bendrosios nuostatos	77
2.2. Atsisakymas pripažinti ir vykdyti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo	94
2.2.1. Atskirų atsisakymo pripažinti ir vykdyti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo pagrindų turinys	103
2.2.1.1. Pagrindinių žmogaus teisių ir (ar) laisvių pažeidimas kaip pagrindas atsisakyti pripažinti ir vykdyti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo	120
2.2.1.2. Abipusio veikos baudžiamumo nebuvimas kaip pagrindas atsisakyti pripažinti ir vykdyti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo	130
2.3. Dalinis kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimas ir vykdymas	136

3. KITOS ES VALSTYBĖS NARĖS SPRENDIMU DĖL LAISVĖS ATĖMIMO PASKIRTOS BAUSMĖS DERINIMAS SU LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJO IR BAUSMIŲ VYKDYMO ĮSTATYMŲ REIKALAVIMAIS..	141
3.1. LR BK Specialiosios dalies straipsnio (jo dalies, punkto) parinkimas bausmės derinimo metu.....	142
3.2. Bausmės trukmės nustatymas bausmės derinimo metu	151
3.2.1. Bausmės trukmės nustatymas, kai asmuo kitoje ES valstybėje narėje nuteistas už kelių nusikalstamų veikų padarymą.....	161
3.2.2. Bausmės trukmės nustatymas, kai yra nuosprendžių sutaptis	167
3.2.3. Bausmės trukmės nustatymas, kai į bausmės trukmę reikia įskaityti kardomojo kalinimo laiką	173
3.3. Laisvės atėmimo bausmės atlikimo vietos nustatymo problematika	176
IŠVADOS	187
PASIŪLYMAI	189
LITERATŪROS SĄRAŠAS	192
SUMMARY	221
PADĖKA	248
MOKSLINIŲ PUBLIKACIJŲ SĄRAŠAS	249
MOKSLINIŲ RENGINIŲ, KURIUOSE BUVO PASKELBTI DISERTACIJOS TYRIMŲ REZULTATAI, SĄRAŠAS	250
INFORMACIJA APIE DISERTACIJOS AUTOREĮ.....	251

ĮVADAS

Viena kertinių kiekvienam ES piliečiui garantuojamų ir ES sutartyse (pavyzdžiui, ES sutarties 3 straipsnio 2 dalyje, SESV 21 straipsnyje, Chartijos 45 straipsnyje) *expressis verbis* įtvirtintų laisvių yra laisvas asmenų judėjimas, t. y. asmenų laisvė gyventi ir nevaržomai judėti ES teritorijoje. Viena vertus, įgyvendinant šią laisvę ir panaikinus ES valstybių narių vidaus sienas, milijonams ES piliečių atsivėrė platesnės galimybės laisviau keliauti ir (ar) įsikurti kitos ES valstybės narės teritorijoje. Kita vertus, asmenims laisvai judant ES teritorijoje ir nusikalstamas veikas padaryti peržengiant tam tikros ES valstybės narės teritorijos ribas tapo lengviau. Neišvengiamai ES valstybių narių teisminės institucijos (teismai) baudžiamosiose bylose pradėjo vis dažniau priiminėti apkaltinamuosius nuosprendžius¹ kitų ES valstybių narių piliečių atžvilgiu ir už padarytas nusikalstamas veikas skirti jiems laisvės atėmimo bausmes ar kitas priemones, susijusias su terminuotu ar neterminuotu laisvės atėmimu (toliau bendrai – ir laisvės atėmimas)².

Akcentuotina, kad pastaraisiais dešimtmečiais pastebimas kalinių (nuteistųjų) skaičiaus augimas visame pasaulyje. Naujausiais 2021 m. „The World Prison Brief“ internetinės duomenų bazės duomenimis, daugiau nei 11 milijonų suimtųjų ar laisvės atėmimo bausmę atliekančių asmenų visame pasaulyje yra laikomi kardomojo kalinimo ar laisvės atėmimo vietų įstaigose. Iš jų daugiau nei 1,4 milijono Europoje ir daugiau nei 466 tūkst.

¹ Atsižvelgiant į Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 1 straipsnio „a“ punktą, kuris įgyvendintas Įstatymo 2 straipsnio 13 punkte, terminai „nuosprendis“, „sprendimas“ disertacijoje vartojami kaip sinonimai ir reiškia ES valstybėje narėje baudžiamojo proceso metu teismo priimtą galutinį nuosprendį ar kitą sprendimą, kuriuo nuteistajam paskirta laisvės atėmimo bausmė ar kita priemonė, susijusi su terminuotu ar neterminuotu laisvės atėmimu.

² Atsižvelgiant į Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 1 straipsnio „b“ punktą, kuris įgyvendintas Įstatymo 2 straipsnio 13 punkte, terminai „bausmė“, „laisvės atėmimas“ disertacijoje vartojami kaip sinonimai ir reiškia ES valstybėje narėje baudžiamojo proceso tvarka dėl nusikalstamos veikos įvykdymo ribotam arba neribotam laikui paskirtą laisvės atėmimo bausmę arba su laisvės atėmimu susijusią priemonę. Pabrėžtina, kad Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR sąvokos „nuosprendis“ ir „bausmė“ Įstatymo 2 straipsnio 13 punkte perkeltos bendra sąvoka „sprendimas dėl laisvės atėmimo bausmės“, kuri apibrėžta kaip baudžiamojo proceso metu teismo priimtas galutinis nuosprendis ar kitas sprendimas, kuriuo nuteistajam paskirta laisvės atėmimo bausmė ar kita priemonė, susijusi su terminuotu ar neterminuotu laisvės atėmimu. Kadangi Įstatymo II skyriaus nuostatos taikomos ne tik laisvės atėmimo bausmėms, bet ir kitoms priemonėms, kurios susijusios su terminuotu ar neterminuotu laisvės atėmimu, disertacijoje vartojamas bendresnis terminas „sprendimas dėl laisvės atėmimo“.

ES valstybėse narėse³ (Fair, Walmsley, 2021, p. 11–14; 17). Kartu nuolatos auga ir nuteistųjų – užsienio valstybių piliečių skaičius. Šis pokytis ypač reikšmingas ES valstybėse narėse, kuriose vidutiniškai vienas iš penkių laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų yra užsienio valstybės pilietis (Hofstee-van der Meulen, 2015, p. 350). Konkretus laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų užsieniečių skaičius atskirose ES valstybėse narėse skiriasi ir svyruoja nuo 1,1 procento Rumunijoje iki 73,7 procento Liuksemburgo Didžiojoje Hercogystėje (prisonstudies.org, 2023). Atsižvelgiant į nurodytas tendencijas, natūraliai išaugo poreikis stiprinti ES valstybių narių teisinį bendradarbiavimą baudžiamosiose bylose, apimant ir nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimą (perėmimą) iš vienos ES valstybės narės į kitą tolesniam bausmės atlikimui. Be to, svarbu užtikrinti, kad šis bendradarbiavimas vyktų netrukdomai ir efektyviai.

Dar viena priežastis skatinti tarptautinį teisinį bendradarbiavimą baudžiamosiose bylose – nuteistųjų resocializacija⁴ ir sėkmingas sugrįžimas į visuomenę po bausmės atlikimo (reintegracija) kaip pagrindinis laisvės atėmimo bausmės tikslas ir šios bausmės esmė. Intervencijos į žmogaus teises ir laisves kontekste laisvės atėmimo bausmės atlikimas išskiriamas kaip sukeliantis itin reikšmingus padarinius (Sakalauskas, Norvaišytė, 2022, p. 340). Atsižvelgiant į tai, turi būti stengiamasi nuteistojo užsieniečio padėti sureguliuoti taip, kad jo ryšiams su šeima, socialine ir profesine aplinka būtų kiek įmanoma mažiau pakenkta. Laisvės atėmimo bausmės vykdymo procese turi būti siekiama, kad nuteistasis neprarastų jokios kitos teisės ir laisvės, išskyrus teisę savarankiškai pasirinkti gyvenamąją vietą (Jokubauskas, 2006, p. 71). Akivaizdu, kad nuteistojo atskyrimas nuo šeimos, užsienio valstybės kalbos nemokėjimas, socialinių ryšių trūkumas ir (ar) kultūriniai skirtumai

³ Belgijos Karalystėje – 10 808; Italijos Respublikoje – 53 930; Liuksemburgo Didžiojoje Hercogystėje – 548; Nyderlandų Karalystėje – 10 542; Prancūzijos Respublikoje – 62 991; Vokietijos Federacinėje Respublikoje – 58 004; Airijoje – 3 802; Danijos Karalystėje – 4 227; Graikijos Respublikoje – 11 001; Ispanijos Karalystėje – 55 433; Portugalijos Respublikoje – 11 603; Austrijos Respublikoje – 8 132; Suomijos Respublikoje – 2 743; Švedijos Karalystėje – 7 607; Čekijos Respublikoje – 18 969; Estijos Respublikoje – 2 231; Kipro Respublikoje – 716; Latvijos Respublikoje – 3 124; Lenkijos Respublikoje – 71 907; Lietuvos Respublikoje – 5 153; Maltos Respublikoje – 821; Slovakijos Respublikoje – 10 333; Slovėnijos Respublikoje – 1 360; Vengrijoje – 16 752; Bulgarijos Respublikoje – 6 427; Rumunijoje – 22 921; Kroatijos Respublikoje – 3 941.

⁴ Siekiant sąvokų nuoseklumo ir aiškumo, toliau disertacijoje nuteistųjų resocializacijai įvardyti pasirinktas Pamatiniame sprendime 2008/909/TVR (pavyzdžiui, 3 straipsnio 1 dalyje, 4 straipsnio 4 dalyje) ir Įstatyme (pavyzdžiui, 2 straipsnio 11 punkte, 3 straipsnio 1 dalyje) vartojamas terminas „socialinė rehabilitacija“.

atliekant bausmę toli nuo namų gali tik dar labiau padidinti neigiamus nuteistojo išgyvenimus ir sustiprinti nubaudimo poveikį, o bausmės atlikimas „arčiau namų“ padeda užtikrinti, kad šie padariniai būtų kiek įmanoma labiau minimizuoti. Nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimas (perėmimas) iš vienos ES valstybės narės į kitą nėra tik viena iš teisinio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose formų. Praktikoje tokio bendradarbiavimo reikšmingumas yra platesnis ir netgi susijęs su humanitariniais tikslais, kadangi užtikrina nuteistiesiems užsieniečiams galimybę bausmę atlikti toje valstybėje, kurioje jie gyveno iki nusikalstamos veikos padarymo ir su kuria juos sieja reikšmingi šeiminiai, socialiniai, ekonominiai ir (ar) kultūriniai ryšiai. Be to, ir socialinės rehabilitacijos priemonės efektyviausia taikyti toje valstybėje, į kurią nuteistasis sieks integruotis po bausmės atlikimo. Tradiciškai tiek tarptautinėse sutartyse dėl nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo (perėmimo) tolesniam bausmės atlikimui, tiek teismų praktikoje, tiek teisės doktrinoje pažymima, kad užsienio valstybėje nuteistų asmenų socialinę rehabilitaciją ir reintegraciją į visuomenę geriausiai užtikrina nuteistųjų užsieniečių perdavimas tolesniam bausmės atlikimui į jų pilietybės valstybę.

LR Konstitucijos 13 straipsnyje nustatyta, kad Lietuvos valstybė globoja savo piliečius užsienyje. Be to, LR Konstitucijos 32 straipsnyje įtvirtinta, kad negali būti draudžiama Lietuvos Respublikos piliečiams grįžti į Lietuvos Respubliką. Šiomis teisėmis gali pasinaudoti ir tie LR piliečiai, kurie užsienio valstybėje buvo nuteisti laisvės atėmimo bausme ar kita priemone, susijusia su terminuotu ar neterminuotu laisvės atėmimu. Tiesa, tik tuo atveju, jeigu tam yra teisinis pagrindas (Švedas, 2007, p. 24). Teisinėje literatūroje įprasta nurodyti, kad teisinės galimybes užsienio valstybėje nuteistiems asmenims sugrįžti į pilietybės valstybę ir joje atlikti paskirtąją bausmę nustato tarp atskirų valstybių sudarytos dvišalės (trišalės) ir daugiašalės tarptautinės sutartys (įprastai konvencijos) (Švedas, 2007, p. 24–25; Suominen, 2011, p. 27; Vandennieuwenhuysen, 2022, p. 2). Iš jų paminėtinos dar XX a. pabaigoje priimtoms ET konvencijos, taikytos ir ES valstybėms narėms, įskaitant Lietuvos Respubliką. Pavyzdžiui, 1970 m. Konvencija dėl nuosprendžių pripažinimo, 1983 m. Konvencija dėl nuteistųjų perdavimo ir jos 1997 m. Papildomas protokolai. Be to, minėtina trišalė Lietuvos Respublikos, Estijos Respublikos ir Latvijos Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių (Lietuvos Respublikos, Estijos Respublikos..., 1992), dvišalė Lietuvos Respublikos ir Lenkijos Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos, darbo ir baudžiamosiose bylose (Lietuvos Respublikos ir Lenkijos Respublikos..., 1994), dvišalis Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir

Norvegijos Karalystės Vyriausybės susitarimas dėl nuosprendžių baudžiamosiose bylose, kuriais paskirtos laisvės atėmimo baudmės ar su laisvės atėmimu susijusios priemonės, pripažinimo ir vykdymo (Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Norvegijos..., 2014) ir pan.

Ir nors šiuose teisiniuose instrumentuose įtvirtintomis nuostatomis siekta išplėsti tarptautinį teisinį bendradarbiavimą, kuris būtų naudingas teisingumo vykdymui ir sudarytų palankesnes sąlygas nuteistųjų socialinei rehabilitacijai baudmę atliekant įprastoje socialinėje aplinkoje, konvencijos rėmėsi tokiais tarptautiniais teisiniais principais kaip *pouvoir diplomatique*, nesikišimo, abipusio (dvigubo) veikos baudžiamumo⁵, politinės diskrecijos, piliečių neišdavimo (Fichera, Janssens, 2007, p. 181). Taigi, praktinis konvencijų, skirtų tarptautiniam teisiniam bendradarbiavimui baudžiamosiose bylose, taikymas išliko sudėtingas, bendradarbiavimo procedūros trukdavo nepateisinamai ilgai, neretai neveiksmingai ir priklausydavo nuo konkrečių valstybių geros valios ir noro bendradarbiauti. Valstybės tarptautinių konvencijų narės išlaikė plačias galimybes atsisakyti vykdyti užsienio valstybės teisinio bendradarbiavimo prašymus, įskaitant ir prašymus dėl nuteistųjų laisvės atėmimo perdavimo (perėmimo) tolesniam baudmės atlikimui, todėl nebuvo garantijų, kad bendradarbiavimas bus sėkmingas ir nuteistieji užsieniečiai likusios baudmės atlikimui bus perduoti į jiems socialinės rehabilitacijos priemonių taikymo prasme palankiausią valstybę. Dvišalės (trišalės) tarptautinio teisinio bendradarbiavimo sutartys, įtvirtinusios nuteistųjų laisvės atėmimo perdavimo (perėmimo) toliau atlikti baudmę pagrindus ir sąlygas, buvo skirtos išimtinai konkretų susitarimą pasirašiusioms valstybėms.

Aptariama situacija nebuvo suderinama su šiuolaikiniu ES valstybių narių siekiu bendradarbiauti efektyviai, be didesnių formalumų, pasitikint viena kitos teisinėmis sistemomis ir iš esmės nekvestionuojant kitų ES valstybių narių teismų sprendimų, apimančių ir sprendimus dėl laisvės atėmimo. Atsižvelgiant į tai, ES valstybėms narėms bendradarbiaujant ir baudžiamosios teisės srityje pradėtas taikyti iš ES ekonominių laisvių srities kildinamas abipusio pripažinimo principas⁶, kurį Europos Vadovų Taryba dar 1999 m. spalio 15–16 d. Suomijos Respublikos mieste Tampereje vykusiame susitikime dėl laisvės, teisingumo ir saugumo erdvės kūrimo skatinimo ES įvardijo teisinio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose „kertiniu akmeniu“

⁵ Disertacijoje terminai „abipusis veikos baudžiamumas“ ir „dvigubas veikos baudžiamumas“ vartojami kaip sinonimai.

⁶ Disertacijoje terminai „abipusio pripažinimo principas“ ir „tarpusavio pripažinimo principas“ vartojami kaip sinonimai.

(angl. *cornerstone*). Pažymėtina, kad abipusio pripažinimo principas kaip ES teisinio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose pagrindas yra glaudžiai susijęs su abipusiu ES valstybių narių pasitikėjimu (angl. *mutual trust*) viena kitos teisinėmis sistemomis.

Šiuo metu abipusio pripažinimo principo taikymas ES valstybėms narėms bendradarbiaujant baudžiamosiose bylose jau yra tiesiogiai įtvirtintas SESV. SESV 82 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad teisminis bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose yra grindžiamas nuosprendžių ir teismo sprendimų tarpusavio pripažinimo principu. Abipusio pripažinimo kaip teisinio ES valstybių narių bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose principo esmę sudaro tai, kad, ES valstybėms narėms tarpusavyje pasitikint viena kitos nacionalinėmis teisinėmis sistemomis, vienoje ES valstybėje narėje priimti teisminių institucijų (teismų) sprendimai, nepriklausomai nuo nacionalinių baudžiamųjų teisių sistemų skirtingumų, turi būti pripažinti ir vykdomi kitoje ES valstybėje narėje tokiomis pačiomis sąlygomis, tarsi būtų priimti nacionalinės teisminės institucijos (teismo). Teisinėje literatūroje pabrėžiama, kad tiesioginis abipusio pripažinimo principo įtvirtinimas aukščiausio lygmens ES mastu teisės akte – SESV yra pirmasis teisinis pagrindas ES, leidžiantis pripažinti laisvės atėmimo bausmes ar kitas priemones, susijusias su terminuotu ar neterminuotu laisvės atėmimu, siekiant jas vykdyti ES (Klimek, 2017, p. 271).

Apie tai, kad abipusis pripažinimas yra vienas kertinių ir šiuo metu teisėkūrą ES mastu formuojantis principas, liudija ir tai, kad nuo 2002 m. buvo priimtas ne vienas šiuo principu grindžiamas ir iki šiol skirtingose teisinio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose srityse taikomas ES teisės aktas. Pavyzdžiui, Pagrindų sprendimas 2002/584/TVR, kuriuo pakeista klasikinė ekstradicijos (išdavimo) sistema, taikyta ir tarp ES valstybių narių, ir kuris kitaip teisinėje literatūroje dar įvardijamas kaip reikšmingas šuolis nuo tradicinės ekstradicijos (išdavimo) teisės link spartaus ir aukšto valstybių narių tarpusavio pasitikėjimo (Fichera, 2009, p. 78) ar kaip „kelrodė taisyklė“ ES valstybių narių teisiniame bendradarbiavime baudžiamosiose bylose (Jimeno-Bulnes, 2003, p. 625–626). Pamatinis sprendimas 2005/214/TVR, kurio esmė – palengvinti sprendimų dėl piniginių baudų vykdymą toje ES valstybėje narėje, kuri nėra ES valstybė narė, kurioje tos baudos buvo paskirtos. Be to, minėtinas Pamatinis sprendimas 2008/947/TVR, kuriuo nustatytos taisyklės yra skirtos sudaryti palankesnes sąlygas nuteistųjų socialinei rehabilitacijai ir taikyti tinkamoms lygtinio paleidimo iš laisvės atėmimo vietų priemonėms ar alternatyvioms sankcijoms nuteistiesiems, kurie negyvena nuosprendį priėmusioje ES valstybėje narėje.

Tarpusavio pripažinimo principu grindžiamas ir šio disertacinio tyrimo pagrindą sudarantis Pamatinis sprendimas 2008/909/TVR, iš dalies pakeistas 2009 m. vasario 26 d. ES Tarybos pamatiniu sprendimu 2009/299/TVR, stiprinančiu asmenų procesines teises bei skatinančiu tarpusavio pripažinimo principo taikymą sprendimams, priimtiems tam tikram asmeniui asmeniškai nedalyvavus teisiniame nagrinėjime (ES Tarybos pamatinis sprendimas 2009/299/TVR..., 2009). Paminėtina, kad po šių pakeitimų Pamatinis sprendimas 2008/909/TVR buvo papildytas nuostatomis, kurių pagrindu ir esant tam tikroms sąlygoms, ES valstybė narė gali pripažinti ir vykdyti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo neatsižvelgdama į tai, kad asmuo, kaltinamas dėl nusikalstamos veikos padarymo, nedalyvavo teisiniame baudžiamosios bylos nagrinėjime šį sprendimą priėmusioje ES valstybėje narėje.

Pažymėtina ir tai, kad pamatiniai sprendimai kaip antrinės ES teisės aktai nėra tiesiogiai taikomi, todėl ES valstybės narės privalo priimti nacionalinius teisės aktus jiems įgyvendinti (Abramavičius, Mickevičius, Švedas, 2005, p. 14). Pamatiniai sprendimai ES valstybėms narėms yra privalomi rezultatų, kuriuos reikia pasiekti per juose nustatytą terminą, atžvilgiu, paliekant ES valstybėms narėms teisę pasirinkti jų įgyvendinimo būdus ir formas (Abramavičius, Mickevičius, Švedas, 2005, p. 14). Pagal Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 29 straipsnio 1 dalį, šio ES teisės akto nuostatos ES valstybių narių teisinėse sistemose turėjo būti įgyvendintos iki 2011 m. gruodžio 5 d. Europos Komisija, 2014 m. įvertinusi, kaip ES valstybės narės įgyvendina pamatinius sprendimus, įskaitant ir Pamatinį sprendimą 2008/909/TVR, nustatė, kad tik mažoji dalis – 5 iš 28 – ES valstybių narių laiku įgyvendino Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR nuostatas. Veiksmingas ir efektyvus teisinis bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose, įskaitant bendradarbiavimą dėl nuteistųjų laisvės atėmimo perdavimo (perėmimo) toliau atlikti bausmę, yra neįmanomas, jeigu ES priimtų pamatinių sprendimų nuostatos nėra įgyvendintos bendradarbiaujančiose ES valstybėse narėse, todėl pirmaisiais metais po Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR įsigaliojimo jo taikymas buvo sudėtingas (Europos Komisijos ataskaita Europos Parlamentui..., 2014). Akcentuotina, kad nuo 2020 m. sausio 1 d., kuomet Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR nuostatas į nacionalinę teisę perkėlė Bulgarijos Respublika, laikytina, kad visos ES valstybės narės yra įgyvendinusios Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR nuostatas (European Judicial Network, 2023). Taigi, šiuo metu ES valstybių narių nacionalinėse teisinėse sistemose įgyvendintos Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR nuostatos sudaro teisinio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose sistemą, pagal kurią viena ES

valstybė narė (vykdančioji valstybė – ES valstybė narė, kuriai perduodamas nuosprendis jį pripažinti ir vykdyti), siekdama sudaryti palankesnes sąlygas nuteistojo socialinei reabilitacijai, pripažįsta ir vykdo kitos ES valstybės narės (išduodančiosios valstybės – ES valstybės narės, kurioje priimtas nuosprendis) sprendimą dėl laisvės atėmimo.

Pastebėtina ir tai, kad Pamatinis sprendimas 2008/909/TVR nuo 2011 m. gruodžio 5 d. pakeitė Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 26 straipsnio 1 dalyje nurodytas valstybių narių santykiams taikomas konvencijas dėl nuteistųjų perdavimo (nedarant poveikio jų taikymui tarp ES valstybių narių ir trečiųjų šalių): 1970 m. Konvenciją dėl nuosprendžių pripažinimo, 1983 m. Konvenciją dėl nuteistųjų perdavimo ir jos 1997 m. Papildomą protokolą, 1990 m. birželio 19 d. Konvenciją dėl 1985 m. birželio 14 d. Šengeno susitarimo dėl laipsniško bendrų sienų kontrolės įgyvendinimo (jos III antraštinės dalies 5 skyrių), 1991 m. lapkričio 13 d. Europos Bendrijų valstybių narių konvenciją dėl užsienyje paskirtų nuosprendžių baudžiamosiose bylose vykdymo. Tiesa, remiantis Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 26 straipsnio 2 dalimi, ES valstybėms narėms paliekama galimybė ir toliau sudaryti bei taikyti galiojančius dvišalius (trišalius) ar daugiašalius susitarimus ar tvarką, jeigu tai leidžia praplėsti ar papildyti šio pamatinio sprendimo tikslus ir padeda supaprastinti ar dar labiau palengvinti bausmių vykdymo procesą, apie tai iš anksto pranešus ES Tarybai ir Komisijai. Pavyzdžiui, šiuo metu Lietuvos Respublika su kitomis ES valstybėmis narėmis atskirai yra sudariusi tik dvišalę sutartį su Lenkijos Respublika ir trišalę sutartį su Estijos ir Latvijos Respublikomis. Vis dėlto Lietuvos Respublika nėra pateikusi deklaracijos, kad bendradarbiaudama su šiomis ES valstybėmis narėmis perduodant (perimant) nuteistuosius laisvės atėmimu toliau atlikti bausmę ir toliau taikys šiuos susitarimus (Declarations of Member States on FD 2008/909/JHA). Be to, LR BPK 365⁵ straipsnyje, *inter alia*, įtvirtinta, kad ES valstybės narės priimti sprendimai dėl laisvės atėmimo (bausmės) Lietuvos Respublikoje pripažįstami ir vykdomi pagal Įstatymo ir LR BPK VII dalies nuostatas.

Lietuvos Respublikoje Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR nuostatos buvo įgyvendintos atskiru, 2014 m. lapkričio 13 d. priimtu Įstatymu, kuris įsigaliojo praėjus kone penkeriems metams po nustatytojo Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR nuostatų įgyvendinimo termino pabaigos – 2015 m. balandžio 1 d. Akcentuotina, kad kompetentingi nacionaliniai teismai bylose dėl kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje ar Lietuvos Respublikoje priimtų sprendimų dėl laisvės atėmimo perdavimo vykdyti kitai ES valstybei narei tiesiogiai taiko ne Pamatinį sprendimą 2008/909/TVR, bet jo nuostatas

įgyvendinantį nacionalinį Įstatymą ir, esant poreikiui, LR BK, LR BPK ir LR BVK įtvirtintas taisykles.

Nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimas (perėmimas) tolesniam bausmės atlikimui kaip viena iš tarptautinio teisinio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose formų užima reikšmingą vietą tarptautinio teisinio bendradarbiavimo kontekste (Švedas, 2007, p. 20). Šią aplinkybę patvirtina naujausi Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos⁷ viešai skelbiami duomenys, kurie rodo, kad per metus gaunama iki 100 kitų ES valstybių narių kreipimūsi dėl nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo Lietuvos Respublikai tolesniam bausmės atlikimui pagal Pamatinį sprendimą 2008/909/TVR įgyvendinantį Įstatymą. Iš jų 2019 m. – 73; 2018 m. – 92; 2017 m. – 51; 2016 m. – 53 (Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, 2020). Be to, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija 2023 m. birželio 19 d. pateikė informaciją apie Europos kalėjimų ir pataisos tarnybų organizacijos (angl. *European Organisation of Prison and Correctional Services* (EUROPRI)) renkamus statistinius duomenis dėl nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo (perėmimo) tolesniam bausmės atlikimui pagal Pamatinį sprendimą 2008/909/TVR įgyvendinančius atskirų ES valstybių narių nacionalinius įstatymus. Šie duomenys rodo, kad, palyginti su kitomis ES valstybėmis narėmis, Lietuvos Respublika gauna gana nemažai kreipimūsi dėl nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo į Lietuvos Respubliką tolesniam bausmės atlikimui. Pavyzdžiui, laikotarpiu nuo Įstatymo, įgyvendinančio Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR nuostatas, įsigaliojimo Lietuvos Respublikoje 2015 m. iki 2020 m. imtinai Lietuvos Respublikoje gauta iš viso 350 kreipimūsi dėl kitoje ES valstybėje narėje laisvės atėmimu nuteisto asmens perdavimo Lietuvos Respublikai tolesniam bausmės atlikimui. Iš jų 2015 m. – 17; 2016 m. – 53; 2017 m. – 51; 2018 m. – 94; 2019 m. – 74; 2020 m. – 61. Iš visų 350 per 6 metų laikotarpį Lietuvos Respublikoje gautų kreipimūsi pripažinti ir vykdyti kitoje ES valstybėje narėje priimtą sprendimą dėl laisvės atėmimo išnagrinėti ir patenkinti 183, arba daugiau nei 52 procentai, kreipimūsi. Visa tai rodo, kad mažiausiai 183 kartus kitoje ES valstybėje narėje laisvės atėmimu nuteisti asmenys (dažniausiai LR piliečiai) buvo perduoti Lietuvos Respublikai tolesniam bausmės atlikimui. Iš jų 2015 m. – 3; 2016 m. – 24; 2017 m. – 30; 2018 m. – 46; 2019 m. – 55; 2020 m. – 25. Vertinant santykį tarp iš kitų ES valstybių narių gautų ir patenkintų kreipimūsi dėl kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės

⁷ Iki 2021 m. liepos 1 d. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija buvo Lietuvos Respublikos kompetentinga institucija priimti kitų ES valstybių narių prašymus dėl nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo tolesniam bausmės atlikimui.

atėmimo pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje (183 iš 350) pastebėtina, kad kitų ES valstybių narių sprendimai dėl laisvės atėmimo Lietuvos Respublikoje yra dažniau pripažįstami ir vykdomi, negu kad juos atsisakoma pripažinti ir vykdyti.

Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad per tą patį laikotarpį į kitų ES valstybių narių kompetentingas institucijas dėl Lietuvos Respublikoje laisvės atėmimu nuteistų asmenų perdavimo kitai ES valstybei narei tolesniam bausmės atlikimui Lietuvos Respublikos kompetentingos institucijos kreipėsi iki 30 kartų, iš jų 2015 m. – 3; 2016 m. – 2; 2017 m. – 5; 2018 m. – 5; 2019 m. – 9; 2020 m. – 6. Atsižvelgiant į šiuos statistinius duomenis pastebėtina, kad Lietuvos Respublika kreipimusi dėl kitoje ES valstybėje narėje laisvės atėmimu nuteisto asmens perdavimo į Lietuvos Respubliką tolesniam bausmės atlikimui gauna daugiau, negu kad jų išsiunčia. Tokia tendencija taip pat rodo, kad atvejų, kuomet kitose ES valstybėse narėse yra nuteisiami LR piliečiai arba čia nuolatos gyvenantys asmenys, yra daugiau negu tokių, kuomet Lietuvos Respublikoje laisvės atėmimu yra nuteisiami kitų ES valstybių narių piliečiai.

Lietuvos kalėjimų tarnybos⁸ (anksčiau – Kalėjimų departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos) pateiktais duomenimis, laikotarpiu nuo 2021 m. liepos 1 d. iki 2022 m. gruodžio 31 d. gauti 59 kreipimaisi iš 14 ES valstybių narių dėl nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo Lietuvos Respublikai tolesniam bausmės atlikimui pagal Pamatinį sprendimą 2008/909/TVR įgyvendinantį Įstatymą. Iš jų 14 – iš Švedijos Karalystės; 9 – iš Vokietijos Federacinės Respublikos; 7 – iš Austrijos Respublikos; 7 – iš Suomijos Respublikos; 5 – iš Danijos Karalystės; 4 – iš Čekijos Respublikos; 3 – iš Nyderlandų Karalystės; 2 – iš Estijos Respublikos; 2 – iš Lenkijos Respublikos; 2 – iš Prancūzijos Respublikos; 1 – iš Portugalijos Respublikos; 1 – iš Rumunijos; 1 – iš Latvijos Respublikos; 1 – iš Vengrijos.

Tuo pačiu laikotarpiu iš kitų ES valstybių narių į Lietuvos Respubliką likusios bausmės atlikimui pagal Pamatinį sprendimą 2008/909/TVR įgyvendinantį Įstatymą buvo perduoti 48 LR piliečiai, iš jų 12 – iš Švedijos Karalystės; 6 – iš Austrijos Respublikos; 5 – iš Čekijos Respublikos; 5 – iš Jungtinės Karalystės; 4 – iš Lenkijos Respublikos; 3 – iš Belgijos Karalystės; 3 – iš Danijos Karalystės; 3 – iš Vokietijos Federacinės Respublikos; 2 – iš Italijos Respublikos; 2 – iš Suomijos Respublikos; 1 – iš Nyderlandų Karalystės; 1 – iš Prancūzijos Respublikos; 1 – iš Rumunijos.

⁸ Nuo 2021 m. liepos 1 d. Lietuvos kalėjimų tarnyba yra kompetentinga Lietuvos Respublikos institucija priimti kitų ES valstybių narių kreipimusis dėl nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo tolesniam bausmės atlikimui.

Gauti Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos kaupiamų Europos kalėjimų ir pataisos tarnybų organizacijos (EUROPRIS) ir Lietuvos kalėjimų tarnybos duomenys rodo, kad dauguma kitų ES valstybių narių kreipimusi dėl nuteistųjų laisvės atėmimo perdavimo Lietuvos Respublikai yra patenkinami ir nuteistieji yra perduodami Lietuvos Respublikai likusios bausmės atlikimui. Vis dėlto Lietuvos Respublikos teismų praktikos bylose dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo⁹ analizė rodo, kad nacionaliniai teismai susiduria su tam tikromis praktinėmis problemomis, pavyzdžiui, nustatant kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo pagrindus sudarančias sąlygas ar derinant paskirtąją bausmę su Lietuvos Respublikos baudžiamojo ir bausmių vykdymo įstatymų reikalavimais (ypač kai asmuo kitoje ES valstybėje narėje buvo nuteistas už kelių nusikalstamų veikų padarymą). Nepriklausomai nuo to, Lietuvos Respublikos teisės doktrinoje šiuo atžvilgiu reikšmingų mokslinių tyrimų, analizuojančių Lietuvos Respublikos ir kitų ES valstybių narių teisinio bendradarbiavimo institutą perduodant (perimant) nuteistuosius laisvės atėmimu tolesniam bausmės atlikimui ir praktinius jo taikymo iššūkius, įgyvendinus Pamatinį sprendimą 2008/909/TVR, nėra. Nepakankamas nagrinėjamo tyrimo objekto iširtumas trukdo įvertinti ir tai, kaip nuteistąjį laisvės atėmimu perduodant iš vienos ES valstybės narės į kitą tolesniam bausmės atlikimui turėtų būti įgyvendinamas Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 3 straipsnio 1 dalyje *expressis verbis* įtvirtintas tikslas – palankesnės sąlygos nuteistojo socialinei reabilitacijai.

Disertacinio tyrimo **aktualumas ir mokslinis naujumas** grindžiamas tuo, kad, visapusiškai išanalizavus abipusio pripažinimo principu grindžiamo Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR teisinius reikalavimus, jį įgyvendinančio nacionalinio Įstatymo nuostatas, reikšmingą Teisingumo Teismo ir nacionalinių teismų praktiką bylose dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo, bus suformuluotos išvados dėl tam tikrų aspektų, susijusių su socialinės reabilitacijos (palankesnių sąlygų nuteistojo socialinei reabilitacijai) vertinimo kriterijais, kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje pagrindais ir juos sudarančiomis sąlygomis, atsisakymo pripažinti sprendimą dėl laisvės atėmimo pagrindais ir jų turiniu, bausmės derinimo su Lietuvos Respublikos

⁹ Taip bylas, kuriose sprendžiamas kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje klausimas, pasirinkta įvardyti atsižvelgiant į tai, kad jos, nors ir priskiriamos baudžiamųjų bylų kategorijai, vis dėlto neturi esminių baudžiamosios bylos bruožų – jose iš naujo nesprenžiamas nei asmens kaltės, nei bausmės skyrimo klausimas.

baudžiamojo įstatymo reikalavimais ir konkrečios laisvės atėmimo bausmės atlikimo vietos nustatymo problematika.

Šio mokslinio tyrimo autorės nuomone, disertacinio tyrimo rezultatai turėtų būti naudingi tiek kompetentingiems nacionaliniams teismams, kurie nagrinėja bylas dėl kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo ir (ar) tokio sprendimo perdavimo vykdyti kitai ES valstybei narei, tiek prokurorams, nuteistiesiems ir (ar) jų advokatams, dalyvaujantiems šiame procese. Tikimasi, kad šio tyrimo rezultatai bus reikšmingi ir mokslinei bendruomenei bei paskatins tolesnius mokslinius tyrimus ES valstybių narių teisinio bendradarbiavimo nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo (perėmimo) toliau atlikti bausmę srityje. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad šiame moksliniame tyrime atskleidžiama Lietuvos Respublikos patirtis ir praktiniai iššūkiai, kylantys taikant nacionalinėje teisėje įgyvendintas Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR nuostatas, gali būti naudingi visoms ES valstybėms narėms, kurios nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo (perėmimo) toliau atlikti bausmę srityje bendradarbiauja su Lietuvos Respublika.

Disertacinio tyrimo **objektą** apibūdina disertacijos temos pavadinimas – Lietuvos Respublikos ir kitų ES valstybių narių teisinio bendradarbiavimo institutas perduodant (perimant) nuteistuosius laisvės atėmimu toliau atlikti bausmę, įgyvendinus abipusio pripažinimo principu grindžiamą Pamatinį sprendimą 2008/909/TVR. Atsižvelgiant į tai, disertacinio tyrimo analizė siejama su teisiniais reikalavimais dėl nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo (perėmimo) toliau atlikti bausmę, kuomet vykdančioji ir išduodančioji valstybės yra ES valstybės narės. Pabrėžtina, kad Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR reguliavimo (taikymo) sritis apima tik jame apibrėžtų nuosprendžių ir bausmių vykdymą. Taigi, pagal tai, kaip nustatyta Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 1 straipsnio „b“ punkte ir įgyvendinta Įstatymo 2 straipsnio 13 punkte, disertacinio tyrimo objekto kontekste bausmė reiškia ES valstybėje narėje baudžiamojo proceso tvarka dėl nusikalstamos veikos įvykdymo ribotam arba neribotam laikui paskirtą laisvės atėmimo bausmę, areštą arba su laisvės atėmimu susijusią priemonę: auklėjamojo poveikio priemonę – atidavimą į specialią auklėjimo įstaigą ir priverčiamąsias medicinos priemones (išskyrus ambulatorinį stebėjimą pirminės psichikos sveikatos priežiūros sąlygomis)¹⁰. Remiantis Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 3 straipsnio 3 dalimi šis disertacinis tyrimas neapima kartu su laisvės atėmimu paskirtų baudos bausmės ir (ar) nutarimo

¹⁰ Plačiau apie tai, kokioms bausmėms ar su laisvės atėmimu susijusioms priemonėms taikomos Įstatymo II skyriaus nuostatos, žr. disertacijos 2 dalyje.

konfiskuoti pripažinimo ir vykdymo kitoje ES valstybėje narėje probleminių aspektų, kadangi baudos baismės ir (ar) nutarimo konfiskuoti pripažinimas ir vykdymas kitoje ES valstybėje narėje yra grindžiamas savarankiškais ES Tarybos priimtais pamatiniais sprendimais¹¹. Be to, disertaciniame tyrime išsamiau neanalizuojamos ir dvišalių (trišalių) tarptautinių sutarčių dėl teisinės pagalbos ar nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo (perėmimo) toliau atlikti bausmę, sudarytų tarp atskirų ES valstybių narių, nuostatos, kadangi jos taikomos išimtinai susitarimus pasirašiusioms valstybėms. Siekiant disertacinio tyrimo analizės tikslumo ir atsižvelgiant į ribotas galimybes susipažinti su kitų ES valstybių narių teisminių institucijų (teismų) priimtais galutiniais sprendimais pripažinti ir vykdyti sprendimus dėl laisvės atėmimo, tyrimo **ribos** yra apibrėžtos – analizuojami tik atvejai, kuomet Lietuvos Respublika yra vykdančioji valstybė ir kompetentingi nacionaliniai teismai sprendžia dėl kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje. Duomenys apie geruosius kitų ES valstybių narių pavyzdžius ir (ar) iššūkius, kylančius sprendžiant dėl nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo (perėmimo) kitai ES valstybei narei likusios baismės atlikimui, pateikiami tik lyginamuoju aspektu.

Disertacinio tyrimo objektas taip pat tiesiogiai susijęs su nuteistųjų socialine rehabilitacija, kuri šiame moksliniame tyrime analizuojama tik tiek, kiek tai yra reikšminga ES valstybių narių teisinio bendradarbiavimo institutui perduodant (perimant) nuteistuosius laisvės atėmimu tolesniam baismės atlikimui. Pirma, socialinė rehabilitacija (palankesnės sąlygos nuteistojo socialinei rehabilitacijai) analizuojama kaip tikslas, kurio siekiama ES valstybių narių teisiniu bendradarbiavimu perduodant (perimant) nuteistuosius laisvės atėmimu tolesniam baismės atlikimui. Antra, socialinė rehabilitacija (laisvės atėmimo vietų įstaigos sutikimas, kad sprendimo dėl laisvės atėmimo vykdymas Lietuvos Respublikoje sudarytų palankesnes sąlygas nuteistojo socialinei rehabilitacijai) analizuojama kaip viena iš būtinų kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje sąlygų. Būtina pažymėti, kad nuteistųjų socialinė rehabilitacija (resocializacija) yra nagrinėjama ir kitų socialinių mokslų disciplinų – kriminologijos, sociologijos ir (ar) socialinio darbo mokslinių tyrimų kontekste. Vis dėlto, atsižvelgiant į šios disertacijos objektą, jo ribas ir tikslą, kriminologine, sociologine ir (ar) socialinio darbo mokslo krypties literatūra remiamasi tik tiek, kiek ji svarbi atskleidžiant socialinės

¹¹ Pamatiniu sprendimu 2005/214/TVR ir 2006 m. spalio 6 d. ES Tarybos pamatiniu sprendimu 2006/783/TVR dėl tarpusavio pripažinimo principo taikymo nutarimams konfiskuoti (ES Tarybos pamatinis sprendimas 2006/783/TVR..., 2006).

reabilitacijos kaip *ratio legis* esmę ir vertinimo kriterijus ES valstybėms narėms bendradarbiaujant nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo (perėmimo) tolesniam bausmės atlikimui srityje.

Šio disertacinio tyrimo **tikslas** – teoriniais ir praktiniais pavyzdžiais išanalizuoti Lietuvos Respublikos ir kitų ES valstybių narių teisinio bendradarbiavimo institutą perduodant (perimant) nuteistuosius laisvės atėmimu tolesniam bausmės atlikimui, įgyvendinus abipusio pripažinimo principu grindžiamą Pamatinį sprendimą 2008/909/TVR, atskleisti jo praktinio taikymo problemas ir pateikti galimus šių problemų sprendimo būdus.

Atsižvelgiant į tyrimo objektą ir jo ribas, šiam disertacinio tyrimo tikslui pasiekti keliami tokie **uždaviniai**:

- 1) Išanalizuoti ir atskleisti abipusio pripažinimo principu grindžiamo ES valstybių narių teisinio bendradarbiavimo instituto perduodant (perimant) nuteistuosius laisvės atėmimu tolesniam bausmės atlikimui susiformavimo raidą ir nustatyti abipusio pripažinimo principo įtvirtinimo priežastis;
- 2) Išanalizuoti ir atskleisti socialinės reabilitacijos (palankesnių sąlygų nuteistojo socialinei reabilitacijai), kaip nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo (perėmimo) toliau atlikti bausmę, tikslo esmę, vertinimo kriterijus ir jų turinį;
- 3) Remiantis teisiniu reguliavimu ir teisės taikymo praktika išanalizuoti ir atskleisti kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje pagrindus, juos sudarančias sąlygas ir atsisakymo pripažinti ir vykdyti kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pagrindus;
- 4) Remiantis teisiniu reguliavimu ir teisės taikymo praktika išanalizuoti ir atskleisti kitos ES valstybės narės sprendimu dėl laisvės atėmimo paskirtos bausmės derinimo tvarką ir reikalavimus suderintai bausmei, kai Lietuvos Respublikoje pripažįstamas ir vykdomas kitos ES valstybės narės sprendimas dėl laisvės atėmimo.

Išskirtini šie disertacinio tyrimo **ginamieji teiginiai**:

- 1) Palankesnių sąlygų nuteistojo socialinei reabilitacijai, kaip ES valstybių narių teisinio bendradarbiavimo perduodant (perimant) nuteistuosius laisvės atėmimu tolesniam bausmės atlikimui, tikslo įgyvendinimą geriausiai užtikrina išduodančiojoje valstybėje priimto sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimas ir vykdymas toje ES valstybėje narėje, su kuria nuteistąjį sieja

artimiausi ryšiai, apimantys ne tik pilietybės ir gyvenamosios vietos kriterijus, bet ir kalbinius, šeiminius, kultūrinius, socialinius, ekonominius ryšius, taip pat aplinkybė, kad toje ES valstybėje nėra priimtas teismo, administracinis ar kitoks sprendimas, pagal kurį bausmę atlikęs asmuo bus deportuotas arba išsiųstas iš tos ES valstybės narės.

- 2) Atsisakymas pripažinti ir vykdyti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo yra bendrosios vykdančiosios valstybės pareigos pripažinti ir vykdyti jai perduotą išduodančiosios valstybės sprendimą dėl laisvės atėmimo išimtis, kuri galima tik nustačius bent vieną baigtiniame sąraše įtvirtintą nepripažinimo ir nevykdymo pagrindą.
- 3) Kitos ES valstybės narės sprendimu dėl laisvės atėmimo paskirtos bausmės derinimo su Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo reikalavimais esmę sudaro LR BK Specialiosios dalies straipsnio (ar kelių straipsnių) (jo (jų) dalies, punkto) ir, esant poreikiui, LR BK Bendrosios dalies straipsnio (jo dalies, punkto), kuris labiausiai atitinka nuteistojo padarytos nusikalstamos veikos faktines aplinkybes, parinkimas, šio straipsnio (ar kelių straipsnių) (jo (jų) dalies) sankcijoje numatytos laisvės atėmimo bausmės minimalios ir maksimalios ribų bei LR BK Bendrojoje dalyje įtvirtintų laisvės atėmimo bausmės maksimalių ribų palyginimas su paskirtosios bausmės trukme ir paskirtosios bausmės adaptavimas tik tuo atveju, jeigu ji neatitinka LR BK reikalavimų – viršija šias maksimalias laisvės atėmimo bausmės ribas.
- 4) Konstituciniams teisinio tikrumo imperatyvams ir reikalavimui, kad žmogaus teisės ir laisvės gali būti ribojamos tik esant būtinybei ir tik įstatymu nustačius tvarką bei ribas, prieštarauja tai, kad kompetentingi nacionaliniai teismai, derindami kitos ES valstybės narės sprendimu dėl laisvės atėmimo nuteistajam paskirtą bausmę su Lietuvos Respublikos baudžiamojo ir bausmių vykdymo įstatymų reikalavimais, nesprenžia tiesiogiai su nuteistojo teisine padėtimi (teisėmis, laisvėmis, pareigomis ir jų apimtimi) susijusio klausimo dėl laisvės atėmimo vietos nustatymo ir nenustato nuteistajam laisvės atėmimo bausmės atlikimo vietos.

Disertacijos tema atliktų tyrimų apžvalga ir šaltiniai. Mokslinio tyrimo, skirto išimtinai ES valstybių narių teisinio bendradarbiavimo nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo (perėmimo) toliau atlikti bausmę

instituto analizei, Lietuvos mokslininkų darbuose iki šiol nėra. Paminėtinas tik G. Švedo mokslinis tyrimas, kuriame bendraisiais požymiais išnagrinėti Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių, skirtų nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimui, pagrindiniai reikalavimai, nuteistųjų perdavimo pagrindai, sąlygos ir tvarka, tarptautinių sutarčių taikymo LR procedūriniai aspektai, taip pat nacionalinių teismų praktika sprendžiant nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo klausimus (Švedas, 2007). Vis dėlto ši analizė pateikta 2007 m., kuomet dar nebuvo priimtas nei Pamatinis sprendimas 2008/909/TVR, nei jį įgyvendinantis nacionalinis Įstatymas, kuris šiuo metu yra pagrindinis teisės aktas, nustatantis Lietuvos Respublikos ir kitų ES valstybių narių bendradarbiavimo nuteistųjų laisvės atėmimu perdavime (perėmime) toliau atlikti bausmę taisykles. Ir nors, išskiriant ES teisės aktus bausmių vykdymo klausimais, Pamatinis sprendimas 2008/909/TVR minimas kitoje G. Švedo mokymo priemonėje bausmių vykdymo teisės tema (Švedas, 2013), išsamesnė jame įtvirtintų nuostatų analizė nepateikiama.

Lietuvos teisės doktrinoje kiek išsamiau analizuoti tik bendrieji su abipusio pripažinimo principo taikymu ES valstybėms narėms bendradarbiaujant baudžiamosiose bylose susiję klausimai ir Europos arešto orderis kaip ES teisinis instrumentas, grindžiamas abipusio pripažinimo principu (Švedas, 2008a, 2008b; Čepas, 2002, 2003; Ažubalytė, Vozbutaitė, 2013; Rimšelis, Dešriūtė, 2016). Pavyzdžiui, G. Švedas ir D. Mickevičius analizavo abipusio pripažinimo principo taikymo baudžiamosiose bylose perspektyvas Lietuvos Respublikos kontekste, rėmėsi Europos arešto orderio pavyzdžiu ir nurodė, kad reikėtų daugiau dėmesio skirti įtariamųjų ir kaltinamųjų teisių apsaugai bendradarbiavimo procedūrose (Švedas, Mickevičius, 2009). L. Belevičius atskleidė savitarpio teisinės pagalbos baudžiamosiose bylose formas, atskirų ES institucijų, dalyvaujančių tarptautiniame teisiniame bendradarbiavime baudžiamosiose bylose, vaidmenį ir padarė išvadą, kad sukurti vientisą Europos teisminę erdvę yra sudėtinga ir kol kas sunkiai įgyvendinama užduotis (Belevičius, 2013). R. Jurka išanalizavęs, kokią įtaką nacionaliniam baudžiamajam procesui daro ES teisė, nurodė, kad abipusis pripažinimas yra viena iš ES teisės įtakos Lietuvos Respublikos baudžiamajam procesui formų; be to, kad, siekiant stiprinti abipusio pripažinimo principo taikymą, reikėtų plėtoti ES valstybių narių tarpusavio pasitikėjimą (Jurka, 2013). M. Pakamanis, siekdamas parodyti baudžiamosios teisės derinimo poreikį ir galimybes ES, pabrėžė, kad abipusis kitoje ES valstybėje narėje priimtų sprendimų pripažinimas kelia teisėtumo ir demokratijos stokos baudžiamojoje teisėje klausimus (Pakamanis, 2013). J. Dešriūtė priėjo prie išvados, kad ESTT tendencingai prioritetą teikia ES valstybių narių abipusiam pasitikėjimui, kuriuo

grindžiamas abipusio pripažinimo principo taikymas (Dešriūtė, 2017). Apie galimybes tobulinti tarptautinio teisinio bendradarbiavimo baudžiamosios bylose pagrindus Lietuvos teisėje rašė A. Nevera (Nevera, 2016). Be to, A. Nevera kartu su užsienio mokslininkėmis S. Kaija ir K. Rosin įvertino 30 metų Lietuvos Respublikos, Estijos Respublikos ir Latvijos Respublikos patirtis tobulinant nacionalines teisines sistemas pagal tarptautinio teisinio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose teisinius instrumentus (Nevera, Kaija ir Rosin, 2022). R. Volungevičienė analizavo efektyvumo principą ES baudžiamojoje teisėje ir pirmiausia susiejo jį su baudžiamųjų sankcijų efektyvumu (Volungevičienė, 2021). J. Namavičius analizavo, kada ir kiek nacionaliniai teismai gali atsižvelgti į ankstesnį apkaltinamąjį nuosprendį, kuris buvo priimtas užsienio valstybės teismo to paties asmens atžvilgiu, ir padarė išvadą, kad bausmių bendrinimas su užsienio valstybės teismo nuosprendžiu neįmanomas visais atvejais, jeigu užsienio valstybės teismo nuosprendžiu paskirta bausmė nėra (visiškai) įvykdyta (Namavičius, 2018). Neabejojant šių mokslinių tyrimų reikšmingumu Lietuvos Respublikos teisės mokslui, tenka pripažinti, kad nei vienas iš jų nėra tiesiogiai susijęs su šio disertacinio tyrimo objektu – Lietuvos Respublikos ir kitų ES valstybių narių teisinio bendradarbiavimo institutu perduodant (perimant) nuteistuosius laisvės atėmimu toliau atlikti bausmę nuo tada, kai buvo priimtas Pamatinis sprendimas 2008/909/TVR ir įsigaliojo jį įgyvendinantis nacionalinis Įstatymas.

Užsienio mokslinių tyrimų, kuriuose nagrinėjamas ES valstybių narių teisinio bendradarbiavimo institutas perduodant (perimant) nuteistuosius laisvės atėmimu toliau atlikti bausmę, gausa yra didesnė. Tokie moksliniai tyrimai apima tiek abipusio pripažinimo principo kaip teisinio bendradarbiavimo pagrindo šioje srityje analizę, tiek atskirų, labiau specifinių su nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimu (perėmimu) toliau atlikti bausmę susijusių klausimų analizę, pavyzdžiui, bendradarbiavimo efektyvumą, socialinės rehabilitacijos tikslą, abipusio veikos baudžiamumo reikalavimą, iššūkius nuteistąjį perduodant be jo sutikimo ir pan. Abipusio pripažinimo principui dėmesio skyrė V. Mitsilegasas ir A. Suominen. Pavyzdžiui, V. Mitsilegasas nurodė, kad iš pradžių abipusis pripažinimas buvo pradėtas taikyti siekiant palengvinti ekonominę integraciją ES ir tik vėliau tapo ir teisinio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose pagrindu, tarsi įpareigojančiu vykdančiąją valstybę vykdyti kitos ES valstybės narės nuosprendį, nors tai ir veda į „kelionę į nežinomybę“ (Mitsilegas, 2006). A. Suominen abipusio pripažinimo principą nagrinėjo keturių pamatinių sprendimų – dėl Europos arešto orderio, turto arba įrodymų arešto aktų vykdymo, finansinių baudų, nusikalstamu būdu įgytų lėšų, nusikaltimo

priemonių ir turto konfiskavimo – kontekste ir pateikė Skandinavijos šalių perspektyvą praktiškai taikant šiuos pamatinius sprendimus (Suominen, 2011). Išsamų mokslinį tyrimą bendrai apie ES valstybių narių teisinį bendradarbiavimą baudžiamosiose bylose atliko P. Aspas (Asp, 2016) ir ES valstybių narių teisinio bendradarbiavimo instituto perduodant (perimant) nuteistuosius laisvės atėmimu kontekste akcentavo, kad jis turi būti naudingas ir nuteistojo interesams. Paminėtinas ir L. Klimeko tyrimas apie abipusio pripažinimo principą baudžiamosiose bylose, kurio dalis skirta bendrųjų Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR nuostatų apžvalgai (Klimek, 2017). Vieną pirmųjų išskirtinai Pamatiniame sprendime 2008/909/TVR įtvirtintų teisinių nuostatų analizių atliko autorių kolektyvas: G. Vermeulen, A. van Kalmthoutas, N. Patersonas, M. Knapen, P. Verbeke ir W. De Bondt ir rekomendavo Pamatinį sprendimą 2008/909/TVR papildyti teisinėmis nuostatomis dėl atskirų nuteistojo teisių į gynybą, sprendimo pripažinti ir vykdyti nuosprendį apskundimo. Be to, nurodė skatinti mokymus institucijoms ir praktikams, kurie taiko Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR nuostatas įgyvendinančius nacionalinius teisės aktus atskirose ES valstybėse narėse (Vermeulen *et al.*, 2011). E. De Wree, T. Vander Bekenas ir G. Vermeulen dėmesį skyrė palankesnių socialinės reabilitacijos sąlygų sudarymui kaip Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR kertinio tikslo analizei (De Wree *et al.*, 2009). Šia tema, siekdamas parodyti, kad dabartinė ES nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo (perėmimo) toliau atlikti bausmę sistema tik iš dalies atitinka tikslo palengvinti nuteistojo socialinės reabilitacijos galimybes, rašė ir A. Martufi (Martufi, 2018). Socialinę reabilitaciją analizavo ir S. Montaldo, tiek siekdamas atskleisti socialinės reabilitacijos sampratą (Montaldo, 2019), tiek norėdamas parodyti, kad tam tikrais atvejais, siekiant kuo greičiau nuteistuosius užsienio piliečius grąžinti į jų pilietybės valstybes, yra nukrypstama nuo kertinio Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR tikslo (Montaldo, 2020). P. Faraldo-Cabana, nagrinėdama socialinės reabilitacijos koncepciją nuteistųjų laisvės atėmimu perdavime (perėmime) tolesniam bausmės atlikimui, priėjo išvadą, kad tam tikri kriterijai (ypač bendradarbiavimo efektyvumas) neretai nulemia sprendimų dėl nuteistųjų perdavimo (perėmimo) priėmimą, socialinę reabilitaciją paliekant nuošalyje (Faraldo-Cabana, 2019). M. Pleič taip pat akcentavo probleminius aspektus, susijusius su kitoje ES valstybėje narėje laisvės atėmimu nuteistų asmenų socialinės reabilitacijos galimybėmis, procesinių teisių užtikrinimu perdavimo (perėmimo) procesuose, galimais kankinimo draudimo pažeidimais, nežmonišku ar žeminančiu elgesiu, netinkamomis kalnimo sąlygomis vykdančiojoje valstybėje (Pleič, 2018).

Atliekant disertacinį tyrimą remtasi įvairių rūšių teisės **šaltiniais**, kuriuos galima suskirstyti į kelias pagrindines rūšis: teisės norminius aktus, specialiąją literatūrą, teismų praktiką ir kitus šaltinius.

Teisės norminiai aktai. Atsižvelgiant į tai, kad ES valstybių narių teisinio bendradarbiavimo institutą perduodant (perimant) nuteistuosius laisvės atėmimu toliau atlikti bausmę analizuojančių mokslinių darbų Lietuvos Respublikoje teisės doktrinoje iki šiol nėra, esminis šio tyrimo šaltinis – Pamatinis sprendimas 2008/909/TVR ir jo nuostatas įgyvendinantis Įstatymas, ypač šio Įstatymo II skyrius, kuriame reglamentuojami kitų ES valstybių narių sprendimų dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje teisiniai reikalavimai. Abipusio pripažinimo principu grindžiamo ES valstybių narių teisinio bendradarbiavimo instituto perduodant (perimant) nuteistuosius laisvės atėmimu tolesniam bausmės atlikimui susiformavimui išanalizuoti istoriniu atžvilgiu reikšmingos ir ET daugiašalės konvencijos dėl nuteistųjų laisvės atėmimo perdavimo (perėmimo) tolesniam bausmės atlikimui, kurios, pirma, iki priimant Pamatinį sprendimą 2008/909/TVR taikytos ir ES valstybėms narėms ir, antra, kurių principinės teisinės nuostatos perkeltos į Pamatinį sprendimą 2008/909/TVR. Be to, svarbios JTO rekomendacijos, kurios įtvirtino bendruosius tarptautinio teisinio bendradarbiavimo nuteistųjų laisvės atėmimu perdavime (perėmime) toliau atlikti bausmę principus.

Atskiriems disertaciniam tyrimui reikšmingiems klausimams išanalizuoti ir atskleisti remiamasi LR BK, LR BVK ir specialiųjų Lietuvos Respublikos įstatymų nuostatomis. Pavyzdžiui, LR BK aktualus nagrinėjant atskirus atsisakymo pripažinti ir vykdyti kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo Lietuvos Respublikoje pagrindus ir jų turinį, taip pat atskleidžiant paskirtosios bausmės derinimo su LR baudžiamuoju įstatymu praktinius iššūkius. Su nuteistiesiems taikomomis resocializacijos priemonėmis susijusių LR BVK nuostatų analizė ypač aktuali siekiant atskleisti socialinės rehabilitacijos (palankesnių sąlygų nuteistojo socialinei rehabilitacijai) kaip nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo (perėmimo) toliau atlikti bausmę tikslo esmę. Tam tikrų nuteistojo laisvės atėmimu perdavimo iš kitos ES valstybės narės į Lietuvos Respubliką sąlygų turiniui atskleisti yra reikšmingas LR CK ir tokie nacionaliniai įstatymai kaip Lietuvos Respublikos gyvenamosios vietos deklaravimo įstatymas (Lietuvos Respublikos gyvenamosios vietos..., 1998), Lietuvos Respublikos įstatymas dėl užsieniečių teisinės padėties (Lietuvos Respublikos įstatymas dėl užsieniečių..., 2004), Pilietybės įstatymas.

Prie teisės norminių aktų šaltinių grupės priskiriami ir JTO, ET ir atskirų ES institucijų (pavyzdžiui, ES Vadovų Tarybos ir ES Tarybos)

rekomendacijos, ataskaitos ir pranešimai. Disertaciniame tyrime daugiausia remiamasi iki šiol vieninteliu Europos Komisijos 2019 m. paskelbtu Nuteistųjų ir laisvės atėmimo bausmių perdavimo ES vadovu, kuriame pateikiamos praktinės rekomendacijos ES valstybėms narėms, kaip aiškinti ir taikyti Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR nuostatas (Europos Komisijos nuteistųjų ir laisvės atėmimo bausmių..., 2019). Paminėtina ir Europos Komisijos ataskaita apie tai, kaip ES valstybės narės įgyvendina pamatinius sprendimus, įskaitant Pamatinį sprendimą 2008/909/TVR (Europos Komisijos ataskaita Europos Parlamentui..., 2014). Be to, svarbi naujausia 2022 m. ES Tarybos ataskaita Lietuvos Respublikai apie tai, kaip Lietuvoje įgyvendinami ir taikomi pamatiniai sprendimai, įskaitant Pamatinį sprendimą 2008/909/TVR (Council of the European Union, 2022).

Specialioji literatūra. Aptariant disertacijos tema atliktus mokslinius tyrimus, buvo pažymėta, kad ES valstybių narių teisinio bendradarbiavimo nuteistųjų laisvės atėmimu perdavime (perėmime) toliau atlikti bausmę institutas Lietuvos mokslininkų darbuose iš esmės nėra nagrinėjamas, todėl pagrindinis specialiosios literatūros šaltinis yra G. Švedo mokymo priemonė „Tarptautinė teisinė pagalba baudžiamosiose bylose: nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimas tolesniam bausmės atlikimui“ (Švedas, 2007), parengta dar iki priimančiam Pamatinį sprendimą 2008/909/TVR. Disertaciniame tyrime remiamasi ir kitomis G. Švedo mokslinėmis publikacijomis tarptautinio teisinio bendradarbiavimo tematika, kurios nors ir nėra skirtos išimtinai nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimui (perėmimui) tolesniam bausmės atlikimui ES, vis dėlto yra reikšmingos atskiriems disertacijoje analizuojamiems klausimams (Švedas, 2008a, 2008b, 2010, 2013; Čepas, Švedas, 2008). Be to, remiamasi kitų Lietuvos baudžiamosios teisės mokslininkų publikacijomis tarptautinio teisinio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose tematika (Čepas, 2002, 2003; Belevičius, 2013; Jurka, 2011, 2013, 2019; Namavičius, 2015, 2018; Žižienė, 2012 ir kt.). Atskirai paminėtini ir G. Sakalausko (Sakalauskas, 2015; Sakalauskas, Norvaišytė, 2022) bei G. Gerybaitės (Gerybaitė, 2022) moksliniai darbai, kurie reikšmingi analizuojant socialinės rehabilitacijos (palankesnių sąlygų nuteistojo socialinei rehabilitacijai) esmę ir vertinimo kriterijus ES valstybių narių teisinio bendradarbiavimo perduodant (perimant) nuteistuosius laisvės atėmimu tolesniam bausmės atlikimui instituto kontekste.

Užsienio mokslininkų darbais (Asp, 2017; Hinarejos, Spencer, Peers, 2012; Karsai, 2008; Klimek, 2017; Klip, 2011; Mitsilegas, 2006; Ouwerkerk, 2011; Plachta, 1993, 2009; Suominen, 2011, 2018 ir kt.) daugiausia remiamasi analizuojant ir atskleidžiant bendruosius ES valstybių narių teisinio bendradarbiavimo instituto perduodant (perimant) nuteistuosius laisvės

atėmimu tolesniam bausmės atlikimui kontekste bruožus. Be to, tokiems disertacijoje analizuojamiems aspektams, kaip, pavyzdžiui, socialinės rehabilitacijos tikslas, nuteistojo perdavimas vykdančiajai valstybei be jo sutikimo, abipusis veikos baudžiamumas, taip pat reikšmingi ir mokslininkų S. Montaldo (2020, 2022), M. Pleić (2018), P. Faraldo-Cabanas (2020), E. Vandennieuwenhuysen (2022), A. Falkiewicziaus (2017) darbai.

Teismų praktika. Išskirtinę reikšmę disertacinio tyrimo rezultatams turi Lietuvos Respublikos bendrosios kompetencijos teismų praktika bylose dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo. Siekiant nustatyti nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo (perėmimo) toliau atlikti bausmę ES praktines problemas ir iššūkius, kai Lietuvos Respublika yra vykdančioji valstybė, disertacijoje remiamasi kompetentingų apylinkės ir apygardos teismų nutartimis bylose dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo, kuriose sprendžiama dėl kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo (ne)pripažinimo Lietuvos Respublikoje. Disertacinio tyrimo metu išanalizuota ir įvertinta daugiau kaip 130, disertacinio tyrimo autorės nuomone, reikšmingiausių pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų nutarčių, priimtų laikotarpiu nuo Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR nuostatų įgyvendinimo Lietuvos Respublikoje 2015 m. balandžio 1 d. iki 2023 m. birželio mėn. Pabrėžtina, kad apygardos teismų nutartys dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo yra galutinės ir neskundžiamos, o LAT kompetencija nagrinėjant klausimus, tiesiogiai susijusius su kitų ES valstybių narių sprendimų dėl laisvės atėmimo (ne)pripažinimu Lietuvos Respublikoje, yra ribota. LAT įprastai nagrinėja tik baudžiamąsias bylas, atnaujintas pagal pareiškimus dėl aiškiai netinkamo baudžiamojo įstatymo pritaikymo, kurie dažniausiai yra susiję su užsienio valstybės paskirtos bausmės suderinimo su Lietuvos Respublikos baudžiamuoju įstatymu problematika. Atsižvelgiant į tai, LAT praktika remiamasi tik išimtiniais atvejais, esant atskiriems LAT išaiškinimams, kurie yra reikšmingi Lietuvos Respublikos ir kitų ES valstybių narių teisiniam bendradarbiavimui nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo (perėmimo) toliau atlikti bausmę srityje. Tam tikrų disertaciniame tyrime keliamų klausimų analizei taip pat reikšmingi ESTT sprendimai, LRKT nutarimai ir prie teismų praktikos šaltinių grupės priskiriamos Teisingumo Teismo generalinių advokatų išvados.

Kiti šaltiniai. Į šią disertaciniam tyrimui reikšmingų šaltinių grupę patenka visi šaltiniai, kurie nėra priskiriami prie teisės norminių aktų, specialiosios literatūros ir teismų praktikos. Pavyzdžiui, atskleidžiant Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR ir jį įgyvendinančio Įstatymo priėmimo aplinkybes, analizuoti šių teisės aktų *travaux préparatoires*. Be to, viso tyrimo kontekste reikšmingi įvairaus pobūdžio tarptautinių organizacijų: Europos

teisminio tinklo baudžiamosiose bylose (angl. *European Judicial Network* (EJN)), Europos kalėjimų ir pataisos tarnybų organizacijos (EUOPRIS) ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūros (angl. *European Union Agency for Fundamental Rights* (FRA)) dokumentai, ataskaitos ir pan., kuriose apibendrintai pateikta informacija, reikšminga siekiant pagerinti ES valstybių narių teisinį bendradarbiavimą baudžiamosiose bylose, įskaitant ES valstybių narių teisinį bendradarbiavimą perduodant (perimant) nuteistuosius laisvės atėmimu tolesniam bausmės atlikimui iš vienos ES valstybės narės į kitą.

Disertaciniame tyrime kompleksiskai remtasi bendraisiais mokslinio pažinimo **metodais**: istoriniu, sisteminiu analizės, lingvistiniu, lyginamuoju, teismų praktikos analizės ir aprašomosios statistikos.

Taikant istorinį metodą atlikta abipusio pripažinimo principu grindžiamo ES valstybių narių teisinio bendradarbiavimo instituto perduodant (perimant) nuteistuosius laisvės atėmimu tolesniam bausmės atlikimui susiformavimo raidos analizė.

Sisteminės analizės metodas taikytas disertacinio tyrimo temai atskleisti būtino Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR, jį įgyvendinančio nacionalinio Įstatymo, teismų praktikos bylose dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo ir esminių mokslinės doktrinos nuostatų dėl nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo (perėmimo) toliau atlikti bausmę turinio analizei.

Lingvistinis metodas disertaciniam tyrimui reikšmingas tuo, kad padėjo atskleisti tam tikras Pamatiniame sprendime 2008/909/TVR ir Įstatyme vartojamas sąvokas, ypač palankesnių sąlygų nuteistojo socialinei reabilitacijai vertinimo kriterijus (šeiminius, kalbinius, kultūrinius, socialinius, ekonominius ryšius su vykdančiąja valstybe) ir jų turinį.

Lyginamasis metodas taikytas pateikiant pavyzdžius apie kitų ES valstybių narių praktikas teisinio bendradarbiavimo nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo (perėmimo) toliau atlikti bausmę srityje (pavyzdžiui, siekiant nustatyti, ar nuteistojo perdavimas vykdančiajai valstybei sudarys palankesnes sąlygas jo (jos) socialinei reabilitacijai) ir palyginant jas su Lietuvos Respublikos teisiniu reguliavimu ir teisės taikymo praktika.

Teismų praktikos analizės metodas naudotas pristatant ir apibendrinant apylinkės ir apygardos teismų bylose dėl nuosprendžių pripažinimo ir vykdymo, taip pat ir LAT bylose dėl netinkamai pritaikyto baudžiamojo įstatymo ar bausmių subendrinimo pateikiamus išaiškinimus dėl klausimų, susijusių su kitų ES valstybių narių sprendimų dėl laisvės atėmimo pripažinimu ar atsisakymu pripažinti Lietuvos Respublikoje.

Aprašomosios statistikos metodu remtasi pristatant pasaulinę laisvės atėmimo bausmę kalėjimuose atliekančių nuteistųjų statistiką. Be to, šis metodas svarbus pateikiant Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos ir

Lietuvos kalėjimų tarnybos statistinius duomenis apie tai, kiek kartų per metus ir su kokiomis ES valstybėmis narėmis Lietuvos Respublika bendradarbiauja dėl nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo (perėmimo) toliau atlikti bausmę.

Disertacijos **struktūra** atitinka tyrimo objektą ir yra suderinta su disertacinio tyrimo uždaviniais. Disertaciją sudaro įvadas, trijų dalių dėstomoji (tiriamoji) dalis, išvados ir pasiūlymai.

Pirmojoje disertacinio tyrimo dalyje analizuojama ir atskleidžiama, kaip susiformavo abipusio pripažinimo principu grindžiamas ES valstybių narių teisinio bendradarbiavimo institutas perduodant (perimant) nuteistuosius laisvės atėmimu tolesniam bausmės atlikimui. Be to, šioje dalyje analizuojama ir atskleidžiama socialinės rehabilitacijos, kaip nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo toliau atlikti bausmę *ratio legis*, esmė, palankesnių socialinės rehabilitacijos sąlygų vertinimo kriterijai ir jų turinys. Su palankesne socialine rehabilitacija susiję disertacinio tyrimo aspektai analizuojami pirmojoje dalyje, kadangi, atsižvelgiant į Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR ir jį įgyvendinančio Įstatymo nuostatas, socialinė rehabilitacija disertacijoje pirmiausia analizuojama kaip bendrasis tikslas, kurio siekiama vykdančiojoje valstybėje pripažįstant ir vykdančios kitos ES valstybės sprendimą dėl laisvės atėmimo. O laisvės atėmimo vietų įstaigos sutikimas, kad kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo vykdymas Lietuvos Respublikoje sudarytų palankesnes sąlygas nuteistojo socialinei rehabilitacijai, yra viena iš kitos ES valstybės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje sąlygų ir todėl analizuojama antrojoje disertacijos dalyje.

Antrojoje disertacijos dalyje taip pat analizuojamos ir atskleidžiamos kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje bendrosios nuostatos. Remiantis teisiniu reguliavimu ir teisės taikymo praktika analizuojami ir atskleidžiami kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje pagrindai, juos sudarančios sąlygos ir jų turinys. Atskirai analizuojami atsisakymo pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pagrindai ir jų turinys. Kadangi pastarųjų kelerių metų Lietuvos Respublikos teismų praktika byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo rodo, kad įprastai esminių nuteistųjų nesutikimo dėl perdavimo ir (ar) apeliacinių skundų dėl nutarčių pripažinti ir vykdyti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo argumentus sudaro motyvai, susiję su galimu pagrindinių žmogaus teisių ir (ar) laisvių pažeidimu ir abipusio veikos baudžiamumo nebuvimu, šių atsisakymo pagrindų analizei skiriama daugiausiai dėmesio. Antrojoje dalyje taip pat aptariama galimybė

Lietuvos Respublikoje iš dalies pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo.

Trečioji disertacinio tyrimo dalis yra skirta kitos ES valstybės narės sprendimu dėl laisvės atėmimo paskirtos baudmės derinimo su LR baudžiamojo įstatymo reikalavimais tvarkos analizei ir atskleidimui. Išskiriami šie baudmės derinimo etapai: LR BK Specialiosios dalies straipsnio (jo dalies, punkto) parinkimas ir baudmės trukmės nustatymas baudmės derinimo metu. Atskirai analizuojami su baudmės derinimu susiję klausimai, kai asmuo kitoje ES valstybėje narėje nuteistas už kelių nusikalstamų veikų padarymą ir kai to paties nuteistojo atžvilgiu yra nuosprendžių (Lietuvos Respublikos teismo apkaltinamojo ir kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo, kuris pripažįstamas ir vykdomas Lietuvos Respublikoje) sutaptis. Be to, trečiojoje disertacijos dalyje analizuojama ir atskleidžiama laisvės atėmimo baudmės atlikimo vietos nustatymo problematika, kai Lietuvos Respublikoje pripažįstamas ir vykdomas kitos ES valstybės narės sprendimas dėl laisvės atėmimo.

1. NUTEISTŪJŲ LAISVĖS ATĖMIMU PERDAVIMAS (PERĖMIMAS) TOLIAU ATLIKTI BAUSMĘ KAIP TARPTAUTINIO TEISINIO BENDRADARBIAVIMO BAUDŽIAMOSIOSE BYLOSE FORMA

1.1. Tarptautinis teisinis bendradarbiavimas perduodant (perimant) nuteistuosius laisvės atėmimu toliau atlikti bausmę ir abipusio pripažinimo principo įtvirtinimo ES aplinkybės

Pirmieji daugiašaliai tarptautiniai susitarimai (konvencijos) ir (ar) dvišalės tarptautinės sutartys dėl nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo (perėmimo) toliau atlikti bausmę Europoje buvo priimtos XX a. viduryje–pabaigoje. Iki tol baudžiamųjų teisinių sprendimų vykdymas buvo laikomas išimtine valstybės suvereniteto išraiška, taigi jų pripažinimas ir vykdymas kitoje valstybėje, nepažeidžiant valstybės nepriklausomumo ir teritorialumo principų, atrodė neįmanomas (Plachta, 1993, p. 136–137). Buvo manoma, kad kiekviena valstybė gali vykdyti tik savo nacionalinių teisminių institucijų priimtus sprendimus (Plachta, 1993, p. 167). Išskirdama ES valstybes nares K. Ligeti nurodo, kad ES valstybės narės stengėsi išvengti bet kokio kišimosi į jų nacionalines baudžiamąsias teises sistemas, taigi nepripažino ir nevykdė kitų valstybių priimtų baudžiamųjų teisinių sprendimų (Ligeti, 2006, p. 145). Ši nuostata ilgainiui keitėsi, kuomet buvo pripažinta, kad „<...> kova prieš nusikalstamumą, kuris tampa tarptautine problema, reikalauja šiuolaikinių ir efektyvių metodų tarptautiniu mastu <...>“ (Europos konvencija dėl tarptautinio baudžiamųjų..., 1970), o bausmės atlikimas nuteistajam palankiausioje aplinkoje – valstybėje, kurios kalbą jis (ji) supranta, kurioje gyvena jo (jos) šeimos nariai ir kuri jam (jai) yra artima kultūriniu požiūriu, padeda išvengti žalingų bausmės atlikimo padarinių (Plachta, 2009, p. 339). Vis daugiau dėmesio skiriant tarptautiniam teisiniam bendradarbiavimui baudžiamosiose bylose ir siekiant palengvinti užsienio valstybėje nuteistų asmenų socialinę reabilitaciją likusios bausmės atlikimui perduodant juos į jų pilietybės valstybę, ET bei JTO buvo pasiekti pirmieji tarptautiniai daugiašaliai susitarimai, skirti nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimui (perėmimui) tolesniam bausmės atlikimui. Vieni iš jų suformuluoti kaip valstybėms tarptautinių organizacijų narėms privalomojo pobūdžio neturinčios rekomendacijos, kurių nevykdymas nesukelia jokių tarptautinių teisinių padarinių, kiti – kaip ratifikuotinos ir valstybėms tarptautinių organizacijų narėms privalomos, įstatymo galią turinčios daugiašalės tarptautinės sutartys, įprastai konvencijos (Dünkel, 2017, p. 119). Pastebėtina, kad tarptautinės sutartys gali turėti įvairius pavadinimus, pavyzdžiui,

„konvencija“, „sutartis“, „protokolas“, tačiau tai neturi jokios reikšmės jos teisiniam statusui (Švedas, 2007, p. 14).

Tarptautinį teisinį bendradarbiavimą nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo (perėmimo) toliau atlikti bausmę srityje ypač paskatino nuo 1955 m. organizuoti JTO kongresai, skirti nusikalstamumo prevencijai ir elgesiui su pažeidėjais. 1975 m. vykusiame penktajame JTO kongrese, siekiant palengvinti užsienio valstybėje nuteistų asmenų grįžimą į gimtąją šalį, susitarta dėl rekomendacijos plėtoti regioninį teisinį bendradarbiavimą, pirmiausia pradėdant sudarinėti dvišales teisinio bendradarbiavimo sutartis (Report of the Fifth United Nations Congress..., 1975). 1980 m. vykusiame šeštajame JTO kongrese JTO valstybės narės paragintos svarstyti tokių tarptautinio teisinio bendradarbiavimo instrumentų, pagal kuriuos nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimas (perėmimas) toliau atlikti bausmę galėtų būti vykdomas tik esant bendradarbiaujančių valstybių ir nuteistojo sutikimui arba nuteistojo naudai ir jo interesais, priėmimą. Pripažinta, kad bendravimo sunkumai dėl kalbos barjero, svetima kultūra ir papročiai, kontaktų su artimaisiais ir draugais nutrūkimas dėl asmens nuteisimo ir įkalinimo užsienio valstybėje gali sukelti papildomų sunkumų nuteistajam, o bausmės atlikimas gimtojoje valstybėje turėtų teigiamai paveikti nuteistojo reintegracijos (sugrįžimo) į visuomenę procesą (Report of the Sixth United Nations Congress..., 1980). Siekiant įgyvendinti minėtas rekomendacijas bei skatinti tolesnį tarptautinį teisinį bendradarbiavimą baudžiamosios teisės srityje, 1985 m. vykusiame septintajame JTO kongrese svarstytas ir priimtas Tipinis susitarimas dėl įkaltintų užsieniečių perdavimo bei Elgesio su įkaltintais užsieniečiais rekomendacijos (angl. *Model Agreement on the Transfer of Foreign Prisoners and Recommendations on the Treatment of Foreign Prisoners*), kurios pagal teisinę galią buvo rekomendacinio pobūdžio ir tuo, kaip nurodo G. Švedas, išsiskyrė iš visų kitų tarptautinių sutarčių, skirtų nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimui (perėmimui) tolesniam bausmės atlikimui (Švedas, 2007, p. 40; *The Model Agreement on the Transfer...*, 1985). Kaip skelbiama Tipinio susitarimo dėl įkaltintų užsieniečių perdavimo įvadinėje dalyje, juo nustatytos tam tikros gairės, kurių pagrindu JTO valstybės narės turėtų priimti dvišalius ar daugiašalius teisinio bendradarbiavimo susitarimus, suteikiančius galimybę nuteistiesiems užsieniečiams laisvės atėmimo bausmę atlikti sau artimiausioje (pilietybės ar gyvenamosios vietos) valstybėje. Tipinio susitarimo dėl įkaltintų užsieniečių perdavimo preambulėje išreiškiamas tikėjimas, kad bendradarbiavimas nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo (perėmimo) toliau atlikti bausmę srityje pasitarnaus teisingumui bei nuteistųjų socialinei rehabilitacijai, o pačiame susitarimo tekste apibūrinant bendruosius principus nurodoma, kad

perduodant (perimant) nuteistuosius laisvės atėmimu privaloma užtikrinti pagarbą bendradarbiaujančių valstybių suverenitetui. Be to, atskiros nuostatos skirtos pabrėžti, kad nuteistojo perdavimui (perėmimui) yra būtinos tokios sąlygos kaip jo paties sutikimas, galutinis ir neskundžiamas nuosprendis, kuriuo asmeniui yra paskirta laisvės atėmimo bausmė, ir likusi neatlikta ne mažiau kaip 6 mėnesių laisvės atėmimo bausmė. Paminėtinos ir tam tikros procedūrinės bei sprendimo dėl laisvės atėmimo bausmės pripažinimo ir vykdymo taisyklės, kuriomis nustatyta galimybė, esant poreikiui, konvertuoti (adaptuoti) paskirtą bausmę pagal nuosprendį pripažįstančios valstybės teisinius reikalavimus, reikalaujant įskaityti jau atliktą bausmės dalį ir užtikrinti, kad visais atvejais nuteistojo perdavimas nelems nuteistojo padėties apsunkinimo (The Model Agreement on the Transfer..., 1985). Elgesio su įkalintais užsieniečiais rekomendacijų dalyje apibendrinti praktiniai patarimai, kaip reikėtų spręsti sunkumus, kylančius nuteistiesiems užsieniečiams dėl kalbos, kultūros, religijos skirtumų laisvės atėmimo vietų įstaigose. Rekomendacijose nurodyta, kad, pavyzdžiui, konkrečios laisvės atėmimo vietos nuteistajam užsieniečiui parinkimas neturėtų priklausyti išimtinai nuo jo pilietybės. Be to, akcentuota būtinybė nuteistą užsieniečių informuoti apie laisvės atėmimo vietoje galiojančias taisykles, medicininę pagalbą, maitinimą ir galimybę atlikti religines apeigas jam suprantama kalba. Atskira rekomendacija pateikta ir dėl poreikio skatinti nuteistųjų užsieniečių ryšius su šeima ir artimaisiais, užtikrinant gyvus susitikimus ir bendravimą susirašinėjant (The Model Agreement on the Transfer..., 1985).

Būtina išskirti ir ET Ministrų Komiteto priimtas rekomendacijas, kuriose ne kartą akcentuotas poreikis nuteistųjų užsieniečių padėtį sureguliuoti taip, kad jie bausmę atliktų laisvės atėmimo vietose, esančiose arčiausiai šeimos ir artimųjų. Pavyzdžiui, 1984 m. birželio 21 d. rekomendacijoje Nr. R(84)12 „Dėl kalinamų užsieniečių“ rekomenduota taikyti tam tikrus specialius principus laisvės atėmimo bausmę atliekantiems nuteistiesiems užsieniečiams. Akcentuota, kad parenkant konkrečią laisvės atėmimo vietą turi būti atsižvelgiama ne tik į nuteistojo pilietybę, bet ir į nuteistojo bendravimo su tos pačios pilietybės, kalbos, religijos ar kultūros asmenimis poreikius, taip pat į paties jo poreikius ir pageidavimus (Švedas, 2013, p. 217). 2003 m. spalio 9 d. rekomendacijų „Dėl kalėjimų nuteistiesiems iki gyvos galvos ir kitiems ilgam terminui nuteistiems kaliniams administracijos valdymo“ Nr. R(2003)23 nurodyta dėti ypatingas pastangas tam, kad nenutrūktų nuteistųjų ryšiai su šeima, tuo tikslu nuteistiesiems parenkant laisvės atėmimo vietas, esančias arčiausiai šeimos ir artimųjų (Rekomendacijos dėl kalėjimų nuteistiesiems..., 2003). 2006 m. sausio 11 d. priimtų ir 2020 m. liepos 1 d. atnaujintų Europos

kalėjimų taisyklių 6 punkte skelbiama, kad iš esmės visas įkalinimas turėtų vykti taip, kad asmenys, kuriems buvo apribota laisvė, galėtų lengviau integruotis į laisvą visuomenę. Europos kalėjimų taisyklių 17.1 punkte nurodyta, kad nuteistieji pagal galimybes turėtų būti paskiriami atlikti bausmę į tas laisvės atėmimo vietas įstaigas, kurios yra arčiausiai jų gyvenamųjų arba socialinės reabilitacijos priemonių taikymo vietų. Apibrėžiant nuteistųjų ryšio su išoriniu pasauliu gaires, Europos kalėjimų taisyklių 24.1, 24.4 ir 24.5 punktuose pabrėžiama nuteistųjų bendravimo ir susitikimų su šeima bei artimaisiais svarba, susitikimus ir pasimatymus organizuojant taip, kad jie leistų nuteistiesiems kiek įmanoma labiau palaikyti ir tęsti santykius su šeimos nariais. Pabrėžiama ir kalėjimų administracijos pagalbos būtinybė, ypač siekiant išlaikyti pakankamą nuteistųjų kontaktą su išoriniu pasauliu. Be to, Europos kalėjimų taisyklių 24.7 punkte akcentuojama, kad nuteistajam pagal galimybes, vienam ar su apsauga turėtų būti leidžiama laikinai išeiti tam, kad aplankyti sergantį giminaitį ar dalyvautų laidotuvėse, o pagal 24.11 punktą, nuteistiesiems turi būti užtikrinamas dalyvavimas rinkimuose, referendumuose ir kitose viešojo gyvenimo srityse, jeigu tokios jų teisės nėra ribojamos nacionaliniuose valstybės įstatymuose (Europos kalėjimų taisyklės, 2006). Siekiant įgyvendinti minėtąsias JTO ir ET Ministrų Komiteto rekomendacijas dėl nuteistųjų laisvės atėmimo perdavimo (perėmimo) toliau atlikti bausmę buvo būtina suteikti realias teises galimybes užsienyje nuteistiems asmenims laisvės atėmimo bausmę atlikti toje valstybėje, kuri yra artimiausia dėl kalbos supratimo ir mokėjimo, kurioje gyvena jo (jos) šeima ar artimieji ir kuri jam (jai) yra palankiausia socialiniu, kultūriniu, religiniu požiūriais. Ir priešingai – minėtųjų rekomendacijų įgyvendinimas būtų reikšmingai sunkesnis, nuteistiesiems bausmę atliekant užsienio valstybėje, kurioje jie iki nusikalstamos veikos padarymo negyveno ir (ar) neturėjo gyvenamosios vietos, šeimos, artimųjų ir (ar) draugų ir kurioje, pavyzdžiui, po laisvės atėmimo bausmės atlikimo neketina arba neteko teisės (pavyzdžiui, esant deportacijos iš šalies sprendimui) įsikurti ir gyventi.

Atsižvelgiant į rekomendacijose išdėstytas gaires bei remiantis ET valstybių narių įsitikinimu, kad turi būti ginamas žmogaus orumas ir skatinama nuteistųjų rehabilitacija, vienas pirmųjų tradicinio (klasikinio) teisinio bendradarbiavimo perduodant (perimant) nuteistuosius laisvės atėmimu mechanizmų buvo nustatytas 1970 m. Konvencijoje dėl nuosprendžių pripažinimo, kurią ratifikavo 28 iš 46 ET valstybių narių (Chart of signatures and ratifications of Treaty 070, 2023). Vėliau buvo priimta 1983 m. Konvencija dėl nuteistųjų perdavimo, kuri susilaukė kur kas didesnio ET valstybių narių palaikymo, ją ratifikavo 38 iš 46 ET valstybių narių ir dar 24 ne ET valstybės narės, tarp kurių, pavyzdžiui,

2023 m. Brazilijos Federacinė Respublika, 2018 m. Indijos Respublika, 2003 m. Venesuelos Bolivarо Respublika ir kitos (Chart of signatures and ratifications of Treaty 112, 2023). Paminėtinas ir 1983 m. Konvencijos dėl nuteistųjų perdavimo 1997 m. Papildomas protokolai, kuris ratifikuotas daugelyje – 39 iš 46 – ET valstybių narių (Chart of signatures and ratifications of Treaty 167, 2023). Pabrėžtina, kad visos 27 ES valstybės narės taip pat yra ET valstybės narės, o ET skelbiami duomenys apie šių tarptautinių susitarimų ratifikavimą rodo, kad 1970 m. Konvenciją dėl nuosprendžių pripažinimo yra ratifikavusios 12 ES valstybių narių, 1983 m. Konvenciją dėl nuteistųjų perdavimo yra ratifikavusios visos 27 ES valstybės narės, o šios konvencijos 1997 m. Papildomą protokolą – 26 ES valstybės narės (vienintelėje Slovakijos Respublikoje 1997 m. Papildomas protokolai yra neratifikuotas). Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad, pavyzdžiui, Ispanijos Karalystė 1997 m. Papildomą protokolą ratifikavo 2017 m., Italijos Respublika – 2021 m., o Portugalijos Respublika – tik 2023 m. (Chart of signatures and ratifications of Treaty 070, 112, 167, 2023). Atskirai pažymėtina, kad Lietuvos Respublikoje nurodytosios ET konvencijos ir 1997 m. Papildomas protokolai su tam tikrais pareiškimais ir išlygomis ratifikuoti atskirais ratifikavimo įstatymais: Lietuvos Respublikos Seimo 1997 m. spalio 16 d. ratifikavimo įstatymu dėl 1970 m. Europos konvencijos dėl tarptautinio baudžiamųjų nuosprendžių pripažinimo (Lietuvos Respublikos Seimo 1997 m. spalio 16 d. ratifikavimo įstatymas..., 1997), Lietuvos Respublikos Seimo 1995 m. gegužės 9 d. nutarimu dėl 1983 m. Europos nuteistųjų asmenų perdavimo konvencijos ratifikavimo (Lietuvos Respublikos Seimo 1995 m. gegužės 9 d. nutarimas..., 1995), Lietuvos Respublikos įstatymu dėl Nuteistųjų asmenų perdavimo konvencijos 1997 m. papildomo protokolo ratifikavimo (Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Nuteistųjų..., 2000) ir įsigaliojo atitinkamai 1997 m. lapkričio 7 d., 1995 m. gegužės 9 d. ir 2000 m. gruodžio 20 d. Ir nors daugumoje ES valstybių narių nurodytosios konvencijos buvo ratifikuotos, jos buvo skirtos daugeliui Europos valstybių ir neatspindėjo ES integracijos tikslų bei siekio baudžiamosiose bylose bendradarbiauti laikantis nustatytų terminų ir išvengiant perteklinių formalumų.

Šios, ratifikuotinos, tiesiogiai taikomų sutarčių, skirtų tarptautiniam teisiniui bendradarbiavimui baudžiamosiose bylose, kategorijai priskirtinos sutartys nustatė teisinės pagalbos apimtį, jos teikimo arba atsisakymo teikti pagrindus ir kitas procedūrinės taisyklės (Švedas, 2007, p. 25; Čepas, Švedas, 2008, p. 80). Be to, jos užtikrino tradicinę (klasikinę) teisinį bendradarbiavimą baudžiamosiose bylose, grindžiamą vadinamosios prašymų sistemos pagrindu (angl. *request-principle*) (Glaser *et al.*, 2010, p. 2). Šis, prašymų sistemos pagrindu grindžiamas, teisinis bendradarbiavimas buvo suprantamas kaip

prašančiosios (angl. *the requesting State*) ir prašomosios (angl. *the requested State*) valstybių bendradarbiavimas (Klimek, 2017, p. 45). A. Suominen tokį tradicinį teisinį bendradarbiavimą įvardijo kaip suverenių valstybių, sutinkančių su tam tikromis sąlygomis, bendradarbiavimą, kuriame jos išlaiko plačią diskreciją pasirinkti, ar patenkinti konkretų teisinio bendradarbiavimo prašymą (Suominen, 2011, p. 26–27). Vis dėlto pažymėtina ir tai, kad pats savaime tarptautinės sutarties, įskaitant ir dėl nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo (perėmimo) toliau atlikti bausmę, nebuvimas neužkirto kelio nei, pirma, prašyti teisinės pagalbos iš kitos valstybės, nei, antra, vykdyti tokį prašymą, tačiau tokiais atvejais valstybė, į kurią buvo kreipiamasi su prašymu, jokiais tarptautinėmis teisinėmis priemonėmis nebuvo įpareigota jo vykdyti. Procedūrinės teisinės pagalbos teikimo taisyklės reglamentavo atskirų valstybių nacionaliniai įstatymai, o tokių prašymų ir atsakymų į juos siuntimui naudotasi išimtinai diplomatiniais kanalais (Čepas, Švedas, 2008, p. 10).

Prašymų sistemos pagrindu vykdomo tarptautinio teisinio bendradarbiavimo principai tiesiogiai atsispindi tam tikrose konvencijų dėl nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo (perėmimo) toliau atlikti bausmę nuostatose. Pavyzdžiui, formuluojant sąlygas, kurias nustačius nuteistasis galėtų būti perduodamas kitai valstybei atlikti likusią bausmę, 1970 m. Konvencijos dėl nuosprendžių pripažinimo 3 straipsnio 1 dalyje vartojamas žodžių junginys „turi teisę“, o 5 straipsnyje – „gali prašyti“. 1983 m. Konvencijos dėl nuteistųjų perdavimo 2 straipsnio 2 dalyje – „gali būti perduodamas“, 3 straipsnio 1 dalyje – „perdavimas gali vykti“. Tačiau vienareikšmiška prašomosios valstybės pareiga pripažinti prašančiosios valstybės teismo sprendimą, kuriuo nuteistajam paskiriama laisvės atėmimo bausmė, nenustatyta nei vienoje aptariamų konvencijų nuostatoje.

Be to, visais atvejais iki priimant 1997 m. Papildomą protokolą, kurio 2 straipsnio 3 dalyje ir 3 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta galimybė nuteistąjį perduoti be jo sutikimo, jeigu: 1) pastarasis pabėgo iš nuosprendį priėmusios valstybės; arba 2) jo atžvilgiu yra priimtas sprendimas išsiųsti arba deportuoti, arba bet kokia kita priemonė, pagal kurią tam asmeniui atlikus laisvės atėmimo bausmę nebebus leidžiama pasilikti nuteisusios valstybės teritorijoje, nuteistojo perdavimui iš vienos valstybės į kitą likusios bausmės atlikimui buvo reikalingas tiek nuteistojo, tiek valstybės, kuriai siekiama perduoti nuteistąjį, sutikimas dėl perdavimo. Pavyzdžiui, pagal 1970 m. Konvencijos dėl nuosprendžių pripažinimo 5 straipsnio „d“ punktą, valstybė, kuriai perduodamas nuosprendis, turi pareikšti norą prisiimti atsakomybę už sankcijos, kuria asmeniui atimama laisvė, vykdymą, o 1983 m. Konvencijos

dėl nuteistųjų perdavimo 3 straipsnio 1 dalies „d“ punkte numatyta, kad viena iš nuteistojo perdavimo sąlygų yra jo paties sutikimas dėl perdavimo.

Akcentuotina ir tai, kad vienos valstybės sprendimą, kuriuo nuteistajam paskirta laisvės atėmimo bausmė, pripažinti ir vykdyti buvo galima perduoti tik nuteistojo pilietybės arba gyvenamosios vietos valstybei. 1970 m. Konvencijos dėl nuosprendžių pripažinimo 5 straipsnio „a“ punkte nustatyta, kad kitos valstybės galima prašyti, kad ji vykdytų sankciją, kuria paskirtas laisvės atėmimas tuo atveju, jeigu asmuo, kuriam paskelbtas nuosprendis, nuolat gyvena toje valstybėje. 1983 m. Konvencijos dėl nuteistųjų perdavimo 3 straipsnio 1 dalies „a“ punkte nurodyta, kad perdavimas gali vykti tik tuo atveju, jeigu nuteistasis yra valstybės, kurioje atliks bausmę, išėivis (piliėtis).

Pažymėtina ir tai, kad daugiašalėmis konvencijomis nustatyti atsisakymo vykdyti tarptautinio teisinio bendradarbiavimo prašymus pagrindai buvo išties plataus pobūdžio ir kompetentingoms institucijoms suteikiantys papildomų galių savarankiškai nuspręsti, ar pripažinti sprendimą ir jį vykdyti, ar ne (Advokatų kontora VARUL ir partneriai..., 2012, p. 9). Pavyzdžiui, pagal 1970 m. Konvencijos dėl nuosprendžių pripažinimo 6 straipsnio „a“ ir „h“ punktus, prašymas vykdyti nuosprendį galėtų būti atmetamas, jeigu tokio nuosprendžio vykdymas prieštarautų valstybės, kurios yra prašoma vykdyti nuosprendį, pagrindiniams teisinės sistemos principams arba kai valstybė, kurios yra prašoma vykdyti nuosprendį, paprasčiausiai negali to padaryti. 1983 m. Konvencijoje dėl nuteistųjų perdavimo netgi nėra atskirai įtvirtintų, su atsisakymu pripažinti sprendimą, kuriuo asmeniui paskirta laisvės atėmimo bausmė, susijusių nuostatų. 1983 m. Konvencijos dėl nuteistųjų perdavimo 5 straipsnio 1 ir 4 dalyse nurodyta tik tai, kad prašymai dėl nuteistojo perdavimo ir atsakymai turi būti raštiški, o valstybė, gavusi tokį prašymą, turi kiek įmanoma greičiau informuoti prašančiąją valstybę apie savo sprendimą priimti ar atmesti perdavimo prašymą. Akivaizdu, kad, esant tik palyginti plačiai apibrėžtiems arba tam tikrais atvejais neįtvirtintiems atsisakymo pripažinti ir vykdyti kitos valstybės sprendimą dėl laisvės atėmimo bausmės pagrindams, valstybės tarptautinių organizacijų narės išlaikė plačias galimybes atsisakyti bendradarbiauti, taip pat neperimti kitoje valstybėje nuteistajam paskirtos bausmės vykdymo. Teisinių nuostatų, įpareigojančių motyvuoti, kodėl konkrečiu atveju atsisakoma pripažinti ir vykdyti kitos valstybės sprendimą dėl laisvės atėmimo bausmės, konvencijos taip pat nenustatė, todėl įprastai tokio atsisakymo motyvai nebuvo pateikiami. Be to, daugeliu atvejų sprendimo dėl teisinės pagalbos suteikimo ar nesuteikimo priėmimo procesas vykdavo per centrinės valdžios ar diplomatines institucijas, dažniausiai teisingumo ministerijas. Tiek

1970 m. Konvencijos dėl nuosprendžių pripažinimo 15 straipsnio 1 dalyje, tiek 1983 m. Europos konvencijos dėl nuteistųjų perdavimo 5 straipsnio 2 dalyje tiesiogiai įtvirtinti reikalavimai visus prašymus, atsakymus bei kitus būtinus pranešimus siųsti per bendradarbiaujančių valstybių teisingumo ministerijas. Kadangi nebuvo sutartinės pareigos vykdyti prašymą, teisingumo ministerijos išlaikė plačias teises autonomiškai spręsti, ar teisinės pagalbos prašymas yra pageidautinas ir vykdytinas, ar ne (Satzger, Zimmermann, 2008, p. 341).

Šios konvencijų nuostatos rodo, kad net ir nustačius, kad tam tikroje situacijoje yra visos nuteistojo perdavimui (perėmimui) toliau atlikti bausmę būtinos sąlygos, valstybių bendradarbiavimas nuteistųjų perdavimo (perėmimo) toliau atlikti bausmę srityje daugiausia priklausė nuo valstybių noro ir nusiteikimo bendradarbiauti (Markevičiūtė, 2021, p. 68). Valstybių nepriklausomumas išliko kone esminis pagrindų, kuriais remiantis buvo atsisakoma suteikti prašomą teisinę pagalbą, motyvas (Suominen, 2011, p. 27). Egzistavo reali grėsmė, kad tokiam apsisprendimui įtakos turės ir išimtinai politiniai motyvai ar kitos neobjektyvios priežastys, o tai visiškai pagrįstai, H. Satzgerio ir F. Zimmermanno nuomone, nebuvo suderinama su ES valstybių narių glaudesnio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose siekiu (Satzger, Zimmermann, 2008, p. 337).

Pažymėtina, kad iki pat 2011 m. gruodžio 5 d., kuomet įsigaliojo Pamatinis sprendimas 2008/909/TVR, ES nebuvo atskiro teisės akto, reglamentuojančio nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimą (perėmimą) tolesniam bausmės atlikimui, todėl tam tikroje ES valstybėje narėje nuteisti asmenys iš vienos ES valstybės narės į kitą buvo perduodami remiantis nurodytomis ET konvencijomis. Įprastai buvo taikoma 1983 m. Konvencija dėl nuteistųjų perdavimo, jos 1997 m. Papildomas protokolas ir (ar) tarp atskirų ES valstybių narių sudarytos dvišalės (trišalės) teisinio bendradarbiavimo sutartys dėl nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo tolesniam bausmės atlikimui. Ilgainiui buvo pripažinta, kad ET konvencijomis dėl nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo (perėmimo) toliau atlikti bausmę pagrįsta ne tik teisinio, bet ir politinio bendradarbiavimo forma (Čepas, 2003, p. 100) šiuolaikinėje ES dėl perdėto formalizmo, biurokратиškumo yra per sudėtinga ir per lėta, taigi nebepriimtina. A. Čepas ir G. Švedas atkreipė dėmesį ir į tai, kad tarptautinėse sutartyse nustatyti reikalavimai bei jų taikymo procedūros nebeatitiko tuometinio gyvenimo realijų (Čepas, Švedas, 2008, p. 80). Tapo akivaizdu, kad ilgos ir sudėtingos administracinės procedūros per diplomatinčius hierarchinius kanalus priklauso praeičiai, o tiesioginiai ryšiai tarp teisminių institucijų (teismų) būtų tikras pasiekimas (Bapuly, 2009,

p. 14). Imtasi ieškoti paprastesnių ir efektyvesnių bendradarbiavimo alternatyvų iki tol taikytiems tarptautiniams daugiašaliams susitarimams. Bendradarbiavimą prašymų sistemos pagrindu buvo siekiama pakeisti bendradarbiavimu pareigos pagrindu (Žižienė, 2012, p. 359) arba kitaip teisinėje literatūroje vadinamu paliepimo modeliu (angl. *command model*), kuriame dalyvaujančios valstybės būtų įvardijamos nebe kaip prašančioji valstybė, kuri kreipiasi dėl tam tikros teisinės pagalbos į kitą – prašomąją valstybę, bet kaip išduodančioji ir vykdančioji valstybės, kurios iš esmės turi pareigą vykdyti viena kitos teisinius sprendimus ir (ar) reikalavimus (Asp, 2017, p. 43). Paliepimo modelio ES valstybių narių teisinio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose esmę būtent ir atspindi vykdančiosios valstybės pareiga atlikti tai, ko reikalauja išduodančioji valstybė, išskyrus tuos atvejus, kai nustatomas bent vienas tam tikrame ES teisės akte įtvirtintas konkretaus reikalavimo nevykdymo pagrindas (Hinarejos, Spencer, Peers, 2012, p. 26). Taigi, atsižvelgiant į tradicinio teisinio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose trūkumus bei siekiant nurodytų tikslų buvo atsigręžta į sėkmingai ES civilinių teisių srityje pradėtą taikyti (Satzger, Zimmermann, 2008, p. 349) ir iš ekonominių laisvių srities (prekių, paslaugų ar asmenų judėjimo laisvės) kildinamą (Namavičius, 2015, p. 5) abipusio pripažinimo principą, kuris teisinėje literatūroje dar įvardijamas kaip proveržis ES valstybių narių teisiniame bendradarbiavime baudžiamosiose bylose (Asp, 2016, p. 42).

Pirmieji žingsniai siekiant įtvirtinti abipusio pripažinimo principo taikymą ES valstybėms narėms bendradarbiaujant baudžiamosios teisės srityje buvo padaryti XX a. pabaigoje. 1998 m. gruodžio 3 d. Teisingumo ir vidaus reikalų tarybos posėdyje buvo priimtas ES Tarybos ir Komisijos veiksmų planas, kaip geriausiai įgyvendinti Amsterdamo sutarties nuostatas dėl laisvės, saugumo ir teisingumo erdvės (Action Plan of the Council and the Commission..., 1999). Šio plano 45 „f“ punktą numatė, kad per dvejus metus nuo Amsterdamo sutarties įsigaliojimo turi būti įgyvendinti procesai, kuriais siekiama palengvinti abipusį nuosprendžių pripažinimą ir vykdymą baudžiamosios teisės srityje. Vėliau įvyko 1999 m. Europos Vadovų Tarybos posėdis dėl teisingumo ir vidaus reikalų, kuriame Jungtinės Karalystės vyriausybė iškelė idėją (*inter alia*, kaip alternatyvą iki tol svarstytam sudėtingam, daug laiko reikalaujančiam ir itin sunkiai pasiekiamam (Satzger, Zimmermann, 2008, p. 349; Asp, 2016, p. 52) ES valstybių narių teisės aktų suderinimui, kad „<...> kiekviena valstybė narė pripažintų kitos šalies teismo sprendimo teisėtumą baudžiamosios teisės srityje taikydama minimalias procedūras ir formalumus <...>“ (Mitsilegas, 2006, p. 1278–1279). Akcentuota ir tai, kad teisiniai sprendimai turi būti gerbiami ir vykdomi vienodai visoje ES, o formalios ES tebevykdomos ekstradicijos procedūros

turi būti panaikintos ir pakeistos *paprastu* nuteistųjų perdavimu (Council of Europe Presidency Conclusions..., 1999). Tokiu būdu iš esmės buvo pasiūlyta, kad ES valstybės narės viena kitos teisinius (teismų) sprendimus pripažintų ir vykdytų taip, tarsi tokie sprendimai būtų priimti nacionalinių teisminių institucijų (teismų) tam tikros valstybės teritorijoje.

Kadangi nuo pat pirmojo abipusio pripažinimo principo paminėjimo ES baudžiamosios teisės kontekste abipusis pripažinimas buvo įvardytas ir kaip alternatyva ES valstybių narių teisės aktų reikalavimų suderinimui, laikytina, kad šis principas yra ne tik iš ES ekonominių laisvių srities perimta koncepcija, keitusi tradicinį teisinio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose suvokimą, tačiau ir alternatyva ES valstybių narių teisės aktų reikalavimų suderinimui baudžiamosios teisės srityje. Įprastai ir teisinėje literatūroje abipusio pripažinimo principu grindžiamas bendradarbiavimo modelis įvardijamas kaip toks, kurį taikant išvengiama teisiškai reikalingo, bet politiškai problemiško baudžiamosios teisės suvienodinimo ir standartizavimo (Panov, 2012, p. 7). Apie tai, kad abipusio pripažinimo principo taikymas bendradarbiaujant baudžiamosiose bylose turėtų būti suprantamas kaip alternatyva ES valstybių narių teisės aktų suderinimui, rašė J. Ouwerkerk (Ouwerkerk, 2011, p. 99). A. Suominen akcentavo, kad taikant šiuo principu paremtus teisės aktus efektyvus bendradarbiavimas yra galimas ir nepriklausomai nuo ES valstybių narių teisinių sistemų skirtumų (Suominen, 2011, p. 3). P. Aspas pabrėžė, kad bent jau teoriškai abipusio pripažinimo principo taikymas leidžia paspartinti integraciją be poreikio suderinti nacionalinius baudžiamuosius ES valstybių narių teisės aktus (Asp, 2016, p. 20, 46–47). H. Satzgeris ir F. Zimmermannas akcentavo, kad esminiu tolesnės teisėkūros ES baudžiamajoje teisėje pamatu abipusio pripažinimo principas tapo todėl, kad šio principo taikymas buvo galimas be išankstinio reikalavimo suderinti nacionalinius teisės aktus (Satzger, Zimmermann, 2008, p. 350). Šią aplinkybę pabrėžė ir K. Ligeti, kuri nurodė, kad abipusio pripažinimo principas ES valstybėms narėms buvo patrauklus ir ypač priimtinas būtent todėl, kad taikant šį principą nereikalingas toli siekiantis (angl. *far reaching*) nacionalinių teisės aktų suderinimas (Ligeti, 2006, p. 146). Taip, *inter alia*, ES valstybėms narėms leidžiama išsaugoti nacionalinės baudžiamosios teisės sistemos, kuri net įvardijama kaip valstybės suvereniteto išraiška, specifiškumą (Panov, 2012, p. 7; Švedas, 2010, p. 8). Manytina, kad tai yra absoliutus abipusio pripažinimo principo taikymo pranašumas, palyginti su visišku ES valstybių narių nacionalinių teisės aktų reikalavimų baudžiamosios teisės srityje suderinimu su ES teisės nuostatomis, kadangi nereikalauja visiškai suvienodinti nacionalinio baudžiamųjų teisinių santykių reguliavimo atskirose ES valstybėse narėse ir leidžia efektyviai

bendradarbiauti pripažįstant ir vykdam kitos ES valstybės narės sprendimus, įskaitant sprendimus dėl laisvės atėmimo. Tokiu būdu, darant prielaidą, kad visos ES valstybės narės gerbia ir užtikrina pagrindines asmenų teises ir laisves, išlaikomas atskirų ES valstybių narių baudžiamųjų teisinių sistemų savitumas ir pagarba tradicijoms.

Baudžiamosios teisės sritis yra ypač susijusi su valstybės suverenitetu, taigi natūralu, kad abipusio pripažinimo principo taikymo idėja yra patraukli, kadangi nereikalingas nacionalinių teisės aktų suderinimas (Marguery *et al.*, 2018, p. 32). ES valstybių narių teisinių sistemų skirtingumai yra žinomi, suprantami, pripažįstami ir nesudaro kliūčių bendradarbiauti (Suominen, 2018, p. 168). Remiantis SESV 82 straipsnio 2 dalimi, kurioje įtvirtinta, kad Europos Parlamentas ir Taryba, priimdami direktyvas pagal įprastą teisėkūros procedūrą, gali nustatyti tokias minimalias taisykles, kokių reikia nuosprendžių ir teismo sprendimų tarpusavio pripažinimui bei policijos ir teisminiam bendradarbiavimui tarpvalstybinio pobūdžio baudžiamosiose bylose palengvinti, yra aišku, kad ES valstybių narių nacionalinių teisės aktų suderinimas yra reikalingas tik tada ir tik tokia apimtimi, kad būtų užtikrintas abipusis pripažinimas (Marguery, Brink ir Simonato, 2018, p. 31). S. Montaldo nuomone, auksine „pripažinti ir vykdyti“ taisykle paremtu ES valstybių narių teisiniu bendradarbiavimu perduodant (perimant) nuteistuosius laisvės atėmimu toliau atlikti bausmę siekiama paspartinti bendradarbiavimą, nepriklausomai nuo teisinio reguliavimo skirtumų atskirose ES valstybėse narėse (Montaldo, 2020, p. 38).

A. Suominen nuomone, būtent galimybė išvengti ES valstybių narių teisės aktų suderinimo buvo esminis abipusio pripažinimo principo modelio priimtinum veiksnys (Suominen, 2018, p. 168). Taikant abipusį pripažinimą galima tiek paspartinti bendradarbiavimą, tiek kiek įmanoma labiau išlaikyti ES valstybių narių nepriklausomumą (Suominen, 2018, p. 168). Tiesa, pasak P. Aspo, idėja, kad abipusis pripažinimas gali „išgelbėti“ nuo teisės suderinimo, neatrodo realistiškai, kadangi pats suderinimas nėra tikslas savaime, o labiau priemonė, kuria siekiama paspartinti ES valstybių narių teisinį bendradarbiavimą. Be to, abejotina, ar nesant teisės aktų suderinimo bent tam tikru lygmeniu įmanoma efektyviai pripažinti ir vykdyti kitos ES valstybės narės teisinius (teismų) sprendimus (Asp, 2016, p. 54–55). P. Aspo teigimu, akivaizdu, kad siekiant sėkmingai taikyti abipusio pripažinimo principu grindžiamus teisės aktus būtinas bent minimalus ES valstybių narių teisės aktų suderinimas (Asp, 2016, p. 54–55). Minimalus derinimas reiškia, kad ES teisės aktas tam tikrą sritį reguliuoja nustatydamas minimalius reikalavimus, todėl kiekviena ES valstybė narė turi teisę nustatyti griežtesnius reikalavimus, nei nustatyta derinančiame akte (Vėgėlė, 2011,

cituoja iš Jurka, 2013, p. 432). Daug lengviau pasitikėti kitų ES valstybių narių baudžiamosios justicijos sistemomis, kai yra žinoma, kad pati sistema ir tos valstybės narės požiūris į ją nėra pagrįstas iš esmės skirtingu modeliu (Pakamanis, 2013, p. 173). Tuo neabejoja ir R. Jurka, kuris nurodo, kad teisinių sistemų suderinimo forma, leidžianti suartinti šias sistemas, kad nebūtų esminių prieštaravimų, sudarytų prielaidas ne tik dar labiau sutvirtinti idėjinį pasitikėjimą viena kitos ES valstybių narių teisinėmis sistemomis, bet ir leistų optimizuoti praktinį teisinį bendradarbiavimą (Jurka, 2013, p. 33). Taigi, nors pirmą kartą ES baudžiamosios teisės kontekste paminėtas abipusio pripažinimo principas buvo įvardytas ir kaip alternatyva nacionalinių teisės aktų reikalavimų suderinimui, sėkmingam šiuo principu grindžiamam teisiniam bendradarbiavimui baudžiamosiose bylose būtinas ES valstybių narių teisės aktų suderinimas bent minimaliu lygmeniu. Tokiu būdu būtų sukurtos prielaidos realiam ES valstybių narių tarpusavio pasitikėjimui, kuris yra neatsiejama sėkmingo abipusio pripažinimo principo taikymo ES valstybėms narėms bendradarbiaujant baudžiamosiose bylose dalis.

Įtvirtinus abipusio pripažinimo principą ir bendradarbiavime baudžiamosiose bylose bei priėmus reikiamus teisės aktus buvo tikimasi, kad tai padės užtikrinti efektyvesnę ES valstybių narių teisinį bendradarbiavimą bei sumažins ES valstybių narių galimybes atsisakyti pripažinti ir vykdyti kitos ES valstybės narės teisinius sprendimus. Abipusio pripažinimo principo taikymas turėjo tarsi paspartinti bei garantuoti netrukdomą nuosprendžių vykdymo „judėjimą“ (Murschetz, 2007, p. 149), kitaip V. Mitsilegaso dar vadinamą „laisvą teisinių sprendimų judėjimu“ (angl. *free movement of legal decisions*) (Mitsilegas, 2006, p. 1279). Be to, tai turėjo sudaryti teises prielaidas tam, kad ES teritorijoje, kitaip vadinamoje vieningos jurisdikcijos teritorijoje (angl. *united jurisdictional area*), teisinis sprendimas, priimtas vienoje ES valstybėje narėje, būtų taip pat traktuojamas kitoje ES valstybėje narėje ir turėtų tokią pačią teisinę galią kaip ir jį priėmusios valstybės narės teisinėje sistemoje (Karsai, 2008, p. 949). J. Ouwerkerk teigimu, abipusio pripažinimo principo įgyvendinimas baudžiamosios teisės srityje turėjo užtikrinti tarsi automatinį kitos ES valstybės narės teisinio sprendimo pripažinimą ir padėti kovoti su neveiksminga bendradarbiavimo pagal prašymą procedūra (angl. *procedure on request*) (Ouwerkerk, 2011, p. 260). V. Militello ir A. Mangiaracina akcentavo, kad, priešingai nei prašymų sistemos pagrindu veikiančiame bendradarbiavime, kuomet viena valstybė prašo kitos valstybės suteikti teisinę pagalbą tam tikroje srityje, tarpusavio pripažinimo principu pagrįstoje bendradarbiavimo sistemoje išduodančiosios valstybės teisminės institucijos (teismo) sprendimas turi tokią pačią teisinę reikšmę vykdančiojoje valstybėje (Militello, Mangiaracina, 2010,

p. 177–178). A. Suominen nuomone, aplinkybė, kad, remiantis abipusio pripažinimo principu, teisminiai (teismų) sprendimai, priimti vienoje ES valstybėje narėje, yra pripažįstami ir vykdomi kitoje ES valstybėje narėje taip, lyg jie būtų priimti toje pačioje valstybėje, yra fundamentalioji šio principo idėja (Suominen, 2011, p. 3). Remiantis abipusiu pripažinimu neturėtų būti daromas skirtumas tarp nacionalinio ir kitos ES valstybės narės priimto sprendimo (Suominen, 2011, p. 3), kadangi visos ES valstybės narės yra EŽTK dalyvės ir gali pasitikėti viena kitos teisinėmis sistemomis (Vervaele, 2014, p. 236; Nilsson, 2006, p. 56). J. A. E. Vervaele teigimu, preziumuojamas ES valstybių narių tarpusavio pasitikėjimas yra esminis ir pakankamas pagrindas remtis tarpusavio pripažinimo principu net ir be teisės aktų suderinimo (Vervaele, 2014, p. 236). R. Jurka, analizavęs Europos teisės įtaką Lietuvos Respublikos baudžiamajam procesui, yra pažymėjęs ir tai, kad vertinant abipusį pripažinimą kaip formą, optimizuojančią tarptautinį teisinį bendradarbiavimą baudžiamosiose bylose tarp ES valstybių narių, neišvengiamai būtina akcentuoti ir bendradarbiaujančių ES valstybių narių aukštą pasitikėjimą šių valstybių teisiniais (teismų) sprendimais ir teisinėmis sistemomis (Jurka, 2013, p. 32). Kai kurie autoriai netgi nurodo, kad abipusio pripažinimo principas iš esmės yra pagrįstas absoliutaus ES valstybių narių abipusio pasitikėjimo viena kitos teisinėmis sistemomis idėja (Karsai, 2008, p. 946).

Apie tai, kad ES valstybės narės pasitiki viena kitos teisinėmis sistemomis ir pripažįsta teisminių institucijų (teismų) priimamus sprendimus, nepriklausomai nuo to, kad taikant nacionalinius įstatymus rezultatas galėtų skirtis, pažymėjo ir Teisingumo Teismas sprendime, priimtame sujungtose bylose *Gözütok ir Brügge* (Teisingumo Teismo 2003 m. vasario 11 d. sprendimas byloje *Gözütok ir Brügge*). Be to, ir LAT yra išaiškinęs, kad galimybę vienai ES valstybei narei pripažinti kitos ES valstybės narės teisminės institucijos (teismo) priimtus sprendimus ir juos vykdyti suteikia ES valstybių narių santykiai, kuriems būdingas ypatingas tarpusavio pasitikėjimas kitų ES valstybių narių teisinėmis sistemomis. Šis pasitikėjimas taip pat reiškia ir išduodančiosios valstybės pasitikėjimą, kad nuteistajam paskirta bausmė vykdančiojoje valstybėje bus įvykdyta veiksmingai ir laikantis nacionaliniuose įstatymuose perkeltų Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR nuostatų reikalavimų (LAT 2021 m. gruodžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Taigi, reikšmingas vaidmuo sėkmingam tarpusavio pripažinimo principo taikymui ES valstybėms narėms bendradarbiaujant baudžiamosiose bylose tenka abipusiam ES valstybių narių pasitikėjimui (angl. *mutual trust*). Abipusis pasitikėjimas – tai ES politikos pagrindinis teisinis principas, o abipusis pripažinimas – ES valstybėms narėms nustatyta

pareiga. Anksčiau išdėstytos išvalgos rodo, kad sėkmingam abipusio pripažinimo taikymui yra būtina išankstinė sąlyga – ES valstybių narių abipusis pasitikėjimas viena kitos teisinėmis sistemomis, teisiniais (teismų) sprendimais, tinkamu taisyklių taikymu ir pan. Nepasiekus reikiamo ES valstybių narių tarpusavio pasitikėjimo, leidžiančio atsisakyti sprendimų pripažinimo ir vykdymo formalumų, neįsivaizduojamas sėkmingas tarpusavio pripažinimo principo taikymas siekiant, kad vienoje ES valstybėje narėje priimtas sprendimas dėl laisvės atėmimo būtų pripažįstamas ir vykdomas kitoje ES valstybėje narėje be jokių sudėtingų tarpinių procedūrų.

Išimtinai tarpvalstybiniam teisiniam bendradarbiavimui ES būdingo abipusio pripažinimo kaip baudžiamojo teisinio principo turinys pirmą kartą atskleistas 2000 m. Europos Komisijos komunikate dėl abipusio galutinių teismo sprendimų baudžiamosios teisės srityje pripažinimo. Komunikate įtvirtinta, kad abipusis pripažinimas – tai principas, pagal kurį, nepriklausomai nuo galimų skirtingų tam tikros situacijos sprendimo variantų keliose ES valstybėse narėse, vienoje ES valstybėje narėje priimtas teisminės institucijos (teismo) sprendimas turi būti pripažįstamas kitoje ES valstybėje narėje ir vertinamas lygiai taip pat kaip ir nacionalinis (Commission of the European Communities..., 2000, p. 4). Pasak A. Čepo, abipusio pripažinimo principas pasižymi tuo, kad vienoje ES valstybėje narėje priimtas teisminis (teismo) sprendimas turi teisinę galią visose kitose ES valstybėse narėse (Čepas, 2003, p. 104–105). K. Karsai nurodo, kad iš esmės abipusio pripažinimo principas turi tris elementus: pagrindinį elementą – pripažinimą ir šio pripažinimo veikimą tarp kitų dviejų elementų – išduodančiojo ir vykdančiojo subjekto (ES valstybių narių) (Karsai, 2008, p. 947). H. Satzgeris taip pat išskiria tris, jo nuomone, svarbiausius abipusio pripažinimo principo elementus: 1) abipusis ES valstybių narių pasitikėjimas viena kitos teisinio reguliavimo (taisyklių ir nuostatų) tinkamumu, 2) abipusis ES valstybių narių pasitikėjimas tuo, kad tiek teismai, tiek kitos valstybinės institucijos šias nuostatas ir taisykles taikys tinkamai ir 3) šio abipusio pasitikėjimo rezultatas – taisyklė, kad vienoje ES valstybėje narėje priimtas sprendimas bus pripažintas kitoje ES valstybėje narėje be papildomų procedūrų (Satzger, 2019, p. 3). Pabrėžiama ir tai, kad abipusis pripažinimas yra ES teisinis principas, pagal kurį, ES valstybėms narėms pasitikint viena kitos teisinėmis sistemomis, vienu ES valstybių narių teisminių institucijų (teismų) sprendimai kitų ES valstybių narių teismuose pripažįstami ir vykdomi tokiomis pačiomis sąlygomis kaip ir jų pačių (Hinarejos, Spencer, Peers, 2012, p. 25). Taigi iš esmės abipusio pripažinimo principo įtvirtinimu buvo siekiama palengvinti ES valstybių narių teisinį bendradarbiavimą baudžiamosiose bylose, įskaitant ir dėl nuteistųjų laisvės atėmimo perdavimo (perėmimo) toliau atlikti bausmę,

vienoje ES valstybėje narėje priimtus teisinius (teismų) sprendimus be didesnių formalumų pripažįstant ir vykdant kitoje ES valstybėje narėje.

Siekiant, kad tarpusavio pripažinimo principas neliktų tik politinė deklaracija, 2000 m. buvo parengta ir priimta pirmoji abipusio pripažinimo principo įtvirtinimo baudžiamojoje teisėje programa (Programme of measures to implement..., 2000). Programoje buvo deklaruojama, kad abipusio pripažinimo principo taikymas turėtų būti skirtas sustiprinti ES valstybių narių bendradarbiavimui, užtikrinti baudžiamuosiuose procesuose dalyvaujančių asmenų teisėms bei palengvinti nuteistųjų socialinės reabilitacijos galimybes. Pagal programos 14 ir 16 priemones, ES valstybės narės buvo raginamos įvertinti laisvės atėmimo bausmių tarpusavio pripažinimo šiuolaikinių mechanizmų poreikį ir išplėsti nuteistųjų perdavimo principo taikymą ES valstybėse narėse gyvenantiems asmenims. Akcentuota ir tai, kad užtikrinus, kad vienoje ES valstybėje narėje priimtas galutinis teismo sprendimas negalės būti kvestionuojamas (ar peržiūrimas) kitoje ES valstybėje narėje, tai pasitarnaus teisiniam tikrumui visoje ES (Programme of measures to implement..., 2001).

2004 m. patvirtintoje Europos Vadovų Tarybos Hagos programoje, skirtoje laisvės, saugumo ir teisingumo stiprinimui ES, ir toliau akcentuotas teisminių (teismų) sprendimų baudžiamosiose bylose tarpusavio pripažinimo poreikis. Tiesiogiai nurodyta, kad ES valstybės narės privalo užbaigti išsamią priemonių, skirtų įgyvendinti teisminių (teismų) sprendimų baudžiamosiose bylose tarpusavio pripažinimo principui, programą, įskaitant ir galutinių laisvės atėmimo bausmių vykdymo srityje (Europos Vadovų Tarybos Hagos programa..., 2004). Tais pačiais metais pateiktoje žaliojoje knygoje Europos Komisija pažymėjo, kad iki šiol ES valstybėms narėms taikomi teisiniai instrumentai dėl nuosprendžių pripažinimo ir vykdymo (minėtos konvencijos) nėra pakankami, tad turėtų būti pagerinti (Commission of the European Communities..., 2004).

Atsižvelgiant į tai, 2005 m. buvo pristatyta pirmoji ES valstybių narių grupės – Austrijos Respublikos, Suomijos Respublikos ir Švedijos Karalystės iniciatyva priimti tarpusavio pripažinimu paremtą pamatinį sprendimą dėl Europos vykdomojo rašto ir dėl nuteistųjų asmenų perdavimo tarp ES valstybių narių (Austrijos Respublikos, Suomijos Respublikos ir Švedijos Karalystės..., 2005) (toliau – Pamatinio sprendimo dėl nuteistųjų perdavimo projektas). Kaip nurodyta Pamatinio sprendimo dėl nuteistųjų perdavimo projekto preambulės 5 punkte, pagrindinė šio projekto idėja buvo nustatyti pareigą valstybėms pasirūpinti tais savo piliečiais ir nuolatos gyvenančiais asmenims, kuriems galutiniu teismo nuosprendžiu paskirtas laisvės atėmimas kitoje ES valstybėje narėje, nepriklausomai nuo to, ar jie sutinka, išskyrus

atvejus, kai atsisakoma dėl ypatingų priežasčių. Šiuo tikslu buvo pristatyta Europos vykdomojo rašto idėja, kuris, pagal Pamatinio sprendimo dėl nuteistųjų perdavimo projekto 1 straipsnio „a“ punktą, turėjo būti suprantamas kaip sprendimas, kurį priima kompetentinga išduodančiosios valstybės institucija siekiant vykdyti galutinę sankciją, kurią fiziniam asmeniui paskyrė tos valstybės teismas. Pagal Pamatinio sprendimo dėl nuteistųjų perdavimo projekto 4 straipsnio 1 dalį, Europos vykdomasis raštas galėjo būti perduodamas nuteistojo pilietybės valstybei, kurioje nuteistasis turi nuolatinę gyvenamąją vietą, arba kitai valstybei, su kuria ji sieja artimi ryšiai. Be to, buvo nustatyta ir tai, kad Europos vykdomasis raštas turėtų būti vykdomas „<...> be jokių formalumų <...>“ ir nedelsiant, išskyrus atvejus, kai nustatomas bent vienas jo nepripažinimo ir nevykdymo pagrindas.

Taigi, kaip pastebi R. Blekxtoon, Pamatinio sprendimo dėl nuteistųjų perdavimo projektas pristatė visiškai naują ES valstybių narių bendradarbiavimo perduodant (perimant) nuteistuosius laisvės atėmimu toliau atlikti bausmę koncepciją (Blekxtoon, 2006, p. 41). Konsultavimosi procedūros pagrindu Pamatinio sprendimo dėl nuteistųjų perdavimo projektas buvo perduotas Europos Parlamentui, kuris 2006 m. birželio 14 d. šiam projektui iš esmės pritarė ir pasiūlė 74 pakeitimus (Europos Parlamento teisėkūros rezoliucija dėl..., 2006). Dar kartą Pamatinio sprendimo dėl nuteistųjų perdavimo projektas su Europos Parlamento pasiūlytais pakeitimais buvo peržiūrėtas ir išanalizuotas 2006 m. gruodžio 4–5 d. vykusio Teisingumo ir vidaus reikalų tarybos susitikime. ES Taryba pažymėjo, kad šiam Pamatinio sprendimo dėl nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo projekto variantui su Europos Parlamento pasiūlytais pakeitimais pritarė visų ES valstybių narių atstovai, išskyrus Lenkijos Respublikos¹² (Council of the European Union..., 2006). Taigi, nors bendras sutarimas dėl poreikio priimti šį teisės aktą buvo pasiektas, dėl reikalavimo turėti visų ES valstybių narių pritarimą Pamatinis sprendimas dėl nuteistųjų perdavimo tąkart nebuvo priimtas. Galiausiai, 2008 m. po pakartotinės Europos Parlamento peržiūros šiam pasiūlius vieną papildomą pakeitimą Pamatinio sprendimo dėl nuteistųjų perdavimo projekto preambulėje procesinių teisių kontekste (European Parliament legislative resolution..., 2007), galutinis Pamatinio sprendimo dėl nuteistųjų perdavimo projektas buvo paskelbtas viešai. Tiesa, M. Plachta pastebi, kad originalus projektas buvo pakoreguotas tiek kalbos, tiek turinio prasme, tačiau

¹² Lenkijos Respublikai reikėjo daugiau laiko, kad galėtų įvertinti teorines ir praktines Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR priėmimo pasekmes, kadangi buvo išaugęs Lenkijos Respublikos piliečių mobilumas ES. Lenkijos Respublikai buvo duotas penkerių metų laikotarpis atlikti būtiniems veiksams (Council of the European Union..., 2006).

fundamentalieji principai, kuriais buvo paremtas Pamatinio sprendimo dėl nuteistųjų perdavimo projektas, išliko (Plachta, 2009, p. 348).

Po ketverius metus trukusių derybų Pamatinis sprendimas dėl nuteistųjų perdavimo¹³ buvo priimtas 2008 m. lapkričio 27 d. ir pakeitė iki tol taikytą nuteistųjų perdavimo (perėmimo) sistemą pagal daugiašales ET konvencijas ir dvišales (trišales) tarptautines sutartis. Vis dėlto ES valstybėms narėms ir toliau leista iš anksto, pagal Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 26 straipsnio 4 dalį pranešus ES Tarybai ir Komisijai taikyti galiojančius dvišalius ar daugiašalius susitarimus ir (ar) sudaryti naujus, jeigu jie leidžia praplėsti ar papildyti šio pamatinio sprendimo tikslus ir padeda supaprastinti ar dar labiau palengvinti bausmių vykdymo procesą. Pavyzdžiui, Danijos Karalystė, Suomijos Respublika Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 26 straipsnio 4 dalies tvarka yra pranešusios, kad teisiniame bendradarbiavime su Suomijos Respublika ir Švedijos Karalyste dėl nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo ir toliau taikys galiojančius Skandinavijos šalių trišalius susitarimus (Notification by Denmark on the implementation..., 2012; Notification by Finland..., 2012). Be to, Italijos Respublika yra pranešusi, kad ir toliau taikys dvišalę teisinio bendradarbiavimo nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo (perėmimo) sutartį su Rumunija, kadangi joje įtvirtintomis nuostatomis dar labiau palengvinamos teisinio bendradarbiavimo procedūros (Notification in accordance with..., 2012). Vis dėlto, atsižvelgiant į tai, kad dauguma ES valstybių narių tokių deklaracijų nėra pateikusios, laikytina, kad ES valstybėms narėms bendradarbiaujant dėl nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo (perėmimo) toliau atlikti bausmę įprastai taikomos nacionalinėse ES valstybių narių teisinėse sistemose įgyvendintos Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR nuostatos.

Apibendrinant šį disertacijos poskyrį, pažymėtina, kad klasikinis tarptautinis teisinis bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose pirmiausia buvo grindžiamas daugiašalėmis tarptautinėmis sutartimis, daugiausia konvencijomis ir dvišalėmis (trišalėmis) tarp atskirų valstybių sudarytomis tarptautinėmis sutartimis. Tradiciškai buvo manoma, kad nuteistųjų socialinę reabilitaciją ir sugrįžimą į visuomenę po bausmės atlikimo (reintegraciją) geriausiai užtikrina nuteistojo perdavimas jo pilietybės valstybei. Pirmosios tarptautinės konvencijos dėl nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo (perėmimo) toliau atlikti bausmę nustatė teisinio bendradarbiavimo šioje srityje mechanizmą ir buvo grindžiamos prašymų sistemos pagrindu, kur

¹³ Disertacinio tyrimo autorė papildomai nurodo, kad Europos vykdomasis raštas Pamatiniame sprendime 2008/909/TVR neminimas.

dalyvauja pagalbos prašanti valstybė ir valstybė, į kurią kreipiamasi dėl tam tikros teisinės pagalbos suteikimo, įskaitant ir nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimą (perėmimą) toliau atlikti bausmę. Kurį laiką ES valstybėms narėms bendradarbiaujant dėl nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo (perėmimo) toliau atlikti bausmę taip pat buvo taikomos daugiašalės tarptautinės sutartys ir (ar) tarp atskirų valstybių sudarytos dvišalės (trišalės) teisinio bendradarbiavimo sutartys, kadangi ES iki pat Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR nebuvo atskiro teisės akto, reguliuojančio nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimą (perėmimą) tolesniam bausmės atlikimui. ES siekis išplėsti ES valstybių narių teisinį bendradarbiavimą ir užtikrinti, kad teisinis bendradarbiavimas perduodant nuteistuosius laisvės atėmimu toliau atlikti bausmę vyktų netrukdomai ir efektyviai, lėmė tai, kad tradicinis teisinio bendradarbiavimo mechanizmas, veikiantis prašymų sistemos pagrindu, buvo keičiamas pareigos (paliepimų) pagrindu veikiančiu modeliu, pagrįstu abipusio pripažinimo principu. Nuo pat pirmojo abipusio pripažinimo principo paminėjimo baudžiamosios teisės kontekste 1999 m. abipusis pripažinimas įvardytas kaip kertinis ES valstybių narių teisinio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose principas ir kaip alternatyva ES valstybių narių teisės aktų suderinimui. Neatsiejama sėkmingo abipusio pripažinimo principu pagrįstų ES teisės aktų taikymo dalimi yra abipusis ES valstybių narių pasitikėjimas viena kitos teisinėmis sistemomis ir teisminių institucijų (teismų) priimtais sprendimais. Abipusio pripažinimo principas, kuriuo grindžiamas teisinio bendradarbiavimo ES institutas perduodant (perimant) nuteistuosius laisvės atėmimu toliau atlikti bausmę, pasižymi tuo, kad vienoje ES valstybėje narėje priimtas sprendimas dėl laisvės atėmimo, kuris perduodamas kitai ES valstybei narėi, iš principo turi būti pripažįstamas ir vykdomas taip, tarsi jis būtų priimtas nacionalinės teisminės institucijos (teismo).

1.2. Socialinė rehabilitacija kaip *ratio legis*

1.2.1. Socialinės rehabilitacijos esmė

Pastaruosius kelis dešimtmečius palankesnių sąlygų socialinei rehabilitacijai sudarymo siekis, kaip neprivalomojo pobūdžio reikalavimas, nuteistuosius laisvės atėmimu perduodant (perimant) toliau atlikti bausmę, buvo akcentuojamas tiek ET, tiek JTO tarptautiniuose susitarimuose ir siejamas, visų pirma, su nuteistojo perdavimu į jo pilietybės valstybę (Markevičiūtė, 2021, p. 78). 1983 m. Konvencijoje dėl nuteistųjų perdavimo akcentuotas poreikis nuteistiesiems užsieniečiams turėti galimybę bausmę

atlikti įprastoje socialinėje aplinkoje perduodant juos jų (pilietybės) valstybei. 1970 m. Konvencijoje dėl nuosprendžių pripažinimo geresnės socialinės rehabilitacijos galimybės įtvirtintos kaip viena iš sąlygų, kurią nustatčius, nuosprendį priėmusi valstybė konvencijos narė gali prašyti kitą valstybę konvencijos narę vykdyti sankciją. Socialinės nuteistųjų rehabilitacijos siekis pakartotinai akcentuotas 1983 m. Konvencijos dėl nuteistųjų perdavimo 1997 m. Papildomo protokolo preambulėje. Aplinkybė, kad nuteistųjų socialinės rehabilitacijos tikslą geriausiai būtų galima pasiekti suteikiant nuteistiesiems užsieniečiams galimybę bausmę atlikti jų pilietybės ar gyvenamosios vietos valstybėje, pabrėžta ir JTO Tipinio susitarimo dėl įkalintų užsieniečių perdavimo bei Elgesio su įkalintais užsieniečiais rekomendacijose (Jungtinių Tautų Organizacijos Tipinio susitarimo dėl..., 1985). Vis dėlto tik 2008 m. lapkričio 27 d. ES priėmus Pamatinį sprendimą 2008/909/TVR buvo tiesiogiai įtvirtinta, kad palankesnė socialinė rehabilitacija yra kertinis nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo (perėmimo) toliau atlikti bausmę tikslas ir šiuo teisės aktu nustatytų, ES valstybių narių nacionalinėse teisinėse sistemose įgyvendintų taisyklių, kuriomis nuteistajam suteikiama galimybė bausmę atlikti ir kitoje nei pilietybės valstybėje, esmė (Markevičiūtė, 2021, p. 78).

Dauguma užsienio mokslininkų, viena vertus, pagrįstai pažymi, kad esminis Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR principas ir siekiamybė yra palankesnės nuteistojo socialinės rehabilitacijos sąlygos (Klimek, 2017, p. 266; Marguery, Brink ir Simonato, 2018, p. 23; European Union Agency for Fundamental Rights, 2016, p. 43; Montaldo, 2020, p. 1). Be to, mokslininkai nurodo, kad remiantis Pamatiniu sprendimu 2008/909/TVR nustatytomis taisyklėmis yra siekiama rasti palankiausią vietą nuteistajam atlikti laisvės atėmimo bausmę (Montaldo, 2019, p. 938), ir pažymi, kad kone pagrindinė Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR „varomoji jėga“ yra manymas, kad bausmę atliekant „arčiau namų“ bus sudarytos geresnės sąlygos socialinei rehabilitacijai (Faraldo-Cabana, 2019, p. 152). Kita vertus, kai kurie autoriai abejoja, ar šis tikslas iš tiesų yra pasiekiamas. Pavyzdžiui, R. Blekxtoon atkreipia dėmesį į tai, kad idėja Pamatiniu sprendimu 2008/909/TVR nustatyti tokias taisykles, kuriomis remiantis nuteistieji būtų perduodami toliau atlikti bausmę į valstybę, kurioje būtų sudarytos palankesnės sąlygos socialinei rehabilitacijai, yra labai skambi, tačiau jos įgyvendinimas yra problemiškas (Blekxtoon, 2006, p. 51). Šiai minčiai pritaria ir L. Klimekas, kuris nurodo, kad yra daug praktinių problemų, kurios trukdo tinkamai pasiekti šį tikslą, bei rizika, kad Pamatinis sprendimas 2008/909/TVR ir jame įtvirtintos teisinės nuostatos bus panaudotos kaip įrankis, kuriuo remiantis nuteistasis įprastai bus perduodamas jo pilietybės valstybei, nors tai ir nedera su Pamatinio

sprendimo 2008/909/TVR tikslu¹⁴ (Klimek, 2017, p. 266–267). R. Blekxtoon vertinimu, nagrinėjamas teisinis instrumentas ir juo nustatyta nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo (perėmimo) tolesniam bausmės atlikimui tvarka yra panašesnė į priemonę, padedančią išvengti kalinių užsieniečių, perpildytų kalėjimų, nei į priemonę, skirtą nuteistojo socialinės reabilitacijos galimybėms jam palankiausioje aplinkoje užtikrinti (Blekxtoon, 2006, p. 51). Neatmestina galimybė, kad tam tikros ES valstybių narių institucijos nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimu gali pasinaudoti, pavyzdžiui, kaip migracijos instrumentu, kuris padeda nusikalstamas veikas padariusius nelegalius imigrantus grąžinti į jų pilietybės valstybes, arba kaip simboline nusikalstamumo prevencijos forma, kuri iš karto po teismo apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo sudaro prielaidas nuteistojo užsieniečio grąžinimui į jo pilietybės valstybę (De Wree *et al.*, 2009, p. 117). Be to, yra atvejų, kai nuteistasis jau nėra išduodančiosios valstybės teritorijoje, taigi teigiama, kad tokioje situacijoje esminė reikšmė suteikiama efektyviam nuosprendžio vykdymui ir išduodančiosios valstybės interesams (Asp, 2016, p. 32).

Disertacinio tyrimo autorė pabrėžia ir tai, kad ES nėra vienodos socialinės reabilitacijos sampratos, kadangi ji neįtvirtinta Pamatiniame sprendime 2008/909/TVR. Be to, iki šiol nėra priimtas nei vienas Teisingumo Teismo sprendimas, kuriame būtų atskleistas socialinės reabilitacijos turinys. Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR preambulės 9 punkte tik nustatyta, kad vykdant bausmę vykdančiojoje valstybėje turėtų būti sudarytos geresnės sąlygos nuteistojo socialinei reabilitacijai. Be to, pagal Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 4 straipsnio 4 dalį, socialinė reabilitacija yra suprantama neatsiejamai nuo socialinės reintegracijos į visuomenę. S. Montaldo nuomone, ES nesant vienodos socialinės reabilitacijos sampratos, sudaromos prielaidos abipusiam nepasitikėjimui (angl. *mutual distrust, mistrust*) ir sukeliama grėsmė tam, kad teisinio bendradarbiavimo procedūros nebus įgyvendinamos veiksmingai (Montaldo, 2020, p. 71). R. Hofmannas ir H. Nelenas taip pat nurodo ir tai, kad socialinės reabilitacijos kaip Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR *ratio legis* turinio neatskleidimas ir nepaaiškinimas sudaro prielaidas socialinę reabilitaciją aiškinti skirtingai, atsižvelgiant į atskirų ES valstybių narių nacionalinius įstatymus (Hofmann, Nelen, 2020, p. 387). Tą pačią aplinkybę akcentuoja ir A. Martufi bei pabrėžia, kad tiesiogiai Pamatiniame sprendime 2008/909/TVR nepateikus bendrojo socialinės

¹⁴ Tiesa, tai nebūtinai automatiškai reiškia, kad socialinės reabilitacijos tikslai nebus pasiekti, tačiau gali kilti interesų konfliktų su tomis ES valstybėmis narėmis, kurioms bus perduodama didžioji dalis nuteistųjų, plačiau žr. Klimek, 2017, p. 267.

reabilitacijos apibrėžimo yra sudaromos prielaidos ES valstybėms narėms tokią sąvoką savo nacionaliniuose įstatymuose nustatyti ir interpretuoti savarankiškai (Martufi, 2018, p. 50). A. Martufi nuomone, siekiant užtikrinti Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR tikslą yra itin svarbu (angl. *crucial*) sutarti dėl bendros socialinės reabilitacijos sampratos (Martufi, 2018, p. 49).

Prielaidos vienodam socialinės reabilitacijos aiškinimui ES buvo sudarytos dar 2018 m. liepos 30 d., kuomet Slovakijos Respublika Teisingumo Teismui pateikė prašymą priimti prejudicinį sprendimą byloje *YX* dėl klausimų, kurie buvo tiesiogiai susiję su socialine reabilitacija ES valstybių narių teisinio bendradarbiavimo perduodant (perimant) nuteistuosius laisvės atėmimu toliau atlikti bausmę kontekste. Prašyme buvo keliamas klausimas, ar tinkama yra tokia nacionalinio įstatymo nuostata, kuri leidžia nuteistąjį perduoti valstybei, kurioje yra tik formaliai registruota nuteistojo gyvenamoji vieta, neatsižvelgiant į tai, ar toje valstybėje nuteistasis turi konkrečių ryšių, galinčių sudaryti palankesnes sąlygas jo socialinei reabilitacijai (2018 m. liepos 30 d. Najvyšší súd Slovenskej republiky (Slovakijos Respublikos Aukščiausiasis Teismas) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą byloje *YX*). Nors akivaizdu, kad Teisingumo Teismo išaiškinimas būtų ypač naudingas socialinės reabilitacijos sampratos kontekste, Teisingumo Teismas 2019 m. spalio 1 d. nutartimi byloje *YX* nutarė, kad nebereikia priimti sprendimo dėl šio prašymo priimti prejudicinį sprendimą, nes, nuosprendį palikus vykdyti jį priėmusioje valstybėje, nebeliko bylos nagrinėjimo dalyko, o prejudiciniai klausimai tapo hipotetinio pobūdžio. Atsižvelgdamas į tai, ESTT padarė išvadą, kad sąlygos, leidžiančios Teisingumo Teismui tęsti prejudicinio sprendimo procedūrą, nebetenkinamos (Teisingumo Teismo 2019 m. spalio 1 d. nutartis byloje *YX*). Vis dėlto, nepriklausomai nuo to, kad Teisingumo Teismo sprendimas šioje byloje nebuvo priimtas, savo išvadą dėl aptartame Slovakijos Respublikos teismo prašyme priimti prejudicinį sprendimą iškeltų klausimų pateikė Teisingumo Teismo generalinis advokatas. Teisingumo Teismo generalinio advokato nuomone, vykdančioji valstybė turi galimybę atsisakyti pripažinti ir vykdyti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo, jeigu „<...> mano, kad šioje valstybėje nėra jokių šeimos, socialinių, profesinių ar kitokių ryšių, kurie leistų pagrįstai manyti, kad bausmės vykdymas šioje valstybėje gali palengvinti nuteistojo socialinę reabilitaciją“, o tai iš esmės reiškia, kad sprendimas dėl laisvės atėmimo neturi būti pripažįstamas ir vykdomas, jeigu tuo nėra sudaromos palankesnės sąlygos nuteistojo socialinei reabilitacijai (Teisingumo Teismo generalinio advokato M. Bobeko 2021 m. birželio 3 d. išvada byloje *YX*).

Pastebėtina ir tai, kad kai kurie užsienio mokslininkai yra nurodę, kad neaiškus požiūris į sunkiai suprantamą nuteistųjų socialinę reabilitaciją turi įtakos ir bendradarbiaujančių ES valstybių narių pareigų ir atsakomybės apimties riboms – jos tampa miglotos (Montaldo, 2019, p. 942). Iš Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR preambulės 9 punkte įvardytų socialinės reabilitacijos kriterijų, kurių turinys neapibrėžtas, nėra pakankamai aišku, ką iš tiesų turėtų įvertinti išduodančiosios valstybės institucija, siekdama nustatyti, ar nuteistajam vykdančiojoje valstybėje bus sudarytos palankesnės socialinės reabilitacijos sąlygos (Hofmann, Nelen, 2020, p. 387). Nėra pakankamai aišku ir tai, kaip pats nuteistojo perdavimo kitai ES valstybei narei tolesniam bausmės atlikimui procesas turėtų prisidėti prie jo socialinės reabilitacijos (Canton, Flynn, Woods, 2016, p. 8). Pabrėžtina, kad, pavyzdžiui, nacionaliniame Įstatyme, skirtingai nei Pamatiniame sprendime 2008/909/TVR, yra įtvirtinta socialinės reabilitacijos sąvoka, todėl, disertacijos autorės nuomone, Lietuvos Respublikai bendradarbiaujant su kitomis ES valstybėmis narėmis perduodant (perimant) nuteistuosius laisvės atėmimu toliau atlikti bausmę, nurodytieji aspektai yra mažiau problemiški. Įstatymo 2 straipsnio 11 punkte nustatyta, kad socialinė reabilitacija yra visuma socialinių, psichologinių, teisinių, pedagoginių priemonių, kuriomis siekiama užtikrinti nuteistojo sėkmingą reintegraciją į visuomenę, kas iš esmės reiškia, kad kitoje ES valstybėje narėje nuteisto asmens perdavimas į Lietuvos Respubliką turėtų būti vykdomas tik tuo atveju, jeigu tai užtikrintų sklandesnę socialinės reabilitacijos priemonių taikymą ir galiausiai sėkmingesnę nuteistojo sugrįžimą į visuomenę po bausmės atlikimo. Vis dėlto įgyvendinant pamatinius sprendimus dalyvauja visos ES valstybės narės, tad sunku įsivaizduoti, kaip turi būti pasiekiamas esminis Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR tikslas, kuomet labiausiai tikėtina, kad, nesant vienodo socialinės reabilitacijos sampratos apibrėžimo, kiekviena ES valstybė narė socialinę reabilitaciją apibrėžia ir interpretuoja skirtingai. Paminėtina ir tai, kad, pavyzdžiui, Ispanijos Karalystės nacionaliniuose įstatymuose, į kuriuos perkeltos Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR nuostatos, socialinės reabilitacijos samprata netgi nėra apibrėžta (Garcimartín Montero, 2020, p. 42).

Akivaizdu, kad sėkminga ir efektyvi nuteistojo socialinė reabilitacija priklauso ir nuo paties nuteistojo valios, įsitraukimo į socialinės reabilitacijos priemonių vykdymą bei noro keistis ir po bausmės atlikimo įsilieti į visuomenę. Europos Komisija ataskaitoje, kaip ES valstybės narės įgyvendina pamatinius sprendimus, įskaitant Pamatinį sprendimą 2008/909/TVR, yra pažymėjusi, kad dėl socialinės reabilitacijos kaip vieno iš svarbiausių pamatinių sprendimų principų reikšmės ES valstybių narių įgyvendinimo

teisės aktais turi būti užtikrinta, kad priimant sprendimą dėl perdavimo būtų tinkamai pasitarta su perduodamu (perimamu) asmeniu (Europos Komisijos ataskaita Europos Parlamentui..., 2014). Pavyzdžiui, M. Plachta netgi nurodo, kad nuteistasis turėtų būti „pagrindinis teisėjas“ (angl. *the ultimate judge*), sprendžiantis dėl jo paties perdavimo kitai ES valstybei narei (Plachta, 2009, p. 360). De Wree, T. Vander Bekenas ir G. Vermeulenas akcentuoja ir tai, kad nuteistojo perdavimas į kitą valstybę nėra menkniekis, todėl, autorių vertinimu, labai svarbu atsižvelgti į paties nuteistojo pageidavimus ir lūkesčius (De Wree *et al.*, 2009, p. 118). Nuteistojo vaidmens ir jo nuomonės dėl perdavimo reikšmė neabejoja ir S. Montaldo (Montaldo, 2020, p. 2). Vis dėlto reikėtų pažymėti, kad nors nuteistojo interesai sprendžiant, ar sprendimo dėl laisvės atėmimo vykdymas vykdančiojoje valstybėje sudarytų palankesnes sąlygas nuteistojo socialinei reabilitacijai, yra ypač svarbūs, jie turėtų būti suderinti su teisingumo sistemos interesais ir veiksmingu ES valstybių narių teisiniu bendradarbiavimu perduodant (perimant) nuteistuosius laisvės atėmimu toliau atlikti bausmę (Council of the European Union, 2023, p. 36).

Iš Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR nuostatų turinio yra aišku, kad nuteistojo vaidmuo perdavimo (perėmimo) procedūrose gali pasireikšti trejopai: pirma, kaip nuteistojo prašymas išduodančiosios arba vykdančiosios valstybės kompetentingai institucijai inicijuoti jo perdavimo procedūrą, antra, kaip nuteistojo (ne)sutikimas dėl perdavimo ir, trečia, kaip nuteistojo nuomonė dėl perdavimo. Disertacijos autorė pabrėžia, kad tam tikrais atvejais nuteistojo sutikimas dėl perdavimo kitai ES valstybei narei tolesniam bausmės atlikimui yra būtina perdavimo sąlyga¹⁵, o nuteistojo nuomonė (tiek teigiama, tiek neigiama) sprendimo dėl nuteistojo perdavimo *per se* nelemia. Įdomu ir tai, kad, pavyzdžiui, Vokietijos Federacinėje Respublikoje tais atvejais, kai pats nuteistasis neprašo inicijuoti jo perdavimo, kompetentingos institucijos proaktyviai neveikia ir perdavimo procedūrų neinicijuoja (Hofmann, Nelen, 2020, p. 396). Tačiau Belgijos ir Nyderlandų Karalystėse nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo procedūras įprastai inicijuoja kompetentingos šių valstybių institucijos (Hofmann, Nelen, 2020, p. 396).

Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta bendroji taisyklė, kad nuosprendis ir liudijimas gali būti perduodami vykdančiajai valstybei pripažinti ir vykdyti gavus nuteistojo sutikimą pagal išduodančiosios valstybės teisę. Vis dėlto Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR preambulės 5 punkte nurodyta, kad nuteistojo dalyvavimas

¹⁵ Apie nuteistojo sutikimą kaip vieną iš būtinų sąlygų Lietuvos Respublikoje pripažįstant ir vykdančią kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo plačiau žr. disertacijos 2.1 skyriuje.

procesu nebeturėtų būti dominuojantis, visais atvejais reikalaujant jo sutikimo perduoti nuosprendį kitai ES valstybei narei jį pripažinti ir vykdyti. Šiame kontekste pažymėtina, kad pirmosios daugiašalės konvencijos dėl nuteistųjų laisvės atėmimo perdavimo (perėmimo) toliau atlikti bausmę, atsižvelgiant į prezumpciją, kad nuteistojo perdavimas be jo paties sutikimo gali turėti neigiamą įtaką jo socialinei rehabilitacijai, įtvirtino reikalavimą, pagal kurį visais atvejais buvo būtinas nuteistojo sutikimas dėl perdavimo (De Wree *et al.*, 2009, p. 118). Dar 1970 m. Konvencijos dėl nuteistųjų perdavimo 1997 m. Papildomo protokolo 2 ir 3 straipsniuose buvo įtvirtinta, kad nuteistojo sutikimo dėl perdavimo nereikia, kai nuteistasis, siekdamas išvengti bausmės vykdymo ar tolesnio vykdymo nuteisusioje valstybėje, pabėgo į savo pilietybės valstybę ir tuomet, kai nuteistojo atžvilgiu yra priimtas sprendimas išsiųsti ar deportuoti ar bet kokia kita priemonė, lemianti, kad, atlikus bausmę, nuteistajam nebebus leidžiama pasilikti jį nuteisusioje valstybėje. Kadangi abiem atvejais galimybių savo ateitį sieti su valstybe, kurioje buvo priimtas teismo apkaltinamasis nuosprendis, nuteistasis nebeturėjo, o socialinės rehabilitacijos sąlygos abiem atvejais palankesnės buvo ne nuosprendį priėmusioje valstybėje, buvo laikoma, kad šios išimtys yra pagrįstos. Taigi, nuteistojo perdavimas toliau atlikti bausmę be jo sutikimo nėra išimtinai Pamatiniame sprendime 2008/909/TVR įtvirtinta naujovė. Tiesa, Pamatiniame sprendime 2008/909/TVR įtvirtinta dar daugiau atvejų, kuomet nuteistojo sutikimas dėl perdavimo yra nereikalingas. Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 6 straipsnio 2 dalies „a–c“ punktuose nurodoma, kad nuteistojo sutikimas dėl perdavimo nereikalingas trimis atvejais, kai nuosprendis ir liudijimas perduodami ES valstybei narei: 1) kurios pilietis yra nuteistasis ir kurioje jis gyvena; arba 2) į kurią nuteistasis bus deportuotas; arba 3) į kurią nuteistasis pabėgo ar į kurią kitokiu būdu sugrįžo dėl jam išduodančiojoje valstybėje iškeltos bylos arba priėmus apkaltinamąjį nuosprendį toje valstybėje. Pabrėžtina, kad nurodytomis aplinkybėmis nuteistojo išreikštas nesutikimas dėl perdavimo nėra vertinamas ir teisinės reikšmės sprendžiant dėl kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo vykdančiojoje valstybėje neturi. Teisinėje literatūroje įprastai pažymima, kad nemaža dalis kitoje ES valstybėje narėje nuteistų asmenų atitinka šiuos kriterijus (Hofmann, Nelen, 2020, p. 396). Taigi, tai reiškia, kad daugeliu atvejų nuteistojo sutikimas dėl perdavimo yra nereikalingas ir atsižvelgiama tik į nuteistojo žodžiu arba raštu išdėstytą nuomonę, kurią galima atmesti, išduodančiajai valstybei nustačius, kad konkrečiu atveju nuteistojo perdavimas kitai ES valstybei narei užtikrina palankesnes sąlygas nuteistojo socialinei rehabilitacijai (Faraldo-Cabana, cituota iš Montaldo, 2020, p. 64).

Aplinkybę, kad dažniausiai nuteistojo sutikimas dėl perdavimo yra nereikalingas, patvirtina ir aptartąsias Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR nuostatas įgyvendinantis Įstatymo 3 straipsnis. Pagal Įstatymo 3 straipsnio 2 dalį, nuteistojo sutikimas, kad Lietuvos Respublika perimtų vykdyti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo yra būtinas tik tuomet, kai išduodančiosios valstybės sprendimu dėl laisvės atėmimo yra nuteistas: 1) Lietuvos Respublikos pilietis, kurio gyvenamoji vieta yra ne Lietuvos Respublikoje; arba 2) nuolat LR gyvenantis asmuo. Tiesa, ir ši taisyklė turi išimčių. Įstatymo 3 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta, kad kitos ES valstybės narės sprendimas dėl laisvės atėmimo gali būti pripažįstamas ir vykdomas Lietuvos Respublikoje ir tuo atveju, kai nėra nuteistojo sutikimo, jeigu: 1) nuteistasis pabėgo ar sugrįžo į Lietuvos Respubliką dėl to, kad kitoje ES valstybėje dėl jo yra pradėtas baudžiamasis procesas ar buvo priimtas apkaltinamasis nuosprendis; 2) kitoje ES valstybėje narėje yra priimtas teismo, administracinis ar kitoks sprendimas, pagal kurį bausmę atlikęs asmuo bus deportuotas arba išsiųstas į Lietuvos Respubliką. Aplinkybę, kad tuo atveju, kai yra priimtas išduodančiosios valstybės kompetentingos institucijos sprendimas dėl nuteistojo deportacijos iš išduodančiosios valstybės, nuteistojo sutikimas dėl perdavimo yra nereikalingas, pabrėžiama ir teismų praktikoje (žr., pavyzdžiui, Kauno apygardos teismo 2016 m. lapkričio 28 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo; Panevėžio apygardos teismo 2019 m. sausio 8 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo; Panevėžio apygardos teismo 2019 m. vasario 6 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Teismų praktikoje akcentuojama ir tai, kad nuteistojo sutikimas dėl perdavimo nereikalingas, kai pagal Įstatymo 3 straipsnio 1 dalį Lietuvos Respublikai yra perduodamas LR pilietis, kurio gyvenamoji vieta yra deklaruota Lietuvos Respublikoje (Kauno apygardos teismo 2017 m. spalio 13 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Ši teismų praktika yra nuosekli ir visiškai atitinka Įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje bei 2 dalyje numatytus kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje pagrindus ir juos sudarančias sąlygas¹⁶. Vis dėlto disertacinio tyrimo autorė atkreipia dėmesį į tai, kad, atsižvelgiant į nurodytą teisinę reguliavimą, galimos tokios situacijos, kai išduodančiojoje valstybėje nuteistas asmuo, nuo kurio pasiryžimo ir noro keistis tiesiogiai priklauso ir

¹⁶ Plačiau apie Įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 2 punkte įtvirtintą kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje sąlygą – nuteistojo sutikimą, kad LR perimtų vykdyti sprendimą dėl laisvės atėmimo, žr. disertacijos 2.1 skyriuje.

socialinės reabilitacijos priemonių įgyvendinimo sėkmingumas, vykdančiajai valstybei galėtų būti perduodamas iš esmės prieš jo valią, jam su perdavimu nesutinkant ir pateikus neigiamą nuomonę dėl perdavimo. Kaip ir minėta, skirtingai nei nuteistojo nesutikimas, neigiama nuteistojo nuomonė dėl perdavimo pati savaime nelemia sprendimo dėl nuteistojo (ne)perdavimo. Pagal Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 6 straipsnio 3 dalį, į nuteistojo nuomonę tik atsižvelgiama priimant sprendimą dėl nuteistojo perdavimo kitai ES valstybei narei. Galimybė išdėstyti savo nuomonę raštu arba žodžiu pačiam nuteistajam suteikiama visais atvejais, kai jis tebėra išduodančiojoje valstybėje, o nuteistojo teisiniam atstovui – tais atvejais, kai išduodančioji valstybė mano, kad dėl nuteistojo amžiaus ar jo psichinės arba fizinės būklės tai būtina. Nei Pamatiniame sprendime 2008/909/TVR, nei Įstatyme *expressis verbis* nėra nurodyta, pagal kokius kriterijus turėtų būti vertinama nuteistojo nuomonė dėl perdavimo. Vis dėlto, disertacinio tyrimo autorės nuomone, reikėtų atsižvelgti į tai, ar pateikdamas nuomonę dėl perdavimo nuteistasis nurodė, kokie ryšiai, pavyzdžiui, šeiminiai, socialiniai, kultūriniai, ekonominiai, kalbiniai, jį sieja su valstybe, kurioje, jo nuomone, turėtų būti atliekama paskirtoji bausmė.

Socialinės reabilitacijos kaip nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo (perėmimo) toliau atlikti bausmę tikslo sąvoka nėra apibrėžta Pamatiniame sprendime 2008/909/TVR. Be to, ši sąvoka nėra atskleista ir Teisingumo Teismo išaiškinimuose. Viena vertus, ES valstybės narės turi galimybę socialinę reabilitaciją apibrėžti nacionaliniuose, Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR nuostatas įgyvendinančiuose, įstatymuose. Kita vertus, ES nesant vienodo socialinės reabilitacijos apibrėžimo sudaromos prielaidos šią sąvoką interpretuoti skirtingai. Disertacijos autorės nuomone, socialinės reabilitacijos kaip pagrindinio nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo (perėmimo) toliau atlikti bausmę tikslo neapibrėžtumas daro neigiamą įtaką abipusiam ES valstybių narių pasitikėjimui, kuris yra sėkmingo ir efektyvaus ES valstybių narių bendradarbiavimo nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo (perėmimo) toliau atlikti bausmę srityje pagrindas. Vis dėlto, atsižvelgiant į Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 9 punkte įvardytus socialinės reabilitacijos vertinimo kriterijus, darytina išvada, kad socialinės reabilitacijos (palankesnių sąlygų nuteistojo socialinei reabilitacijai) esmę sudaro vienoje ES valstybėje narėje priimto sprendimo dėl laisvės atėmimo perdavimas vykdyti tai ES valstybei narei, su kuria nuteistąjį sieja glaudžiausi ryšiai (šeiminiai, kalbiniai, kultūriniai, socialiniai, ekonominiai ir kiti), pripažįstant, kad tai teigiamai prisidės prie efektyvesnio socialinės reabilitacijos priemonių

įgyvendinimo ir tuo pat metu sėkmingesnio sugrįžimo į visuomenę (reintegracijos) po bausmės atlikimo.

1.2.2. Socialinės reabilitacijos kriterijai ir jų vertinimas

Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR preambulės 9 punkte tiesiogiai įtvirtinti kriterijai, į kuriuos turi atsižvelgti išduodančiosios valstybės kompetentinga institucija vertindama, ar vykdant bausmę vykdančiojoje valstybėje bus sudarytos geresnės sąlygos nuteistojo socialinei reabilitacijai. Šių kriterijų sąrašas yra pavyzdinis ir jį sudaro nuteistojo šeiminiai, kalbiniai, kultūriniai, socialiniai ir ekonominiai ryšiai su vykdančiąja valstybe. Be to, Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 4 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad nuosprendis ir liudijimas gali būti perduodami, kai išduodančiosios valstybės kompetentinga institucija, prireikus pasikonsultavusi su išduodančiosios ir vykdančiosios valstybės kompetentingomis institucijomis, įsitikina, kad vykdančiajai valstybei vykdant bausmę bus sudarytos palankesnės sąlygos užtikrinti socialinę nuteistojo asmens reabilitaciją. Įstatyme analogiškos nuostatos, kurioje būtų išvardyti socialinės reabilitacijos kriterijai, nėra, todėl, disertacinio tyrimo autorės nuomone, reikėtų atsižvelgti į Įstatymo 6 straipsnį, kuriame įtvirtinta, kokiais principais remiantis yra vykdomos išduodančiosios valstybės ir Lietuvos Respublikos konsultacijos dėl kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo perdavimo vykdyti Lietuvos Respublikai. Viena vertus, šie principai rodo, kad konsultacijose su kitų ES valstybių narių kompetentingomis institucijomis dalyvauja laisvės atėmimo vietų įstaiga, kuri pagal poreikį teikia arba 1) pagrįstą nuomonę, kad sprendimą dėl laisvės atėmimo vykdant Lietuvos Respublikoje palankesnės sąlygos nuteistojo socialinei reabilitacijai (ne)bus sudarytos; arba 2) (ne)sutikimą, kad sprendimo dėl laisvės atėmimo vykdymas Lietuvos Respublikoje sudarys palankesnes sąlygas nuteistojo socialinei reabilitacijai¹⁷. Kita vertus, nėra aišku, kas yra „laisvės atėmimo vietų įstaiga“, kadangi ši sąvoka Įstatyme neapibrėžta. Akcentuotina, kad iki 2021 m. liepos 1 d. Įstatyme vietoje termino „laisvės atėmimo vietų įstaiga“ buvo vartojamas terminas „Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija“, taigi buvo aišku, kad būtent ši institucija yra Lietuvos Respublikos kompetentinga institucija, priimanti kitų ES

¹⁷ Pabrėžtina, kad, pagal Įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 3 punktą, laisvės atėmimo vietų įstaigos sutikimas, kad sprendimo dėl laisvės atėmimo vykdymas Lietuvos Respublikoje sudarytų palankesnes sąlygas nuteistojo socialinei reabilitacijai, yra viena iš būtinų nuteistojo perdavimo Lietuvos Respublikai sąlygų, todėl analizuojama atskirai disertacijos 2.1 skyriuje.

valstybių narių prašymus dėl nuteistųjų laisvės atėmimo perdavimo tolesniam bausmės atlikimui ir dalyvaujanti konsultacijose su kitų ES valstybių narių kompetentingomis institucijomis. Vėliau, nuo 2021 m. liepos 1 d., Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija buvo pakeista Kalėjimų departamentu prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos (Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Europos Sąjungos valstybių...“, 2020). Tačiau nuo 2023 m. sausio 1 d., įsigaliojus Įstatymo nuostatų pakeitimams, „laisvės atėmimo vietų įstaiga“ yra kompetentinga Lietuvos Respublikos institucija ir būtent ji priima kitų ES valstybių narių prašymus dėl nuteistųjų laisvės atėmimo perdavimo tolesniam bausmės atlikimui ir dalyvauja konsultacijose su kitų ES valstybių narių kompetentingomis institucijomis¹⁸ (Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Europos Sąjungos valstybių narių...“, 2022). Disertacinio tyrimo autorės nuomone, būtina pabrėžti, kad sąvoka „laisvės atėmimo vietų įstaiga“ vartojama ir LR BK, LR BPK bei LR BVK. Pavyzdžiui, LR BK 67 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad pilnamečiui, lygtinai paleistam iš laisvės atėmimo vietų įstaigos, gali būti skiriamos baudžiamojo poveikio priemonės, LR BPK 128 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad prokuroras arba ikiteisminio tyrimo pareigūnas privalo pranešti nukentėjusiajam apie įtariamojo paleidimą į laisvę ar jo pabėgimą iš laisvės atėmimo vietų įstaigos, o LR BVK 82 straipsnyje įtvirtinti pagrindai, kuriems esant nuteistieji gali būti lygtinai paleidžiami iš laisvės atėmimo vietų įstaigos. Paminėtina ir tai, kad tam tikruose LR BVK straipsniuose, pavyzdžiui, 84 straipsnio 1 dalyje, minimas ir laisvės atėmimo vietų įstaigos direktorius. Viena vertus, nei LR BK, nei LR BPK, nei LR BVK laisvės atėmimo vietų įstaigos sąvokos neįtvirtina. Kita vertus, iš pateiktų teisinių nuostatų turinio yra aišku, kad laisvės atėmimo vietų įstaigos sąvoka LR BK, LR BPK ir LR BVK vartojama kaip apibūdinanti konkrečią vietą, kurioje nuteistasis atlieka arešto, terminuoto laisvės atėmimo ar laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmę arba kardomąją priemonę – suėmimą. Šią aplinkybę patvirtina ir Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo sistemos įstatymo (Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo sistemos..., 2018) (toliau – BVSĮ) 2 straipsnis, kurio 2 dalyje nustatyta, kad laisvės atėmimo vietų įstaiga – bausmių vykdymo sistemos įstaiga, vykdanči arešto, terminuoto laisvės atėmimo, laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmes ir (ar) kardomąją priemonę – suėmimą.

¹⁸ Atkreiptinas dėmesys, kad, pavyzdžiui, Europos teismo tinklo baudžiamosiose bylose (EJN) internetiniame puslapyje, 2023 m. rugpjūčio 22 d. duomenimis, skelbiama jau nebeaktuali informacija, kad Lietuvos Respublikos kompetentinga institucija yra Kalėjimų departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos (EJN Judicial Atlas).

Vis dėlto iš šios apibrėžties nėra pakankamai aišku, kas konkrečiai Įstatymo kontekste turėtų būti laikoma laisvės atėmimo vietų įstaiga, kadangi sąvoka bendrai įvardija bausmių vykdymo sistemos įstaigą, vykdančią tam tikras bausmes, o tokiais Lietuvos Respublikoje galėtų būti laikomi ir atskiri, pavyzdžiui, Vilniaus ar Kauno kalėjimai. Taigi, disertacijos autorės nuomone, atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybės parengtame aiškinamajame rašte dėl Lietuvos Respublikos pataisos pareigūnų veiklos įstatymo Nr. XIII-1387 pakeitimo įstatymo ir su juo susijusių teisės aktų projektų nurodoma, kad jais sudaromos teisinės prielaidos laisvės atėmimo bausmių vykdymo įstaigas (Kalėjimų departamentą, jam pavaldžias laisvės atėmimo vietų įstaigas, Laisvės atėmimo vietų ligoninę, Mokymo centrą) sujungti į vieną juridinį asmenį – Lietuvos kalėjimų tarnybą. Be to, BVSĮ 2 straipsnyje siūloma įtvirtinti laisvės atėmimo vietų įstaigos sąvoką, kuri apibrėžtų kardomąją priemonę – suėmimą, arešto, terminuoto laisvės atėmimo bei laisvės atėmimo iki gyvos galvos vykdančią įstaigą – Lietuvos kalėjimų tarnybą (Aiškinamasis raštas dėl įstatymų projektų..., 2022). Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto pagrindinio komiteto išvadoje dėl Lietuvos Respublikos pataisos pareigūnų veiklos įstatymo Nr. XIII-1387 pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIVP-1520 sąvokos „laisvės atėmimo vietų įstaiga“ ir „Lietuvos kalėjimų tarnyba“ vartojamos kaip sinonimai (Pagrindinio komiteto išvada dėl Pataisos..., 2022). Be to, pagal Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos pateiktą atmintinę apie bausmių vykdymo sistemos pertvarką, Lietuvos kalėjimų tarnyba apima Kalėjimų departamentą, pataisos įstaigas ir tardymo izoliatorius (Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, 2023). Remiantis nurodytomis teisinėmis nuostatomis, laikytina, kad bent jau Įstatyme vartojama sąvoka „laisvės atėmimo vietų įstaiga“ taip pat turėtų būti suprantama kaip Lietuvos kalėjimų tarnyba. Vis dėlto, atsižvelgiant į teisinio tikrumo ir aiškumo reikalavimus, disertacinio tyrimo autorės nuomone, laisvės atėmimo vietų įstaigos sąvoka turėtų būti apibrėžta Įstatyme. Taigi siūlytina: 1) Įstatymą papildyti nuostata, kurioje būtų išaiškinta, kad „laisvės atėmimo vietų įstaiga“ Įstatymo taikymo kontekste yra suprantama kaip Lietuvos kalėjimų tarnyba; arba 2) pakeisti Įstatyme vartojamą sąvoką „laisvės atėmimo vietų įstaiga“ ir vietoje jos vartoti sąvoką „Lietuvos kalėjimų tarnyba“.

Pagal Įstatymo 6 straipsnio 1 ir 2 dalis, laisvės atėmimo vietų įstaiga pagrįstą nuomonę dėl to, ar sprendimo dėl laisvės atėmimo vykdymas Lietuvos Respublikoje sudarytų palankesnes sąlygas nuteistojo socialinei reabilitacijai, teikia dviem atvejais: 1) konsultacijose su išduodančiosios valstybės kompetentinga institucija; arba 2) savo iniciatyva. Įstatymo 6 straipsnio 1 dalyje nurodoma, kad siekdama nustatyti, ar kitos ES

valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo vykdymas Lietuvos Respublikoje sudarytų palankesnes sąlygas nuteistojo socialinei reabilitacijai, laisvės atėmimo vietų įstaiga turi patikrinti tam tikrus duomenis: 1) nuteistojo pilietybę (ar nuteistasis yra LR pilietis), 2) nuteistojo gyvenamąją vietą (ar nuteistasis turi gyvenamąją vietą Lietuvos Respublikoje), 3) socialinius, šeimos, ekonominius ir kitus svarbius ryšius, siejančius nuteistą su Lietuvos Respublika ir sudarančius palankesnes sąlygas nuteistojo socialinei reabilitacijai. Kitaip negu Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR preambulės 9 punkte, minėtame Įstatymo straipsnyje nuteistojo kalbiniai ir kultūriniai ryšiai su vykdančiąja valstybe, šiuo atveju – Lietuvos Respublika, tiesiogiai neminimi, tačiau tai nereiškia, kad laisvės atėmimo vietų įstaiga bei teismai, sprendžiantys dėl kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo bausmės pripažinimo, negali jų vertinti ir į juos atsižvelgti. Lietuvos Respublikos teismų praktikoje, pavyzdžiui, nurodoma, kad „<...> sprendžiant dėl bausmės atlikimo vietos pirmiausiai atsižvelgiama į palankesnių sąlygų sudarymo nuteistojo socialinei reabilitacijai tikslą. Geresnės nuteistojo asmens socialinės reabilitacijos galimybė sietina su tokiais aspektais, kaip asmens sąsajos su vykdančiąja valstybe <...>“, todėl atsižvelgiama į jo kalbinius, kultūrinius, socialinius ar ekonominius ryšius ar kitas sąsajas su vykdančiąja valstybe (Alytaus apylinkės teismo 2018 m. gruodžio 20 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo).

Pažymėtina ir tai, kad, pagal Įstatymo 7 straipsnio 1 dalį, laisvės atėmimo vietų įstaiga taip pat yra ir Lietuvos kompetentinga institucija, per kurią nacionaliniai teismai gauna kitos ES valstybės sprendimą dėl laisvės atėmimo ir liudijimą. Vadinasi, spręsdami, ar Lietuvos Respublikoje pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimus dėl laisvės atėmimo, nacionaliniai teismai taip pat remiasi ir jiems iš anksto pateikta laisvės atėmimo vietų įstaigos pagrįsta nuomone dėl to, ar konkretus kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo vykdymas Lietuvos Respublikoje sudarytų palankesnes sąlygas nuteistojo socialinei reabilitacijai. Užsienio mokslininkai pripažįsta, kad kiekvienos ES valstybės narės indėlis vertinant perdavimo tinkamumą palankesnės socialinės reabilitacijos kontekste skiriasi (Klimek, 2017, p. 266). Pavyzdžiui, Nyderlandai šiam tikslui pasitelkia probacijos pareigūnus – savanorius, kurie lankosi užsienio įkalinimo įstaigose ir susitinka su nuteistaisiais bei pateikia išvadas dėl to, kurioje vietoje – Nyderlanduose ar kitoje ES valstybėje narėje – tuo konkrečiu atveju nuteistojo socialinei reabilitacijai būtų sudarytos palankesnės sąlygos (Klimek, 2017, p. 266–267). Būtent šie probacijos pareigūnai – savanoriai pripažįsta, kad tuo atveju, jeigu, be pilietybės, nuteistojo su vykdančiąja valstybe niekas nesieja, yra ypač sunku įvertinti socialinės reabilitacijos

sąlygas (Klimek, 2017, p. 267). Ispanijos Karalystėje dėl palankesnių sąlygų nuteistojo socialinei reabilitacijai kaskart sprendžia teisėjas, kuris priima sprendimą, ar Ispanijos Karalystėje pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo (Garcimartín Montero, 2020, p. 42).

Visais atvejais siekiant užtikrinti, kad nuteistojo perdavimas kitai ES valstybei narei sudarys palankesnes sąlygas jo socialinei reabilitacijai, svarbu nustatyti ir įvertinti nuteistojo ryšius su vykdančiąja valstybe. Teisinių nuostatų apie tai, kaip turėtų būti nustatomi kalbiniai, kultūriniai, socialiniai, ekonominiai nuteistojo ryšiai su tam tikra ES valstybe nare, nei Pamatiniame sprendime 2008/909/TVR, nei Įstatyme nėra. Disertacinio tyrimo autorė jau yra atskleidusi, kad nuteistojo kalbinių, kultūrinių, socialinių ir ekonominių ryšių su vykdančiąja valstybe turinys pirmiausia siejamas su tiesiogine šių žodžių reikšme. O nuteistojo šeiminių ryšių vertinimas yra kiek sudėtingesnis, kadangi Lietuvos teisės aktuose *expressis verbis* yra įtvirtinta ne viena šeiminius ryšius apibūdinanti sąvoka (Markevičiūtė, 2021, p. 72).

Kalbiniai ryšiai. Kalbiniai ryšiai yra siejami su tam tikros kalbos mokėjimu ir supratimu, todėl turėtų būti nustatomi atsižvelgiant į tai, ar nuteistasis moka ir supranta kalbą (ar kalbas), kuri (-ios) vykdančiojoje valstybėje yra laikoma (-os) valstybinėmis kalbomis ir (ar) kuria (-iomis) yra užtikrinamas bendravimas laisvės atėmimo vietose. Disertacijos autorės nuomone, tam, kad būtų galima daryti išvadą, kad nuteistąjį su vykdančiąja valstybe sieja kalbiniai ryšiai, pakanka nustatyti, kad nuteistasis tos ES valstybės narės valstybinę kalbą (ar kalbas) ir (ar) kalbą, kuria užtikrinamas bendravimas laisvės atėmimo vietose, moka ir supranta bent jau tiek, kiek tai yra būtina, kad galėtų visavertiškai dalyvauti socialinės reabilitacijos priemonių įgyvendinimo programose, susikalbėti su laisvės atėmimo vietoje dirbančiu personalu ir (ar) kitais specialistais ir po bausmės integruotis į visuomenę.

Kultūriniai ryšiai. Kultūriniai ryšiai yra siejami su asmens vertybinėmis pažiūromis, papročiais, tradicijomis ir (ar) religija, todėl turėtų būti nustatomi atsižvelgiant į tai, ar sutampa nuteistojo ir vykdančiosios valstybės bendruomenės puoselėjamos vertybės, papročiai, tradicijos. Religija kultūrinių ryšių nustatymo kontekste svarbi tuo, kad yra glaudžiai susijusi tam tikros valstybės kultūra, gali formuoti konkrečios valstybės papročius, tradicijas ir pan. Nustačius, kad nuteistojo religinės pažiūros atitinka daugumos vykdančiosios valstybės gyventojų religines pažiūras, būtų galima teigti, kad nuteistąjį su šia valstybe sieja kultūriniai ryšiai. Disertacijos autorės nuomone, su kultūriniais ryšiais tiesiogiai susiję ir nuteistojo kalbiniai ryšiai, kadangi gebėjimas mokėti ir suprasti tam tikros valstybės kalbą leidžia

asmeniui visapusiškai įsitraukti į įvairias kultūrinės veiklas, bendrauti su vietiniais gyventojais ir tapti konkrečios visuomenės dalimi.

Socialiniai ryšiai. Socialiniai ryšiai yra siejami su asmens priklausymu tam tikros valstybės bendruomenei, todėl turėtų būti nustatomi atsižvelgiant į tai, ar nuteistasis yra aktyvus vykdančiosios valstybės bendruomenės narys, pritaria jos papročiams ir (ar) tradicijoms ir jas puoselėja. Socialinius ryšius dar labiau patvirtina nuteistojo asmeninis – kalbinėmis, kultūrinėmis sąsajomis grindžiamas – ryšys su tam tikra valstybe.

Ekonominiai ryšiai. Ekonominiai ryšiai yra siejami su asmens darbo, mokesčių mokėjimo ir (ar) nekilnojamojo turto vieta, todėl turėtų būti nustatomi atsižvelgiant į tai, ar nuteistasis vykdančiojoje valstybėje turi būstą, darbą, gauna pajamų, moka mokesčius. Gyvenamosios vietos (būsto) turėjimas, disertacijos autorės nuomone, apima ir atvejus, kai nuteistasis būstu naudojasi nuomos sutarties pagrindu. Mokesčių mokėjimo vieta paprastai yra ta valstybė, kurioje yra nuolatinė asmens gyvenamoji vieta, taigi kartu su darbo vieta rodo ir ekonominiais ryšiais pagrįstą nuteistojo integracijos lygį tam tikroje valstybėje. Pažymėtina ir tai, kad būsto vieta vykdančiojoje valstybėje atskleidžia ir nuteistojo socialinius ryšius su ta valstybe, ypač jeigu yra duomenų, kad nuteistasis (vienas ar kartu su šeimos nariais, artimaisiais giminaičiais) ten nuolatos gyvena.

Šeiminiai ryšiai. Siekiant apibūdinti šeiminių ryšių turinį, pirmiausia atsižvelgiama į nacionaliniuose įstatymuose įtvirtintas šeiminius ryšius apibūdinančias sąvokas. Pavyzdžiui, vien LR BK yra įtvirtintos dvi šeiminius ryšius apibūdinančios sąvokos. Pagal LR BK 141 straipsnio 2 dalį, „nusikaltimą padariusio asmens šeimos nariai“ yra kartu su juo gyvenantys tėvai (įtėviai), vaikai (įvaikiai), broliai, seserys ir jų sutuoktiniai arba partneriai, taip pat nusikalstamą veiką padariusio asmens sutuoktinis arba asmuo, su kuriuo nusikalstamą veiką padaręs asmuo bendrai gyvena neįregistravęs santuokos (partnerystė), sutuoktinio arba partnerio tėvai (įtėviai), vaikai (įvaikiai), broliai, seserys ir jų sutuoktiniai arba partneriai. Pagal LR BK 248 straipsnio 1 dalį, „artimieji giminaičiai“ yra tėvai (įtėviai), vaikai (įvaikiai), broliai, seserys, seneliai ir vaikaičiai. LR BPK 38 straipsnyje vartojama sąvoka „šeimos nariai“, kuri apibrėžia, kad asmens šeimos nariais laikomi kartu su tuo asmeniu gyvenantys tėvai (įtėviai), vaikai (įvaikiai), broliai, seserys ir jų sutuoktiniai, asmens sutuoktinis arba asmuo, su kuriuo asmuo bendrai gyvena neįregistravęs santuokos, arba asmuo, su kuriuo tas asmuo LR CK nustatyta tvarka susitarė sudaryti santuoką, taip pat sutuoktinio tėvai, išlaikytiniai ar buvę sutuoktiniai. LR CK 3.7 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad santuoka yra įstatymų nustatyta tvarka įformintas savanoriškas vyro ir moters susitarimas sukurti šeimos teisinius santykius, o to paties

straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad vyras ir moteris, įstatymų tvarka įregistravę santuoką, yra sutuoktiniai. Be to, LR CK XV skyriuje yra reglamentuojami bendro gyvenimo neįregistravus santuokos (partnerystės) santykiai, kuriame įtvirtintos normos nustato turinius santykius tarp vyro ir moters, kurie, įregistravę savo partnerystę įstatymų nustatyta tvarka, bendrai gyvena ne mažiau kaip 1 metus neįregistravę santuokos (sugyventiniai), turėdami tikslą sukurti šeiminius santykius. Tiesa, vien formaliai (teoriškai) į šių sąvokų turinį patenkantys nuteistojo giminystės ir (ar) bendro gyvenimo ryšiai *per se* nereiškia, kad nuteistą su tais asmenimis sieja glaudūs šeiminiai ryšiai, galintys prisidėti prie palankesnės socialinės rehabilitacijos. Todėl, disertacijos autorės nuomone, kiekvienu atveju privaloma nustatyti, ar nuteistojo šeimos nariai (ar nusikaltimą padariusio šeimos nariai), artimieji giminaičiai, asmuo, su kuriuo nuteistasis yra sudaręs santuoką ar bendrai gyvena neįregistravęs santuokos, yra vykdančiojoje valstybėje gyvenantis asmuo (ar asmenys), su kuriais nuteistasis palaiko realius, pastovius santykius ir, pavyzdžiui, kartu gyvena, veda bendrą ūkį ir (ar) auginą vaikus (Markevičiūtė, 2021, p. 73). Išsamų ir, disertacijos autorės nuomone, šeiminių ryšių nustatymui reikšmingą šeimos sampratos išaiškinimą yra pateikęs LRKT 2011 m. rugsėjo 28 d. nutarime: „<...> konstitucinė šeimos samprata grindžiama šeimos narių tarpusavio atsakomybe, supratimu, emociniu prieraišumu, pagalba ir panašiais ryšiais bei savanorišku apsisprendimu prisiimti tam tikras teises ir pareigas, tai yra, santykių turiniu, o šių santykių išraiškos forma konstitucinei šeimos sampratai esminės reikšmės neturi“ (LRKT 2011 m. rugsėjo 28 d. nutarimas). Manytina, kad į šiuos kriterijus reikėtų atsižvelgti ir bylose dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo sprendžiant, ar tarp nuteistojo ir kito asmens (ar asmenų) yra susiklostę tokie santykiai, kurie galėtų būti prilyginti šeiminiams. Tokiu atveju, įvertinus aplinkybių, liudijančių nuteistojo požiūrį į kitą jam (jai) artimą asmenį, tarpusavio atsakomybės ir pareigų vienas kitam prisiėmimo visumą, šeiminių ryšių buvimas galėtų būti konstatuojamas, pavyzdžiui, ir tarp dviejų tos pačios lyties asmenų.

Šiame kontekste akcentuotina ir tai, kad socialinės rehabilitacijos kriterijų sąrašas nėra baigtinis, todėl vertinant palankesnes rehabilitacijos sąlygas galima atsižvelgti ir į tai, ar tam tikroje individualioje situacijoje nuteistasis, dėl kurio perdavimo kitai ES valstybei narei yra sprendžiama, yra kaip nors kitaip susijęs su vykdančiąja valstybe. Pavyzdžiui, ES pagrindinių teisių agentūra (FRA) yra nurodžiusi, kad ES valstybės narės, vertindamos socialinės rehabilitacijos perspektyvas vykdančiojoje valstybėje, atsižvelgia į laisvės atėmimo vietų sąlygas, nuteistojo sveikatos būklę, aplinkybę, ar nuteistasis turi vaikų (European Union Agency for Fundamental Rights, 2016,

p. 45). Europos Komisija išskyrė ir tokius galimus socialinės reabilitacijos vertinimo kriterijus kaip asmens gyvenimo trukmė tam tikroje valstybėje, sąlygos, finansinė padėtis, aplinkybė, ar nuteistasis turi darbą bei apgyvendinimą (Council of the European Union, 2023, p. 37). Vis dėlto, disertacinio tyrimo autorės nuomone, kritikuotinos tokios situacijos, kuriose kompetentingi nacionaliniai teismai, sprenddami, kurioje ES valstybėje narėje nuteistajam būtų sudarytos palankesnės socialinės reabilitacijos sąlygos, atsižvelgia į kriterijus, kurie nėra tiesiogiai susiję su socialinės reabilitacijos perspektyvomis tam tikroje valstybėje. Pavyzdžiui, Kauno apygardos teismas byloje dėl Lietuvoje nuteisto LR piliečio neperdavimo Ispanijos Karalystei nurodė ir tai, kad jis ne kartą teistas Lietuvos Respublikoje, apysunkį ir sunkų nusikaltimus padarė veikdamas organizuotoje grupėje, pataisos įstaigoje vertinamas patenkinamai (Kauno apygardos teismo 2021 m. rugsėjo 14 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo), nors nei ankstesni teistumai, nei padarytų nusikaltimų sunkumas, nei nuteistojo charakterizavimas laisvės atėmimo vietoje nereiškia, kad dėl to būtent Lietuvos Respublika yra palankiausia valstybė nuteistojo socialinės reabilitacijos prasme.

Kadangi palankesnės socialinės reabilitacijos vertinimo kriterijų sąrašas yra pavyzdinis, natūraliai kyla klausimas, kokia yra kiekvieno iš jų reikšmė palankesnės socialinės reabilitacijos vertinimo kontekste. Įstatyminių nuostatų apie tai, kokia yra kiekvieno iš kriterijų reikšmė socialinės reabilitacijos vertinimo kontekste ir (ar) kuris nors vienas kriterijus galėtų būti laikomas sprendimą dėl nuteistojo (ne)perdavimo lemiančiu kriterijumi, nėra. Kita vertus, atsižvelgiant į Įstatymo 2 straipsnio 11 punkte įtvirtintoje socialinės reabilitacijos sampratoje minimas socialines, psichologines, teisines, pedagogines priemones, akcentuotinos tam tikros LR BVK nuostatos, kurios, disertacijos autorės nuomone, yra tiesiogiai susijusios su palankesne socialine reabilitacija ir yra reikšmingos įgyvendinant LR BVK 1 straipsnio 2 dalyje įtvirtintą bausmių vykdymo tvarkos tikslą, kad atlikę bausmę nuteistieji savo gyvenimo tikslų siektų teisėtais būdais ir priemonėmis. Pavyzdžiui, pagal LR BVK 27 straipsnio 2 dalį, nuteistieji areštu turi teisę gauti vieną pasimatymą per 30 parų, kuris su sutuoktiniu arba sugyventiniu, arba artimaisiais giminaičiais vyksta kontaktiniu būdu, o LR BVK 39 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų pasimatymų su vaikais (įvaikiais) skaičius neribojamas. Be to, kaip nustatyta LR BVK 68 straipsnyje, tam tikras sąlygas atitinkantys nuteistieji turi teisę be palydos išvykti iš bausmės atlikimo vietos į Lietuvos Respublikos teritorijoje esančius namus ar Lietuvos Respublikos teritorijoje pasimatyti su artimaisiais. Taigi, ypač svarbu nustatyti, ar kitoje ES valstybėje

narėje nuteistas LR pilietis ar nuolat Lietuvos Respublikoje gyvenantis asmuo turi sutuoktinį, sugyventinį, artimųjų giminaičių ar vaikų, gyvenančių Lietuvos Respublikoje. Tokių pasimatymų ar išvykų metu asmenys, atliekantys laisvės atėmimo bausmę, gali stiprinti socialinius ryšius su šeimos nariais, artimaisiais ir kitais asmenimis, kurie yra būtini sėkmingai nuteistojo integracijai į visuomenę (Gerybaitė, 2022, p. 114). Teisinėje literatūroje pabrėžiama ir tai, kad socialinės reabilitacijos procese būtinas socialinių ryšių atkūrimas, palaikymas ir stiprinimas; socialiniai ryšiai – svarbiausias apsauginis veiksnys, stiprinantis motyvaciją dalyvauti socialinės reabilitacijos procese (Gerybaitė, 2022, p. 115). Be to, nurodoma, kad nuteistųjų ryšiai su sutuoktiniu ir artimaisiais – vienas svarbiausių veiksnių, padedančių nuteistajam pasiruošti išėjimui iš laisvės atėmimo vietų įstaigos (Aiškinamasis raštas dėl įstatymų projektų..., 2022). LR BVK 52 straipsnio 3 dalies 1–9 punktuose įtvirtintos nuteistųjų resocializacijos priemonės, iš kurių paminėtinos tokios kaip individualus ar grupinis darbas su nuteistaisiais, kurio metu ugdomi nuteistųjų gebėjimai gyventi nenusikalstant ir skatinama jų resocializacija, individuali ar grupinė psichoterapija, psichologinė pagalba. Paminėtinas ir LR BVK 54 straipsnis, kuriame nustatyta, kad, siekiant mažinti neigiamą kalinimo įtaką, suteikti galimybę nuteistiesiems įgyti žinių, įgūdžių ir kvalifikaciją, padedančią lengviau integruotis į visuomenę, kai jie bus paleisti iš bausmės atlikimo vietos, yra skatinamas nuteistųjų užimtumas. Pagal LR BVK 55 straipsnio 1 dalį, nuteistiesiems sudaromos galimybės užsiimti prasminga jų ir visuomenės interesus atitinkančia veikla.

Lietuvos Respublikos teismų praktika bylose dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo rodo, kad tam tikriems socialinės reabilitacijos kriterijams neretai yra suteikiama sprendimą lemianti reikšmė ir, atvirkščiai, tam tikri kriterijai išskiriami kaip neesminiai. Pavyzdžiui, Panevėžio apygardos teismas yra išaiškinęs, kad „<...> pagrindiniai kriterijai, preziumuojantys efektyvesnę asmens socialinę reabilitaciją ir integraciją į visuomenę <...>“, yra Lietuvos Respublikos pilietybė, gyvenamoji vieta Lietuvos Respublikoje ir nuteistojo socialiniai ryšiai su Lietuva (Panevėžio apygardos teismo 2015 m. liepos 31 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Be to, ir tai, kad „<...> nuosprendžio pripažinimui nuteistojo šeiminei padėtis apskritai nėra laikoma esminiu veiksniu ir įtakos tam neturi <...>“ (Panevėžio apygardos teismo 2019 m. balandžio 25 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Aplinkybę, kad nuteistojo šeiminei padėtis neturi reikšmės nuosprendžio pripažinimui ir vykdymui Lietuvos Respublikoje, taip pat yra pabrėžęs ir Kauno apygardos teismas byloje dėl Norvegijos Karalystės nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje, remdamasis

dvišalio Lietuvos Respublikos ir Norvegijos Karalystės susitarimo nuostatomis (Kauno apygardos teismo 2016 m. birželio 7 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo).

Kitoje byloje buvo svarstomas Lietuvos Respublikoje nuteisto LR piliečio prašymas perduoti jį kitai ES valstybei narei (Airijai) tolesniam bausmės atlikimui, atsižvelgiant į palankesnes socialinės reabilitacijos sąlygas būtent šioje valstybėje. Nuteistasis nurodė, kad jį ir Airiją sieja artimi socialiniai ryšiai, jis Dublino mieste dirba ir nuomojasi būstą, kuriame gyvena su šeimos nariais, be to, Airijoje jam gimė dukra. Siekdamas pagrįsti šiuos teiginius, nuteistasis pateikė dukros gimimą ir būsto nuomos Dublino mieste faktą patvirtinančius dokumentus. Vis dėlto prašymą nagrinėjęs Kauno apygardos teismas išaiškino, kad „<...> nurodytų aplinkybių nepakanka konstatuoti glaudžius nuteistojo santykius su Airija, taip pat, kad jo padėtis socialinei reabilitacijai šioje valstybėje būtų geresnė <...>“. Teismas taip pat atsižvelgė į tai, kad nuteistasis nėra sudaręs santuokos, į Airiją išvyko tik po apkaltinamojo nuosprendžio priėmimo, o byloje pateikti būsto nuomos dokumentai rodo, kad būsto nuomininku kartu su nuteistu juo yra ir kitas asmuo (Kauno apygardos teismo 2016 m. birželio 7 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Disertacinio tyrimo autorės nuomone, vien tai, kad asmenys oficialiai nėra sudarę santuokos, automatiškai nereiškia, kad jų tarpusavio ryšiai nėra stiprūs ir neturi reikšmės palankesnei socialinei reabilitacijai tam tikroje valstybėje. Šiuo atžvilgiu, disertacijos autorės nuomone, kritikuotina ir Kauno apygardos teismo nutartis, kurioje nurodyta, kad „<...> nuteistasis nėra susituokęs, todėl spręsti apie jo partnerystės glaudumą aukštesnysis teismas negali“ (Kauno apygardos teismo 2018 m. rugsėjo 14 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Manytina, kad, nesant oficialiai sudarytos santuokos, abipusiai dviejų asmenų ryšiai galėtų būti įrodinėjami bendru gyvenimu kartu, bendro namų ūkio kūrimu ir tvarkymu. Panašią situaciją iliustruoja ir teismų praktikos pavyzdys, kuomet buvo sprendžiamas klausimas dėl Lietuvos Respublikoje nuteisto LR piliečio perdavimo Ispanijos Karalystei atlikti likusią bausmę. Apeliacinės instancijos teismo nutartis rodo, kad pirmosios instancijos teismas nutartimi netenkino Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos teikimo dėl Lietuvos Respublikos teismo apkaltinamojo nuosprendžio, kuriuo nuteistajam paskirta laisvės atėmimo bausmė, perdavimo vykdyti Ispanijos Karalystei. Viena vertus, teikimą nagrinėjęs nacionalinis teismas nustatė, kad nuo 1999 m. nuteistasis LR pilietis gyveno ir dirbo Ispanijos Karalystėje, kurioje yra deklaravęs savo gyvenamąją vietą ir kurioje gyvena jo motina, nepilnametė dukra bei sesuo su šeima. Kita vertus, teismas akcentavo, kad nuteistasis yra LR pilietis, o tai, kad jo nepilnametė dukra turi Ispanijos

Karalystės pilietybę ir Ispanijos Karalystėje gyvena jo artimieji, nesudaro jokio teisinio pagrindo išvada, kad Ispanijos Karalystėje, o ne Lietuvos Respublikoje socialinė reabilitacija bus efektyvesnė (Kauno apygardos teismo 2021 m. rugsėjo 14 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo).

Nors, disertacijos autorės nuomone, kalbiniai nuteistojo ryšiai su vykdančiąja valstybe yra svarbūs, be kita ko, dėl to, kad nemokėdamas ir nesuprasdamas tam tikros ES valstybės narės kalbos nuteistasis pirmiausia negali visavertiškai dalyvauti socialinės reabilitacijos programose, bent jau nacionalinėje teismų praktikoje kalbos kriterijui kaip palankesnės socialinės reabilitacijos vertinimo kriterijui skiriama nepakankamai dėmesio (Markevičiūtė, 2021, p. 79). Paprastai kalbiniai nuteistojo ryšiai su vykdančiąja valstybe tiesiogiai nutartyje pripažinti ir vykdyti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo neaptariami ir neanalizuojami. Apie kalbinius nuteistojo ryšius su vykdančiąja valstybe ir jų reikšmę nuteistojo socialinei reabilitacijai užsimenama tik fragmentiškai. Pavyzdžiui, vienoje byloje buvo sprendžiamas klausimas dėl Lietuvos Respublikoje nuteisto asmens perdavimo jo pilietybės valstybei ir nurodyta, kad palankesnės resocializacijos galimybės nuteistajam bus sudarytos jo pilietybės valstybėje atsižvelgiant į tai, kad nuteistasis nesupranta lietuvių kalbos, bendrauja rusų kalba, o tai apsunkena jo socializacijos galimybes Lietuvos Respublikoje (Kauno apygardos teismo 2021 m. balandžio 27 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Marijampolės apylinkės teismas, pripažindamas Čekijos Respublikos sprendimą dėl laisvės atėmimo, nurodė, kad nuteistasis nemoka jokios užsienio kalbos, išskyrus lietuvių kalbą (Marijampolės apylinkės teismo 2020 m. gegužės 28 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Išsamesnis nuteistojo kalbinių ryšių su vykdančiąja valstybe vertinimas atliekamas nebent tuomet, kai apie tam tikros kalbos (ne)mokėjimą duomenis savo iniciatyva pateikia nuteistieji ar jų advokatai. Pavyzdžiui, Šiaulių apylinkės teismo nutarties, kuria pripažintas Čekijos Respublikos sprendimas dėl laisvės atėmimo, turinys rodo, kad pats nuteistasis pabrėžė, kad „<...> bausmės atlikimo vietoje, Čekijos Respublikoje jaučiasi nepatogiai, nesusikalba su kalėjimo darbuotojais, taip pat nesusikalba ir su kartu sėdinčiais kaliniais <...>“ (Šiaulių apylinkės teismo 2020 m. rugpjūčio 27 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Dar vienoje byloje Ispanijos Karalystėje nuteistas LR pilietis, prašydamas likusios bausmės atlikimui perduoti jį į Lietuvos Respubliką, nurodė, kad nemoka ispanų kalbos ir negali susikalbėti su gydytojais (Kauno apylinkės teismo 2023 m. birželio 29 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Paminėtinas ir atvejis, kuomet nuteistojo

LR piliečio advokatas nurodė, kad nuteistasis daugiau nei metus bausmę atlieka jį nuteisusioje Vokietijos Federacinėje Respublikoje ir vokiečių kalbą jau yra pakankamai gerai išmokęs, todėl „<...> kalbinis barjeras tikrai nėra ta esminė priežastis, dėl ko nuteistasis <...> negalėtų atlikti bausmės Vokietijoje“. Vis dėlto pirmosios instancijos teismas, įvertinęs liudijime pateiktą informaciją, kad nuteistasis jokių ryšių su Vokietijos Federacine Respublika neturi, vokiečių kalbą moka labai silpnai ir nėra pateikti jokie kiti duomenys apie nuteistojo vokiečių kalbos žinias, pripažino Vokietijos Federacinės Respublikos sprendimą dėl laisvės atėmimo Lietuvos Respublikoje (Panevėžio apylinkės teismo 2023 m. gegužės 26 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo) ir tai, disertacijos autorės nuomone, padarė pagrįstai, kadangi kalbiniai ryšiai turėtų būti vertinami kitų socialinės reabilitacijos kriterijų kontekste. Dar kitas pavyzdys, kuomet Panevėžio apygardos teismas pabrėžė, kad, nesant kitų duomenų apie nuteistojo glaudžius ryšius su išduodančiąja valstybe, vien tai, kad įkalinimo įstaigoje jis pramoko vokiečių kalbą, niekaip nepatvirtina jo kultūrinio ryšio su šia valstybe (Panevėžio apygardos teismo 2023 m. liepos 13 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo).

Teismų praktikos bylose dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo analizė rodo ir tai, kad išduodančiojoje valstybėje priimtas teismo, administracinis ar kitoks sprendimas, pagal kurį bausmę atlikęs asmuo bus deportuotas arba išsiųstas į Lietuvos Respubliką¹⁹, dažniausiai yra išvadą dėl palankesnės socialinės reabilitacijos Lietuvos Respublikoje ir sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje priėmimą lemiantis veiksnys. Pirmosios instancijos teismų nutartyse pripažinti ir vykdyti kitų ES valstybių narių sprendimus dėl laisvės atėmimo arba apeliacinės instancijos teismų nutartyse, kuriomis atmetami nuteistųjų ar jų advokatų apeliaciniai skundai, nurodoma, kad, pavyzdžiui, aplinkybė, kad Švedijos Karalystėje nuteistojo LR piliečio atžvilgiu yra priimtas sprendimas dėl deportacijos iš Švedijos Karalystės su draudimu atvykti į šalį daugiau nei 7 metus nuo numatomos bausmės atlikimo datos sudaro „<...> pagrindą spręsti, kad bausmės vykdymas Lietuvos Respublikoje užtikrins palankesnę nuteistojo socialinę reabilitaciją ir sėkmingą reintegraciją į visuomenę <...>“ (Telšių apylinkės teismo 2022 m. balandžio 4 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Be to, kad „<...> byloje yra Ž. P.

¹⁹ Apie kitoje ES valstybėje narėje priimtą teismo, administracinį ar kitokį sprendimą, pagal kurį bausmę atlikęs asmuo bus deportuotas arba išsiųstas į Lietuvos Respubliką, kaip vieną iš kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje sąlygų plačiau žr. disertacijos 2.1 skyriuje.

deportavimo įsakymas, kuriuo reikalaujama, kad Ž. P. išvyktų iš Jungtinės Karalystės uždraudžiant jam atvykti į Jungtinę Karalystę tiek, kiek galios šis įsakymas“, dėl ko, „<...> kur kas geriau gyvenimui laisvėje Lietuvoje paruoštų bausmės atlikimas būtent Lietuvoje“ (Vilniaus miesto apylinkės teismo 2021 m. gegužės 26 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Akcentuojama ir tai, kad „<...> E. K. yra priimtas Danijos teismo sprendimas dėl išsiuntimo iš šalies visam laikui, todėl akivaizdu, kad nuteistojo socialinė rehabilitacija ir reintegracija į Danijos visuomenę apskritai nebėra įmanoma“ arba kad nuteistojo socialinė rehabilitacija ir integracija į Danijos Respubliką kaip išduodančiąją valstybę nebėra įmanoma, kadangi „<...> yra priimtas Danijos teismo sprendimas dėl jo bei jo šeimos narių (brolio ir mamos) išsiuntimo iš šalies visam laikui“ (Plungės apylinkės teismo 2022 m. spalio 11 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo; Kauno apygardos teismo 2023 m. sausio 19 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Pritartina, kad, esant priimtam sprendimui dėl deportacijos iš išduodančiosios valstybės, ši aplinkybė turėtų būti įvertinama socialinės rehabilitacijos kontekste, kadangi bausmės atlikimas toje valstybėje, iš kurios bausmę atlikęs nuteistasis bus deportuotas, būtų nesuderinamas su socialinės rehabilitacijos tikslu ir sėkmingos reintegracijos į tos valstybės visuomenę neužtikrintų, ypač tuo atveju, jeigu deportacijos sprendimas yra susijęs su nuteistojo išsiuntimu iš išduodančiosios valstybės visam laikui. Vis dėlto, disertacijos autorės nuomone, kiekvienu atveju *ad hoc* reikėtų įvertinti, ar išduodančiojoje valstybėje priimtas deportacijos sprendimas yra neterminuotas, ar terminuotas ir, jeigu terminuotas, tai kuriam laikui.

Disertacinio tyrimo autorės nuomone, teigiamai vertintinos tokios praktinės situacijos, kuriose nacionaliniai teismai nustatę, kad nuteistuosius su išduodančiąja valstybe sieja tik padarytoji nusikalstama veika, pripažįsta kitų ES valstybių narių sprendimus dėl laisvės atėmimo Lietuvos Respublikoje. Pavyzdžiui, Kauno apylinkės teismas, pripažinęs Vokietijos Federacinės Respublikos sprendimą dėl laisvės atėmimo, nurodė, kad nuteistojo LR piliečio „<...> su Vokietijos Federacine Respublika be pačių nusikalstamų veikų padarymo fakto ir ten jau atliekamos terminuoto laisvės atėmimo bausmės <...> niekas daugiau nesieja“ (Kauno apylinkės teismo 2022 m. rugsėjo 2 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Iš esmės tą pačią aplinkybę yra pažymėjęs Klaipėdos apylinkės teismas: „<...> nuteistasis Lietuvoje turi stiprių socialinių ryšių, kai tuo tarpu su Rumunijoje be nusikaltimų padarymo fakto ir ten jau atliekamos terminuotos laisvės atėmimo bausmės jo niekas daugiau nesieja“ (Klaipėdos apylinkės teismo 2022 m. rugpjūčio 22 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Be to, ir Telšių apylinkės teismas akcentavo, kad

„<...> nuteistasis Lietuvoje turi stiprių socialinių ryšių, kai tuo tarpu su Prancūzijos Respublika be nusikaltimų padarymo fakto ir ten jau atliekamos terminuotos laisvės atėmimo bausmės jo niekas daugiau nesieja“ (Telšių apylinkės teismo 2022 m. liepos 25 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Disertacinio tyrimo autorės nuomone, abejotinais laikytini tokie teismų argumentai, kuomet sprendžiant, kurioje ES valstybėje narėje nuteistajam būtų sudarytos palankesnės socialinės rehabilitacijos sąlygos, nurodoma, kad „<...> nuteistojo asmens noras keisti gyvenimo būdą iš esmės yra sietinas su jo tvirtu asmeniniu apsisprendimu ir valia, o ne jį supančia aplinka, nepriklausomai kurioje valstybėje jis atliktų paskirtą bausmę“ (Panevėžio apygardos teismo 2019 m. liepos 1 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo; Markevičiūtė, 2021, p. 76). Toks teismo argumentas natūraliai leidžia suabejoti, dėl kokių priežasčių tuomet nuteistąjį reikėtų perduoti į Lietuvos Respubliką, jeigu, anot teismo, asmens noras keisti gyvenimo būdą nepriklauso nuo jį supančios aplinkos ir valstybės, kurioje bus atliekama paskirtoji bausmė (Markevičiūtė, 2021, p. 76).

Apibendrintina, kad kitos ES valstybės narės sprendimas dėl laisvės atėmimo turėtų būti pripažįstamas ir vykdomas vykdančiojoje valstybėje tik tuo atveju, jeigu būtų nustatyta, kad nuteistąjį su ta valstybe sieja glaudžiausi šeiminiai, kalbiniai, kultūriniai, socialiniai, ekonominiai ir kiti svarbūs ryšiai. Kalbiniai ryšiai nustatomi atsižvelgiant į tai, ar nuteistasis moka ir supranta vykdančiosios valstybės valstybinę kalbą (ar kalbas) arba bent jau kalbą, kuria yra užtikrinamas bendravimas laisvės atėmimo vietoje. Kultūriniai ryšiai nustatomi atsižvelgiant į tai, ar sutampa nuteistojo ir vykdančiosios valstybės bendruomenės puoselėjamos vertybės, papročiai, tradicijos, religinės pažiūros. Socialiniai ryšiai nustatomi atsižvelgiant į tai, ar nuteistasis yra vykdančiosios valstybės bendruomenės narys. Ekonominiai ryšiai nustatomi atsižvelgiant į tai, ar nuteistasis vykdančiojoje valstybėje turi gyvenamąją vietą (būstą), dirba, gauna pajamų, moka mokesčius. Šeiminiai nuteistojo ryšiai nustatomi ne tik atsižvelgiant į LR BK, LR BPK ir LR CK įtvirtintas šeiminius ryšius apibūdinančias sąvokas, bet ir vertinant, ar nuteistąjį su vykdančiojoje valstybėje gyvenančiu asmeniu (ar asmenimis) sieja artimi, pastovūs, realūs ir emociniu prieraišumu pagrįsti santykiai, kurių tolesnis palaikymas ir puoselėjimas galėtų prisidėti prie efektyvesnės nuteistojo socialinės rehabilitacijos ir reintegracijos į visuomenę po bausmės atlikimo. Socialinės rehabilitacijos kriterijų vertinimo kontekste reikšminga nacionalinių teismų praktika rodo, kad Lietuvos Respublikos pilietybės ir formaliai Lietuvos Respublikoje registruotos gyvenamosios vietos kriterijai yra laikomi pagrindiniais kriterijais, užtikrinančiais palankesnes sąlygas nuteistojo socialinei rehabilitacijai Lietuvos Respublikoje. O nuteistojo šeiminių ir

kalbinių ryšių kriterijams teismų praktikoje yra skiriama nepakankamai dėmesio. Disertacijos autorės nuomone, tam tikrų abejonių kelia tokie teismų praktikos pavyzdžiai, kuriuose nurodoma, kad tam tikri socialinės reabilitacijos kriterijai (pavyzdžiui, šeiminiai ryšiai) yra neesminiai ir (arba) neturi reikšmės sprendimo dėl laisvės atėmimo (ne)pripažinimui ir vykdymui Lietuvos Respublikoje, kadangi, nors kiekvienas socialinės reabilitacijos kriterijus (nuteistojo ryšiai su vykdančiąja valstybe) turėtų būti nustatomi individualiai, vis dėlto jų vertinimas turėtų būti atliekamas kitų socialinės reabilitacijos kriterijų kontekste.

2. NUTEISTŪJŲ LAISVĖS ATĖMIMU PERDAVIMO (PERĖMIMO) IŠ KITOS ES VALSTYBĖS NARĖS Į LIETUVOS RESPUBLIKĄ TOLIAU ATLIKTI BAUSMĘ PAGRINDAI IR SĄLYGOS

Iš kitos ES valstybės narės į Lietuvos Respubliką perduodami sprendimai dėl laisvės atėmimo pripažįstami ir vykdomi remiantis Įstatymu. Įstatymo 1 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad Įstatymo nuostatomis siekiama užtikrinti tam tikrų baudžiamąjį procesą reglamentuojančių ES teisės aktų, kuriuose taikomas sprendimų baudžiamosiose bylose tarpusavio pripažinimo principas, įgyvendinimą. To paties straipsnio 2 dalies 1–2 punktuose nurodyta, kad Įstatymas nustato tiek ES valstybių narių sprendimų dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje tvarką, sąlygas, tiek ir Lietuvos Respublikoje priimtų sprendimų dėl laisvės atėmimo perdavimo vykdyti kitoms ES valstybėms narėms tvarką ir sąlygas. Visais atvejais akcentuojamas ne pats nuteistojo fizinis perkėlimas iš vienos ES valstybės narės į kitą, o kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimas, kurio pasekmė yra tolesnis nuteistojo perėmimas ir bausmės vykdymas vykdančiojoje valstybėje (Aiškinamasis raštas, 2014).

Pagrindinės nuostatos, įtvirtinančios kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje tvarką, nustatytos Įstatymo II skyriuje. Vis dėlto Įstatyme *expressis verbis* nenurodyta, kas yra laikoma laisvės atėmimo bausme, o tam tikruose Įstatymo II skyriaus straipsniuose, pavyzdžiui, Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 11 punkte, minima „priverčiamoji medicinos priemonė“ ir „kita su laisvės atėmimu susijusi priemonė“, Įstatymo 9 straipsnio 1–4 dalyse „bausmė ar kita priemonė“, taigi nėra vienareikšmiškai aišku, kokių bausmių pripažinimui ir vykdymui yra taikomos Įstatymo II skyriaus nuostatos. Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 1 straipsnio „a“ punkte nustatyta, kad nuosprendis – išduodančiosios valstybės galutinis sprendimas arba orderis, kuriuo skiriama bausmė fiziniam asmeniui, o to paties straipsnio „b“ punkte apibrėžta, kad bausmė – baudžiamojo proceso tvarka dėl nusikalstamos veikos įvykdymo ribotam arba neribotam laikui paskirta laisvės atėmimo bausmė ar su laisvės atėmimu susijusi priemonė. Šios Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR nuostatos yra perkeltos į Įstatymo 2 straipsnio 13 punktą, kuriame įtvirtinta, kad sprendimas dėl laisvės atėmimo bausmės yra baudžiamojo proceso metu teismo priimtas galutinis nuosprendis ar kitas sprendimas, kuriuo nuteistajam paskirta laisvės atėmimo bausmė ar kita priemonė, susijusi su terminuotu ar neterminuotu laisvės atėmimu. Taigi

akivaizdu, kad Įstatymo II skyriaus nuostatos yra taikomos kitų ES valstybių narių sprendimų, kuriais nuteistajam paskirta laisvės atėmimo bausmė ar kita priemonė, susijusi su terminuotu ar neterminuotu laisvės atėmimu, pripažinimui ir vykdymui Lietuvos Respublikoje. Disertacijos autorės nuomone, išduodančiojoje valstybėje paskirtos bausmės priskyrimas laisvės atėmimo bausmei ar kitai priemonei, susijusiai su terminuotu ar neterminuotu laisvės atėmimu, priklauso ne nuo atskirų bausmių rūšių ar jų klasifikacijos, bet nuo tam tikros bausmės, baudžiamojo ar auklėjamojo poveikio priemonės turinio ir esmės. LR BK 42 straipsnio 1 dalies 4, 5, 6 punktuose ir LR BK 90 straipsnio 1 dalies 4, 5 punktuose įtvirtintų bausmių – arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos – esmę sudaro trumpalaikis, tam tikrą laiką trunkantis arba neterminuotas nuteistojo izoliavimas nuo visuomenės, laikant jį specialiose tam skirtose laisvės atėmimo vietų įstaigose (Švedas, Abramavičius, Prapiestis, 2020, p. 79–82, 86), todėl akivaizdu, kad šios bausmės patenka į laisvės atėmimo bausmės ar kitos priemonės, susijusios su terminuotu ar neterminuotu laisvės atėmimu, apibrėžimą. Tas pats paminėtina ir apie LR BK 98 straipsnio 1 dalies 2–4 punktuose įtvirtintas asmenims, teismo pripažintiems nepakaltinamais ar ribotai pakaltinamais, taip pat asmenims, kuriems po nusikalstamos veikos padarymo ar bausmės paskyrimo sutriko psichika ir dėl to jie negali suvokti savo veiksmų esmės ar jų valdyti, taikomas priverčiamasis medicinos priemonės, kurių taikymo metu asmuo izoliuojamas nuo visuomenės specializuotose sveikatos priežiūros įstaigose (Švedas, Abramavičius, Prapiestis, 2020, p. 261, 264–265). Priemone, susijusia su terminuotu laisvės atėmimu, galėtų būti laikoma ir su nepilnamečių baudžiamosios atsakomybės ypatumais tiesiogiai susijusi LR BK 82 straipsnio 1 dalies 6 punkte įtvirtinta auklėjamojo poveikio priemonė – atidavimas į specialią auklėjimo įstaigą, kadangi pagal esmę tai – terminuotas pilnamečio izoliavimas specialiojoje auklėjimo įstaigoje (Švedas, Abramavičius, Prapiestis, 2020, p. 330–331). Akcentuotina ir tai, kad Teisingumo Teismas yra išaiškinęs, kad „nuosprendžio“ sąvokos turinys visoje ES turi būti aiškinamas vienodai ir reiškia sprendimą, kuris priimamas baudžiamojoje byloje ir dėl kurio nuteistajam asmeniui paskirta bausmė tampa galutinė (Teisingumo Teismo 2017 m. sausio 25 d. sprendimas byloje *van Vemde*). Europos Komisijos nuteistųjų ir laisvės atėmimo bausmių ES vadove taip pat pažymima, kad sprendimas dėl laisvės atėmimo laikomas galutiniu tuo atveju, jeigu išnaudotos visos nacionalinės nuosprendžio apskundimo apeliacine tvarka galimybės arba yra pasibaigę pasinaudojimo tokiomis teisių gynimo priemonėmis terminai (Europos Komisijos nuteistųjų ir laisvės atėmimo bausmių..., 2019, p. 8). Atsižvelgiant į tai, remiantis Įstatymo II skyriaus

nuostatomis, Lietuvos Respublikoje galėtų būti pripažįstamas ir vykdomas galutinis kitos ES valstybės narės sprendimas dėl laisvės atėmimo, kuriuo nuteistajam paskirtas: 1) laisvės atėmimas iki gyvos galvos; arba 2) terminuotas laisvės atėmimas; arba 3) areštas; arba 4) priverčiamosios medicinos priemonės (išskyrus ambulatorinį stebėjimą pirminės psichikos sveikatos priežiūros sąlygomis); arba 5) auklėjamojo poveikio priemonė – atidavimas į specialią auklėjimo įstaigą, kadangi šių bausmių ir priemonių esmę sudaro įvairaus pobūdžio ir trukmės nuteistojo izoliavimas nuo visuomenės laikant jį tam skirtose laisvės atėmimo vietų, sveikatos priežiūros ar auklėjimo įstaigose. Reikšmingų teismų praktikos pavyzdžių, kuomet būtų sprendžiamas klausimas, kokių kitoje ES valstybėje narėje paskirtų bausmių ar kitų su terminuotu ar neterminuotu laisvės atėmimu susijusių priemonių pripažinimui Lietuvos Respublikoje taikytinos Įstatymo nuostatos, rasti nepavyko²⁰.

Pabrėžtina, kad, pagal Įstatymo 5 straipsnio 1 dalį, kitos ES valstybės narės sprendimas dėl laisvės atėmimo gali būti pripažįstamas ir vykdomas Lietuvos Respublikoje tik esant išduodančiosios valstybės kompetentingos institucijos kreipimuisi. Todėl visiškai pagrįstai nacionaliniai teismai atmeta nuteistųjų prašymus, pavyzdžiui, subendrinti nacionalinio ir kitos ES valstybės narės teismo apkaltinamaisiais nuosprendžiais tam pačiam asmeniui paskirtas bausmes, kai nėra kitos ES valstybės kompetentingos institucijos kreipimosi į Lietuvos Respubliką dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje arba buvo atsisakyta pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo (Panevėžio apygardos teismo 2020 m. birželio 16 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo; Kauno apygardos teismo 2020 m. rugpjūčio 7 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Tiesa, būtina paminėti, kad, pagal Įstatymo 5 straipsnio 2 ir 3 dalis, tiek laisvės atėmimo vietų įstaiga, esant nuteistojo ar jo šeimos nario, ar jo gynėjo prašymui, tiek tiesiogiai pats nuteistasis, jo šeimos narys ar jo advokatas gali kreiptis į kitos ES valstybės narės kompetentingą instituciją ir siūlyti sprendimą dėl laisvės atėmimo perduoti vykdyti Lietuvos Respublikai, jeigu tai sudarytų palankesnes sąlygas nuteistojo socialinei reabilitacijai.

²⁰ Teismų praktikos pavyzdys, kuomet kompetentingas nacionalinis teismas pripažino išduodančiosios valstybės sprendimą dėl laisvės atėmimo ir su LR BK 98 straipsnio 1 dalies 3 punkte nurodyta priverčiamąja medicinos priemone – stacionariu stebėjimu sustiprinto stebėjimo sąlygomis specializuotoje psichikos sveikatos priežiūros įstaigoje suderino nuteistajam 2 metų laikotarpiui paskirtą priverstinį gydymą, pateikiamas disertacijos 2.2.1 poskyryje.

Lietuvos Respublikoje gautas kitos ES valstybės narės kreipimasis dėl sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo nagrinėjamas rašytinio proceso tvarka. Įstatymo 7 straipsnio 4 dalyje nustatyta, kad kompetentingas nacionalinis teismas, išnagrinėjęs klausimą dėl to, ar pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo, priima vieną iš nutarčių: 1) pripažinti sprendimą dėl laisvės atėmimo; arba 2) atsisakyti pripažinti sprendimą dėl laisvės atėmimo, jeigu nustatomi Įstatymo 8 straipsnyje nurodyti pagrindai atsisakyti pripažinti sprendimą dėl laisvės atėmimo. Pabrėžtina, kad ši nutartis privalo būti motyvuota. Be to, šiame kontekste pažymėtina ir tai, kad, remiantis Įstatymo 4 straipsnio 1 dalies 1–3 punktais, kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo Lietuvos Respublikoje prioriteto tvarka pripažįsta nuteistojo gyvenamosios vietos apylinkės teismas arba nuteistajam bausmę atliekant Lietuvos Respublikos laisvės atėmimo vietų įstaigoje – bausmės atlikimo vietos apylinkės teismas, o jeigu pagal turimus duomenis neįmanoma nustatyti konkretaus (vieno iš nurodytų) kompetentingo nacionalinio teismo – Vilniaus miesto apylinkės teismas.

Akcentuotina ir tai, kad tais atvejais, kai nuteistasis yra kitoje ES valstybėje narėje ir įsiteisėjo Lietuvos Respublikos teismo nutartis pripažinti sprendimą dėl laisvės atėmimo, nuteistasis turi būti perimamas iš kitos ES valstybės narės į Lietuvos Respubliką. Pagrindinės nuteistojo perėmimo procedūrinės nuostatos yra suformuluotos Įstatymo 12 straipsnyje. Be to, nuo 2021 m. balandžio 9 d. nuteistųjų perėmimą iš kitos ES valstybės narės į Lietuvos Respubliką organizuojančius, vykdančius, koordinuojančius ir pagalbą teikiančius subjektus, perėmimo sąlygas ir organizavimo tvarką nustato 2021 m. balandžio 8 d. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro įsakymu Nr. 1V-289 patvirtintas „Nuteistųjų perėmimo ar perdavimo vykdant ES valstybių narių teismų sprendimus dėl laisvės atėmimo bausmės pripažinimo organizavimo ir vykdymo tvarkos aprašas“ (Nuteistųjų perėmimo ar perdavimo vykdant..., 2021). Pažymėtina ir tai, kad, siekiant užtikrinti sklandesnį nuteistojo perėmimą (perdavimą) iš vienos ES valstybės narės į kitą, Europos kalėjimų ir pataisos tarnybų organizacijos (EUOPRIS) parengė ir patvirtino nuteistojo perdavimo (perėmimo) formą, kurią rekomenduojama turėti nuteistiesiems perdavimo (perėmimo) procedūrose (*Prisoner transfer information form*). Praktinis nuteistojo perdavimas (perėmimas) iš kitos ES valstybės narės į Lietuvos Respubliką paprastai problemų nekelia, todėl disertacijoje išsamiau neanalizuojamas.

2.1. Kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo bendrosios nuostatos

Atsižvelgiant į Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 4 straipsnio 1 dalį ir siekiant palengvinti nuteistojo socialinę reabilitaciją, nuteistasis tolesniam bausmės atlikimui gali būti perduotas: 1) ES valstybei narei, kurios pilietis jis yra ir kurioje jis gyvena; arba 2) ES valstybei narei, kurios pilietis jis yra, tačiau joje negyvena ir į kurią jis bus deportuotas, panaikinus jam skirtos bausmės vykdymą remiantis išsiuntimo iš šalies ar deportavimo orderiu, įtrauktu į nuosprendį ar teismo arba administracinį sprendimą, ar bet kokią kitą priemonę, priimtą vadovaujantis nuosprendžiu; arba 3) kitai ES valstybei narei, kurios kompetentinga institucija sutinka dėl perdavimo. Pirmaisiais dviem atvejais nuteistojo sutikimo dėl perdavimo nereikia, atsižvelgiama tik į nuteistojo nuomonę. Trečiuoju atveju būtinas kompetentingų išduodančiosios ir vykdančiosios institucijų konsultavimasis bei vykdančiosios valstybės ir nuteistojo sutikimas dėl perdavimo (Markevičiūtė, 2021, p. 70). Be to, Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR preambulės 7 ir 8 punktai nustato, kad nuteistasis galėtų būti perduotas kitai ES valstybei narei negu ES valstybė narė, kurios pilietis jis yra ir kurioje gyvena ar į kurią bus deportuotas, remiantis išsiuntimo iš šalies ar deportavimo orderiu tik tuomet, kai: 1) toje ES valstybėje narėje nuteistasis gyvena, 2) teisėtai ir nepertraukiamai gyvena ne mažiau kaip penkerius metus ir 3) turi teisę joje gyventi (Markevičiūtė, 2021, p. 70). Įgyvendinant šias Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR nuostatas Įstatymo 3 straipsnyje yra įtvirtinti du savarankiški kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje pagrindai ir juos sudarančios sąlygos. Remiantis Įstatymo 3 straipsnio 1 dalimi, siekdama sudaryti palankesnes sąlygas nuteistojo socialinei reabilitacijai, Lietuvos Respublika pripažįsta ir vykdo kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo, kai yra visos šios sąlygos: 1) nuteistasis yra LR pilietis, 2) nuteistojo gyvenamoji vieta yra Lietuvos Respublikoje arba kitoje ES valstybėje narėje yra priimtas teismo, administracinis ar kitoks sprendimas, pagal kurį bausmę atlikęs asmuo bus deportuotas arba išsiųstas į Lietuvos Respubliką, 3) nenustatoma Įstatymo 8 straipsnyje nurodytų pagrindų atsisakyti pripažinti sprendimą dėl laisvės atėmimo. Antroji šio pagrindo sąlyga yra alternatyvi, todėl pakanka nustatyti, kad nuteistojo LR piliečio gyvenamoji vieta yra Lietuvos Respublikoje arba kad yra priimtas sprendimas, kuriuo remiantis po bausmės atlikimo nuteistasis būtų deportuojamas arba išsiunčiamas į Lietuvos Respubliką. Apie tai, kad Įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 2 punkto gyvenamosios vietos ir sprendimo dėl deportacijos sąlygos yra alternatyvios,

pažymima ir teismų praktikoje. Pavyzdžiui, Kauno apygardos teismas yra pabrėžęs, kad šios sąlygos yra alternatyvios, todėl nuteistojo, kuriam kitoje ES valstybėje narėje paskirtas laisvės atėmimas, perdavimui į Lietuvos Respubliką toliau atlikti bausmę pakanka bent vienos iš jų (Kauno apygardos teismo 2018 m. lapkričio 5 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). O Vilniaus apygardos teismas yra pažymėjęs, kad Įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 2 punktą nustato alternatyvias sąlygas: nuteistojo gyvenamąją vietą Lietuvos Respublikoje arba kitoje ES valstybėje narėje priimtą sprendimą, pagal kurį bausmę atlikęs asmuo bus deportuotas arba išsiųstas į Lietuvos Respubliką (Vilniaus apygardos teismo 2021 m. rugpjūčio 31 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo).

Įstatymo 3 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad Lietuvos Respublika gali pripažinti ir vykdyti kitoje ES valstybėje narėje priimtą sprendimą dėl laisvės atėmimo ir kitais atvejais, negu numatyta šio straipsnio 1 dalyje, kai yra visos šios sąlygos: 1) nuteistasis yra LR pilietis arba nuolat LR gyvenantis asmuo, 2) nuteistasis sutinka, kad LR perimtų vykdyti sprendimą dėl laisvės atėmimo, 3) laisvės atėmimo vietą įstaiga sutinka, kad sprendimo dėl laisvės atėmimo vykdymas Lietuvos Respublikoje sudarytų palankesnes sąlygas nuteistojo socialinei reabilitacijai, 4) nenustatoma Įstatymo 8 straipsnyje nurodytų pagrindų atsisakyti pripažinti sprendimą dėl laisvės atėmimo. Šiuo atveju pirmoji sąlyga yra alternatyvi tuo atžvilgiu, kad pakanka nustatyti, kad nuteistasis yra LR pilietis arba kad jis nuolatos gyvena Lietuvos Respublikoje. Taip sudaroma galimybė Lietuvos Respublikoje likusią bausmę atlikti ir nuolat LR gyvenančiam kitos valstybės piliečiui arba asmeniui be pilietybės. Papildomai būtina pažymėti ir tai, kad Įstatymo 3 straipsnio 4 dalis įtvirtina atvejus, kuriems esant kitos ES valstybės narės sprendimas dėl laisvės atėmimo gali būti pripažįstamas ir vykdomas Lietuvos Respublikoje net ir tuo atveju, kai, pagal Įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 2 punktą, nėra privalomo nuteistojo sutikimo. Tokių atvejų yra du: 1) atvejis, kai nuteistasis pabėgo ar sugrįžo į Lietuvos Respubliką dėl to, kad kitoje ES valstybėje narėje dėl jo yra pradėtas baudžiamasis procesas ar buvo priimtas apkaltinamasis teismo nuosprendis; 2) atvejis, kai kitoje ES valstybėje narėje yra priimtas teismo, administracinis ar kitoks sprendimas, pagal kurį atlikęs bausmę asmuo bus deportuotas arba išsiųstas į Lietuvos Respubliką. Pažymėtina ir tai, kad, pagal Įstatymo 3 straipsnio 5 dalį, kitos ES valstybės narės sprendimas dėl laisvės atėmimo gali būti perimtas vykdyti nepriklausomai nuo to, ar nuteistasis yra LR teritorijoje arba kitos ES valstybės narės teritorijoje.

Minėtus kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje pagrindus pagal juos

sudarančias sąlygas galima klasifikuoti į pagrindą, kai, pirma, į Lietuvos Respubliką perduodamas čia gyvenantis arba į Lietuvos Respubliką po bausmės atlikimo jį nuteisusioje valstybėje deportuojamas (išsiunčiamas) LR pilietis (toliau – ir pirmasis nuteistojo perdavimo pagrindas) ir, antra, kai į Lietuvos Respubliką perduodamas LR pilietis arba čia nuolatos gyvenantis asmuo (toliau – ir antrasis nuteistojo perdavimo pagrindas). Pirmasis atvejis susijęs išimtinai su LR piliečio perdavimu Lietuvos Respublikai, todėl ir nuteistojo sutikimas dėl perdavimo nereikalingas, atsižvelgiama tik į nuteistojo nuomonę. Antruoju atveju, be kita ko, įvertinus tai, kad perduotinas asmuo gali būti ir nuolatos Lietuvos Respublikoje gyvenantis asmuo, kuris nėra LR pilietis, būtinas tiek nuteistojo sutikimas dėl perdavimo (išskyrus Įstatymo 3 straipsnio 4 dalies išimtis), tiek LR laisvės atėmimo vietų įstaigos sutikimas, kad sprendimo dėl laisvės atėmimo vykdymas Lietuvos Respublikoje sudarytų palankesnes sąlygas nuteistojo socialinei reabilitacijai. Pabrėžtina, kad Įstatymo 3 straipsnio 2 dalies nuostatos (antrasis nuteistojo perdavimo pagrindas) yra taikomos tik tuomet, kai nėra galimybės nuteistąjį Lietuvos Respublikai perduoti remiantis Įstatymo 3 straipsnio 1 dalimi (pirmuoju nuteistojo perdavimo pagrindu) (Panevėžio apygardos teismo 2016 m. balandžio 7 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Dažniausiai tai atvejai, kai sprendžiama dėl LR piliečio arba nuolat LR gyvenančio asmens, kurio gyvenamoji vieta nėra Lietuvos Respublikoje, perdavimo Lietuvos Respublikai likusios bausmės atlikimui. Abiem pagrindams konstatuoti būtina sąlyga yra tai, kad nenustatytas nei vienas Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1–11 punktuose įtvirtintas atsisakymo pripažinti sprendimą dėl laisvės atėmimo pagrindas²¹. Pažymėtina ir tai, kad tais atvejais, kai nuteistasis Lietuvos Respublikai yra perduodamas pagal Įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje įtvirtintą pirmąjį nuteistojo perdavimo pagrindą, nes yra LR pilietis, jo gyvenamoji vieta yra Lietuvos Respublikoje arba kitoje ES valstybėje yra priimtas sprendimas dėl deportacijos ir nenustatomas nei vienas atsisakymo pagrindas, Lietuvos Respublika turi pareigą pripažinti ir vykdyti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo. Tokia išvada daroma atsižvelgiant į tai, kad Įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 1 punkte tiesiogiai nurodyta, kad šiuo atveju Lietuvos Respublika „<...> pripažįsta ir vykdo kitos Europos Sąjungos valstybės narės priimtą sprendimą dėl laisvės atėmimo bausmės <...>“. Tačiau kai nuteistasis

²¹ Atkreiptinas dėmesys į tai, kad ši kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo bausmės pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje sąlyga, atskleidžiant atskirų atsisakymo pripažinti pagrindų turinį, analizuojama disertacijos 2.2.1 ir 2.2.1.1 bei 2.2.1.2 poskyriuose.

Lietuvos Respublikai perduodamas remiantis antruoju nuteistojo perdavimo pagrindu, nes yra LR pilietis arba nuolat Lietuvos Respublikoje gyvenantis asmuo, kuris sutinka, kad Lietuvos Respublika perimtų vykdyti sprendimą dėl laisvės atėmimo, be to, yra ir laisvės atėmimo vietų įstaigos sutikimas, kad sprendimo dėl laisvės atėmimo vykdymas Lietuvos Respublikoje sudarytų palankesnes sąlygas nuteistojo socialinei reabilitacijai ir nenustatomas nei vienas atsisakymo pagrindas, pareigos pripažinti ir vykdyti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo nėra. Įstatymo 3 straipsnio 2 dalyje *expressis verbis* nurodyta, kad tokiais atvejais Lietuvos Respublika „<...> gali pripažinti ir vykdyti kitoje Europos Sąjungos valstybėje narėje priimtą sprendimą dėl laisvės atėmimo baudmės <...>“.

Papildomų taisyklių apie tai, koks asmuo Įstatymo taikymo kontekste turėtų būti laikomas Lietuvos Respublikos piliečiu, nėra, todėl remiamasi Pilietybės įstatymu. Pilietybės įstatymo 2 straipsnio 9 punkte įtvirtinta, kad LR pilietis yra asmuo, turintis Lietuvos Respublikos pilietybę, o to paties straipsnio 8 punkte nurodyta, kad Lietuvos Respublikos pilietybė – asmens nuolatinis teisinis ryšys su Lietuvos Respublika, grindžiamas abipusėmis teisėmis ir pareigomis. Pagal Pilietybės įstatymo 11 straipsnį, Lietuvos Respublikos pilietybę patvirtinantys dokumentai yra Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka išduotas LR piliečio pasas, asmens tapatybės kortelė ar kitas dokumentas, patvirtinantis, kad asmuo yra LR pilietis. Taigi, pagrindiniai Lietuvos Respublikos pilietybę patvirtinantys dokumentai yra LR piliečio pasas ir asmens tapatybės kortelė. Vis dėlto šių dokumentų neturėjimas *per se* nereiškia, kad asmuo nėra LR pilietis, nes visais atvejais informaciją apie tai, kad nuteistasis yra (nėra) Lietuvos Respublikos pilietis, pateikia Migracijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (Švedas, 2007, p. 69). Siekiant nustatyti, ar nuteistasis turi LR pilietybę, gali būti atsižvelgiama ir į kitus dokumentus, kurie patvirtina nuteistojo Lietuvos Respublikos pilietybės faktą, pavyzdžiui, gimimo liudijimą, santuokos liudijimą. Akcentuotina ir tai, kad informacija apie nuteistojo pilietybę visuomet yra pateikiama vykdančiajai valstybei perduodamo liudijimo lentelėje „d“.

Dėl nuteistojo pilietybės nustatymo teismų praktikoje problemų įprastai nekyla. Daugeliu atvejų nacionaliniai teismai, siekdami nustatyti, ar nuteistasis yra Lietuvos Respublikos pilietis ir atitinka Įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 1 punkto (ar Įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 1 punkto) sąlygą, tiesiogiai nutartyse, kuriomis pripažįsta arba atsisako pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo baudmės, pažymi, kad perduodamas nuteistasis yra Lietuvos Respublikos pilietis arba kad tokios pilietybės neturi. Pavyzdžiui, teismas nurodo, kad „<...> nuteistasis yra Lietuvos Respublikos

piliētis <...>“, „<...> M. S. yra Lietuvos Respublikos piliētis <...>“, iš „<...> bylos medžiagos matyti, kad V. P. yra Lietuvos Respublikos piliētis <...>“ (Kauno apygardos teismo 2016 m. birželio 7 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo; Kauno apygardos teismo 2020 m. sausio 7 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo; Panevėžio apygardos teismo 2020 m. sausio 23 d. nutartis dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo).

Disertacinio tyrimo autorės nuomone, svarbu pažymėti, kad nuteistojo pilietybės sąlyga neturėtų būti vertinama kaip sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo tam tikroje ES valstybėje narėje lemianti sąlyga. Objektiviai yra įmanomos tokios situacijos, kai nuteistasis su vykdančiąja valstybe kurį laiką nebeturi jokių kitų ryšių, išskyrus tos ES valstybės narės pilietybę. Pavyzdžiui, jeigu Lietuvos Respublikos pilietybę turintis asmuo didžiąją dalį gyvenimo gyvena kitoje ES valstybėje narėje ir čia yra sukūręs šeimą, studijuoja ar dirba, labai tikėtina, kad jis (ji) būtų šią ES valstybę narę (o ne Lietuvos Respubliką) laiko savo šeiminių, socialinių ir kultūrinių interesų centru, todėl jo (jos) perdavimas Lietuvai būtų nesuderinamas su palankesnių sąlygų socialinei reabilitacijai tikslu. Šiame kontekste paminėtina Teisingumo Teismo generalinio advokato išvada byloje *Dominic Wolzenburg* dėl Europos arešto orderio nevykdymo pagrindų, kurioje Teisingumo Teismo generalinis advokatas nurodė, kad vien pilietybės buvimas savaime nereiškia asmens integracijos pilietybės valstybėje ir (ar) jo ryšių su pilietybės valstybe intensyvumo (Teisingumo Teismo generalinio advokato Y. Boto 2009 m. kovo 24 d. išvada byloje *Dominic Wolzenburg*). Atsižvelgiant į tai, disertacinio tyrimo autorės nuomone, kaskart sprendžiant dėl nuteistojo, kuris yra Lietuvos Respublikos piliētis, perdavimo Lietuvai tolesniam bausmės atlikimui, šią sąlygą reikėtų vertinti kitų sąlygų kontekste ir papildomai atsižvelgti į tai, su kuria ES valstybe nare nuteistąjį sieja artimiausi šeiminiai, socialiniai, ekonominiai, kalbiniai, kultūriniai ryšiai, tiesiogiai susiję su palankesnėmis nuteistojo socialinės reabilitacijos sąlygomis ir lengvesne reintegracija į visuomenę po bausmės atlikimo.

Tam tikrų neaiškumų galėtų kilti sprendžiant klausimą dėl nuteistojo, turinčio Lietuvos Respublikos ir kitos valstybės (dvigubą) pilietybę, perdavimo Lietuvai tolesniam bausmės atlikimui. Teisinių nuostatų apie tai, kaip reikėtų vertinti situaciją, jeigu nuteistasis, be Lietuvos Respublikos, turėtų ir kitos valstybės pilietybę, Įstatyme nėra. Tačiau Pilietybės įstatymo 8 straipsnyje nurodyta, kad LR piliētį, kuris kartu yra ir kitos valstybės piliētis, Lietuvos valstybė laiko tik Lietuvos Respublikos piliečiu. Vadinasi, tais atvejais, kai kitoje ES valstybėje narėje nuteistas

LR pilietis turėtų ir kitos ES valstybės narės pilietybę, jis formaliai atitiktų Įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 1 punkte ir 2 dalies 1 punkte įtvirtintą Lietuvos Respublikos pilietybės sąlygą, taigi galėtų būti sprendžiama dėl tokio nuteistojo perdavimo Lietuvos Respublikai likusios bausmės atlikimui. Vis dėlto įmanomos tokios situacijos, kuomet, pavyzdžiui, nuteistasis, turintis dvigubą pilietybę, yra pakankamai gerai integravęsis abiejose valstybėse, todėl pati savaime pilietybės sąlyga sprendimo dėl nuteistojo (ne)perdavimo kitai ES valstybei narei nulemti neturėtų. Čia atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad Lietuvos Respublikos teisės doktrinoje, sprendžiant klausimą, pagal kurios valstybės baudžiamuosius įstatymus trečiojoje šalyje nusikalstamą veiką padaręs asmuo, kuris turi Lietuvos Respublikos ir kitos valstybės (dvigubą) pilietybę, galėtų būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn, siūloma taikyti tarptautinėje ir ES teisėje pripažintą efektyvios pilietybės principą. Remiantis šiuo principu, valstybė, kurios piliečiu turėtų būti laikomas konkretus asmuo, yra nustatoma pirmiausia atsižvelgiant į šiuos tris aspektus: 1) konkretų ryšį su tam tikra valstybe, 2) nuolatinę gyvenamąją vietą, kurioje gyvena ar dirba konkretus asmuo ir jo šeima, bei 3) tam asmeniui priklausančio turto buvimo vietą (Švedas *et al.*, 2019, p. 130). Manytina, kad į šias aplinkybes reikėtų atsižvelgti ir sprendžiant dėl to, kuriai ES valstybei narei būtų tikslinga perduoti vykdyti sprendimą dėl laisvės atėmimo, kuriuo kitoje ES valstybėje narėje nuteistas asmuo, turintis Lietuvos Respublikos ir kitos valstybės (dvigubą) pilietybę, kadangi nurodytieji aspektai tiesiogiai susiję su palankesnės socialinės rehabilitacijos kriterijais ir padėtų nustatyti valstybę, su kuria nuteistąjį sieja ne formalus, bet realus ryšys, pasireiškiantis abipusiu teisių ir pareigų turėjimu bei jų vykdymu.

Klausimas, kaip sprendžiant dėl nuteistojo laisvės atėmimu perdavimo (perėmimo) tolesniam bausmės atlikimui reikėtų vertinti atvejus, kai nuteistasis turi ne tik Lietuvos Respublikos, bet ir kitos valstybės (dvigubą) pilietybę, nei teismų praktikoje, nei teisės doktrinoje iki šiol nenagrinėtas. Tiesa, 2008 m. Vilniaus apygardos teismas apkaltinamuoju nuosprendžiu 9 metų laisvės atėmimo bausme už sutuoktinės nužudymą nuteisė dvigubą (Lietuvos Respublikos ir Švedijos Karalystės) pilietybę turėjusį R. S. (Lietuvos policija, 2020). Problema dėl likusios laisvės atėmimo bausmės atlikimo kilo tuomet, kai lygtinai iš laisvės atėmimo vietos Lietuvos Respublikoje paleistas nuteistasis pažeidė lygtinio paleidimo sąlygas ir be išankstinio leidimo išvyko į Švedijos Karalystę. Tuomet buvo paskelbta jo paieška ir 2013 m. surengtas viešas teismo posėdis, kuriame išnagrinėtas Vilniaus apygardos probacijos tarnybos Vilniaus probacijos skyriaus teikimas dėl lygtinio paleidimo iš pataisos įstaigos panaikinimo nuteistajam R. S. Posėdyje dalyvavęs nuteistasis prašė teikimo netenkinti ir paaiškino, kad jis

nėra LR pilietis, Lietuvos Respublikos pilietybė jam buvo atimta prieš 6 metus, jo gyvenamoji vieta yra Švedijos Karalystėje. Nuteistojo advokatė, prašydama netenkinti Vilniaus probacijos tarnybos skyriaus teikimo, pažymėjo ir tai, kad probacijos tarnyba galėjo pasiekti susitarimą su Švedijos Karalyste ir leisti nuteistajam išvykti, kad būtų įvykdyti jam nustatyti įpareigojimai. Prokuroras laikėsi analogiškos pozicijos, prašė probacijos tarnybos teikimo netenkinti ir nurodė, kad nuteistasis deda pastangas rūpintis savo sūnumi, stengiasi integruotis į Švedijos Karalystės visuomenę. Tačiau Vilniaus miesto apylinkės teismas patenkino probacijos tarnybos teikimą ir įpareigojo nuteistąjį R. S. Lietuvos laisvės atėmimo vietų įstaigoje atlikti likusią neatliktą 2 metų 1 mėnesio laisvės atėmimo bausmės dalį. Toks sprendimas buvo priimtas atsižvelgiant ir į tai, kad nuteistasis nevykdė probacijos sąlygų be pateisinamų priežasčių: pažeidinėjo teismo jam paskirtus įpareigojimus, savo veiksmais nutraukė darbo paiešką, nesinaudojo jam Lietuvos Respublikoje prieinama ir suteikiama pagalba ieškoti darbo, kartu spręsti klausimą dėl lėšų įgijimo pragyvenimui ir savavališkai išvyko į Švedijos Karalystę. Iš nutarties turinio aišku ir tai, kad nuteistojo prašymu Vilniaus apygardos probacijos tarnyba kreipėsi į Lietuvos Respublikos kompetentingą instituciją dėl galimybės lygtinio paleidimo priežiūrą perkelti iš Lietuvos Respublikos į Švedijos Karalystę. Vis dėlto buvo nustatyta, kad tuo metu nebuvo teisinio pagrindo prašyti Švedijos Karalystės perimti ir prižiūrėti lygtinio paleidimo metu skirtų įpareigojimų vykdymo, kadangi Lietuvos Respublika ir Švedijos Karalystė nebuvo sudariusios dvišalės teisinio bendradarbiavimo sutarties ir nebuvo jokios kitos tarptautinės sutarties, kurių dalyvėmis būtų abi valstybės, o Pamatinio sprendimo 2008/947/TVR nuostatos dar nebuvo įgyvendintos nei Švedijos Karalystės, nei Lietuvos Respublikos įstatymuose (Vilniaus miesto apylinkės teismo 2013 m. birželio 14 d. nutartis dėl lygtinio paleidimo iš pataisos įstaigos panaikinimo)²². Disertacijos autorė pažymi, kad šiuo metu Pamatinio sprendimo 2008/947/TVR nuostatos yra įgyvendintos nacionaliniame Įstatyme ir galėtų būti taikomos sprendžiant dėl sprendimų dėl su laisvės atėmimu nesusijusios bausmės ar sprendimų dėl probacijos pripažinimo ir

²² Ši situacija susilaukė žiniasklaidos dėmesio ir įvairiuose visuomenės informavimo portaluose buvo skelbiama taip: „Užduotis Lietuvos policijai: grąžinti už grotų Ričardą Simašką, dėl milijono nuskandinusį žmoną“ (15min.lt, 2013), „Lietuvos pareigūnai bejėgiai: žmoną dėl milijono paskandinęs vyras užovėję rado Švedijoje“ (Delfi.lt, 2013), „Dėl draudimo išmokos žmoną nuskandinęs vyriškis mėgaujasi gyvenimu Švedijoje“ (Tv3.lt, 2013), „Žmoną dėl milijoninės išmokos nuskandinęs R. Simaška vėl turės keliauti už grotų“ (Delfi.lt, 2013).

vykdymo Lietuvos Respublikoje ar tokių sprendimų perdavimo vykdyti kitai ES valstybei narei.

Įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 2 punkte įtvirtinta antroji pirmojo nuteistojo perdavimo pagrindo sąlyga – tai aplinkybė, kad nuteistojo gyvenamoji vieta yra Lietuvos Respublikoje. Remiantis Įstatymo 2 straipsnio 5 punktu, gyvenamoji vieta – tai LR CK 2.16 straipsnyje nurodyta fizinio asmens gyvenamoji vieta. Minimo LR CK 2.16 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad fizinio asmens gyvenamąją vietą laikoma vieta, kurioje jis faktiškai dažniausiai gyvena. Taigi, nuteistojo gyvenamosios vietos sąlyga neturėtų būti siejama vien tik su nuteistojo deklaruota gyvenamąją vietą (Vandennieuwenhuysen, 2022, p. 10). Kiekvienu atveju būtina nustatyti faktinę nuteistojo gyvenamąją vietą. Nurodytas teisinis reguliavimas savo esme atitinka Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR preambulės 17 punktą, pagal kurį valstybė, kurioje nuteistasis gyvena, reiškia vietą, su kuria tas asmuo yra susijęs remiantis įprasta gyvenamąją vietą ir tokiais aspektais kaip šeima, socialiniai ar profesiniai ryšiai. Pastebėtina ir tai, kad informacija apie nuteistojo paskutinius žinomus adresus ar gyvenamąsias vietas pateikiama ir liudijimo, kuris perduodamas vykdančiajai valstybei, lentelėje „d“.

Teismų praktikoje dažniausiai pabrėžiama paskutinė žinoma deklaruota nuteistojo gyvenamoji vieta, papildomai neanalizuojant aplinkybių, ar su ta vieta nuteistasis taip pat yra susijęs šeiminiiais, socialiniais, ekonominiais ar profesiniais ryšiais. Pavyzdžiui, nacionaliniai teismai nurodo, kad „D. M. yra Lietuvos Respublikos pilietis, paskutinė žinoma jo gyvenamoji vieta yra Lietuvos Respublikoje <...> byloje duomenų apie tai, kad jis būtų deklaravęs išvykimą iš Lietuvos Respublikos, nėra“, „<...> paskutinė žinoma jo gyvenamoji vieta yra Lietuvos Respublikoje, duomenų apie tai, kad jis būtų išsiskelavęs iš Lietuvos Respublikos ir joje nebūtų gyvenęs iki jo sulaikymo Vokietijoje, nėra <...>“, „<...> nuteistasis pagal Gyventojų registro duomenis yra deklaravęs gyvenamąją vietą Lietuvoje, Kaune“, „<...> paskutinė ir vienintelė žinoma gyvenamoji vieta yra Lietuvos Respublikoje, išvykimo į kitą užsienio valstybę jis nėra deklaravęs <...>“ (Šiaulių apygardos teismo 2019 m. gegužės 6 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo; Panevėžio apygardos teismo 2019 m. liepos 1 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo; Kauno apygardos teismo 2019 m. rugpjūčio 20 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo; Kauno apygardos teismo 2020 m. sausio 7 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Tačiau tais atvejais, kai nuteistasis Lietuvos Respublikoje gyvenamosios vietos neturi, teismai pagrįstai nurodo, kad nėra vienos iš alternatyvių Įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 2 punkte įtvirtintų sąlygų, ir atsisako pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės

atėmimo. Pavyzdžiui, nagrinėdamas klausimą dėl Austrijos Respublikos sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje, pirmosios instancijos teismas nustatė, kad, pirma, Austrijos Respublikoje nuteisto LR piliečio gyvenamoji vieta nėra Lietuvos Respublikoje (nuteistasis deklaravęs išvykimą iš Lietuvos Respublikos ir neturi jokių saitų su Lietuvos Respublika) ir, antra, nėra jokio sprendimo dėl jo išsiuntimo ar deportacijos iš Austrijos Respublikos (Kauno apylinkės teismo 2020 m. vasario 6 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Taigi teismas pagrįstai atsisakė Lietuvos Respublikoje pripažinti Austrijos Respublikos sprendimą dėl laisvės atėmimo.

Minėti teismų praktikos pavyzdžiai rodo, kad įprastai tolesniam bausmės atlikimui į Lietuvos Respubliką perimamo nuteistojo gyvenamoji vieta nustatoma remiantis Lietuvos Respublikos gyventojų registro duomenimis, taigi esminė reikšmė suteikiama nuteistojo formaliai deklaruotai gyvenamajai vietai. Be to, atskirai vertinama aplinkybė, ar nuteistasis nėra deklaravęs išvykimo iš Lietuvos Respublikos. Šiame kontekste pažymėtina, kad pareigą deklaruoti išvykimą iš Lietuvos Respublikos asmenims, įskaitant LR piliečius, išvykstančius iš Lietuvos Respublikos ilgiau kaip 6 mėnesiams, nustato Lietuvos Respublikos gyvenamosios vietos deklaravimo įstatymo (Lietuvos Respublikos gyvenamosios vietos deklaravimo..., 1998) 4 straipsnio 1 ir 5 dalys. Vis dėlto, disertacinio tyrimo autorės nuomone, pats savaime išvykimo iš Lietuvos Respublikos deklaravimo faktas neturėtų būti sprendimą atsisakyti Lietuvos Respublikoje pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo lemiančiu veiksniu, kadangi tai tik patvirtina faktą, kad asmuo yra išvykęs iš Lietuvos Respublikos, tačiau dar nereiškia, kad asmuo nuolatos gyvena tam tikroje užsienio valstybėje ir yra geriau joje integravęsis. Papildomai reiktų įvertinti ir tai, nuo kada yra deklaruotas išvykimas iš Lietuvos Respublikos, bei nustatyti, su kuria valstybe – LR ar valstybe, į kurią yra deklaruotas išvykimas – nuteistąjį sieja stipresni, tiesiogiai su palankesne socialine rehabilitacija susiję kalbiniai, šeiminiai, socialiniai, kultūriniai ryšiai. Pavyzdžiui, vienoje byloje dėl Norvegijos Karalystės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje susiklostė tokia situacija, kai pirmosios instancijos teismo nutarties dėl sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje priėmimo metu nuteistojo gyvenamoji vieta buvo deklaruota Lietuvos Respublikoje, o nuteistojo apeliacinio skundo nagrinėjimo metu – Norvegijos Karalystėje. Nuteistasis apeliaciniame skunde nurodė, kad Lietuvos Respublikoje nebegyvena daugiau nei 10 metų. Atsižvelgdamas į Lietuvos Respublikos teismų sistemoje (LITEKO) pateiktus Lietuvos Respublikos gyventojų registro duomenis, nuteistojo apeliacinį skundą

išnagrinėjęs Kauno apygardos teismas nustatė, kad nuteistasis savo gyvenamąją vietą Norvegijos Karalystėje deklaravo tik prieš 10 dienų iki priimančią šią nutartį, todėl padarė išvadą, kad Lietuvos Respublikoje yra nuteistojo įprasta gyvenamoji vieta, jo interesų centras (Kauno apygardos teismo 2023 m. kovo 20 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Nors šiuo atveju Lietuvos Respublikai bendradarbiaujant su Norvegijos Karalyste, kuri nėra ES valstybė narė, buvo taikomas dvišalis Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Norvegijos Karalystės Vyriausybės susitarimas dėl nuosprendžių baudžiamosiose bylose, kuriais paskirtos laisvės atėmimo bausmės ar su laisvės atėmimu susijusios priemonės, pripažinimo ir vykdymo (Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Norvegijos Karalystės Vyriausybės..., 2014), nurodydamas, kad sprendimas dėl nuteistojo perdavimo į Lietuvos Respubliką yra teisėtas ir pagrįstas, Kauno apygardos teismas atsižvelgė ir į tai, kad „<...> nuteistąjį E. G. su Lietuvos Respublika sieja ne tik oficialūs ryšiai, bet ir kultūriniai, socialiniai bei šeiminiai ryšiai, kurie užtikrins siekį palengvinti nuteistojo socialinę reabilitaciją, padės sėkmingai reintegruoti į visuomenę bei dar labiau sustiprins ryšius su šeima“ (Kauno apygardos teismo 2023 m. kovo 20 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Disertacijos autorės nuomone, šios aplinkybės taip pat būtų reikšmingos ir ES valstybėms narėms bendradarbiaujant dėl nuteistųjų laisvės atėmimo perdavimo (perėmimo) toliau atlikti bausmę tuo atveju, jeigu nuteistasis būtų deklaravęs išvykimą iš Lietuvos Respublikos kaip pilietybės valstybės.

Primintina, kad pirmajame nuteistojo perdavimo pagrinde nuteistojo gyvenamosios vietos sąlyga yra alternatyvi, todėl nenustačius, kad nuteistojo gyvenamoji vieta yra Lietuvos Respublikoje, teismai pagal Įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 2 punktą dar privalo patikrinti, ar kitoje ES valstybėje narėje nėra priimtas teismo, administracinis ar kitoks sprendimas, pagal kurį bausmę atlikęs asmuo būtų deportuotas arba išsiųstas į Lietuvos Respubliką. Tuo atveju, jeigu toks sprendimas yra priimtas, laikoma, kad yra nustatyta Įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 2 punkto sąlyga. Pavyzdžiui, tokia situacija susiklostė byloje, kurioje buvo sprendžiamas klausimas dėl Jungtinėje Karalystėje nuteisto LR piliečio perdavimo Lietuvos Respublikai likusiai bausmei atlikti. Nors nuteistasis savo gyvenamosios vietos nebuvo deklaravęs Lietuvos Respublikoje, nacionalinis pirmosios instancijos teismas pripažino Jungtinės Karalystės sprendimą dėl laisvės atėmimo, kadangi šiam teismui kartu su Jungtinės Karalystės sprendimu dėl laisvės atėmimo ir liudijimu buvo pateiktas ir nuteistojo deportacijos potvarkis (Vilniaus apygardos teismo 2016 m. rugsėjo 12 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Atkreiptinas dėmesys į tai, kad tokie atvejai, kai kitos ES valstybės

narės sprendimą dėl laisvės atėmimo atsisakoma pripažinti ir vykdyti Lietuvos Respublikoje dėl to, kad nenustatyta Įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 2 punkte įtvirtinta sąlyga – LR piliečio gyvenamoji vieta nėra Lietuvos Respublika arba nepriimtas sprendimas dėl nuteistojo deportacijos ar išsiuntimo iš jį nuteisusios ES valstybės narės, yra palyginti reti. Ir priešingai – analizuojant nacionalinę teismų praktiką paminėtinas ne vienas pavyzdys, kuomet kitų aplinkybių (palankesnės socialinės rehabilitacijos sąlygų, nuteistojo ryšių su išduodančiąja valstybe ir pan.) kontekste teismai konstatuoja esant vieną iš alternatyvių Įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 2 punkte įtvirtintų sąlygų – kitoje ES valstybėje narėje priimtą teismo, administracinį ar kitokį sprendimą, pagal kurį bausmę atlikęs asmuo bus deportuotas arba išsiustas į Lietuvos Respubliką. Pavyzdžiui, Panevėžio apygardos teismas konstatavo, kad, be to, kad byloje nėra duomenų apie socialinius, šeiminius, ekonominius ar kitokius svarbius nuteistojo ryšius, kurie paspartintų jo reintegraciją į visuomenę ir sietų su išduodančiąja valstybe (nagrinėjamu atveju Austrijos Respublika), yra priimtas kompetentingos institucijos sprendimas, draudžiantis nuteistajam apsistoti Austrijos Respublikoje 10 metų. Atsižvelgdamas į tai, Panevėžio apygardos teismas padarė išvadą, kad tolesnis nuteistojo buvimas Austrijos Respublikoje yra negalimas, ir, esant visoms sąlygoms dėl kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo, nutarė, kad nuteistasis likusiai bausmei atlikti turi būti perduodamas į Lietuvos Respubliką (Panevėžio apygardos teismo 2015 m. liepos 31 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Kita nutartimi nuteistasis LR pilietis tolesniam bausmės atlikimui į Lietuvos Respubliką buvo perduotas, *inter alia*, atsižvelgiant į tai, kad nuteistajam nustatytas draudimas 12 metų atvykti į Danijos Respubliką, o tai atitinka Įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 2 punkto nuostatą, susijusią su nuteistojo deportacija ir išsiuntimu iš ES valstybės narės į Lietuvos Respubliką (Kauno apygardos teismo 2018 m. lapkričio 21 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Dar vienas pavyzdys, kuomet Klaipėdos apygardos teismas pažymėjo, kad nuteistajam LR piliečiui paskelbtas draudimas atvykti į Danijos Karalystę visam laikui, todėl nėra pagrindo panaikinti skundžiamą kompetentingo apylinkės teismo nutartį dėl Danijos Karalystės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje (Klaipėdos apygardos teismo 2019 m. sausio 3 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Iš pateiktų teismų praktikos pavyzdžių galima spręsti ir apie tai, kad didesnių praktinių problemų nekelia nustatymas to, ar nuteistojo atžvilgiu yra priimtas išduodančiosios valstybės kompetentingos institucijos sprendimas dėl jo išsiuntimo ar deportacijos į Lietuvos Respubliką po bausmės atlikimo. Disertacinio tyrimo autorės vertinimu, taip yra todėl,

kad informacija apie nuteistojo deportaciją ar išsiuntimą iš jį nuteisusios ES valstybės narės bet kuriuo atveju turi būti pateikiama vykdančiajai valstybei perduodamo liudijimo lentelėje „g“. Be to, akivaizdu, kad socialinės reabilitacijos priemonių efektyviau imtis toje ES valstybėje narėje, į kurią nuteistasis po bausmės atlikimo galės integruotis. Ir priešingai – bausmės atlikimas toje ES valstybėje narėje, kurioje nuteistajam po bausmės atlikimo būtų draudžiama pasilikti, būtų nesuderinamas su ES valstybių narių bendradarbiavimo nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo (perėmimo) toliau atlikti bausmę tikslu ir nesudarytų palankesnių sąlygų nuteistojo socialinei reabilitacijai.

Išimtinai su antruoju nuteistojo perdavimo pagrindu yra susijusios trys Įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 1–3 punktuose nurodytos kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo Lietuvos Respublikoje sąlygos: 1) aplinkybė, kad nuteistasis yra nuolat LR gyvenantis asmuo (kaip alternatyva Lietuvos Respublikos pilietybei), 2) nuteistojo sutikimas, kad Lietuvos Respublika perimtų vykdyti sprendimą dėl laisvės atėmimo, 3) laisvės atėmimo vietų įstaigos sutikimas, kad sprendimo dėl laisvės atėmimo vykdymas Lietuvos Respublikoje sudarytų palankesnes sąlygas nuteistojo socialinei reabilitacijai. Šios sąlygos yra būtinos siekiant, kad į Lietuvos Respubliką tolesniam bausmės atlikimui būtų perduotas Lietuvos Respublikoje gyvenamosios vietos neturintis LR pilietis, kurio atžvilgiu nėra priimtas sprendimas dėl deportacijos į Lietuvos Respubliką, arba kitos valstybės pilietis ar asmuo be pilietybės. Primintina, kad sąlyga dėl nuteistojo sutikimo turi tam tikras išimtis. Pagal Įstatymo 3 straipsnio 4 dalį, kitos ES valstybės narės sprendimas dėl laisvės atėmimo gali būti pripažįstamas ir vykdomas Lietuvos Respublikoje net ir nesant nuteistojo sutikimo, kai: 1) nuteistasis pabėgo ar sugrįžo į Lietuvos Respubliką dėl to, kad kitoje ES valstybėje narėje dėl jo yra pradėtas baudžiamasis procesas ar buvo priimtas apkaltinamasis teismo nuosprendis; arba 2) kai kitoje ES valstybėje narėje yra priimtas sprendimas, pagal kurį atlikęs bausmę asmuo bus deportuotas arba išsiųstas į Lietuvos Respubliką.

Remiantis Pilietybės įstatymo 2 straipsnio 18 punktu, nuolat Lietuvos Respublikoje gyvenantis asmuo yra kitos valstybės pilietis ar asmuo be pilietybės, turintis įstatymų nustatytą dokumentą, suteikiantį ar patvirtinantį teisę gyventi Lietuvos Respublikoje, ir gyvenantis Lietuvos Respublikoje be pertraukos šiame įstatyme nustatyta laiką. Pagal Lietuvos Respublikos įstatymo dėl užsieniečių teisinės padėties (Lietuvos Respublikos įstatymas dėl užsieniečių..., 2004) 2 straipsnio 15 punktą, dokumentas, suteikiantis užsieniečiui teisę gyventi Lietuvos Respublikoje ir patvirtinantis užsieniečio nuolatinio gyventojų statusą, yra Lietuvos Respublikos ilgalaikio gyventojų

leidimas gyventi ES (arba leidimas nuolat gyventi). Taigi, prieš konstatuojant, kad kitoje ES valstybėje narėje nuteistas asmuo atitinka vieną iš būtinų Įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 1 punkte įtvirtintų nuteistojo perdavimo Lietuvos Respublikai sąlygų, nes yra nuolat Lietuvos Respublikoje gyvenantis asmuo, būtina įsitikinti, ar nuteistasis tokį leidimą turi. Išduodančiosios valstybės turima informacija apie nuteistojo leidimą gyventi ES taip pat turėtų būti pažymima liudijimo, kuris perduodamas vykdančiajai valstybei, lentelės „d“ skiltyje „Nuteistojo leidimo gyventi rūšis ir numeris“.

Įstatymo nuostatose *expressis verbis* nuteistojo sutikimui dėl perdavimo nenustatyti jokie formos ar turinio reikalavimai, todėl keliamas klausimas, kaip nuteistasis turėtų išreikšti savo (ne)sutikimą dėl perdavimo. Apie nuteistojo sutikimą ar nesutikimą dėl perdavimo išduodančiosios valstybės kompetentinga institucija pirmiausia sužino iš jai perduodamo liudijimo lentelės „k“, kurioje turi būti pažymima arba kad nuteistasis sutiko, kad nuosprendis ir liudijimas būtų perduoti, arba kad nuteistasis nesutiko, kad nuosprendis ar liudijimas būtų perduoti, ir nurodomos nuteistojo pateiktos priežastys. Įstatymo 7 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta, kad klausimą dėl kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo teismai nagrinėja rašytinio proceso tvarka, prieš tai atsiliepiamus dėl nuosprendžio (ne)pripažinimo pasiūlę pateikti nuteistajam, jo advokatui ir prokurorui. Taigi, disertacijos autorės nuomone, nuteistojo (ne)sutikimas dėl perdavimo Lietuvos Respublikai taip pat galėtų būti pateikiamas raštu kompetentingam pirmosios instancijos teismui teikiant atsiliepimą. Be to, reikia pažymėti, kad Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 6 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta galimybė nuteistojo teisiniam atstovui išdėstyti nuomonę dėl perdavimo tais atvejais, kai išduodančioji valstybė mano, kad dėl nuteistojo amžiaus ar jo fizinės arba psichinės būklės tai yra būtina. Nors šioje nuostatoje nuteistojo sutikimas *expressis verbis* neminimas, disertacijos autorės nuomone, šia taisykle reikėtų remtis ir siekiant gauti nuteistojo sutikimą dėl perdavimo. Ypač tais atvejais, kai sprendžiama dėl tokio nuteistojo perdavimo tolesniam bausmės atlikimui, kuris yra nepilnametis arba kuriam išduodančiojoje valstybėje paskirtos priverčiamosios medicinos priemonės. Nesant nuteistojo ar jo teisinio atstovo sutikimo dėl perdavimo, kuris, pagal Įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 2 punktą, yra viena iš nuteistojo perdavimo sąlygų, klausimą dėl kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje nagrinėjantis teismas turėtų atsisakyti pripažinti tokį sprendimą. Šiuo atžvilgiu Lietuvos Respublikos teismų praktika nėra gausi. Paminėtina tik Kauno apylinkės teismo nutartis, kuria šis teismas atsisakė pripažinti Suomijos Respublikos sprendimą dėl laisvės atėmimo ir jį vykdyti Lietuvos Respublikoje, kadangi nebuvo nustatyta Įstatymo 3 straipsnio 2 dalies

2 punkte įtvirtinta sąlyga – nuteistojo sutikimas. Kauno apylinkės teismui rašytinį atsiliepimą dėl Suomijos Respublikos kreipimosi Lietuvos Respublikoje pripažinti ir vykdyti Suomijos Respublikos sprendimą dėl laisvės atėmimo pateikęs nuteistasis nurodė, kad nesutinka su kompetentingų institucijų teikimu Suomijos Respublikos sprendimą pripažinti ir vykdyti Lietuvos Respublikoje (Kauno apylinkės teismo 2023 m. vasario 10 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Ši Kauno apylinkės teismo nutartis kritikuotina tik tuo atžvilgiu, kad iš jos turinio nėra aišku, nei kokios valstybės pilietis yra nuteistasis, nei tai, ar jis (ji) yra nuolat Lietuvos Respublikoje gyvenantis asmuo. Be to, nėra duomenų ir apie tai, ar yra laisvės atėmimo vietų įstaigos sutikimas dėl to, kad kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo vykdymas Lietuvos Respublikoje sudarytų palankesnes sąlygas nuteistojo socialinei reabilitacijai.

Praktiškai įmanomos tokios situacijos, kai nuteistasis sutikimą dėl perdavimo galėtų duoti su tam tikra sąlyga (sąlyginis sutikimas) arba pirmiau duotą sutikimą dėl perdavimo atsiimti. Teisinių nuostatų, kurios nurodytų, kaip reiktų vertinti tokias situacijas, nei Pamatiniame sprendime 2008/909/TVR, nei Įstatyme nėra. Atsižvelgiant į tai, kad situacijos, kuriose būtų privalomas nuteistojo sutikimas dėl perdavimo, yra retesnės nei tos, kuriose nuteistojo sutikimas dėl perdavimo nėra būtina perdavimo sąlyga, nėra ir šiuo atžvilgiu reikšmingų teismų praktikos pavyzdžių. Viena vertus, tai rodo, kad nuteistieji įprastai be papildomų sąlygų sutinka arba nesutinka dėl perdavimo ir proceso metu savo pozicijos dėl duoto sutikimo arba nesutikimo nekeičia. Kita vertus, nuostatų, kurios draustų nuteistajam sutikimą dėl perdavimo duoti su tam tikra sąlyga arba atsiimti savo pirmiau duotą sutikimą dėl perdavimo, Pamatiniame sprendime 2008/909/TVR ir Įstatyme taip pat nėra. Įdomu tai, kad, pavyzdžiui, Belgijos Karalystės, Danijos Karalystės ir Vengrijos nacionaliniuose įstatymuose, į kuriuos perkeltos Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR taisyklės, yra tiesiogiai įtvirtinta galimybė nuteistajam atsiimti savo sutikimą dėl perdavimo, kas nulemtų tai, kad, nesant vienos iš būtinų sąlygų, kitos ES valstybės narės sprendimas dėl laisvės atėmimo vykdančiojoje valstybėje nebūtų pripažintas (European Union Agency for Fundamental Rights, 2016, p. 96). Primintina, kad, pagal Įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 2 punktą, nuteistojo sutikimas, kad Lietuvos Respublika pripažintų ir vykdytų kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo, yra viena iš būtinų nuteistojo perdavimo Lietuvos Respublikai tolesniam bausmės atlikimui sąlygų. Taigi, disertacinio tyrimo autorės vertinimu, tokio sutikimo nebuvimas, nepriklausomai nuo to, ar pirmiau sutikimas buvo duotas ir vėliau atsiimtas, turėtų reikšti, kad nuteistasis nesutinka, kad Lietuvos Respublika pripažintų kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo

ir perimtų juo paskirtos bausmės vykdymą. Ypač tais atvejais, kai nuteistasis nurodo konkrečias priežastis, dėl kurių atsiima savo pirmiau duotą sutikimą dėl jo (jos) perdavimo Lietuvos Respublikai likusios bausmės atlikimui ir tos priežastys yra susijusios su palankesnės socialinės reabilitacijos kriterijais. Aplinkybę, ar sąlyginis nuteistojo sutikimas galėtų būti laikomas pakankamu išvada, kad nuteistasis sutinka būti perduotas Lietuvos Respublikai, reikėtų vertinti kiekvienoje situacijoje individualiai. Disertacinio tyrimo autorės nuomone, tokiais atvejais būtų tikslinga atsižvelgti į tai, koks yra nuteistojo nurodytos sąlygos pobūdis. Taigi, jeigu toji sąlyga būtų neįgyvendinama, pavyzdžiui, nuteistasis nurodytų, kad sutinka būti perduotas su sąlyga, kad jam paskirta laisvės atėmimo bausmė bus sumažinta 2 metais, nors teisinio pagrindo sumažinti paskirtąją bausmę nėra – toks sutikimas neatitiktų Įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 2 punkto sąlygos. Ir priešingai, jeigu toji sąlyga būtų įgyvendinama, pavyzdžiui, nuteistasis nurodytų, kad sutinka dėl perdavimo su sąlyga, kad galės pasinaudoti savo teise kreiptis dėl lygtinio paleidimo iš laisvės atėmimo vietų – toks sutikimas atitiktų Įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 2 punkto sąlygą, kadangi Įstatymo 14 straipsnio 8 dalyje įtvirtinta, kad lygtinio paleidimo iš laisvės atėmimo vietų įstaigos klausimai sprendžiami vadovaujantis Lietuvos Respublikos įstatymais.

Įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 3 punkte įtvirtinta dar viena antrojo nuteistojo perdavimo sąlyga – laisvės atėmimo vietų įstaigos sutikimas, kad sprendimo dėl laisvės atėmimo vykdymas Lietuvos Respublikoje sudarytų palankesnes sąlygas nuteistojo socialinei reabilitacijai. Remiantis Įstatymo 6 straipsnio 3 dalimi, šiuo atveju yra privalomos laisvės atėmimo vietų įstaigos ir kitos ES valstybės narės (išduodančiosios valstybės) kompetentingos institucijos konsultacijos. Atsižvelgdama į konsultacijų rezultatus, laisvės atėmimo vietų įstaiga gali nesutikti, kad kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo vykdymas Lietuvos Respublikoje sudarys palankesnes sąlygas nuteistojo socialinei reabilitacijai. Tokiu atveju laisvės atėmimo vietų įstaiga turi nedelsdama apie tai informuoti kitos ES valstybės narės kompetentingą instituciją ir gražinti su perdavimu susijusius dokumentus (liudijimą, nuosprendį ir pan.). Akcentuotina, kad Įstatymo 6 straipsnio 1 dalyje yra įtvirtinti esminiai kompetentingų institucijų konsultavimosi principai. Pirmiausia laisvės atėmimo vietų įstaiga patikrina, ar nuteistasis yra LR pilietis, ar turi gyvenamąją vietą Lietuvos Respublikoje ir socialinių, šeimos, ekonominių ar kitų svarbių ryšių, siejančių jį su Lietuvos Respublika ir sudarančių palankesnes sąlygas nuteistojo socialinei reabilitacijai. Esant poreikiui, laisvės atėmimo vietų įstaiga kreipiasi į kitas institucijas dėl reikalingos informacijos ar nuomonės pateikimo. Tuomet ji įvertina surinktą informaciją ir kitos ES valstybės narės kompetentingai

institucijai pateikia pagrįstą nuomonę (Įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 1 punkte kontekste sutikimą) dėl to, ar sprendimą dėl laisvės atėmimo vykdant Lietuvos Respublikoje būtų sudarytos palankesnės sąlygos nuteistojo socialinei reabilitacijai. Disertacijos autorė atkreipia dėmesį, kad, pagal Įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 1–4 punktus, nuteistojo gyvenamoji vieta Lietuvos Respublikoje nėra būtina nuteistojo perdavimo Lietuvos Respublikai sąlyga. Todėl, nors Įstatymo 6 straipsnio 1 dalyje įtvirtintuose kompetentingų institucijų konsultavimosi principuose ir yra tiesiogiai nurodyta, kad, be kitų aplinkybių, tikrinama, ar nuteistasis Lietuvos Respublikoje turi gyvenamąją vietą, vien tai, kad nuteistasis gyvenamosios vietos Lietuvos Respublikoje neturi, negali turėti lemiamos reikšmės laisvės atėmimo vietų įstaigos nesutikimui, kad sprendimo dėl laisvės atėmimo vykdymas Lietuvos Respublikoje sudarytų palankesnes sąlygas nuteistojo socialinei reabilitacijai. Informaciją apie vykusias konsultacijas laisvės atėmimo vietų įstaiga yra įpareigota pateikti klausimą dėl kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo nagrinėjančiam nacionaliniam teismui. Pabrėžtina ir tai, kad, pagal Įstatymo 6 straipsnio 4 dalį, laisvės atėmimo vietų įstaigos veiksmai, tiek teikiant pagrįstą nuomonę, tiek sutikimą, kad Lietuvos Respublika perimtų vykdyti sprendimą dėl laisvės atėmimo, yra neskundžiami. Disertacijos autorė jau yra akcentavusi, kad atsižvelgiant į šį teisinį reguliavimą susidaro tokia situacija, kad teismai, priimdami sprendimą Lietuvos Respublikoje pripažinti ir vykdyti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo, remiasi laisvės atėmimo vietų įstaigos pagrįsta nuomone ar sutikimu, kurio paprastai nekvestionuoja. Tačiau nuteistasis šios laisvės atėmimo vietos įstaigos pagrįstos nuomonės ar sutikimo apskūsti negali (Markevičiūtė, 2021, p. 75). Argumentus, kad, pavyzdžiui, Lietuvos Respublikoje atliekant bausmę jam (jai) nebūtų sudarytos palankesnės socialinės reabilitacijos sąlygos, nuteistasis gali pateikti tik teismui, kuris priima galutinį sprendimą dėl kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje (Markevičiūtė, 2021, p. 75). LR Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad asmuo, kurio konstitucinės teisės ar laisvės pažeidžiamos, turi teisę kreiptis į teismą. LRKT jurisprudencijoje ši teisė yra laikoma viena pagrindinių žmogaus teisių gynybos garantijų (LRKT 1997 m. spalio 1 d. nutarimas). Be to, LRKT ne vieną kartą yra konstatavęs, kad pagal LR Konstituciją įstatymų leidėjas turi pareigą nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad visus ginčus dėl asmens teisių ar laisvių pažeidimo būtų galima spręsti teisme. Ir priešingai – „<...> negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo būtų paneigta asmens, manančio, kad jo teisės ar laisvės pažeidžiamos, teisė ginti savo teises ar laisves teisme“

(LRKT 2002 m. liepos 2 d. nutarimas). Taigi, disertacijos autorės nuomone, tokiu būdu, kuomet nuteistieji negali teismui apskūsti laisvės atėmimo vietų įstaigos pagrįstos nuomonės ar sutikimo, yra nepagrįstai apribojama nuteistojo konstitucinė teisė kreiptis į teismą. Ypač atsižvelgiant į tai, kad laisvės atėmimo vietų įstaigos pateikiama pagrįsta nuomonė ar sutikimas yra tiesiogiai susiję su nuteistojo teisine padėtimi, kadangi atsižvelgus į pagrįstą nuomonę, kad sprendimo dėl laisvės atėmimo vykdymas Lietuvos Respublikoje nesudarys palankesnių sąlygų nuteistojo socialinei reabilitacijai, išduodančiosios valstybės kompetentinga institucija gali atšaukti Lietuvos Respublikai perduotą vykdyti sprendimą dėl laisvės atėmimo, o nesant laisvės atėmimo vietų įstaigos sutikimo, kad sprendimo dėl laisvės atėmimo vykdymas LR sudarytų palankesnes sąlygas nuteistojo socialinei reabilitacijai – nėra vienos iš Įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 3 punkte įtvirtintų kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje sąlygų.

Išanalizavus Įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 1–3 punktuose ir 2 dalies 1–4 punktuose įtvirtintus kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje pagrindus, juos sudarančias sąlygas ir reikšmingą teismų praktiką, darytina išvada, kad paprastai Lietuvos Respublikai toliau atlikti bausmę yra perduodamas kitoje ES valstybėje narėje nuteistas LR pilietis, kurio gyvenamoji vieta yra Lietuvos Respublikoje arba kurio atžvilgiu kitoje ES valstybėje narėje yra priimtas teismo, administracinis ar kitoks sprendimas, pagal kurį bausmę atlikęs asmuo bus deportuotas arba išsiųstas į Lietuvos Respubliką. Šiais atvejais palankesnės socialinės reabilitacijos sąlygos Lietuvos Respublikoje nėra viena iš būtinų nuteistojo perdavimo sąlygų ir lemiamos reikšmės kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimui ir vykdymui (ar atsisakymui pripažinti ir vykdyti) Lietuvos Respublikoje neturi. Vis dėlto, disertacinio tyrimo autorės nuomone, net ir sprendžiant dėl nuteistojo, kuris yra LR pilietis (arba turi LR ir kitos valstybės (dvigubą) pilietybę) ir kurio gyvenamoji vieta yra Lietuvos Respublikoje, perdavimo Lietuvos Respublikai toliau atlikti bausmę reikėtų atsižvelgti ne tik į nuteistojo LR pilietybės faktą ir formaliai LR deklaruotą gyvenamąją vietą, bet ir į tai, ar nuteistasis palaiko realius ir pastovius šeiminius, kultūrinius, socialinius, ekonominius ryšius su Lietuvos Respublika. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikoje turi šeimą, gyvena, dirba (ar studijuoja) ar yra kaip nors kitaip susijęs. Tačiau nuteistojo atžvilgiu priimtas kitos ES valstybės narės teismo, administracinis ar kitoks sprendimas, pagal kurį bausmę atlikęs asmuo bus deportuotas arba išsiųstas į Lietuvos Respubliką, rodo, kad tolesnis bausmės vykdymas išduodančiojoje valstybėje yra nesuderinamas su palankesnių sąlygų nuteistojo socialinei

reabilitacijai tikslu, ypač tuo atveju, jeigu toks sprendimas yra neterminuotas. Akcentuotina ir tai, kad tais atvejais, kai: 1) nuteistasis atsiima pirmiau duotą sutikimą, kad LR perimtų vykdyti sprendimą dėl laisvės atėmimo; arba 2) sutikimą duoda su sąlyga, kuri Lietuvos Respublikoje pripažinus kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo būtų neįgyvendinama (pavyzdžiui, sumažinti paskirtą bausmę, jeigu tam nėra teisinio pagrindo), turi būti konstatuojama, kad nėra Įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 2 punkto sąlygos. Be to, atsižvelgiant į tai, kad, pagal Įstatymo 6 straipsnio 4 dalį, laisvės atėmimo vietų įstaigos veiksmai teikiant (ne)sutikimą, kad sprendimo dėl laisvės atėmimo vykdymas LR sudarytų palankesnes sąlygas nuteistojo socialinei reabilitacijai, yra neskundžiami, konstatuotina, kad tokiu būdu yra nepagrįstai apribojama nuteistojo konstitucinė teisė kreiptis į teismą ir ginčyti tiesiogiai su jo teisine padėtimi susijusį laisvės atėmimo vietų įstaigos sutikimą, kuris, pagal Įstatymo 3 straipsnio 2 dalies 3 punktą, yra būtina sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo Lietuvos Respublikoje sąlyga.

2.2. Atsisakymas pripažinti ir vykdyti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo

Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR, grindžiamo abipusio pripažinimo principu, 8 straipsnio 1 dalyje yra įtvirtinta bendroji vykdančiosios valstybės kompetentingos institucijos pareiga pripažinti perduotą išduodančiosios valstybės priimtą nuosprendį ir nedelsiant imtis visų būtinų priemonių nuosprendžiui vykdyti. Tiesa, ši pareiga nėra absoliuti, ją riboja išduodančiosios valstybės teisminės institucijos (teismo) priimto sprendimo dėl laisvės atėmimo nepripažinimo ir nevykdymo pagrindai, dar kitaip vadinami atsisakymo pagrindais (Europos Komisijos nuteistųjų ir laisvės atėmimo bausmių..., 2019, p. 27). P. Aspas pastebi, kad praktinis ES valstybių narių bendradarbiavimo nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo (perėmimo) toliau atlikti bausmę srityje efektyvumas būtent tiesiogiai ir priklauso nuo atsisakymo pripažinti kitos ES valstybės narės teisminės institucijos (teismo) nuosprendį pagrindų, o ne nuo to, kad nuo tradicinio teisinio bendradarbiavimo buvo pereita prie teisinio bendradarbiavimo grindžiamu abipusio pripažinimo principu (Asp, 2016, p. 43). Be to, paties abipusio pripažinimo kaip esminio ES valstybių narių bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose principo esmę atskleidžia ir aplinkybė, kad nepripažinti kitos ES valstybės narės teisminės institucijos (teismo) nuosprendžio galima tik laikantis griežtų taisyklių (Hurley, 2019, p. 9). Baigtinio atsisakymo pagrindų sąrašo įtvirtinimas yra ne tik viena iš esminių Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR naujovių, palyginti su tradiciniais

tarptautinio teisinio bendradarbiavimo instrumentais, bet ir prielaida ES valstybių narių teisinio bendradarbiavimo nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo (perėmimo) toliau atlikti bausmę srityje efektyvumui, kadangi jais aiškiai apribojamos situacijos, kada galima atsisakyti pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo. Tokiu būdu siekiama išlaikyti pusiausvyrą tarp siekio efektyviai bendradarbiauti ir pagarbos pagrindinėms žmogaus teisėms ir (ar) laisvėms. Europos Komisijos teigimu, Pamatiniame sprendime 2008/909/TVR įtvirtinti nepripažinimo ir nevykdymo pagrindai yra vieninteliai pagrindai, kuriais remdamasi vykdančiosios valstybės kompetentinga institucija gali nevykdyti kitos ES valstybės narės teisminės institucijos (teismo) nuosprendžio dėl laisvės atėmimo (Europos Komisijos nuteistųjų perdavimo vadovas..., 2019, p. 27). Taigi, kitos ES valstybės narės teisminės institucijos nuosprendžio nepripažinimas ir juo paskirtos bausmės nevykdymas vykdančiojoje valstybėje yra išimtis iš bendrosios pareigos (ar net prievolės, kaip įvardija Europos Komisija) pripažinti ir vykdyti perduodamą kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo ir yra galimas tik tuo atveju, jeigu vykdančioji valstybė tam tikroje konkrečioje situacijoje nustato mažiausiai vieną nepripažinimo ir nevykdymo pagrindą.

Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 9 straipsnio 1 dalies „a–l“ punktuose įtvirtinta dvylika nuosprendžio nepripažinimo ir nevykdymo pagrindų, pagal kuriuos vykdančiosios valstybės kompetentinga institucija gali nepripažinti ir nevykdyti nuosprendžio²³. Tai atvejai, pavyzdžiui, kai yra pateiktas neišsamus arba akivaizdžiai nuosprendžio neatitinkantis liudijimas, bausmės vykdymas prieštarauja *ne bis in idem* principui, likusi laisvės atėmimo trukmė yra trumpesnė nei 6 mėnesiai. Vėlgi paminėtina, kad turinio prasme šis nuosprendžio nepripažinimo ir nevykdymo pagrindų sąrašas iš esmės sutampa su Europos arešto orderio ir pamatinio sprendimo, kuriuo reikalaujama, kad fizinis arba juridinis asmuo sumokėtų finansinę baudą, nevykdymo pagrindais, kurie iki Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR jau buvo įtvirtinti kituose abipusio pripažinimo principu pagrįstuose ES Tarybos pamatiniuose sprendimuose: Pagrindų sprendime 2002/584/TVR ir Pamatiniame sprendime 2005/214/TVR. Be to, kaip Pagrindų sprendimo 2002/584/TVR kontekste išaiškino Teisingumo Teismas, šių atsisakymo pagrindų sąrašas yra išsamus (Teisingumo Teismo 2009 m. spalio 6 d. sprendimas byloje *Dominic Wolzenburg*; Teisingumo Teismo

²³ Disertacijos autorė atkreipia dėmesį į tai, kad tais atvejais, kai asmuo kitoje ES valstybėje narėje buvo nuteistas mažiausiai dėl dviejų nusikalstamų veikų padarymo, atsisakymo pripažinti pagrindas gali būti nustatomas ne dėl visų, bet tik dėl dalies nusikalstamų veikų, todėl galimas sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimas iš dalies. Plačiau apie tai žr. disertacijos 2.3 skyriuje.

2016 m. balandžio 5 d. sprendimas byloje *Aranyosi ir Căldăraru*). Tiesa, reikėtų atkreipti dėmesį, kad, skirtingai nei Pagrindų sprendime 2002/584/TVR, nepripažinimo ir nevykdymo pagrindai Pamatiniame sprendime 2008/909/TVR nėra skirstomi į privalomus ir neprivalomus nevykdymo pagrindus ir sudaro vieną, iš esmės vienodą teisinę reikšmę turinčių atsisakymo pagrindų grupę.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad, įtvirtinant atsisakymo pagrindų sąrašą, Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 9 straipsnio 1 dalyje nurodoma, kad vykdančiosios valstybės kompetentinga institucija gali (angl. *may refuse*) atsisakyti pripažinti nuosprendį ir vykdyti bausmę, jeigu yra nustatytas bent vienas atsisakymo pagrindas. Ataskaitoje apie tai, kaip ES valstybės narės įgyvendina Pamatinį sprendimą 2008/909/TVR, Europos Komisija yra pažymėjusi, kad, atsižvelgdamos į socialinės rehabilitacijos tikslą, ES valstybių narių kompetentingos institucijos turi savo nuožiūra *ad hoc* spręsti, taikyti ar netaikyti atsisakymo pagrindą (Europos Komisija, 2014, p. 8). Europos Komisijos nuteistųjų ir laisvės atėmimo bausmių ES perdavimo vadove taip pat pabrėžiama, kad atsisakymo pagrindai „<...> turėtų būti įgyvendinti kaip laisvai pasirenkami kompetentingos institucijos“ (angl. *the grounds for refusal should be implemented as optional for the competent authority*), o tai reiškia, kad kompetentinga vykdančiosios valstybės institucija turi teisę savo nuožiūra kiekvienu konkrečiu atveju įvertinti, ar tikslinga remtis tam tikru atsisakymo pagrindu (Europos Komisijos nuteistųjų ir laisvės atėmimo bausmių..., 2019, p. 27). Šiuo atžvilgiu aktualus ir Teisingumo Teismo išaiškinimas, priimtas Pagrindų sprendimo 2002/584/TVR taikymo srityje, kuriame pabrėžta, kad šiuo pagrindų sprendimu nustatyta bendradarbiavimo sistema palieka ES valstybėms narėms galimybę konkrečiais atvejais leisti kompetentingoms institucijoms nuspręsti, kad paskirtoji bausmė turėtų būti vykdoma išduodančiosios valstybės teritorijoje, ypatingą reikšmę suteikiant galimybėms padidinti perduotino asmens galimybes socialiai integruotis į tą valstybę po bausmės atlikimo (Teisingumo Teismo 2010 m. spalio 21 d. sprendimas byloje *I. B.*). Vadinasi, kurio nors vieno atsisakymo pagrindo konstatavimas konkrečioje situacijoje neturėtų automatiškai reikšti, kad nuosprendis nebus pripažintas ir vykdomas vykdančiojoje valstybėje, kadangi vykdančiosios valstybės kompetentinga institucija neturėtų būti įpareigojama juo remtis. Manytina, kad toks Pamatiniame sprendime 2008/909/TVR nustatytų atsisakymo pagrindų esmės aiškinimas atspindi Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR tikslą – sudaryti palankesnes sąlygas nuteistojo socialinei rehabilitacijai, kadangi, net ir esant formaliai nustatytam bent vienam atsisakymo pagrindui, vykdančioji valstybė galėtų juo nesiremti, jeigu kitų aplinkybių visuma rodytų, kad būtent toji valstybė yra valstybė, kurioje

nuteistajam būtų sudarytos palankiausios socialinės reabilitacijos sąlygos. Europos Komisija nurodė ir tai, kad įpareigojimas vykdančiajai valstybei taikyti vieną iš atsisakymo pagrindų, kai nustatoma, kad perdavimu galėtų būti pagerintos nuteistojo socialinės reabilitacijos perspektyvos ir yra paties nuteistojo prašymas dėl perdavimo, įprastai neatitiktų nuteistojo interesų (Europos Komisija, 2014, p. 8). Vis dėlto iki šiol, bent jau nacionalinėje teismų praktikoje, tokių pavyzdžių, kuomet, esant kuriam nors atsisakymo pagrindui, Lietuvos Respublika pripažintų ir vykdytų jai perduotiną kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo, rasti nepavyko.

Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 9 straipsnio nuostatos, kuriose įtvirtinti kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo nepripažinimo ir nevykdymo pagrindai, perkeltos į Įstatymo 8 straipsnį. Atkreiptinas dėmesys, kad Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 9 straipsnyje įtvirtinant atsisakymo pagrindų sąrašą tiesiogiai nurodyta, kad tai yra „nepripažinimo ir nevykdymo pagrindai“. Tačiau nacionalinio Įstatymo 8 straipsnyje „Atsisakymas pripažinti sprendimą dėl laisvės atėmimo baudmės“ konkretus terminas, kaip reikėtų įvardyti atsisakymo pripažinti sprendimą dėl laisvės atėmimo atvejus, nenurodomas. Įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 3 punkte bei 2 dalies 4 punkte pateikiant nuorodą į Įstatymo 8 straipsnį įtvirtinta, kad tai yra „pagrindai atsisakyti pripažinti sprendimą dėl laisvės atėmimo baudmės“. Atsižvelgiant į tai, disertacijoje kaip sinonimai vartojami terminai „nepripažinimo ir nevykdymo pagrindai“, „atsiakymo pagrindai“, „atsiakymo pripažinti sprendimą dėl laisvės atėmimo pagrindai“. Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1–11 punktuose išdėstytas baigtinis vienuolikos pagrindų, kuriems esant kompetentingas nacionalinis teismas atsisako pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo, sąrašas. Nacionalinėje teismų praktikoje nuosekliai suformuota praktika, kurioje išaiškinta, kad, pavyzdžiui, Įstatymo 8 straipsnyje yra įtvirtintas baigtinis sąrašas pagrindų, kuriems esant atsisakoma pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo, arba kad atsisakyti pripažinti ir vykdyti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo galima tik tuo atveju, jeigu nustatomas Įstatymo 8 straipsnyje nurodytas atsisakymo pagrindas (Šiaulių apygardos 2018 m. spalio 10 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo; Panevėžio apygardos teismo 2019 m. liepos 1 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo; Kauno apylinkės teismo 2021 m. balandžio 7 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo).

Disertacinio tyrimo autorės nuomone, reikšminga dalis Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1–11 punktuose numatytų atsisakymo pagrindų

atitinka Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 9 straipsnio nuostatas. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos parengtoje Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR ir Įstatymo projekto nuostatų atitikties lentelėje taip pat nurodyta, kad Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 9 straipsnis nacionaliniame Įstatyme yra įgyvendintas visiškai (Tarybos pamatinio sprendimo 2008/909/TVR ir Lietuvos Respublikos..., 2014). Pavyzdžiui, Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 2 punkte įtvirtinta, kad teismas atsisako pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo, jeigu sprendimas dėl laisvės atėmimo priimtas dėl nusikalstamos veikos, kuri pagal LR BK nėra laikoma nusikaltimu ar baudžiamuoju nusižengimu. Ši nuostata įgyvendina Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 9 straipsnio 1 dalies „d“ punktą, kuriame, *inter alia*, nurodyta, kad atsisakymas pripažinti nuosprendį galimas, kai nuosprendis susijęs su veikomis, kurios nelaikomos nusikalstamomis pagal vykdančiosios valstybės teisę. Pagal Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 8 punktą, kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo nevykdymo pagrindas taip pat būtų konstatuojamas tuo atveju, jeigu būtų nustatyta, kad kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo ir liudijimo gavimo vykdančiojoje valstybėje metu nuteistajam likusios bausmės dalis yra trumpesnė negu 6 mėnesiai. Šia Įstatymo nuostata į nacionalinę teisę perkeltas Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 9 straipsnio 1 dalies „h“ punkte įtvirtintas nuosprendžio nepripažinimo ir nevykdymo pagrindas, kuriuo remiantis vykdančiosios valstybės kompetentinga institucija gali atsisakyti pripažinti nuosprendį ir vykdyti bausmę, jeigu tuo momentu, kai gavo nuosprendį, likusios atlikti bausmės dalis yra trumpesnė negu 6 mėnesiai.

Vis dėlto, palyginus Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 9 straipsnyje ir Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1–11 punktuose įtvirtintus nuosprendžio nepripažinimo ir nevykdymo pagrindus, pastebimi tam tikri skirtumai. Pirma, Įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad teismas *atsisako* pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo, jeigu nustato bent vieną iš to paties straipsnio 1 dalies 1–11 punktuose nustatytų atsisakymo pagrindų. Žodis *atsisako* pirmiausia rodo tai, kad atsisakymo pagrindai Įstatymo nuostatose įgyvendinti kaip privalomi. O tai *de lege ferenda* reiškia, kad Lietuvos Respublikos kompetentinga institucija (teismas), nustačiusi kurį nors atsisakymo pagrindą, privalo juo remtis be jokių išimčių ir atsisakyti pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo. Antra, Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1 punkte įtvirtintas Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 9 straipsnyje tiesiogiai neminimas atsisakymo pagrindas, leidžiantis kompetentingam nacionaliniam teismui nepripažinti kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo, jeigu jo

vykdymas pažeistų pagrindines žmogaus teises ir (ar) laisves (Council of the European Union Report on Lithuania, 2022, p. 51). Atsižvelgiant į tai, keliamas klausimas, ar nurodytas nacionalinis teisinis reguliavimas atitinka Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR nuostatas dalyje dėl atsisakymo pagrindų. Disertacinio tyrimo autorės nuomone, vienareikšmišką atsakymą pateikti yra gana sudėtinga, kadangi, viena vertus, pamatiniai sprendimai yra privalomi rezultatų, kuriuos reikia pasiekti, atžvilgiu ir jų įgyvendinimas nacionalinėse teisinėse sistemose nereikalauja pažodinio perkėlimo. Kita vertus, dar 2014 m. Europos Komisija pažymėjo, kad papildomų atsisakymo pagrindų įtvirtinimas ir padarymas jų privalomų savo esme prieštarauja pamatinių sprendimų (įskaitant Pamatinį sprendimą 2008/909/TVR) dvasiai ir raidei (Europos Komisija, 2014, p. 8). Be to, pakartotinai į tai atkreipė dėmesį ir naujausioje 2023 m. ataskaitoje (Council of the European Union, 2023). Disertacijos autorės nuomone, šiame kontekste reikėtų atsižvelgti į tai, kad Įstatymo 7 straipsnio 4 dalies 2 punkte nurodyta, kad teismas, išnagrinėjęs klausimą dėl sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir nustatęs bent vieną iš Įstatymo 8 straipsnyje nurodytų atsisakymo pagrindų, priima nutartį atsisakyti pripažinti sprendimą dėl laisvės atėmimo, kurią privalo motyvuoti. Be to, Įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 3 punkte ir 2 dalies 4 punkte viena iš būtinųjų nuteistojo perdavimo sąlygų yra aplinkybė, kad nenustatyta Įstatymo 8 straipsnyje nurodytų pagrindų atsisakyti pripažinti sprendimą dėl laisvės atėmimo. Šių nuostatų turinys rodo, kad visų atsisakymo pagrindų teisinė reikšmė yra vienoda – nustačius kurį nors vieną atsisakymo pagrindą, atsisakoma pripažinti sprendimą dėl laisvės atėmimo. Tiesa, Įstatymo 8 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad *ne bis in idem* principo pažeidimo atveju, esant liudijimo trūkumams, jeigu nuteistajam likusios atlikti bausmės dalis yra trumpesnė negu 6 mėnesiai, jeigu asmuo nuteistas *in absentia* arba jeigu nuteistajam paskirta priverčiamaoji medicinos priemonė arba kita su laisvės atėmimu susijusi priemonė, kuri negali būti suderinta su LR BK numatytais bausmėmis ar kitomis priemonėmis, prieš nusprenddamas atsisakyti pripažinti sprendimą dėl laisvės atėmimo, teismas tinkamu būdu konsultuojasi su kitos ES valstybės narės kompetentinga institucija ir prireikus prašo jos per nustatytą terminą pateikti papildomus paaiškinimus ar kitą reikalingą informaciją. Šiuo atveju nutartis atsisakyti pripažinti sprendimą dėl laisvės atėmimo priimama tik tuomet, jeigu teismas nustatytu terminu negavo reikalingos informacijos. Be to, visais atvejais, kaip nurodyta Įstatymo 8 straipsnio 3 dalyje, esant tam tikroms sąlygoms, teismas gali nuspręsti iš dalies pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo. Vadinasi, net ir nustačius kurį nors atsisakymo pagrindą, pirmiausia turėtų būti įvertinama galimybė nuosprendį pripažinti bent iš dalies ir tik nesant

tokios galimybės nuosprendis turėtų būti nepripažįstamas. Disertacinio tyrimo autorės nuomone, toks nacionalinis teisinis reguliavimas atitinka Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 9 straipsnio nuostatas tiek, kiek jos susijusios su tuo, kad kurio nors vieno atsisakymo pagrindo nustatymas *per se* nereiškia, kad bus priimtas sprendimas atsisakyti pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo.

Vertinant atsisakymo pagrindo – „sprendimo dėl laisvės atėmimo bausmės vykdymas pažeistų pagrindines žmogaus teises ir (ar) laisves“ – įtvirtinimo Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 2 punkte pagrįstumą, pirmiausia pažymėtina, kad jis *expressis verbis* Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 9 straipsnyje neminimas. Be to, Įstatymo nuostatose nėra papildomų taisyklių, pagal kurias būtų galima spręsti, kokių pagrindinių žmogaus teisių ir (ar) laisvių pažeidimas galėtų sudaryti šį atsisakymo pagrindą²⁴. Todėl, disertacinio tyrimo autorės nuomone, reikėtų atsižvelgti į kai kurias bendrąsias Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR nuostatas, o būtent – 3 straipsnio 4 dalį, kurioje įtvirtinta, kad šis pamatinis sprendimas nekeičia pareigos gerbti pagrindines teises ir pagrindinius teisės principus, įtvirtintus ES sutarties 6 straipsnyje. Be to, svarbu atsižvelgti į preambulės 6 punktą, kuriame nurodyta, kad Pamatinis sprendimas 2008/909/TVR turėtų būti įgyvendinamas ir taikomas taip, kad būtų sudarytos sąlygos laikytis bendrųjų lygybės, teisingumo ir pagrįstumo principų. Šiame kontekste reikšmingas ir Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR preambulės 13 punktas, nustatantis, kad pamatiniu sprendimu gerbiamos pagrindinės teisės ir laikomasi principų, pripažintų ES sutarties 6 straipsniu ir atspindėtų Chartijoje. Be to, jokia Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR nuostata neturėtų būti aiškinama kaip draudžianti atsisakyti vykdyti sprendimą, jeigu yra objektyvių priežasčių manyti, kad bausmė buvo skirta siekiant nubausti asmenį dėl jo lyties, religijos, etninės kilmės, pilietybės, kalbos, politinių pažiūrų ar seksualinės orientacijos arba to asmens padėtis gali būti pabloginta dėl kurios nors iš šių priežasčių. Nurodytosios Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR nuostatos rodo, kad ES valstybių narių teisinis bendradarbiavimas perduodant (perimant) nuteistuosius laisvės atėmimu toliau atlikti bausmę yra paremtas abipusiu ES valstybių narių pasitikėjimu, kuris apima prezumpciją, kad kiekvienoje ES valstybėje narėje yra gerbiamos pagrindinės asmenų teisės ir laisvės.

²⁴ Apie pagrindinių žmogaus teisių ir (ar) laisvių pažeidimą kaip pagrindą atsisakyti pripažinti ir vykdyti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo plačiau žr. disertacijos 2.2.1.1 poskyryje.

Pažymėtina ir tai, kad, pavyzdžiui, įgyvendinant Pamatinio sprendimo 2002/584/TVR nuostatas, LR BK 9¹ straipsnio 3 dalies 1 punkte taip pat nustatytas tiesiogiai Pagrindų sprendime 2002/584/TVR neminimas atsisakymo vykdyti Europos arešto orderį pagrindas, kuriuo remiantis LR pilietis ar užsienietis neperduodamas Europos arešto orderį išdavusiai valstybei, jeigu toks asmens perdavimas pažeistų pagrindines žmogaus teises ir (ar) laisves. Lietuvos Respublikos teisės doktrinoje glaustai išaiškinta, kad šis Europos arešto orderio nevykdymo pagrindas susijęs su galimu LR Konstitucijos arba tam tikrų žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos garantijas įtvirtinančių sutarčių, pavyzdžiui, EŽTK nuostatų, pažeidimu (Čepas, Švedas, 2008, p. 90; Abramavičius, Mickevičius, Švedas, 2005, p. 45–46). J. Namavičius taip pat yra pažymėjęs, kad nacionalinės teisminės institucijos (teismai) gali atsisakyti perduoti asmenį pagal Europos arešto orderį, remdamosi ES teisėje pripažintomis pagrindinėmis teisėmis. Be to, J. Namavičiaus nuomone, tol, kol Europos arešto orderis yra numatytas pagrindų sprendime, kuris nėra supranacionalinės teisėkūros aktas, nėra esminių kliūčių taikyti ir nacionalines konstitucines garantijas (Namavičius, 2015, p. 22). Teisingumo Teismas Europos arešto orderio vykdymo kontekste taip pat yra netiesiogiai išaiškinęs, kad Europos arešto orderio vykdymas negali lemti pagrindinių žmogaus teisių ir (ar) laisvių pažeidimo (Teisingumo Teismo 2016 m. balandžio 5 d. sprendimas byloje *Aranyosi ir Căldărăru*). Taigi laikytina, kad tiesiogiai Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 9 straipsnyje neminimo atsisakymo pagrindo – „sprendimo dėl laisvės atėmimo bausmės vykdymas pažeistų pagrindines žmogaus teises ir (ar) laisves“ – įtvirtinimas Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1 punkte atitinka Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 9 straipsnyje nustatytų atsisakymo pagrindų esmę ir padeda užtikrinti reikalavimą, kad taikant Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR nuostatas įgyvendinantį Įstatymą nebūtų pažeidžiamos pagrindinės žmogaus teisės ir (ar) laisvės.

Vis dėlto, pirma, atsisakymo pagrindai Įstatymo 8 straipsnyje įtvirtinti kaip privalomi, nurodant, kad nacionalinis teismas *atsisako* pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo, jeigu nustatomas bent vienas atsisakymo pagrindas. Antra, Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1 punkte įtvirtintas tiesiogiai Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 9 straipsnyje neminimas atsisakymo pagrindas, susijęs su pagrindinių žmogaus teisių ir (ar) laisvių pažeidimu. Trečia, šie aspektai kartu yra susiję tiek su efektyviu, abipusio pripažinimo principu grindžiamu ES valstybių narių teisiniu bendradarbiavimu perduodant (perimant) nuteistuosius laisvės atėmimu toliau atlikti bausmę, tiek su teisėtais nuteistojo lūkesčiais likusią bausmę atlikti socialinės rehabilitacijos prasme palankiausioje valstybėje. Atsižvelgiant į

šiuos argumentus, disertacinio tyrimo autorės nuomone, siūlytina kreiptis į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo priėmimo. Disertacinio tyrimo autorės nuomone, nacionalinio teismo prejudiciniai klausimai Teisingumo Teismui turėtų būti formuluojami taip, kad iš pateiktų išaiškinimų būtų aišku, ar, pavyzdžiui, Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 3 straipsnio 4 dalies bei 9 straipsnio nuostatos kartu ar atskirai turėtų būti suprantamos ir aiškinamos taip, kad joms neprieštarauja toks nacionalinis teisinis reguliavimas, pagal kurį, pirma, kompetentingas nacionalinis teismas privalo atsisakyti pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo, jeigu nustato bent vieną atsisakymo pagrindą, ir, antra, atsisakytų pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo ir tuo atveju, jeigu nustatytų, kad tokio sprendimo vykdymas vykdančiojoje valstybėje pažeistų pagrindines žmogaus teises ir (ar) laisves. Pasiūlymas kreiptis į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo priėmimo taip pat grindžiamas tuo, kad, anot Europos Komisijos, Pamatiniame sprendime 2008/909/TVR neminimų atsisakymo pagrindų įtvirtinimas ir jų padarymas privalomų nacionaliniuose teisės aktuose yra priešingas Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR dvasiai ir raidei (Europos Komisija, 2014).

Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 9 straipsnyje įtvirtinti ir ES valstybių narių teisinėse sistemose įgyvendinti atsisakymo pagrindai yra vieninteliai pagrindai, kuriais remiantis vykdančioji valstybė gali atsisakyti pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo. Situacijų, kurioms esant galima atsisakyti pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo, apribojimas sudaro prielaidas teisinio bendradarbiavimo perduodant (perimant) nuteistuosius laisvės atėmimu toliau atlikti bausmę ES efektyvumui. Atsisakymo pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo pagrindų, įtvirtintų nacionalinio Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1–11 punktuose, analizė parodė, kad jie savo esme atitinka Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 9 straipsnio nuostatų reikalavimus. Be to, nors Įstatyme atsisakymo pagrindai iš principo įtvirtinti kaip privalomi, atsižvelgiant į tai, kad tam tikrais atvejais prieš atsisakant pripažinti sprendimą dėl laisvės atėmimo yra privalomos konsultacijos su kitos ES valstybės narės kompetentinga institucija ir prioritetas yra teikiamas bent daliniam nuosprendžio pripažinimui vietoje nuosprendžio nepripažinimo, laikytina, kad šių nuostatų įgyvendinimas Įstatyme yra tinkamas. Tas pats pažymėtina ir apie Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 9 straipsnyje neminimą atsisakymo pagrindą, įtvirtintą Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1 punkte, kuriuo remdamasis teismas atsisako pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo, jeigu tokio sprendimo vykdymas Lietuvos Respublikoje pažeistų pagrindines žmogaus teises ir (ar) laisves. Disertacinio tyrimo autorės

nuomone, Įstatyme *expressis verbis* įtvirtinus šį atsisakymo pagrindą, Lietuvos Respublikoje užtikrinama Pamatiniame sprendime 2008/909/TVR tiesiogiai nustatyta pareiga ES valstybėms narėms gerbti pagrindines žmogaus teises, laisves ir principus.

2.2.1. Atskirų atsisakymo pripažinti ir vykdyti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo pagrindų turinys

Lietuvos Respublikos nacionalinės teismų administracijos atstovai, bendradarbiaudami su Kroatijos Respublikos ir Latvijos Respublikos teisingumo ministerijų bei Latvijos Respublikos nacionalinės teismų administracijos atstovais, 2020 m. pristatė iki šiol vienintelį bendrosios kompetencijos teismų praktikos apibendrinimą apie pamatinių sprendimų, įskaitant Pamatinį sprendimą 2008/909/TVR, įgyvendinimą, kuriame dažniausiomis atsisakymo pripažinti ir vykdyti kitų ES valstybių narių sprendimus dėl laisvės atėmimo priežastimis Lietuvos Respublikoje įvardijo, pavyzdžiui: 1) trumpesnę nei 6 mėnesiai likusios bausmės trukmę, 2) abipusio veikos baudžiamumo nebuvimą, 3) nepašalintas abejones, ar sprendimas, kurį prašoma pripažinti, yra galutinis, 4) sprendimo priėmimą *in absentia*, 5) blogesnes bausmės vykdymo sąlygas Lietuvos Respublikoje, 6) nepateiktą kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo vertimą į lietuvių kalbą, 7) trūkstamos informacijos nuosprendžiui pripažinti ir vykdyti iš kitos ES valstybės narės negavimą, 8) aplinkybę, kad nuteistasis gyvena ne Lietuvos Respublikoje, bet kitoje ES valstybėje narėje (Bendrosios kompetencijos teismų praktikos apibendrinimas, 2020, p. 67). Šiame bendrosios kompetencijos teismų praktikos apibendrinime nuorodos į konkrečius Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1–11 punktuose įtvirtintus atsisakymo pagrindus, kurių esmę galėtų sudaryti šios priežastys, nepateiktos. Vis dėlto, atsižvelgiant į šias Įstatymo 8 straipsnio nuostatas ir bendrosios kompetencijos teismų praktikos apibendrinime įvardytas atsisakymo pripažinti ir vykdyti kitų ES valstybių narių sprendimus dėl laisvės atėmimo Lietuvos Respublikoje priežastis, darytina išvada, kad jos apima daugumą Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1–11 punktuose įtvirtintų atsisakymo pagrindų. Bendrosios kompetencijos teismų praktikos apibendrinime į dažniausių atsisakymo Lietuvos Respublikoje pripažinti ir vykdyti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo priežasčių sąrašą neįtraukti tik Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 3, 4, 5, 7, 11 punktuose įtvirtinti atsisakymo pagrindai dėl: 1) LR BK 96 straipsnyje numatyto apkaltinamojo nuosprendžio vykdymo senaties termino, 2) nuteistojo amžiaus, dėl kurio jam negali būti taikoma baudžiamoji atsakomybė, 3) *ne bis in idem* principo pažeidimo,

4) aplinkybės, kad nuteistasis pagal tarptautinės teisės normas ar LR įstatymus naudojasi imunitetu nuo baudžiamosios jurisdikcijos, ir atveju, kai 5) paskirta priverčiamoji medicinos priemonė ar kita su laisvės atėmimu susijusi priemonė, kurios LR dėl savo teisinės ar sveikatos priežiūros sistemų ypatumų negali vykdyti ir kuri negali būti suderinta su LR BK numatytais bausmėmis ar kitomis priemonėmis.

Kiekvieno atsisakymo pagrindo teisinė reikšmė kitos ES valstybės narės ir Lietuvos Respublikos kaip vykdančiosios valstybės bendradarbiavimo dėl nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo (perėmimo) toliau atlikti bausmę kontekste pasireiškia tuo, kad teismas atsisako pripažinti ir vykdyti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo Lietuvos Respublikoje tik tuo atveju, jeigu nustato bent vieną atsisakymo pagrindą. Vis dėlto iš Įstatymo nuostatų nėra pakankamai aišku, kokios faktinės aplinkybės galėtų sudaryti kiekvieno atsisakymo pagrindo turinį, todėl toliau nagrinėjami atskiri atsisakymo pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo pagrindai ir atskleidžiamas jų turinys. Kadangi pastarųjų kelerių metų Lietuvos Respublikos teismų praktika rodo, kad įprastai esminius nuteistųjų nesutikimo dėl perdavimo ir (ar) apeliacinių skundų dėl nutarčių pripažinti ir vykdyti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo argumentus sudaro motyvai, susiję su Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1–2 punktuose įtvirtintais atsisakymo pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo pagrindais: pagrindinių žmogaus teisių ir (ar) laisvių pažeidimu bei abipusio veikos baudžiamumo nebuvimu, šie pagrindai nagrinėjami atskiruose disertacijos 2.2.1.1 ir 2.2.2.1 poskyriuose. Šio skyriaus analizė skirta Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 3–11 punktuose įtvirtintiems atsisakymo pagrindams ir jų turiniui.

Suėję apkaltinamojo nuosprendžio vykdymo senaties terminai. Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 3 punkte įtvirtinta, kad teismas atsisako pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo, jeigu šis sprendimas priimtas dėl nusikalstamos veikos, dėl kurios gali būti taikomi Lietuvos Respublikos baudžiamieji įstatymai, ir yra suėję LR BK 96 straipsnyje numatyti apkaltinamojo nuosprendžio vykdymo senaties terminai. Pagal LR BK 96 straipsnio 2 dalį, apkaltinamojo nuosprendžio vykdymo senaties terminas skaičiuojamas nuo nuosprendžio įsiteisėjimo dienos iki nuosprendžio vykdymo pradžios. Be to, priklauso nuo padarytos nusikalstamos veikos rūšies, paskirtos bausmės rūšies ir laisvės atėmimo bausmės dydžio (Švedas, Abramavičius, Prapiestis, 2020, p. 280). Taigi, tuo atveju, jeigu kompetentingas nacionalinis pirmosios instancijos teismas, spręsdamas dėl kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo Lietuvos Respublikoje, nustatytų, kad nuo šio

sprendimo įsiteisėjimo momento yra suėję LR BK 96 straipsnio 1 dalies 1 punkto „a–e“ papunkčiuose nurodyti apkaltinamojo nuosprendžio vykdymo senaties terminai, turėtų atsisakyti pripažinti sprendimą dėl laisvės atėmimo, kadangi suėjus šiems terminams neįvykdytas apkaltinamasis nuosprendis negali būti vykdomas ir nuteistasis turi būti atleidžiamas nuo paskirtosios bausmės atlikimo (Švedas, Abramavičius, Prapiestis, 2020, p. 279). Lietuvos Respublikos teismų praktikoje yra keli pavyzdžiai, kuomet teismai sprendė, ar atsisakyti pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo dėl to, kad yra suėję apkaltinamojo nuosprendžio vykdymo senaties terminai. Disertacinio tyrimo autorės nuomone, Kauno apylinkės teismas pagrįstai taikė Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 3 punkto nuostatas ir atsisakė pripažinti Vokietijos Federacinės Respublikos sprendimą dėl laisvės atėmimo, kadangi po įsiteisėjimo momento šis sprendimas nebuvo pradėtas vykdyti, nuteistasis nesislapstė, o liudijimo dėl nuteistajam paskirtos laisvės atėmimo bausmės vykdymo gavimo Lietuvos Respublikoje momentu LR BK 96 straipsnio 1 dalies „b“ papunktyje nustatytas 3 metų nuosprendžio vykdymo senaties terminas jau buvo suėjęs (Kauno apylinkės teismo 2021 m. balandžio 7 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Paminėtinas ir pavyzdys, kuomet susiklostė kiek problemiškesnė šio atsisakymo pagrindo taikymo situacija, kadangi, nors Lietuvos Respublikoje gavus kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo ir liudijimą, LR BK 96 straipsnio 1 dalies 1 punkto „b“ papunktyje įtvirtinta 3 metų apkaltinamojo nuosprendžio vykdymo senaties eiga formaliai jau buvo suėjusi, pirmosios instancijos teismas nustatė, kad nuteistasis vengė atlikti paskirtąją bausmę. Taigi teismas padarė išvadą, kad tuo laikotarpiu, kai nuteistasis vengė atlikti paskirtąją bausmę, apkaltinamojo nuosprendžio vykdymo senaties eiga buvo sustojusi, ir, atsižvelgdamas į tai bei esant kitoms būtinoms sąlygoms, Lenkijos Respublikos sprendimą dėl laisvės atėmimo pripažino Lietuvos Respublikoje. Nesutikdamas su tokiu pirmosios instancijos teismo sprendimu, nuteistasis pateikė apeliacinį skundą, kuriame akcentavo, kad Lenkijos Respublikos sprendimas dėl laisvės atėmimo priimtas prieš 11 metų ir iki šiol dėl neaiškių priežasčių nepradėtas vykdyti. Įvertinęs pirmosios instancijos teismo ir nuteistojo apeliacinio skundo argumentus, Kauno apygardos teismas konstatavo, kad aplinkybė, kad nuteistasis vengė atlikti paskirtąją bausmę, nėra pagrįsta jokiais objektyviais duomenimis – trūksta duomenų, kuriais remiantis būtų galima nustatyti, ar nuteistasis vengė atlikti jam paskirtą bausmę ir ar yra suėjęs LR BK 96 straipsnio 1 dalies 1 punkto „b“ papunktyje įtvirtintas apkaltinamojo nuosprendžio vykdymo senaties terminas. Dėl šių priežasčių apeliacinės instancijos teismas panaikino pirmosios instancijos teismo nutartį

ir grąžino bylą pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo (Kauno apygardos teismo 2018 m. lapkričio 5 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Šis pavyzdys rodo, kad kiekvienu atveju, sprendžiant, ar yra pagrindas remiantis Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 3 punktu atsisakyti pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo, reikia įvertinti ir tai, ar nuteistasis po nuosprendžio įsiteisėjimo nevensė atlikti bausmės ir ar senaties eiga dėl to nebuvo sustojusi. LR BK 96 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta, kad jeigu nuteistasis po nuosprendžio įsiteisėjimo vengia atlikti bausmę, senaties eiga sustoja. Šiuo atveju ji atsinaujina nuo tos dienos, kurią nuteistasis pats atvyko atlikti bausmės ar buvo sulaikytas. Vis dėlto nuosprendis negali būti vykdomas, jeigu po jo įsiteisėjimo dienos praėjo 15 metų, o kai paskirtas laisvės atėmimas daugiau kaip 10 metų arba laisvės atėmimas iki gyvos galvos, – 20 metų ir senaties eiga nenutrūko dėl naujos nusikalstamos veikos padarymo. Pastebėtina ir tai, kad apkaltinamojo nuosprendžio vykdymo senatis asmeniui taikoma tik esant trijų sąlygų visumai: 1) yra suėjęs apkaltinamojo nuosprendžio vykdymo senaties terminas, 2) asmuo šio termino laikotarpiu nevensė atlikti paskirtosios bausmės, 3) asmuo nepadarė naujos nusikalstamos veikos (Švedas, Abramavičius, Prapiestis, 2020, p. 280). Taigi ypač svarbu, kad būtų pakankamai duomenų, kurie leistų įvertinti ir šiuos, su apkaltinamojo nuosprendžio vykdymo senatimi susijusius aspektus. Disertacinio tyrimo autorės nuomone, esant poreikiui, remdamasis Įstatymo 8 straipsnio 2 dalimi, kompetentingas nacionalinis teismas turėtų kreiptis į išduodančiosios valstybės kompetentingą instituciją dėl papildomos informacijos pateikimo ir atsisakyti pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo tik tuo atveju, jeigu iš turimų duomenų būtų akivaizdu, kad yra suėję LR BK 96 straipsnyje numatyti apkaltinamojo nuosprendžio vykdymo senaties terminai ir nuteistasis šio termino laikotarpiu nevensė atlikti paskirtosios bausmės ir nepadarė naujos nusikalstamos veikos.

Nuteistajam dėl amžiaus negali būti taikoma baudžiamoji atsakomybė. Pagal Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 4 punktą, teismas taip pat atsisako pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo, jeigu nuteistasis nusikalstamos veikos padarymo metu nebuvo sulaukęs amžiaus, nuo kurio pagal LR BK galima baudžiamoji atsakomybė už jo padarytą nusikalstamą veiką. Apie tai, kokio amžiaus buvo nuteistasis nusikalstamos veikos padarymo metu, vykdančioji valstybė sužino iš jai perduodamo išduodančiosios valstybės sprendimo dėl laisvės atėmimo ir liudijimo lentelių „d“ ir „h“, kuriose, *inter alia*, nurodoma nuteistojo gimimo data ir aprašomos nusikalstamos veikos padarymo aplinkybės. Be to, asmens amžius gali būti nustatomas ir pagal jo turimus asmens dokumentus,

pavyzdžiui, pasą, tapatybės kortelę ar vairuotojo pažymėjimą. Neperžengdamas Pagrindų sprendimo 2002/584/TVR taikymo ribų, Teisingumo Teismas yra išaiškinęs, kad vykdančiosios valstybės kompetentinga institucija turi atsisakyti išduoti tik tuos nepilnamečius, kurie pagal vykdančiosios valstybės teisę dar nėra tokio amžiaus, kurio būdami jie baudžiamąja tvarka atsakytų už veikas, kuriomis grindžiamas Europos arešto orderis (Teisingumo Teismo 2018 m. sausio 23 d. sprendimas byloje *Piotrowski*). ES valstybių narių teisinio bendradarbiavimo perduodant (perimant) nuteistuosius laisvės atėmimu toliau atlikti bausmę kontekste tai reiškia, kad, remiantis Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 4 punktu, atsisakoma pripažinti tik tokį kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo ir tik dėl tų nusikalstamų veikų, už kurias išduodančiojoje valstybėje nuteistas asmuo nebuvo tokio amžiaus, kad galėtų atsakyti pagal LR BK. Lietuvos Respublikos teisės doktrinoje taip pat akcentuojama, kad siekiant įvertinti, ar asmeniui dėl jo amžiaus galėtų kilti baudžiamoji atsakomybė pagal LR BK, atsižvelgiama ne į bendrą minimalią baudžiamosios atsakomybės amžiaus ribą, bet į tai, nuo kokio amžiaus asmeniui galėtų kilti baudžiamoji atsakomybė pagal konkretų LR BK Specialiosios dalies straipsnį (jo dalį, punktą), kurį atitinka nuteistojo išduodančiojoje valstybėje padaryta nusikalstama veika. A. Čepas yra nurodęs, kad vertinant, ar yra šis atsisakymo pagrindas, aktualus ne bendras minimalus baudžiamosios atsakomybės amžius, nustatytas LR BK, o amžius, nuo kurio atsiranda baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimus, už kurių padarymą yra priimtas išduodančiosios valstybės sprendimas dėl laisvės atėmimo (Čepas, 2003, p. 103). Taigi, Lietuvos Respublika turėtų pripažinti sprendimą dėl laisvės atėmimo, kuriuo už nužudymą kitoje ES valstybėje narėje nuteistas 14 metų sulaukęs nepilnametis, tačiau neturėtų pripažinti ir vykdyti sprendimo dėl laisvės atėmimo, kuriuo nuteistas, pavyzdžiui, 15 metų sulaukęs nepilnametis, padaręs nesunkų sveikatos sutrikdymą, kadangi pagal LR BK už šį nusikaltimą atsako tik asmuo, kuriam iki nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo padarymo buvo suėję 16 metų (Čepas, 2003, p. 103; Abramavičius, Mickevičius, Švedas, 2005, p. 46–47). Disertacinio tyrimo autorės nuomone, taip pat reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad nors LR BK 13 straipsnio 1 dalyje yra nustatytos dvi amžiaus ribos, nuo kurių galima asmens baudžiamoji atsakomybė pagal LR baudžiamąjį įstatymą, tai – 16 metų ir 14 metų, asmenų patraukimui baudžiamajon atsakomybėn pagal LR BK gali būti būdingi tam tikri ypatumai, kuriuos lemia LR BK Specialiosios dalies straipsnių dispozicijų konstrukcijos, todėl į tai turėtų būti atsižvelgiama ir sprendžiant dėl kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje. Pavyzdžiui,

pagal LR BK 151¹ straipsnio 1 dalį, atsako tik pilnametis asmuo, lytiškai santykiavęs ar kitaip tenkinęs lytinę aistrą su jaunesniu negu 16 metų asmeniu, jeigu nebuvo išžaginimo, seksualinio prievartavimo ar privertimo lytiškai santykiauti požymių. Lietuvos Respublikos teismų praktikoje bylų, kuriose būtų atsisakoma pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo pagal Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 4 punktą dėl to, kad juo nuteistas asmuo, kuris nusikalstamos veikos padarymo metu nebuvo sulaukęs amžiaus, nuo kurio pagal LR BK galima baudžiamoji atsakomybė, rasti nepavyko.

Ne bis in idem principo pažeidimas. Remiantis Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 5 punktu, kitos ES valstybės narės sprendimas dėl laisvės atėmimo negali būti pripažįstamas ir vykdomas Lietuvos Respublikoje, jeigu tai pažeistų *ne bis in idem* principą. Chartijos 50 straipsnyje įtvirtinta, kad niekas negali būti antrą kartą teisiamas ar baudžiamas už nusikalstamą veiką, dėl kurios ES jis jau buvo galutinai išteisintas ar pripažintas kaltu pagal įstatymą. Europos Komisijos nuteistųjų ir laisvės atėmimo bausmių vykdymo ES vadove taip pat pateikiama nuoroda į Šengeno konvencijos 54 straipsnį, kuriame įtvirtinta, kad asmuo, kurio teismo procesas vienoje Susitariančiojoje Šalyje yra galutinai baigtas, už tas pačias veikas negali būti persekiojamas kitoje Susitariančiojoje Šalyje, jei jau paskirta bausmė, ji jau įvykdyta, faktiškai vykdoma arba pagal nuosprendį priėmusios Susitariančiosios Šalies įstatymus nebegali būti vykdoma (Konvencija dėl Šengeno susitarimo..., 2000; Europos Komisijos nuteistųjų ir laisvės atėmimo bausmių..., 2019, p. 27). Draudimas asmenį du kartus bausti už tą patį nusikaltimą įtvirtintas LR Konstitucijos 31 straipsnio 5 dalyje ir LR BK 2 straipsnio 6 dalyje. Taigi, tuo atveju, jeigu kompetentingas nacionalinis pirmosios instancijos teismas, sprenddamas dėl kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo, nustatytų, kad nuteistasis išduodančiojoje valstybėje už padarytą nusikalstamą veiką paskirtą bausmę jau atliko arba, pavyzdžiui, buvo atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės ar bausmės išduodančiosios valstybės teismo, turėtų priimti nutartį atsisakyti pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo. Nacionalinių teismų praktikos pavyzdžių, kuomet būtų nagrinėjamas nurodytas atsisakymo pagrindas, nėra. Vis dėlto, disertacijos autorės nuomone, tam tikrų neaiškumų dėl *ne bis in idem* principo taikymo galėtų kilti tais atvejais, jeigu už tą pačią teisę priešingą veiką (teisės pažeidimą) asmeniui būtų taikoma ir administracinė, ir baudžiamoji atsakomybė, kadangi, pavyzdžiui, EŽTT 2016 m. lapkričio 15 d. sprendime, priimtame byloje *A ir B prieš Norvegiją*, iš principo konstatavo, kad vienu metu Norvegijos Karalystėje asmeniui už mokesčių teisės aktų pažeidimus taikyta ir administracinė, ir baudžiamoji atsakomybė nepažeidžia *ne bis in idem* principo, kadangi administracinis ir baudžiamasis procesai yra

vienas kitą papildantys procesai, kuriais siekiama skirtingų tikslų (EŽTT 2016 m. lapkričio 15 d. sprendimas byloje *A ir B prieš Norvegiją*). Šiame kontekste paminėtini ir reikšmingi Teisingumo Teismo išaiškinimai dėl galimybės už tą patį teisės pažeidimą vienu metu asmeniui taikyti ir administracinę, ir baudžiamąją atsakomybę. Pavyzdžiui, 2018 m. kovo 20 d. sprendime, priimtame byloje *Menci*, Teisingumo Teismas pabrėžė, kad nedraudžiama taikyti tokių nacionalinių teisės aktų (nagrinėjamu atveju – Italijos Respublikos) nuostatų, pagal kurias vienu metu galimas administracinis ir baudžiamasis procesas tam pačiam asmeniui už teisės pažeidimus PVM srityje. Tiesa, tik tuo atveju, jeigu tokiu būdu siekiama kovoti su nusikaltimais PVM srityje ir baudžiamasis persekiojimas (taip pat kaip ir baudžiamoji sankcija) turi papildomų tikslų, o sankcijos griežtumas yra apribotas tik tiek, kiek tai yra būtina, atsižvelgiant į padaryto nusikaltimo sunkumą (Teisingumo Teismo 2018 m. kovo 20 d. sprendimas byloje *Menci*). Kitame 2018 m. kovo 20 d. sprendime, priimtame byloje *Garlsson Real Estate ir kt.*, spręsdamas iš esmės analogišką klausimą, Teisingumo Teismas nurodė, kad Chartijos 50 straipsnį reikia aiškinti taip, kad „<...> jis draudžia nacionalinės teisės aktus, pagal kuriuos leidžiama tęsti procesą dėl baudžiamojo pobūdžio administracinės baudos skyrimo asmeniui už jo atliktus neteisėtus veiksmus, kurie sudaro manipuliavimą rinkta ir už kuriuos jis jau nubaustas galutiniu apkaltinamuoju nuosprendžiu, jeigu toks apkaltinamasis nuosprendis, atsižvelgiant į bendrovei dėl padaryto pažeidimo kilusią žalą, gali veiksmingai ir proporcingai nutraukti tokį pažeidimą ir turėti atgrasomąjį poveikį“ (Teisingumo Teismo 2018 m. kovo 20 d. sprendimas byloje *Garlsson Real Estate ir kt.*). Paminėtinas ir 2018 m. kovo 20 d. sprendimas, paskelbtas byloje *Di Puma ir Zecca*, kuriame ESTT išaiškino, kad nedraudžiami nacionaliniai teisės aktai, „<...> pagal kuriuos proceso, per kurį skiriama baudžiamojo pobūdžio administracinė bauda, negalima tęsti po to, kai priimamas galutinis išteisinamasis nuosprendis, kuriame konstatuojama, kad nenustatyta veika, kurią galima būtų laikyti teisės aktu, reglamentuojančių prekybą vertybiniais popieriais pasinaudojant viešai neatskleista informacija, pažeidimu ir dėl kurios taip pat buvo pradėtas toks procesas“ (Teisingumo Teismo 2018 m. kovo 20 d. sprendimas byloje *Di Puma ir Zecca*). Atsižvelgiant į šiuos EŽTT ir ESTT išaiškinimus vienareikšmiškai teigti, kad vykdančioji valstybė turėtų atsisakyti pripažinti ir vykdyti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo, kuriuo bausmė paskirta asmeniui, kuris už tą patį teisės pažeidimą jau buvo nubaustas administracine nuobauda, dėl to, kad tai pažeistų *ne bis in idem*, pagrindo nėra, taigi kiekvienu atveju turėtų būti įvertinamos visos šiuo atžvilgiu reikšmingos aplinkybės, o sprendimas

dėl laisvės atėmimo nepripažįstamas tik tuo atveju, jeigu tai reikštų pakartotinį to paties asmens nubaudimą.

Neišsamus arba netinkamas liudijimas, neišverstas kitos ES valstybės narės sprendimas dėl laisvės atėmimo. Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 6 punkte įtvirtintą atsisakymo pagrindą, disertacinio tyrimo autorės nuomone, apima dvi savarankiškos, su liudijimu arba kitos ES valstybės narės sprendimu dėl laisvės atėmimo susijusios aplinkybės: 1) neišsamus liudijimas arba kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo akivaizdžiai neatitinkantis liudijimas, jeigu nebuvo papildytas ar ištaisytas per teismo nustatytą terminą arba nėra išverstas į lietuvių kalbą; 2) į lietuvių kalbą neišverstas kitos ES valstybės narės sprendimas dėl laisvės atėmimo ir 3) į lietuvių kalbą neišverstos esminės kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo dalys, jeigu šių dokumentų turinys yra nepakankamas sprendimui priimti ir teismas prašė šį vertimą pateikti. Atsisakymui pripažinti ir vykdyti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo pakanka nustatyti bent vieną iš jų. Atsižvelgiant į tai, kokios aplinkybės sudaro šio atsisakymo pagrindo turinį, akivaizdu, kad Lietuvos Respublika remiasi tik į lietuvių kalbą išverstu kitos ES valstybės narės sprendimu dėl laisvės atėmimo bei liudijimu. Apie tai, kad Lietuvos Respublika pripažins kitos ES valstybės narės kompetentingos institucijos sprendimą dėl laisvės atėmimo tik tuo atveju, jeigu liudijimas bus išverstas į lietuvių kalbą, Lietuva yra nurodžiusi ir pranešime ES Tarybai dėl Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR perkėlimo į nacionalinę teisę (Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos..., 2015). Pabrėžtina, kad tai visiškai atitinka LR Konstitucijos 14 straipsnį, kuriame skelbiama, kad Lietuvos Respublikos valstybinė kalba – lietuvių kalba. Taip pat tai atitinka tiek Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo (Lietuvos Respublikos valstybės kalbos įstatymas, 1995) 8 ir 3 straipsnius, kuriuose nustatyta, kad teismo procesas Lietuvos Respublikoje vyksta valstybine (lietuvių) kalba, tiek ir LR BPK 8 straipsnio 1 dalį, kurioje įtvirtinta, kad Lietuvos Respublikoje baudžiamasis procesas vyksta valstybine kalba. Vis dėlto atkreiptinas dėmesys į tai, kad 2022 m. ataskaitoje apie Lietuvos Respubliką dėl abipusio pripažinimo instrumentų, susijusių su laisvės atėmimo bausmėmis, taikymo Europos Komisija pabrėžė, kad kitose ES valstybėse narėse trūksta profesionalių į lietuvių kalbą tekstus verčiančių vertėjų, todėl dokumentų (sprendimo dėl laisvės atėmimo ir liudijimo – išskirta disertacijos autorės) vertimai į lietuvių kalbą dažnai būna neaiškūs ir (arba) netikslūs. Taigi ji rekomendavo Lietuvai priimti ir tinkamais laikyti originaliai anglų kalba surašytus arba į anglų kalbą sertifikuoto vertimų biuro išverstus sprendimus dėl laisvės atėmimo ir liudijimus (Europos Komisija, 2022). Viena vertus, disertacijos autorės

nuomone, nustačius, kad, pavyzdžiui, kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo ir (ar) liudijimo vertimas į lietuvių kalbą neatitinka originalo kalba surašyto sprendimo dėl laisvės atėmimo ir (ar) liudijimo, esant galimybei ir siekiant efektyvesnio nuteistojo perdavimo Lietuvos Respublikai toliau atlikti bausmę, būtų galima remtis šių dokumentų originalais. Kita vertus, tokiu būdu neturėtų būti paneigiamas lietuvių kalbos kaip valstybinės kalbos statusas. Disertacijos autorės nuomone, liudijimas yra neišsamus arba akivaizdžiai neatitinka kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo, kai, pavyzdžiui, jame trūksta informacijos apie nuteistojo amžių, nusikalstamos veikos padarymo aplinkybes ir dėl to nėra aišku, ar nuteistasis nusikalstamą veiką padarė būdamas tokio amžiaus, nuo kurio galėtų atsakyti pagal LR BK. Taip pat ir tuo atveju, kai nėra galimybės tinkamai suderinti paskirtos bausmės su LR BK reikalavimais, kadangi trūksta informacijos apie bausmės rūšį ir (ar) jos dydį (trukmę). Pavyzdžiui, Utenos apylinkės teismas atsisakė pripažinti Švedijos Karalystės sprendimą dėl laisvės atėmimo, kadangi „<...> iš Švedijos Karalystės kalėjimų ir probacijos tarnybos pateikto liudijimo ir kitų pateiktų dokumentų negalima nustatyti esminės informacijos – D. V. įvežtų 1914 litrų spiritinių gėrimų tikslios vertės, teismas neturi galimybių vienareikšmiškai konstatuoti, ar D. V. Švedijos Karalystėje padaryta veika yra nusikalstama veika pagal Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą, ar yra administracinis nusižengimas“ (Utenos apylinkės teismo 2021 m. rugpjūčio 27 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Lietuvos Respublikos teismų praktikos pavyzdžiai taip pat rodo, kad yra atvejų, kuomet remiantis Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 6 punktu atsisakoma pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo dėl to, kad liudijimas, sprendimas arba jo esminės dalys nėra išverstos į lietuvių kalbą (Klaipėdos apylinkės teismo 2022 m. gegužės 13 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Pabrėžtina, kad esminių sprendimo dalių vertimas yra pakankamas, todėl nėra būtinybės kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo išversti visa apimtimi. Pavyzdžiui, Kauno apygardos teismas, tenkindamas nuteistojo skundą, kuriuo šis prašė panaikinti pirmosios instancijos teismo nutartį Lietuvos Respublikoje pripažinti Estijos Respublikos sprendimą dėl laisvės atėmimo, išaiškino, kad byloje nėra Estijos Respublikos sprendimo, kuriuo nuteistajam paskirta laisvės atėmimo bausmė, vertimo į lietuvių kalbą. Atsižvelgdamas į tai, apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad dėl šio trūkumo nebuvo aiškūs paskirtos bausmės pagrindai, jos vykdymo sąlygos, laisvės atėmimo bausmės atlikimo vieta ir kitos aplinkybės, reikšmingos derinant laisvės atėmimo bausmę su LR baudžiamuoju įstatymu bei užtikrinant, kad nuteistojo teisinė padėtis nebus pabloginta (Kauno apygardos teismo 2017 m. sausio 4 d.

nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Kitoje pirmosios instancijos teismo nutartyje buvo nurodyta, kad Švedijos Karalystės sprendimą dėl laisvės atėmimo atsisakoma pripažinti dėl to, kad šios ES valstybės narės pateiktas liudijimas yra neišsamus (nepridėtas nei sprendimas dėl nuteistojo deportavimo iš Švedijos Karalystės, nei jo vertimas į lietuvių kalbą) ir jame pateiktos informacijos nepakanka kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimui Lietuvos Respublikoje (Kauno apylinkės teismo 2022 m. gruodžio 1 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Paminėtinas ir dar vienas pavyzdys, kuris rodo, kad pernelyg ilgas procesas, siekiant tinkamai pateikti papildomą Lietuvos Respublikos prašomą informaciją apie Švedijos Karalystės sprendimą dėl laisvės atėmimo, nulėmė tai, kad Švedijos Karalystė atšaukė savo kreipimąsi į Lietuvos Respubliką dėl sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo. Pirmiausia, Švedijos Karalystė pateikė papildomus duomenis, kurie buvo būtini sprendžiant dėl šios ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo, tačiau jų neišvertė nei į lietuvių kalbą, nei į kitą ES pripažintą kalbą, dėl ko nacionalinis teismas dar kartą kreipėsi į Švedijos Karalystės kompetentingą instituciją prašydamas išversti papildomai pateiktus duomenis. Vis dėlto Švedijos Karalystė nurodė, kad vertimas nebuvo atliktas dėl vertėjų kaltės, o kadangi artėja nuteistojo lygtinio paleidimo iš laisvės atėmimo vietos terminas, papildomų duomenų vertimo į lietuvių kalbą nebeteiks ir atsiims Lietuvai perduotą vykdyti sprendimą dėl laisvės atėmimo (Marijampolės apylinkės teismo 2022 m. gruodžio 15 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Taigi, nors formaliai sprendimo dėl laisvės atėmimo Lietuvos Respublikoje nepripažinimą lėmė išduodančiosios valstybės veiksmai atsiimant Lietuvai perduotą vykdyti sprendimą dėl laisvės atėmimo, akivaizdu, kad šis sprendimas nebuvo pripažintas dėl to, kad trūko būtinų duomenų apie Švedijos Karalystėje priimtą sprendimą dėl laisvės atėmimo ir Švedijos Karalystė nepateikė jo vertimo į lietuvių kalbą.

Galiojantys imunitetai nuo baudžiamosios jurisdikcijos. Remiantis Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 7 punktu, pagrindas atsisakyti pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo galėtų būti nustatomas ir tais atvejais, kai nuteistasis pagal tarptautinės teisės normas ar Lietuvos Respublikos įstatymus naudojasi imunitetu nuo baudžiamosios jurisdikcijos. Nei Pamatiniame sprendime 2008/909/TVR, nei Įstatyme nėra papildomų nuostatų, iš kurių būtų aišku, kokie nuteistojo atžvilgiu galiojantys imunitetai galėtų sudaryti šio atsisakymo pagrindo turinį. LR BPK 3² straipsnyje įtvirtinti baudžiamojo proceso ypatumai asmeniui, kuris pagal LR įstatymus ar tarptautinės teisės normas turi imunitetą nuo patraukimo baudžiamajon

atsakomybėn, tiesiogiai susiję su baudžiamuoju procesu, bet ne su bausmės vykdymu ar kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo (ne)pripažinimu Lietuvos Respublikoje. Nuteistųjų ir laisvės atėmimo bausmių perdavimo ES vadove nurodoma tik tiek, kad, remdamasi šiuo pagrindu, vykdančioji valstybė atsisako pripažinti ir vykdyti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo, jeigu pagal vykdančiosios valstybės teisę galioja imunitetas, dėl kurio negalima vykdyti bausmės (Europos Komisijos nuteistųjų ir laisvės atėmimo bausmių..., 2019, p. 28). Pažymėtina, kad teisinėje literatūroje nurodoma, kad šis atsisakymo pagrindas yra perimtas iš Pamatinio sprendimo 2002/584/TVR ir nėra tinkamai pritaikytas atsisakymo pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo pagrindams. Be to, palyginti su kitais pamatiniais sprendimais, jis Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR taikymo kontekste yra mažiausiai aktualus (Vermeulen, De Bondt, Ryckman, 2012, p. 276–277). Šią aplinkybę patvirtina ir tai, kad nacionalinėje teismų praktikoje iki šiol nebuvo nei vieno su šiuo atsisakymo pagrindu susijusio pavyzdžio.

Likęs bausmės laikas yra per trumpas. Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 8 punkte įtvirtinta, kad teismas atsisako pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo, jeigu sprendimo dėl laisvės atėmimo ir liudijimo gavimo metu nuteistajam likusios bausmės dalis yra trumpesnė negu 6 mėnesiai. Europos Komisijos nuteistųjų ir laisvės atėmimo bausmių perdavimo ES vadove nurodyta, kad 6 mėnesių terminas yra siejamas su tuo, kad, maksimaliai išnaudojus sprendimui dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo skirtą 90 dienų terminą ir 30 dienų terminą nuteistajam perimti, vykdančioji valstybė perdavimą gali laikyti netikslingu (Europos Komisijos nuteistųjų ir laisvės atėmimo bausmių..., 2019, p. 28). Akivaizdu, kad tiek kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimui, tiek nuteistojo perdavimo (perėmimo) procedūroms yra reikalingas tam tikras laiko tarpas, todėl, jeigu kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo gavimo Lietuvos Respublikoje momentu likusi atlikti bausmė yra trumpesnė nei 6 mėnesiai, galimos tokios situacijos, kad, praktiškai perdavus (perėmus) nuteistąjį į LR, likęs laisvės atėmimo terminas bus pernelyg trumpas, kad būtų įmanoma užtikrinti nuteistojo resocializaciją, arba net pasibaigęs. Pavyzdžiui, Marijampolės apylinkės teismas, spręsdamas, ar Lietuvos Respublikoje pripažinti Vokietijos Federacinės Respublikos sprendimą dėl laisvės atėmimo, nustatė, kad nuteistajam LR piliečiui likusi neatliktos bausmės dalis yra 5 mėnesiai ir 1 diena. Taigi remdamasis Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 8 punktu teismas atsisakė pripažinti išduodančiosios valstybės sprendimą dėl laisvės atėmimo (Marijampolės apylinkės teismo 2023 m. birželio 20 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio

pripažinimo ir vykdymo). Kitoje byloje susiklostė tokia situacija, kai Lietuvos Respublikos kompetentinga institucija Estijos Respublikos sprendimą dėl laisvės atėmimo gavo esant ilgesnei nei 6 mėnesių neatliktos baudmės daliai, tačiau nutarties priėmimo metu likusi atlikti baudmės dalis jau buvo trumpesnė nei 4 mėnesiai (išduodančiosios valstybės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo Lietuvos Respublikoje procedūra užsitęsė, kadangi Estijos Respublikos kompetentinga institucija bent kelis kartus tikslino liudijime nurodytas aplinkybes). Atsižvelgdamas į tai, Kauno apylinkės teismas nutarė, kad kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimas ir vykdymas Lietuvos Respublikoje būtų „<...> neproporcinga ir ekonomiškai nepagrįsta priemonė <...>“, ir Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 8 punkto pagrindu atsisakė Lietuvos Respublikoje pripažinti Estijos Respublikos sprendimą dėl laisvės atėmimo (Kauno apylinkės teismo 2023 m. vasario 9 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Lietuvos Respublikos teismų praktikoje yra ir pavyzdys, kuomet pirmosios instancijos teismas atsisakė Lietuvos Respublikoje pripažinti Švedijos Karalystės sprendimą dėl laisvės atėmimo, kadangi likusi atlikti baudmės dalis buvo ilgesnė nei 6 mėnesiai, bet trumpesnė nei 1 metai. Pirmosios instancijos teismas išaiškino, kad dėl asmens atgabenimo į Lietuvos Respubliką ekonominių kaštų, taip pat tokios procedūros trukmės baudmės pripažinimas ir vykdymas LR nebūtų pagrįstas ir tikslingas (Kauno apylinkės teismo 2023 m. birželio 12 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Disertacijos autorės nuomone, Kauno apylinkės teismo sprendimas atsisakyti pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo *per se* yra pagrįstas, kadangi mažai tikėtina, kad per trumpesnę nei 1 metų terminą yra įmanoma iš naujo sudaryti individualų socialinės rehabilitacijos priemonių planą, jį tinkamai įgyvendinti ir parengti nuteistąjį sugrįžimui į visuomenę Lietuvos Respublikoje. Vis dėlto, atsižvelgiant į tai, kad Įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 1–2 punktuose įtvirtintos nuteistojo perdavimo Lietuvos Respublikai sąlygos – LR pilietybė ir gyvenamoji vieta Lietuvos Respublikoje – šioje byloje buvo nustatytos, teismo sprendimo nepripažinti ir nevykdyti nuosprendžio Lietuvos Respublikoje motyvavimas išimtinai tuo, kad tai „<...> būtų neproporcinga ir ekonomiškai nepagrįsta priemonė <...>“, disertacinio tyrimo autorės nuomone, yra kritikuotinas. Atsisakymo pagrindas, kurio turinį sudarytų išimtinai ekonominiai ir (ar) procedūriniai nuteistojo perdavimo tolesniam baudmės atlikimui motyvai, nėra numatytas nei Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR, nei Įstatymo nuostatose, todėl nacionalinis teismas priimdamas nutartį atsisakyti pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo tokį sprendimą galėjo motyvuoti, pavyzdžiui, tuo, kad

likusi atlikti bausmės dalis yra per trumpa, kad būtų įmanoma sėkmingai įgyvendinti socialinės rehabilitacijos priemonės Lietuvos Respublikoje.

Teisminis nagrinėjimas in absentia. Pagal bendrąją Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 9 punkte įtvirtintą taisyklę, kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo atsisakoma pripažinti tais atvejais, kai nuteistasis asmeniškai nedalyvavo šį klausimą nagrinėjant (išduodančiosios valstybės – išskirta disertacinio tyrimo autorės) teisme, kuris priėmė sprendimą dėl laisvės atėmimo (teisminis nagrinėjimas *in absentia*). Tiesa, ši taisyklė turi išimtis, kurios įtvirtintos Įstatymo 8 straipsnio 9 punkto „a–c“ papunkčiuose²⁵: Lietuvos Respublika negali atsisakyti pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo šiuo pagrindu, jeigu: 1) nuteistajam asmeniškai ir laiku buvo įteiktas teismo šaukimas arba jis kitomis priemonėmis faktiškai gavo oficialią informaciją apie numatytą nagrinėjimo teisme laiką ir vietą tokiu būdu, kad yra akivaizdu, kad jis žinojo apie numatytą nagrinėjimą teisme, taip pat kad asmuo buvo informuotas, kad sprendimas gali būti priimtas, jeigu jis neatvyks į nagrinėjimą teisme; arba 2) nuteistasis, žinodamas apie numatomą nagrinėjimą teisme, įgaliojo savo pasirinktą ar valstybės paskirtą gynėją jį ginti nagrinėjimo teisme metu ir gynėjas iš tiesų asmenį gynė nagrinėjimo teisme metu; arba 3) nuteistajam įteikus sprendimą ir aiškiai informavus apie teisę į bylos persvarstymą arba teisę pateikti apeliacinį skundą, kuriuos nagrinėjant šis asmuo turi teisę dalyvauti ir kurie suteikia galimybę bylą, įskaitant naujus įrodymus, pakartotinai nagrinėti iš esmės, o po šio proceso pirminis sprendimas gali būti panaikintas, asmuo aiškiai nurodė, kad jis neginčija sprendimo, arba per nustatytą laikotarpį nepareikalavo persvarstyti bylos, arba nepateikė apeliacinio skundo. Taigi, kompetentingas nacionalinis teismas, spręsdamas, ar yra prielaidos taikyti Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 9 punkto pagrindą ir atsisakyti pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo, pirmiausia turi nustatyti, ar išduodančiosios valstybės sprendimas buvo priimtas *in absentia*. Apie tai, ar nuteistasis asmeniškai dalyvavo teisminiame nagrinėjime, po kurio buvo priimtas sprendimas dėl laisvės atėmimo, pažymima liudijimo lentelėje „i“. Jeigu nustatoma, kad asmuo asmeniškai dalyvavo teisminiame nagrinėjime, po kurio buvo priimtas sprendimas, – šis atsisakymo pagrindas negali būti taikomas. Tačiau jeigu nustatoma, kad asmuo asmeniškai nedalyvavo teisminiame nagrinėjime, po kurio buvo priimtas sprendimas dėl laisvės atėmimo, tuomet papildomai reikia įvertinti ir

²⁵ Pabrėžtina, kad liudijimo lentelėje „i“ šios išimtytys įvardijamos kaip tam tikros sąlygos, kurioms esant sprendimo dėl laisvės atėmimo priėmimas *in absentia* neužkerta kelio jo pripažinimui vykdančioje valstybėje.

tai, ar yra bent viena iš Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 9 punkto „a–c“ papunkčiuose įtvirtintų išimčių (sąlygų), dėl kurių sprendimo priėmimas *in absentia* neužkerta kelio jo pripažinimui vykdančiojoje valstybėje. Informacija apie tai, ar yra šios išimtys, pavyzdžiui, aplinkybė, kad asmeniui asmeniškai buvo įteiktas teismo šaukimas ir tokiu būdu jis buvo informuotas apie numatytą teismo nagrinėjimą, po kurio buvo priimtas sprendimas, laiką ir vietą, ir asmuo buvo informuotas, kad sprendimas gali būti priimtas, jei jis neatvyks į teisminį nagrinėjimą, pateikiama liudijimo lentelės „i“ 3 ir 4 punktuose. Jeigu nustatoma, kad asmuo asmeniškai nedalyvavo teisminiame nagrinėjime, po kurio buvo priimtas sprendimas, ir yra bent viena iš Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 9 punkto „a–c“ papunkčiuose įtvirtintų išimčių (sąlygų), tada sprendimo dėl laisvės atėmimo priėmimas *in absentia* neužkerta kelio jo pripažinimui ir vykdymui Lietuvos Respublikoje. Ir, priešingai, jeigu nustatoma, kad asmuo asmeniškai nedalyvavo teisminiame nagrinėjime, po kurio buvo priimtas sprendimas dėl laisvės atėmimo, ir nėra nei vienos Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 9 punkto „a–c“ papunkčiuose įtvirtintų išimčių (sąlygų) – kitos ES valstybės narės sprendimas dėl laisvės atėmimo negali būti pripažįstamas ir vykdomas Lietuvos Respublikoje. Pažymėtina, kad iki šiol nėra šiuo atžvilgiu reikšmingų nacionalinės teismų praktikos pavyzdžių. Paminėtinas tik Marijampolės apylinkės teismo nagrinėtas atvejis, kuomet įvertinęs Portugalijos Respublikos kompetentingos institucijos kreipimąsi dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje pirmosios instancijos teismas nustatė, kad „<...> nors nuteistasis nedalyvavo teisminiame nagrinėjime, po kurio buvo priimtas nuosprendis, tačiau pats nuosprendis jam buvo įteiktas bei išaiškinta jo apskundimo tvarka, savo teise skųsti nuosprendį nepasinaudojo <...>“, ir Portugalijos Respublikos sprendimą dėl laisvės atėmimo pripažino Lietuvos Respublikoje (Marijampolės apylinkės teismo 2022 m. balandžio 13 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo).

Specialumo (išimties) taisyklė. Remiantis Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 10 punktu, kitos ES valstybės narės sprendimas dėl laisvės atėmimo nepripažįstamas tuo atveju, kai kita ES valstybė narė nesutiko dėl nuteistojo patraukimo baudžiamojon atsakomybėn, nuteisimo, teismo nuosprendžiu paskirtos laisvės atėmimo vykdymo ar kitokio jo laisvės apribojimo Lietuvos Respublikoje dėl kitų nusikalstamų veikų, padarytų iki sprendimo dėl laisvės atėmimo ir liudijimo perdavimo. Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 18 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad negalima patraukti baudžiamojon atsakomybėn, nuteisti arba kitaip apriboti nuteistojo laisvės už jokią kitą nusikalstamą veiką, padarytą iki to asmens perdavimo, išskyrus tą nusikaltimą, dėl kurio tas asmuo perduodamas. Tiesa, kaip nurodyta

Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR preambulės 23 punkte, ši specialumo (išimties) taisyklė taikoma tik tais atvejais, kai asmuo buvo perduotas vykdančiajai valstybei, ir neturėtų būti taikoma tais atvejais, kai asmuo nebuvo perduotas vykdančiajai valstybei, pavyzdžiui, jeigu pabėgo į vykdančiąją valstybę. Įgyvendinant Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 18 straipsnio 1 ir 2 dalies nuostatas, Įstatymo 15 straipsnio 1 dalyje nustatyta bendroji taisyklė, pagal kurią iš kitos ES valstybės narės į LR perimtas nuteistasis negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, suimamas ar kitaip suvaržoma jo laisvė už nusikalstamą veiką, padarytą iki nuteistojo perėmimo, dėl kurios jis nebuvo perimtas. To paties straipsnio 1 dalies 1–4 punktuose įtvirtintos išimtys, kurioms esant ši specialumo (išimties) taisyklė netaikoma: 1) nuteistasis, turėdamas galimybę išvykti iš LR, ja nepasinaudojo per 45 dienas nuo jo galutinio paleidimo iš bausmės atlikimo vietos arba buvo palikęs LR teritoriją ir vėl į ją sugrįžo; 2) už nusikalstamą veiką, padarytą iki nuteistojo perėmimo, LR įstatymuose nenumatyta su laisvės atėmimu susijusi bausmė arba baudžiamojo proceso dėl šios nusikalstamos veikos metu jam nėra taikoma kardomoji priemonė – suėmimas; 3) nuteistasis buvo sutikęs, kad LR perimtų vykdyti sprendimą dėl laisvės atėmimo; 4) nuteistasis raštu sutinka, kad jis gali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, suimamas ar kitaip suvaržoma jo laisvė už nusikalstamą veiką, padarytą iki jo perėmimo, dėl kurios jis nebuvo perimtas; 5) gaunamas nuteistąjį perdavusios ES valstybės narės sutikimas. Nuteistojo sutikimas gaunamas LR BPK 70 straipsnio 4 dalyje nustatyta tvarka. Teismų praktikos pavyzdžių, kuomet kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo atsisakoma pripažinti dėl to, kad kita ES valstybė narė nesutiko dėl nuteistojo patraukimo baudžiamojon atsakomybėn, nuteisimo, teismo nuosprendžiu paskirtos laisvės atėmimo vykdymo ar kitokio jo laisvės apribojimo Lietuvos Respublikoje dėl kitų nusikalstamų veikų, padarytų iki sprendimo dėl laisvės atėmimo ir liudijimo perdavimo, rasti nepavyko.

Priverčiamosios medicinos ar kitos su laisvės atėmimu susijusios priemonės nesuderinamumas su Lietuvos Respublikos teisine sistema. Pagal Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 11 punktą, kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo atsisakoma pripažinti, jeigu juo paskirta priverčiamoji medicinos priemonė arba kita su laisvės atėmimu susijusi priemonė, kurios Lietuvos Respublika dėl savo teisinės ar sveikatos priežiūros sistemų ypatumų negali vykdyti, ir tokia priemonė šio Įstatymo 9 straipsnyje nustatyta tvarka negali būti suderinta su LR BK numatytais bausmėmis ar kitomis priemonėmis. Taigi tam, kad būtų galima konstatuoti šį atsisakymo pagrindą, būtinos dvi sąlygos: 1) LR dėl savo teisinės ar sveikatos priežiūros sistemos ypatumų negali vykdyti paskirtosios priverčiamosios medicinos priemonės

arba kitos su laisvės atėmimu susijusios priemonės, 2) tokia priemonė, pagal Įstatymo 9 straipsnį, negali būti suderinta su LR BK numatytais bausmėmis ar kitomis priemonėmis. Teismų praktikos pavyzdžių, susijusių su šiuo atsisakymo pagrindu, nėra. Paminėtinas tik atvejis, kuomet nacionalinis pirmosios instancijos teismas pripažino kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo, kuriuo LR piliečiui M. B. buvo skirtas 2 metų priverstinis gydymas, ir suderino šią priemonę su LR BK 98 straipsnio 1 dalies 3 punkte numatyta priverčiamąja medicinos priemone – stacionariu stebėjimu sustiprinto stebėjimo sąlygomis specializuotoje psichikos sveikatos priežiūros įstaigoje. Nesutikdamas su šiuo sprendimu, nuteistojo advokatas pateikė apeliacinį skundą, kuriame nurodė, kad perdavus jo ginamąjį į LR tolesniam priverstiniam gydymui bus pažeisti jo interesai, kadangi išduodančiojoje valstybėje priverstinis gydymas nuteistajam skirtas 2 metų laikotarpiui ir yra pagrindo manyti, kad šis laikotarpis nebebus pratęstas. Tiesiogiai į šį apeliacinio skundo argumentą apeliacinės instancijos teismas atsakymo nepateikė. Vis dėlto teismas, nustatęs, kad 1) pirmosios instancijos teismas tinkamai suderino paskirtąją priemonę su LR BK 98 straipsnio 1 dalies 3 punkte įtvirtinta priverčiamąja medicinos priemone – stacionariu stebėjimu sustiprinto stebėjimo sąlygomis specializuotoje psichikos sveikatos priežiūros įstaigoje, 2) nuteistasis yra LR pilietis, kurio deklaruota gyvenamoji vieta yra Lietuvos Respublikoje, ir 3) yra priimtas sprendimas dėl jo deportacijos, padarė išvadą, kad nėra teisinio pagrindo panaikinti skundžiamą nutartį, ir apeliacinį skundą atmetė (Panevėžio apygardos teismo 2019 m. vasario 6 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo).

Disertacinio tyrimo autorės nuomone, atskirai verta pažymėti ir tai, kad Įstatymo 8 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad to paties straipsnio 1 dalies 5, 6, 8, 9 ir 11 punktuose nustatytais atvejais, kai kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimas Lietuvos Respublikoje negalimas dėl *ne bis in idem* principo pažeidimo, neišsamaus arba netinkamo liudijimo, likusios atlikti trumpesnės nei 6 mėnesių bausmės, sprendimo priėmimo *in absentia* ir su LR BK numatytais bausmėmis ar kitomis priemonėmis nesuderinamos paskirtos priverčiamosios medicinos priemonės ar kitos su laisvės atėmimu susijusios priemonės, teismas, prieš nuspręsdamas atsisakyti pripažinti sprendimą dėl laisvės atėmimo, turi konsultuotis su kitos ES valstybės narės kompetentinga institucija ir prireikus prašyti jos per nustatytą terminą pateikti papildomus paaiškinimus ar kitą reikalingą informaciją. Šiais atvejais sprendimas atsisakyti pripažinti ir vykdyti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo priimamas tik tuo atveju, jeigu per nustatytą terminą reikalinga informacija nėra gaunama.

Atskirų, Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 3–11 punktuose įtvirtintų, atsisakymo pripažinti ir vykdyti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo pagrindų turinio analizė ir šiuo atžvilgiu reikšminga nacionalinė teismų praktika rodo, kad dažniausiai kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo atsisakoma pripažinti dėl to, kad: 1) yra suėję LR BK 96 straipsnyje numatyti apkaltinamojo nuosprendžio vykdymo senaties terminai, 2) yra gautas į lietuvių kalbą neišverstas liudijimas arba sprendimas dėl laisvės atėmimo ar jo esminės dalys, 3) likusi bausmės dalis, kurią turėtų atlikti į Lietuvos Respubliką perduotas nuteistasis, yra trumpesnė nei 6 mėnesiai. Pabrėžtina, kad, pagal Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 3 punktą, teismas turėtų atsisakyti pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo dėl to, kad yra suėję LR BK 96 straipsnyje numatyti apkaltinamojo nuosprendžio vykdymo senaties terminai tik tuo atveju, jeigu įsitikintų, kad nuteistasis per tą laiką nevengė atlikti paskirtosios bausmės ir nepadarė naujos nusikalstamos veikos. Nacionaliniai teismai paprastai pagrįstai atsisako pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą, jeigu iš perduoto liudijimo ir sprendimo dėl laisvės atėmimo trūksta informacijos apie esmines bylos aplinkybes, pavyzdžiui, faktines nusikalstamos veikos padarymo aplinkybes, paskirtąją bausmę (jos rūšį ir (ar) trukmę). Vis dėlto, atsižvelgiant į tai, kad nacionaliniai teismai remiasi tik į lietuvių kalbą išverstu išduodančiosios valstybės liudijimu ir sprendimu dėl laisvės atėmimo ir pasitaiko atvejų, kai vertimas yra atliekamas netinkamai – išverstas tekstas skiriasi nuo originalo kalba (paprastai anglų kalba) surašyto liudijimo ir (ar) sprendimo dėl laisvės atėmimo, siekiant bendradarbiavimo efektyvumo ir nepaneigiant lietuvių kalbos kaip valstybinės kalbos statuso, svarstyтина galimybė tinkamai laikyti ir anglų kalba surašytus ar į anglų kalbą išverstus liudijimą ir sprendimą dėl laisvės atėmimo. Kadangi atsisakymo pagrindas dėl likusios atlikti trumpesnės nei 6 mėnesių bausmės yra susijęs su tuo, kad per trumpesnį laikotarpį vykdančiojoje valstybėje nebūtų įmanoma sėkmingai įgyvendinti socialinės rehabilitacijos priemonių, disertacijos autorės nuomone, išimtiniais atvejais į šį atsisakymo pagrindą galėtų patekti ir atvejai, kai likusi bausmė yra ilgesnė nei 6 mėnesiai, bet trumpesnė nei 1 metai ir yra pagrįstų abejonių, kad nuteistąjį perdavus į vykdančiąją valstybę nebūtų pasiektas palankesnių sąlygų nuteistojo socialinei rehabilitacijai sudarymo tikslas.

2.2.1.1. Pagrindinių žmogaus teisių ir (ar) laisvių pažeidimas kaip pagrindas atsisakyti pripažinti ir vykdyti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo

Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1 punkte įtvirtintas Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 9 straipsnyje tiesiogiai neminimas atsisakymo pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo pagrindas – pagrindinių žmogaus teisių ir (ar) laisvių pažeidimas. Nacionalinė teismų praktika rodo, kad dažniausiai su galimu šio atsisakymo pagrindo buvimu yra siejami nuteistųjų ar jų advokatų argumentai dėl Lietuvos Respublikoje, palyginti su išduodančiojoje valstybėje, prastų ir (ar) tarptautinių standartų (pavyzdžiui, Europos kalėjimų taisyklių) neatitinkančių laisvės atėmimo vietų sąlygų bei nepalankių lygtinio paleidimo iš laisvės atėmimo vietų sąlygų. Be to, tam tikrais atvejais kitoje ES valstybėje narėje nuteisti LR piliečiai nurodo, kad likusios bausmės atlikimui grįžti į Lietuvos Respubliką jiems yra nesaugu, pavyzdžiui, dėl jų seksualinės orientacijos arba dėl to, kad jiems buvo grasinta, kad bausmę atliekant Lietuvos kalėjimuose su jais bus fiziškai susidorota. Prasidėjus COVID-19 pandemijai šį atsisakymo pagrindą nuteistieji ar jų advokatai siekė pagrįsti ir tuo, kad nuteistojo perdavimas į Lietuvos Respubliką COVID-19 pandemijos laikotarpiu padidina riziką užsikrėsti koronavirusu.

Apie tai, kokią įtaką išduodančiosios valstybės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimui ir vykdymui turi laisvės atėmimo vietų sąlygos ir (ar) jų skirtumai išduodančiojoje ir vykdančiojoje valstybėse, nuostatų nėra nei Pamatiniame sprendime 2008/909/TVR, nei jį įgyvendinančiame Įstatyme. Tiesioginio atsakymo į šį klausimą nepateikia ir ESTT. Tiesa, yra bent kelios bylos, kuriose Teisingumo Teismas šį klausimą sprendė Pagrindų sprendimo 2002/584/TVR kontekste. Sprendime *Aranyosi ir Căldăraru* Teisingumo Teismas išaiškino, kad privalu vertinti turimus duomenis dėl realaus nežmoniško arba žeminančio elgesio pavojaus išduodančiosios valstybės laisvės atėmimo įstaigose laikomiems asmenims pagal ES teisėje užtikrinamą pagrindinių teisių apsaugos standartą. Esant rizikai, kad Europos arešto orderio kontekste su prašomu išduoti asmeniu bus elgiama nežmoniškai ar žeminamai, kaip tai suprantama pagal Chartijos 4 straipsnį, vykdančioji valstybė gali nutraukti perėmimo procedūrą (Teisingumo Teismo 2016 m. balandžio 5 d. sprendimas sujungtose bylose *Aranyosi ir Căldăraru* ir *PPU*). Sprendime *Dorobantu* Teisingumo Teismas laisvės atėmimo vietų sąlygas vykdančiojoje valstybėje vertino pagal vienam nuteistajam skiriamą asmeninę erdvę kameroje ir išaiškino, kad tuo atveju, jeigu vienam nuteistajam bendroje kameroje tenka mažiau nei 3 m² asmeninės erdvės, yra preziumuojamas

EŽTK 3 straipsnio pažeidimas. Be to, ESTT nurodė ir tai, kad kiekvieno perduodamo asmens situaciją privaloma nagrinėti *ad hoc* ir įsitikinti, kad, priėmus sprendimą dėl asmens perdavimo, nekils realaus pavojaus patirti nežmonišką ar žeminantį elgesį (Teisingumo Teismo 2019 m. spalio 15 d. sprendimas byloje *Dorobantu*). Bendrai teisinėje literatūroje taip pat ne kartą pažymėta, kad asmens laikymas žmogaus orumą žeminančiomis sąlygomis arba kalėjimo perpildymas ir nepakankama erdvė, nesuteikianti privatumo ir saugumo, gali būti traktuojama kaip asmens kankinimas arba nežmoniškas elgesys (Dünkel, 2017, p. 121). Tiesa, yra mokslininkų, kurie nurodo, kad vykdančiosios valstybės laisvės atėmimo vietų sąlygos nesudaro pagrindo atsakyti pripažinti sprendimą dėl laisvės atėmimo ir perduoti nuteistąjį (De Wree *et al.*, 2009, p. 117). Europos Komisija dar 2011 m. birželio 14 d. Žaliojoje knygoje dėl ES baudžiamojo teisingumo teisės aktų taikymo laisvės atėmimo srityje pabrėžė, kad geros laisvės atėmimo vietų sąlygos yra būtinos siekiant nuteistųjų reabilitacijos. Be to, ji pažymėjo, kad laisvės atėmimo vietų reikalavimus Europoje nustato ir ET (Europos Komisijos Žalioji knyga dėl ES baudžiamojo..., 2011, p. 11). Pavyzdžiui, 2023 m. vasario 23 d. ET Komiteto prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą ataskaitoje, kurioje apibendrinta ir situacija, buvusi Lietuvos Respublikos laisvės atėmimo vietose 2021 m. gruodžio mėn. vizito metu, pastebėta, kad tam tikrose Alytaus, Marijampolės ir Pravieniškių kalėjimų kamerose nėra užtikrinamas pakankamas gyvenamųjų patalpų plotas, tenkantis vienam asmeniui. Be to, nurodyta, kad sąlygos Lietuvos laisvės atėmimo vietose yra patenkinamos arba labai prastos, ir pateiktos rekomendacijos (pavyzdžiui, užtikrinti pakankamą šildymą kalėjimų kamerose žiemos sezono metu, padidinti kiemų, kuriuose nuteistieji galėtų užsiimti aktyvia veikla, plotus), siekiant pagerinti įkalinimo sąlygas Lietuvos Respublikoje (CPT Report to the Lithuanian Government..., 2023, p. 17, 26, 28). Vis dėlto, disertacinio tyrimo autorės nuomone, vien tai, kad yra duomenų apie sisteminius ar apibendrintus laisvės atėmimo vietų įstaigų Lietuvos Respublikoje trūkumus, nebūtinai reiškia, kad konkrečiu atveju bus pažeistos iš kitos ES valstybės narės į Lietuvos Respubliką likusiai bausmei atlikti perduoto asmens pagrindinės teisės ir (ar) laisvės. Dėl to, ar nuteistojo laisvės atėmimu perdavimas Lietuvos Respublikai dėl Lietuvos Respublikoje esančių laisvės atėmimo vietų sąlygų galėtų pažeisti pagrindines žmogaus teises ir (ar) laisves, turėtų būti sprendžiama *ad hoc*, nedarant nepagrįstos prielaidos, kad visi iš kitos ES valstybės narės į Lietuvą perduoti nuteistieji laisvės atėmimo bausmes atliks laisvės atėmimo vietose, kurių sąlygos yra netinkamos.

Kompetentingi nacionaliniai teismai byloje, kurioje sprendžiama dėl kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo (ne)pripažinimo,

įprastai nurodo, kad vien laisvės atėmimo vietų sąlygų skirtumai išduodančiojoje ir vykdančiojoje valstybėse, esant kitoms perdavimo sąlygoms, nesudaro pagrindo atsisakyti pripažinti ir vykdyti tokį sprendimą. Pavyzdžiui, Šiaulių apygardos teismas yra išaiškinęs, kad aplinkybės dėl įkalinimo sąlygų skirtumų Danijos Karalystėje ir Lietuvos Respublikoje bei grasinimai nuteistajam dėl susidorojimo Lietuvos kalėjimuose, „<...> sprendžiant nuteistajam kitoje Europos Sąjungos valstybėje paskirtos laisvės atėmimo bausmės vykdymo perdavimo Lietuvos Respublikai klausimą, jokios reikšmės neturi <...>“ (Šiaulių apygardos teismo 2018 m. spalio 10 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Kitose bylose teismai akcentuoja ir tai, kad „<...> tokio pagrindo, jog paskirtos laisvės atėmimo bausmės atlikimo sąlygos būtų palankesnės Švedijos Karalystėje, kuomet teismas atsisako pripažinti kitos Europos Sąjungos valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo bausmės, Įstatymo 8 straipsnyje nėra numatyta <...>“ (Šiaulių apygardos teismo 2021 m. kovo 10 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo) arba kad „<...> aplinkybės, kad Belgijos Karalystėje kalinimo sąlygos galbūt yra geresnės negu Lietuvoje, <...> nepatenka į Įstatymo 8 straipsnyje ir pirmiau minėto Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 9 straipsnio 1 dalyje numatytų aplinkybių, kurioms esant, būtų galima atsisakyti pripažinti kitos Europos Sąjungos valstybės narės nuosprendį ir vykdyti bausmę, sąrašą“ (Šiaulių apygardos teismo 2021 m. lapkričio 11 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Vertindami nuteistųjų argumentus dėl palyginti prastų, tarptautinių standartų neatitinkančių laisvės atėmimo vietų sąlygų nacionaliniai teismai įprastai pažymi ir tai, kad nesant objektyvių duomenų, kurie pagrįstų glaudesnius nuteistojo ryšius su kita ES valstybe nare nei su Lietuvos Respublika, vien tai, kad siekdami kuo komfortablesnio laisvės atėmimo bausmės vykdymo nuteistieji likusios bausmės atlikimui nesutinka būti perduoti į Lietuvos Respubliką, nelaikytina pakankamu pagrindu nuosprendžio nepripažinimui ar teisėtos ir pagrįstos pirmosios instancijos teismo nutarties panaikinimui (Panevėžio apygardos teismo 2019 m. sausio 8 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo; Panevėžio apygardos teismo 2019 m. sausio 25 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo; Panevėžio apygardos teismo 2019 m. liepos 1 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Dar vienoje byloje Kauno apygardos teismas *expressis verbis* pabrėžė ir tai, kad vien ta aplinkybė, kad Belgijos Karalystėje bausmės atlikimas nuteistajam galimai būtų komfortablesnis nei Lietuvos Respublikoje, neleidžia daryti pagrįstos išvados, kad tokiu būdu bus pažeistos jo teisės ir laisvės (Kauno apygardos teismo 2020 m. liepos 7 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio

pripažinimo ir vykdymo). Svarbu pažymėti ir tai, kad, pavyzdžiui, Kauno apygardos teismas, atsakydamas į nuteistojo advokato apeliacinio skundo argumentus apie Lietuvos Respublikos kalėjimuose esančias galimai netinkamas sąlygas ir aplinkybę, kad tai ne kartą yra pripažinęs EŽTT, nurodė, kad, pirma, netinkamos sąlygos Lietuvos laisvės atėmimo vietų įstaigose nebuvo pagrįstos jokiais objektyviais faktais ir, antra, EŽTT sprendimai yra priimami nagrinėjant konkrečius atvejus, todėl nėra jokio teisinio pagrindo išvadai, kad kitose bylose pateikti išaiškinimai leistų konstatuoti, kad netinkamos bausmės vykdymo sąlygos bus taikomos ir nuteistajam (Kauno apygardos teismo 2017 m. balandžio 10 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Ši teismų praktika yra nuosekli ir atskleidžia tai, kad nuteistųjų argumentai, susiję su laisvės atėmimo vietų sąlygomis Lietuvos Respublikoje, nors ir yra vertinami, bet dažniausiai yra bendro pobūdžio, nepagrįsti teisiškai reikšmingomis aplinkybėmis, kurios būtų aktualios tam tikroje situacijoje. Taigi, jie lemiamos reikšmės sprendimui dėl kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo (ne)pripažinimo Lietuvos Respublikoje įprastai neturi. Disertacinio tyrimo autorės nuomone, atsižvelgiant į tai, kad ES valstybių narių teisiniu bendradarbiavimu nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo (perėmimo) srityje siekiama užtikrinti ir palankesnę nuteistojo socialinę reabilitaciją, vien ta aplinkybė, kad išduodančiojoje valstybėje yra geresnės laisvės atėmimo vietų sąlygos nei vykdančiojoje valstybėje, negali lemti to, kad bus atsisakyta pripažinti sprendimą dėl laisvės atėmimo toje ES valstybėje narėje, kuri yra nuteistojo šeiminį, socialinių, ekonominių, kultūrinių ir kitų interesų centras.

Tam tikrų neaiškumų kyla ir sprendžiant, ar lygtinio paleidimo iš laisvės atėmimo vietų skirtumai išduodančiojoje ir vykdančiojoje valstybėse galėtų reikšti, kad tolesnis sprendimo vykdymas vykdančiojoje valstybėje galėtų pažeisti nuteistojo pagrindines teises ir (ar) laisves. Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 17 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta bendroji taisyklė, kad bausmės vykdymą reglamentuoja vykdančiosios valstybės teisė ir tik vykdančiosios valstybės institucijos yra kompetentingos nuspręsti dėl vykdymo tvarkos ir nustatyti visas su tuo susijusias priemones, įskaitant paleidimo nesuėjus terminui ar lygtinai paleidus pagrindus. Be to, pagal to paties straipsnio 3 ir 4 dalis ir esant išduodančiosios valstybės prašymui, vykdančioji valstybė privalo pateikti informaciją apie taikomas paleidimo nesuėjus terminui ar lygtinai nuostatas, taip pat atsižvelgti į tas išduodančiosios valstybės teisės aktų taisykles, pagal kurias asmuo nustatytu metu turi teisę būti paleistas iš laisvės atėmimo vietų įstaigos nesuėjus terminui ar lygtinai. Atskiros nuostatos, kuri nurodytų, kad laisvės atėmimo bausmės vykdymo sąlygos bei lygtinio paleidimo iš laisvės atėmimo vietų

sąlygos negali pabloginti nuteistojo teisinės padėties, Pamatiniame sprendime 2008/909/TVR nėra (Vermeulen *et al.*, 2011, p. 72). Nuteistųjų ir laisvės atėmimo bausmių perdavimo ES vadove taip pat nurodoma, kad kiek laiko nuteistasis faktiškai praleis įkalinimo įstaigoje, didžiąja dalimi priklauso nuo vykdančiojoje valstybėje galiojančių teisinių nuostatų dėl paleidimo iš laisvės atėmimo vietų įstaigos nesuėjus terminui ir lygtinai (Europos Komisijos nuteistųjų ir laisvės atėmimo bausmių..., 2019, p. 31). Įgyvendinant nurodytą Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR nuostatų reikalavimus, Įstatymo 14 straipsnio 8 dalyje *expressis verbis* įtvirtinta, kad lygtinio paleidimo iš laisvės atėmimo vietų įstaigos klausimai sprendžiami vadovaujantis Lietuvos Respublikos įstatymais. Be to, Įstatymo 7 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad jeigu to buvo prašoma liudijime, laisvės atėmimo vietų įstaiga kitos ES valstybės narės kompetentingai institucijai pateikia informaciją apie lygtinį paleidimą iš laisvės atėmimo vietų įstaigos reglamentuojančias Lietuvos Respublikos įstatymų nuostatas. Atsižvelgdama į šią informaciją, išduodančioji valstybė gali atsiimti savo kreipimąsi vykdančiojoje valstybėje pripažinti ir vykdyti sprendimą dėl laisvės atėmimo (Vermeulen *et al.*, 2011, p. 72). Šios teisinės nuostatos akcentuojamos ir teismų praktikoje – bylose dėl kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo (ne)pripažinimo, kuriose sprendžiama, ar aplinkybė, kad išduodančiojoje valstybėje yra palankesnės lygtinio paleidimo sąlygos negu Lietuvos Respublikoje, lemia tai, kad, pavyzdžiui, nuteistajam paskirta ir su LR baudžiamuoju įstatymu suderinta bausmė yra per griežta, neteisinga, prieštaraujanti teisingumo principui. Pavyzdžiui, Kauno apygardos teismas, remdamasis Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 17 straipsnio 1 dalimi, bent kelis kartus yra pažymėjęs, kad tik vykdančiosios valstybės (nagrinėjamu atveju Lietuvos Respublikos) institucijos yra kompetentingos nuspręsti dėl bausmės vykdymo tvarkos ir nustatyti visas su tuo susijusias priemones, įskaitant lygtinio paleidimo pagrindus (Kauno apygardos teismo 2016 m. rugsėjo 19 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo; Kauno apygardos teismo 2017 m. balandžio 10 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Disertacijos autorės nuomone, šios nutartys kritikuotinos tik tuo atžvilgiu, kad teismai pateikdami savo išaiškinimus nepagrįstai rėmėsi Pamatiniu sprendimu 2008/909/TVR, o ne jį įgyvendinančio Įstatymo nuostatomis, nors būtent Įstatymo 14 straipsnio 8 dalyje nustatyta, kad lygtinio paleidimo iš laisvės atėmimo vietų įstaigos klausimai sprendžiami vadovaujantis Lietuvos Respublikos įstatymais. Kitais atvejais nacionaliniai teismai nurodo, kad teisę į lygtinį paleidimą iš kitos ES valstybės narės į Lietuvos Respubliką likusios bausmės atlikimui perduoti nuteistieji turi pagal LR BVK 157 straipsnio 1 dalį (Kauno apygardos teismo 2017 m. kovo 7 d.

nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Atkreiptinas dėmesys, kad šiuo metu lygtinio paleidimo iš laisvės atėmimo vietų įstaigos taikymo pagrindai įtvirtinti LR BVK 82 straipsnyje. Teismų praktikoje akcentuojama ir tai, kad įprastai pagal bendradarbiaujančių ES valstybių narių teisės aktus lygtinis paleidimas nėra besąlygiška nuteistojo teisė, todėl lygtinio paleidimo iš laisvės atėmimo vietų įstaigų taikymo skirtumai išduodančiojoje ir vykdančiojoje valstybėse nesunkina nuteistojo teisinės padėties (Šiaulių apygardos teismo 2015 m. rugpjūčio 14 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo; Panevėžio apygardos teismo 2016 m. balandžio 7 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo; Panevėžio apygardos teismo 2019 m. sausio 8 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Dar keliose bylose Šiaulių ir Kauno apygardos teismai pažymėjo, kad laisvės atėmimo bausmės vykdymo sąlygų skirtumai, o būtent – aplinkybė, kad teisė dėl lygtinio paleidimo išduodančiojoje valstybėje galėtų būti įgyvendinama anksčiau nei vykdančiojoje valstybėje (nagrinėjamu atveju Lietuvos Respublikoje), „<...> nepatenka į Įstatymo 8 straipsnio 1 dalyje numatytų aplinkybių sąrašą, dėl kurių būtų galima atsisakyti pripažinti kitos Europos Sąjungos valstybės narės nuosprendį ir jį vykdyti pagal Lietuvos Respublikos įstatymus <...>“ (Šiaulių apygardos teismo 2019 m. rugsėjo 9 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo; Kauno apygardos teismo 2020 m. sausio 7 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Atsižvelgiant į galiojantį teisinį reguliavimą, pagal kurį lygtinio paleidimo iš laisvės atėmimo vietų įstaigos klausimai sprendžiami vadovaujantis vykdančiosios valstybės įstatymais, bei nurodytą teismų argumentaciją, akivaizdu, kad vien ta aplinkybė, kad išduodančiojoje valstybėje yra palankesnės lygtinio paleidimo iš laisvės atėmimo vietų sąlygos, negali turėti lemiamos įtakos priimant sprendimą dėl tokio asmens neperdavimo į ES valstybę narę, su kuria nuteistąjį sieja, pavyzdžiui, kalbiniai, socialiniai ir šeiminiai ryšiai, tiesiogiai susiję su palankesne nuteistojo socialine rehabilitacija.

Kaip jau minėta, teismų praktikoje yra atvejų, kai nuteistieji nurodo, kad kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimas ir vykdymas Lietuvos Respublikoje galėtų pažeisti jų pagrindines teises ir laisves, kadangi bausmę atliekant Lietuvos Respublikos įkalinimo įstaigoje kiltų pavojus jų sveikatai ir (ar) gyvybei. Pavyzdžiui, vienoje byloje nuteistasis savo nenorą ir nesutikimą bausmę atlikti Lietuvos Respublikoje grindė tuo, kad Lietuvoje esančiuose kalėjimuose bausmės atlieka jo atžvilgiu priešišškai nusiteikę ir norintys jam pakenkti asmenys. Kompetentingas apeliacinės instancijos teismas išaiškino, kad, nuteistiesiems atliekant laisvės atėmimo bausmes Lietuvos Respublikoje esančiose įkalinimo įstaigose,

nuteistųjų saugumą užtikrina įkalinimo įstaigose dirbantis personalas, o pagrindines asmens laisves ir teises užtikrina LR Konstitucija. Be kita ko, atsižvelgęs į tai, kad, likusiai bausmei atlikti nuteistąjį perdavus į Lietuvos Respubliką, bus palengvinta jo socialinė rehabilitacija ir sudarytos palankesnės jo integracijos į visuomenę galimybės, teismas atmetė nuteistojo apeliacinį skundą ir paliko galioti pirmosios instancijos teismo nutartį, kuria pripažintas Vokietijos Federacinės Respublikos sprendimas dėl laisvės atėmimo (Panevėžio apygardos teismo 2019 m. liepos 1 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Iš esmės identišką motyvą pakartojo ir Klaipėdos bei Šiaulių apygardos teismai, kurie, įvertinę nuteistųjų skundų argumentus dėl galimos grėsmės jų saugumui ir gyvybei bausmę atliekant Lietuvos Respublikoje, atkreipė dėmesį į tai, kad nepateikti jokie objektyvūs duomenys, kurie pagrįstų šias aplinkybes, ir išaiškino, kad, „<...> nuteistiesiems atliekant laisvės atėmimo bausmes Lietuvos Respublikoje esančiose įkalinimo įstaigose, nuteistųjų saugumą užtikrina įkalinimo įstaigose dirbantis personalas ir kad pagrindines asmens laisves ir teises užtikrina Lietuvos Respublikos Konstitucija“ (Klaipėdos apygardos teismo 2019 m. sausio 3 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo; Šiaulių apygardos teismo 2021 m. lapkričio 11 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Dar vienoje byloje nuteistasis pateikė apeliacinį skundą dėl Kėdainių rajono apylinkės teismo nutarties, kuria buvo pripažintas Vokietijos Federacinės Respublikos sprendimas dėl laisvės atėmimo, ir nurodė, kad Lietuvos Respublikos pataisos namų administracija negali garantuoti jo saugumo jam būnant laisvės atėmimo vietoje dėl jo seksualinės orientacijos. Atmesdamas nuteistojo apeliacinį skundą kaip nepagrįstą Kauno apygardos teismas išaiškino, kad, sprendžiant nuteistajam kitoje ES valstybėje narėje paskirto laisvės atėmimo vykdymo perdavimo Lietuvos Respublikai klausimą, objektyviais duomenimis nepagrįsta aplinkybė, kad nuteistajam dėl jo seksualinės orientacijos laisvės atėmimo vietų įstaigose nebus užtikrintas saugumas, jokios reikšmės neturi (Kauno apygardos teismo 2017 m. liepos 25 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Kitoje byloje nuteistasis savo nesutikimą dėl jo perdavimo Lietuvos Respublikai tolesniam bausmės atlikimui motyvavo tuo, kad jam bus nesaugu laisvės atėmimo bausmę atlikti Lietuvos Respublikoje, kadangi laikotarpiu nuo 1999 m. iki 2000 m. jis, atlikdamas privalomąją pradinę karo tarnybą, įkalinimo įstaigoje dirbo apsauginiu. Įvertinęs šią situaciją, teismas padarė išvadą, kad, esant priimtam sprendimui dėl nuteistojo deportacijos, jo sutikimas dėl perdavimo nereikalingas, ir pateikė nuorodą į LR BVK 30 straipsnio 2 dalį, kurioje įtvirtinta, kad konkrečią bausmės atlikimo vietą, kurioje nuteistasis turės atlikti laisvės atėmimo bausmę,

parenka laisvės atėmimo vietų įstaiga, atsižvelgdama į nuteistojo keliamą pavojų, visuomenės saugumą, padarytos nusikalstamos veikos pavojingumą ir pobūdį, į nuteistojo sveikatą, psichologines savybes, amžių, darbingumą, turimą specialybę (Utenos apylinkės teismo 2023 m. balandžio 17 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Klaipėdos apylinkės teismas taip pat yra nurodęs, kad „<...> paskiriant asmeniui laisvės atėmimo vietą yra įvertinamos visos galimos neigiamos pasekmės jo saugumui ir teisėms, todėl nuteistojo deklaruojama baimė, kad jam gali kilti kažkokia grėsmė atliekant laisvės atėmimo bausmę Lietuvos Respublikoje, nėra pagrįsta ir tokia jo pozicija vertintina kaip siekimas išvengti perkėlimo atlikti bausmę į Lietuvos Respubliką, kur, kaip ir Švedijos Karalystėje, yra tinkamai užtikrinamos nuteistųjų teisės ir laisvės“ (Klaipėdos apylinkės teismo 2022 m. gegužės 13 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo).

Atskirai paminėtinas ir atvejis, kai nuteistojo advokatas apeliaciniame skunde dėl nutarties, kuria Lietuvos Respublikoje buvo pripažintas kitos ES valstybės narės sprendimas dėl laisvės atėmimo, nurodė, kad bausmę atliekant Lietuvos Respublikoje būtų pažeistos jo ginamojo pagrindinės teisės ir laisvės, kadangi Lietuvos Respublikos įkalinimo įstaigose nuteistajam nebūtų sudaryta galimybė maitintis pagal jo įsitikinimus. Atmesdamas šiuos nuteistojo advokato argumentus kaip nepagrįstus ir remdamasis LR BVK 173 straipsnio 4 bei 6 dalimis Panevėžio apygardos teismas nurodė, kad terminuoto laisvės atėmimo bausmes atliekantys nuteistieji gauna maistą pagal fiziologines mitybos normas ir, kiek tai įmanoma, atitinkantį jų religinius įsitikinimus, be to, turi teisę apsipirkti ir laisvės atėmimo vietose veikiančiose parduotuvėse. Apeliacinės instancijos teismas taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad nuteistieji, kurie rengiami lygtiniam paleidimui iš pataisos įstaigos ir kurie yra perkelti į pataisos įstaigos ar kardomojo kalinimo vietos specialų padalinį, maistu apsirūpina patys. Galiausiai teismas padarė išvadą, kad negalima kategoriškai teigti, kad nuteistasis neturės galimybės Lietuvos Respublikoje esančiose pataisos įstaigose maitintis pagal jam tuo metu priimtina gyvenimo būdo filosofiją (Panevėžio apygardos teismo 2019 m. balandžio 25 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Disertacinio tyrimo autorė atkreipia dėmesį, kad šiuo metu nuostata, įtvirtinanti, kad arešto ir laisvės atėmimo bausmes atliekantiems nuteistiesiems tiekiamas maistas turi atitikti rekomenduojamas paros maistinių medžiagų ir energijos normas ir, kiek tai įmanoma – jų religinius įsitikinimus, nustatyta LR BVK 92 straipsnio 5 dalyje. Taigi, Lietuvos Respublikos laisvės atėmimo vietose atliekant bausmę, nuteistiesiems yra užtikrinama galimybė maitintis pagal jų religinius įsitikinimus.

Teismų praktikoje yra bent keli pavyzdžiai dėl nuteistųjų laisvės atėmimo perdavimo (perėmimo) toliau atlikti bausmę situacijų, kurios susiklostė COVID-19 pandemijos laikotarpiu. Pavyzdžiui, kitoje ES valstybėje narėje nuteistas LR pilietis savo nenorą laisvės atėmimo bausmę atlikti Lietuvos Respublikoje, be kita ko, motyvavo nepalankia COVID-19 pandemijos situacija LR teritorijoje ir joje esančiose laisvės atėmimo vietų įstaigose. Nuteistasis nurodė, kad, pirma, dėl pasaulinės pandemijos aplinkybių bet koks asmenų judėjimas, ypač judėjimas tarp valstybių be ypatingo būtinumo aplinkybių, nėra pateisinamas. Antra, jo perdavimas į Lietuvos Respubliką ypač padidina riziką užsikrėsti COVID-19, kadangi pagal statistinius duomenis Lietuvos Respublika yra pirmoje vietoje visoje Europoje pagal kasdien naujai užsikrėtusių COVID-19 infekcija asmenų skaičių, tenkantį šalies gyventojų skaičiui. Trečia, šio pavojingo viruso paplitimas Lietuvos laisvės atėmimo vietų įstaigose rodo, kad perkėlus jį iš laisvės atėmimo vietos išduodančiojoje valstybėje, kur jam yra užtikrintos saugios sąlygos sveikatai ir gyvybei, į Lietuvos Respubliką, kur jo gyvybei ir sveikatai grėstų realus pavojus, būtų iš esmės pažeistos jo teisės bei teisėti interesai. Šiaulių apygardos teismas nutartimi atmetė nuteistojo apeliacinį skundą ir išaiškino, kad išduodančiajai valstybei buvo pateikta LR garantija, kurioje nurodyta, kad sąlygos visuose Lietuvoje veikiančiuose kalėjimuose atitinka minimalius tarptautinius reikalavimus. Be to, nuteistasis yra LR pilietis, Lietuvos Respublikoje turintis gyvenamąją vietą, todėl socialinės rehabilitacijos tikslas bus efektyviau pasiektas nuteistajam laisvės atėmimo bausmę atliekant Lietuvos Respublikoje. Šiaulių apygardos teismas taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad Lietuvos Respublikoje nuteistajam užtikrinamos įkalinimo sąlygos šiuo atveju nelaikytinos prastesnėmis negu kad išduodančiojoje valstybėje ir nesudaro pagrindo keisti ar naikinti priimtą sprendimą Lietuvos Respublikoje pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo (Šiaulių apygardos teismo 2021 m. kovo 10 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Kitame pavyzdyje nuteistasis LR pilietis nurodė, kad nenori būti perduotas iš Belgijos Karalystės į Lietuvos Respubliką likusios bausmės atlikimui dėl COVID-19 pandemijos, tačiau jokių papildomų argumentų ir (ar) duomenų, kurie pagrįstų, kad dėl jo perdavimo Lietuvos Respublikai COVID-19 pandemijos laikotarpiu galėtų būti pažeistos nuteistojo pagrindinės teisės ir (ar) laisvės, nepateikė. Atsižvelgdamas į tai, apeliacinės instancijos teismas pabrėžė, kad rizika užsikrėsti koronavirusu egzistuoja ne tik Lietuvoje, bet ir visose pasaulio valstybėse, ir nuteistojo apeliacinio skundo netenkino (Šiaulių apygardos teismo 2021 m. lapkričio 11 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Dar kelis kartus Šiaulių apylinkės ir Vilniaus miesto apylinkės

teismai nutartyse, kuriomis pripažino Belgijos Karalystės ir Jungtinės Karalystės sprendimus dėl laisvės atėmimo, pabrėžė, kad nėra duomenų, kurių pagrindu būtų galima padaryti išvadą, kad nuosprendžio pripažinimas ir vykdymas Lietuvoje pažeistų kitose ES valstybėse narėse nuteistų LR piliečių teises ir (ar) laisves. Argumentai, susiję su tuo, kad perduodant nuteistą į Lietuvos Respubliką dėl COVID-19 pandemijos būtų rizikuojama jo ir kitų asmenų sveikata bei kad Lietuvos Respublikoje paskelbus karantiną išaugo tikimybė laisvės atėmimo vietų įstaigose susirgti COVID-19, nes ten laikomiems asmenims užtikrinama tik minimali sveikatos apsauga, buvo įvertinti kaip „<...> bendro pobūdžio teiginiai, nuogaštavimai, nepagrįsti konkrečiais faktais“ (Šiaulių apylinkės teismo 2021 m. spalio 1 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo; Vilniaus miesto apylinkės teismo 2021 m. gegužės 26 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Pažymėtina ir tai, kad abiem atvejais buvo priimti sprendimai dėl nuteistųjų deportacijos iš išduodančiųjų valstybių. Atsižvelgiant į tai, disertacinio tyrimo autorės nuomone, nacionaliniai teismai priėmė pagrįstus sprendimus, kadangi akivaizdu, kad COVID-19 pandemijos laikotarpiu kiekvienoje ES valstybėje narėje egzistavo reali rizika užsikrėsti koronavirusu, o COVID-19 pandemijos valdymo priemonės – įvairūs ribojimai ir draudimai, siekiant suvaldyti koronaviruso plitimą – buvo priimami ir taikomi pagal tuo metu atskirose ES valstybėse narėse buvusią situaciją.

Apibendrinant teismų praktiką bylose, kuriose sprendžiama, ar kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo bausmės pripažinimas ir vykdymas Lietuvos Respublikoje pažeistų pagrindines žmogaus teises ir (ar) laisves, galima teigti, kad įprastai nei laisvės atėmimo vietų ar lygtinio paleidimo iš laisvės atėmimo vietų skirtumai išduodančiojoje valstybėje ir Lietuvos Respublikoje, nei objektyviais duomenimis nepagrįsta grėsmė nuteistųjų saugumui bausmę atliekant Lietuvos Respublikoje nereiškia pagrindinių žmogaus teisių ir (ar) laisvių pažeidimo ir Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1 punkto pagrindo atsisakyti pripažinti ir vykdyti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo nesudaro. Nuteistojo teisė į lygtinį paleidimą iš laisvės atėmimo vietos, nuteistųjų saugumas laisvės atėmimo vietose, maitinimas (kiek tai įmanoma atsižvelgiant į religinius nuteistojo įsitikinimus) yra užtikrinamas remiantis Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo įstatymo nuostatomis, kurios taikomos nuteistajam bausmę atliekant Lietuvos Respublikoje. Pažymėtina ir tai, kad kompetentingi nacionaliniai teismai atmesdami objektyviais duomenimis nepagrįstus nuteistųjų ar jų advokatų argumentus dėl to, kad bausmės vykdymas Lietuvos Respublikoje pažeistų jų pagrindines teises ir (ar) laisves, disertacijos autorės nuomone,

pagrįstai nurodo, kad vien tai, kad siekdamas komfortablesnio bausmės vykdymo nuteistasis likusios bausmės atlikimui nenori būti perduotas į Lietuvos Respubliką, nelaikytina pakankamu pagrindu atsisakyti pripažinti ir vykdyti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo Lietuvos Respublikoje, ypač tais atvejais, kai nuteistąjį su Lietuvos Respublika sieja pilietybės, gyvenamosios vietos sąsajos ir glaudžiausi kalbiniai, šeiminiai, ekonominiai, socialiniai ir kiti ryšiai, tiesiogiai susiję su palankesnėmis sąlygomis nuteistojo socialinei reabilitacijai.

2.2.1.2. Abipusio veikos baudžiamumo nebuvimas kaip pagrindas atsisakyti pripažinti ir vykdyti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo

Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 2 punkte nustatyta, kad teismas atsisako pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo, jeigu šis sprendimas priimtas dėl nusikalstamos veikos, kuri pagal LR BK nėra laikoma nusikaltimu ar baudžiamuoju nusižengimu (neatitinka abipusio veikos baudžiamumo). Abipusio veikos baudžiamumo taisyklės esmę sudaro reikalavimas, kad išduodančiosios valstybės sprendime dėl laisvės atėmimo aprašyta veika būtų pripažįstama nusikalstama tiek pagal išduodančiosios, tiek pagal vykdančiosios valstybės baudžiamuosius įstatymus. Vis dėlto nėra pakankamai aišku, į kokias aplinkybes reikėtų atsižvelgti vertinant, ar konkreti nuteistojo padaryta nusikalstama veika (ar veikos) atitinka abipusį veikos baudžiamumą. Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 7 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta, kad vykdančioji valstybė gali pripažinti nuosprendį ir vykdyti bausmę su sąlyga, kad jis susijęs su veikomis, kurios pagal vykdančiosios valstybės teisę taip pat laikomos nusikalstama veika, neatsižvelgiant į jos sudėties požymius ar apibūdinimą. Be to, Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 9 straipsnio 1 dalies „d“ punkte nurodyta, kad mokesčių ar rinkliavų, muitų ar valiutos keitimo atveju atsisakyti vykdyti nuosprendžio negalima remiantis tuo, kad vykdančiosios valstybės teisėje nenumatyti tokie patys mokesčiai ar rinkliavos arba tokios pačios mokesčius, rinkliavas, muitus ir valiutų keitimą reglamentuojančios taisyklės, kaip išduodančiosios valstybės teisėje. Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 2 punkte tik įtvirtinta, kad teismas atsisako pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo, jeigu jis priimtas dėl nusikalstamos veikos, kuri pagal LR BK nėra laikoma nusikaltimu ar baudžiamuoju nusižengimu. Disertacijos autorės nuomone, akcentuotina ir tai, kad šioje teisinėje nuostatoje nėra *expressis verbis* įtvirtinto reikalavimo, kad bendradarbiaujančių ES valstybių narių

baudžiamuosiuose įstatymuose konkreti nusikalstama veika atitiktų tos pačios nusikalstamos veikos rūšį ir (ar) nusikaltimo grupę pagal sunkumą arba kad ją įvardijant būtų vartojami identiški terminai. Nereikalaujama ir to, kad visiškai sutaptų visi nusikalstamos veikos sudėties požymiai, apibūdinantys nusikalstamas veikas išduodančiosios ir vykdančiosios valstybių teisinėse sistemose. Kaip ES valstybėms narėms bendradarbiaujant dėl nuteistųjų laisvės atėmimo perdavimo (perėmimo) toliau atlikti bausmę reikėtų vertinti abipusį veikos baudžiamumą, yra išaiškinęs ir Teisingumo Teismas. Pirma, atsižvelgdamas į dvigubo veikos baudžiamumo vertinimo ribas, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad vykdančioji valstybė turi pareigą patikrinti, ar tam tikros veikos yra nusikalstamos ir pagal jos nacionalinę teisę. Antra, toks patikrinimas atliekamas nepriklausomai nuo nusikalstamos veikos sudėties požymių ar to, kaip ji kvalifikuojama, todėl pakanka nustatyti, kad veika (ar veikos), dėl kurių išduodančiojoje valstybėje paskirta bausmė, yra pripažįstamos nusikalstama ir vykdančiojoje valstybėje. Trečia, nereikalaujama, kad nusikalstamos veikos bendradarbiaujančiose ES valstybėse narėse būtų identiškos, turėtų tuos pačius sudėties požymius ir pavadinimus (Teisingumo Teismo 2017 m. sausio 11 d. sprendimas byloje *Jozef Grundza*). G. Švedo nuomone, dvigubo veikos baudžiamumo taisyklę atitinka situacija, kai 1) nusikalstama veika, už kurią asmuo nuteistas užsienio valstybėje, yra nusikalstama ir pagal LR BK, galiojantį sprendimo dėl nuteistojo perėmimo priėmimo metu, 2) už nuteistojo padarytą nusikalstamą veiką LR BK numato laisvės atėmimo, laisvės atėmimo iki gyvos galvos ar bent jau arešto bausmę (Švedas, 2007, p. 69). Be to, vertinant abipusį veikos baudžiamumą, nesvarbu, kad, pavyzdžiui, išduodančiojoje valstybėje veika laikoma vagyste, o pagal LR BK – sukčiavimu, svarbu tik tai, kad abiejose ES valstybėse narėse konkreti veika laikoma nusikalstama veika (Švedas *et al.*, 2019, p. 131). Teismai, vertindami, ar nusikalstama veika, dėl kurios kitoje ES valstybėje narėje asmeniui buvo paskirtas laisvės atėmimas, atitinka dvigubo veikos baudžiamumo taisyklę, turėtų remtis šiais principais (taisyklėmis) ir kaskart patikrinti ir įvertinti, ar tuo atveju, jeigu faktinės nusikalstamos veikos aplinkybės, išdėstytos išduodančiosios valstybės sprendime dėl laisvės atėmimo ir aprašytos liudijime, susiklostytų vykdančiosios valstybės teritorijoje, jos būtų vertinamos kaip nusikalstama veika, už kurią galėtų būti skiriamas laisvės atėmimas iki gyvos galvos, terminuotas laisvės atėmimas ar bent jau areštas.

Būtina pažymėti, kad abipusio veikos baudžiamumo taisyklė turi išimtį. Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 7 straipsnio 1 dalyje yra įtvirtintas 32 nusikalstamų veikų sąrašas, už kurių padarymą laisvės atėmimo bausme nuteistas asmuo iš vienos ES valstybės narės į kitą tolesniam bausmės

atlikimui galėtų būti perduodamas net ir tuo atveju, jeigu vykdančiojoje valstybėje tokia veika nebūtų laikoma nusikalstama (neatitiktų abipusio veikos baudžiamumo). Tiesa, su sąlyga, kad už tas nusikalstamas veikas išduodančiojoje valstybėje yra nustatyta ilgesnė nei 3 metų laisvės atėmimo bausmė. Svarbu akcentuoti, kad vertinama ne realiai išduodančiosios valstybės teisminės institucijos (teismo) už sąrašė esančią nusikalstamą veiką tam tikram asmeniui paskirtos laisvės atėmimo bausmės trukmė, bet atskirų ES valstybių narių baudžiamuosiuose įstatymuose nustatyta laisvės atėmimo bausmės trukmė. Šiuo metu į sąrašą yra įtrauktos tokios nusikalstamos veikos kaip terorizmas, prekyba žmonėmis, korupcija, sukčiavimas, nusikaltimai aplinkai, tyčinis nužudymas, organizuotas ir ginkluotas apiplėšimas, neteisėta prekyba branduolinėmis ar radioaktyviomis medžiagomis, išžaginimas ir t. t. Taigi, tam, kad vykdančioji valstybė galėtų pripažinti ir vykdyti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo ir be abipusio veikos baudžiamumo, pakanka, kad, pirma, ši veika būtų įtraukta į 32 nusikalstamų veikų sąrašą ir, antra, kad už ją išduodančiosios valstybės baudžiamuosiuose įstatymuose būtų nustatyta ilgesnė nei 3 metų laisvės atėmimo bausmė. Pažymėtina ir tai, kad abipusio veikos baudžiamumo sąlygos tikrinimo atsakymas tam tikrų nusikalstamų veikų atžvilgiu ES valstybėms narėms bendradarbiaujant nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo (perėmimo) toliau atlikti bausmę srityje nėra naujovė ES teisės aktų kontekste. Iki Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR priėmimo toks iš esmės tapačių, nors ir skirtingai įvardytų 32 nusikalstamų veikų sąrašas jau buvo įtvirtintas, pavyzdžiui, Pagrindų sprendimo 2002/584/TVR 2 straipsnio 2 dalyje, o Pamatinio sprendimo 2005/214/TVR 5 straipsnio 1 dalyje papildytas ir tokiomis nusikalstamomis veikomis kaip grasinimas ir smurto veiksmai prieš asmenis, įskaitant smurtą sporto renginių metu; elgesys, pažeidžiantis kelių eismo taisykles, įskaitant taisyklių dėl vairavimo ir poilsio laiko bei taisyklių dėl pavojingų krovinių pažeidimus.

Akcentuotina, kad 32 nusikalstamų veikų, dėl kurių netikrinamas abipusis baudžiamumas, sąrašė neapibrėžti atskirų nusikalstamų veikų sudėties požymiai, jame įvardyti tik jų pavadinimai. Vadinas, tai, kaip bus apibrėžtos 32 sąrašė esančių nusikalstamų veikų sudėtys, priklauso nuo baudžiamųjų įstatymų atskirose ES valstybėse narėse. Be to, remiantis Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 7 straipsnio 2 dalimi, yra paliekama galimybė 32 nusikalstamų veikų, dėl kurių netikrinamas abipusis baudžiamumas, sąrašą išplėsti ar pakeisti, todėl tikėtina, kad ateityje jis dar gali keistis. Atsakymą į tai, ar 32 nusikalstamų veikų, dėl kurių netikrinamas abipusis baudžiamumas, sąrašo įtvirtinimas pateikiant tik jų pavadinimus ir paliekant galimybę ateityje tokį sąrašą pakeisti ir (ar) papildyti nepažeidžia

teisėtumo baudžiamosiose bylose principo, yra pateikęs Teisingumo Teismas. Byloje *Advocaten voor de Wereld* Teisingumo Teismas išaiškino, kad nusikalstamų veikų, kurių atžvilgiu netikrinamas abipusis baudžiamumas, sąrašo įtvirtinimas aiškiai neapibrėžiant šių nusikalstamų veikų turinio nepažeidžia teisėtumo baudžiamosiose bylose principo, kadangi šis sąrašas įtvirtina ne baudžiamąją atsakomybę už šias veikas, o tik išimtis, kuomet netaikomas abipusio veikos baudžiamumo reikalavimas. Teisingumo Teismas pažymėjo ir tai, kad 32 nusikalstamų veikų sąrašas sudarytas remiantis abipusio pripažinimo principu ir aukštu pasitikėjimo bei solidarumo lygiu tarp ES valstybių narių. Be to, abipusio veikos baudžiamumo reikalavimo netikrinimas sąrašė esančių nusikalstamų veikų atžvilgiu yra pateisinamas jų ypatinga grėsme viešajai tvarkai ir saugumui (Teisingumo Teismo 2007 m. gegužės 3 d. sprendimas byloje *Advocaten voor de Wereld*).

Natūralu, kad tam tikrų nusikalstamų veikų atžvilgiu atsisakius abipusio veikos baudžiamumo tikrinimo yra sudaromos prielaidos pagreitinti nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo (perėmimo) toliau atlikti bausmę procedūras ES, tačiau pati abipusio veikos baudžiamumo 32 nusikalstamų veikų atžvilgiu netikrinimo taisyklė nėra absoliuti. Pagal Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 7 straipsnio 4 dalį, kiekviena ES valstybė narė gali pareikšti, kad neatsisakys taikyti abipusio veikos baudžiamumo visų nusikalstamų veikų atžvilgiu net ir tais atvejais, kai tam tikra nusikalstama veika bus įtraukta į 32 nusikalstamų veikų sąrašą ir atitiks reikalavimą dėl laisvės atėmimo bausmės trukmės. Europos kalėjimų ir pataisos tarnybų organizacijos (EUROPIS) pateikiamoje informacijoje nurodyta, kad Lietuvos Respublika, Austrijos Respublika, Čekijos Respublika, Vengrija, Nyderlandų Karalystė, Lenkijos Respublika ir Slovėnijos Respublika yra pateikusios tokią deklaraciją ir po Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR nuostatų įgyvendinimo toliau tikrina abipusį baudžiamumą visų nusikalstamų veikų atžvilgiu (Declarations of Member States on FD 2008/909/JHA). Sprendimo dėl kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje atveju tai reiškia, kad Lietuvos Respublika, kiekvienu atveju svarstydama dėl nuteistojo perėmimo iš kitos ES valstybės narės, turi patikrinti ir įsitikinti, kad už veiką (veikas), kuri buvo padaryta išduodančiojoje valstybėje ir dėl kurios yra priimtas apkaltinamasis nuosprendis bei paskirta bausmė, yra numatyta baudžiamoji atsakomybė LR BK. Įprastai aplinkybė, kad kitoje ES valstybėje narėje nuteistojo padaryta veika atitinka abipusį veikos baudžiamumą, išreiškiama formuluote, kad veika, kuri buvo padaryta kitoje ES valstybėje narėje, pagal faktines aplinkybes atitinka nusikalstamos veikos, įtvirtintos tam tikrame LR BK Specialiosios dalies straipsnyje (jo dalyje, punkte), požymius.

Pavyzdžiui, „<...> nuteistojo padarytos veikos, dėl kurių jis nuteistas pagal Austrijos Respublikos BK 127 str., 129 str. 1 eil., 130 str. ketvirtą atvejį ir 15 str., atitinka Lietuvos Respublikos BK 178 straipsnio 2 dalį ir 22 straipsnio 1 dalį bei 178 straipsnio 2 dalį“, „<...> D. J. padaryta nusikalstama veika – dalyvavimas nusikalstamame susivienijime, siekiant parduoti ar perduoti uždraustus ginklus, atitinka požymius nusikalstamos veikos, numatytos BK 253 straipsnio 2 dalyje (neteisėtas disponavimas šaunamaisiais ginklais, šaudmenimis, sprogmenimis ar sprogstamosiomis medžiagomis <...>“, „<...> veikos atitinka Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 178 straipsnio 2 dalyje numatytas veikas <...>“ (Kauno apygardos teismo 2016 m. lapkričio 28 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo; Kauno apygardos teismo 2018 m. gruodžio 28 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo; Šiaulių apygardos teismo 2019 m. rugsėjo 9 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Tik tokiu atveju, jeigu kompetentingas nacionalinis teismas įsitikina, kad už nuteistojo kitoje ES valstybėje narėje padarytą nusikalstamą veiką yra nustatyta baudžiamoji atsakomybė ir pagal LR BK, yra pagrindas svarstyti Lietuvos Respublikoje pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo. Ir atvirkščiai – remiantis Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 2 punktu, aplinkybė, kad sprendimas dėl laisvės atėmimo yra priimtas dėl nusikalstamos veikos, kuri pagal LR BK nėra laikoma nusikaltimu ar baudžiamuoju nusižengimu, yra pagrindas atsakyti pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo.

Lietuvos Respublikos teismų praktikoje yra atveju, kuomet teismai nustato, kad kitos ES valstybės narės sprendimas dėl laisvės atėmimo yra priimtas dėl veikos, kuri nėra laikoma nusikaltimu ar baudžiamuoju nusižengimu pagal LR BK, ir todėl atsisako pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo. Disertacijos autorės nuomone, tai ne tik atitinka Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 2 punkto nuostatą, pagal kurią teismas atsisako pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo, jeigu šis priimtas dėl nusikalstamos veikos, kuri pagal LR BK nėra laikoma nusikalstama, bet ir užtikrina konstitucinius imperatyvus, pavyzdžiui, Konstitucijos 31 straipsnio 4 dalį, kurioje įtvirtinta, kad bausmė gali būti skiriama ar taikoma tik remiantis įstatymu. Be to, tai užtikrina bendrąjį baudžiamosios teisės principą – *nullum crimen sine lege*, kuris reiškia, kad nėra nusikaltimo be įstatymo. Teismų praktikos pavyzdžiai rodo ir tai, kad abipusis veikos baudžiamumas yra nustatomas dviem nuosekliais etapais: pirmiausia nustatoma, kokios yra faktinės nusikalstamos veikos, padarytos kitoje ES valstybėje narėje, aplinkybės, ir tuomet aiškinamasi, ar tokia veika yra uždrausta (kriminalizuota) LR BK. Bent keliose bylose nacionaliniai

teismai nustatė, kad veika, numatyta Danijos Karalystės užsienio piliečių įstatymo 59 b straipsnyje – įvažiavimas į šalį nepriklausomai nuo to, kad prieš tai buvo uždrausta atvykti į šalį ir asmuo buvo deportuotas, pagal LR BK nėra kriminalizuota (Panevėžio miesto apylinkės teismo 2017 m. spalio 12 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo; Kauno apylinkės teismo 2018 m. liepos 26 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Kitoje byloje nustatyta, kad „<...> atsakomybės už padėjimą ne Europos Sąjungos piliečiui pažeisti Jungtinės Karalystės imigracinį įstatymą Lietuvos Respublikos baudžiamasis įstatymas nenumato <...>“ (Klaipėdos apygardos teismo 2016 m. spalio 18 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Atkreiptinas dėmesys, kad net ir tokiais atvejais, kai tiesioginio išduodančiojoje valstybėje padarytos veikos atitikmens LR BK nėra, pavyzdžiui, veika, kuri išduodančiojoje valstybėje laikoma vagyste, pagal LR BK neatitinka vagystės požymių, privaloma vertinti, ar faktinės aplinkybės, kuriomis padaryta nusikalstama veika, negalėtų atitikti kurio nors kito LR BK numatyto nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo sudėties.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad abipusio veikos baudžiamumo nebuvimas kaip pagrindas atsisakyti pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo konstatuojamas tuo atveju, jeigu teismai nustato, kad nuteistojo kitoje ES valstybėje narėje padaryta veika (ar veikos) nėra laikoma baudžiamuoju nusižengimu ar nusikaltimu pagal LR BK (neatitinka abipusio veikos baudžiamumo). Pažymėtina, kad sprendžiant, ar nuteistojo padaryta veika (ar veikos) yra laikoma nusikalstama veika pagal LR BK, pakanka palyginti nuteistojo kitoje ES valstybėje narėje padarytos nusikalstamos veikos (ar veikų) faktines aplinkybes su LR BK Specialiojoje dalyje įtvirtintų nusikalstamų veikų sudėčių požymiais. Tuo atveju, jeigu nustatoma, kad kitoje ES valstybėje narėje nuteistojo padaryta veika (ar veikos) atitinka kurį nors LR BK Specialiosios dalies straipsnyje (jo dalyje, punkte) numatytą baudžiamąjį nusižengimą ar nusikaltimą, darytina išvada, kad yra abipusis veikos baudžiamumas. Ir priešingai – tuo atveju, jeigu nustatoma, kad kitoje ES valstybėje narėje nuteistojo padarytos veikos (ar veikų) atitikties LR BK Specialiosios dalies straipsniuose nėra, darytina išvada, kad nėra abipusio veikos baudžiamumo ir yra pagrindas atsisakyti pripažinti ir vykdyti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo pagal Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 2 punktą. Abipusio veikos baudžiamumo vertinimo kontekste reikšminga teismų praktika rodo, kad paprastai kompetentingi nacionaliniai teismai tinkamai nustato, ar nuteistojo išduodančiojoje valstybėje padaryta veika (ar veikos) yra laikoma baudžiamuoju nusižengimu ar nusikaltimu pagal LR BK ir tuo atveju, jeigu toji veika (ar veikos) yra kriminalizuota LR BK, nutartyse pripažinti ir vykdyti

kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo tiesiogiai nurodo konkretų LR BK Specialiosios dalies straipsnį (jo dalį, punktą) ar kelis straipsnius (jų dalis, punktus), kuriuos atitinka nuteistojo išduodančiojoje valstybėje padaryta veika (ar veikos).

2.3. Dalinis kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimas ir vykdymas

Dalinis kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimas ir vykdymas – tai situacija, kuomet vienoje ES valstybėje narėje (išduodančiojoje valstybėje) priimtas sprendimas dėl laisvės atėmimo, kuriuo asmuo nuteistas mažiausiai dėl kelių nusikalstamų veikų padarymo ir jam paskirtas laisvės atėmimas, yra pripažįstamas ir vykdomas kitoje ES valstybėje narėje (vykdančiojoje valstybėje) ne dėl visų, bet tik dėl dalies nusikalstamų veikų. ES valstybių narių teisiniame bendradarbiavime perduodant (perimant) nuteistuosius laisvės atėmimu toliau atlikti bausmę tokios situacijos susiklosto tuomet, kai tam tikras atsisakymo pripažinti pagrindas yra nustatomas ne visų, bet tik vienos ar kelių nusikalstamų veikų atžvilgiu. Pavyzdžiui, dalinis kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimas galėtų būti taikomas tais atvejais, jeigu kuri nors nuteistojo išduodančiojoje valstybėje padaryta veika nebūtų laikoma nusikalstama pagal vykdančiosios valstybės teisę (neatitiktų abipusio veikos baudžiamumo reikalavimo) arba jeigu būtų nustatyta, kad tam tikros nusikalstamos veikos padarymo metu nuteistasis nebuvo sulaukęs amžiaus, nuo kurio pagal vykdančiosios valstybės baudžiamuosius įstatymus galima baudžiamoji atsakomybė. Įstatymo 8 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad teismas, pasikonsultavęs su kitos ES valstybės narės kompetentinga institucija, vietoje sprendimo atsisakyti pripažinti sprendimą dėl laisvės atėmimo, esant galimybei ir kitos ES valstybės narės kompetentingos institucijos sutikimui, gali nuspręsti iš dalies pripažinti sprendimą dėl laisvės atėmimo. Sprendimas iš dalies pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo priimamas bendra tvarka pagal Įstatymo 7 straipsnio taisyklės. Be to, Įstatymo 8 straipsnio 3 dalyje nustatyta pareiga teismui užtikrinti, kad dėl iš dalies pripažinto sprendimo dėl laisvės atėmimo nepailgėtų bausmės ar kitos priemonės trukmė arba kitaip nebūtų nepagrįstai apsunkinta nuteistojo teisinė padėtis²⁶.

²⁶ Dėl bausmės trukmės nustatymo tvarkos kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo pripažįstant iš dalies plačiau žr. disertacijos 3.2 skyriuje.

Nacionalinėje teismų praktikoje yra keletas pavyzdžių, kuomet kitos ES valstybės narės sprendimas dėl laisvės atėmimo buvo pripažintas iš dalies. Dauguma iš jų susiję su atvejais, kai asmuo išduodančiojoje valstybėje buvo nuteistas už kelių nusikalstamų veikų padarymą, iš kurių bent viena nėra laikoma nusikaltimu ar baudžiamuoju nusižengimu pagal LR BK. Tokiais atvejais vietoje atsisakymo pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo sprendimas pripažįstamas iš dalies – tik dėl tos nusikalstamos veikos (ar kelių nusikalstamų veikų), kuri (ar kurios) atitinka abipusio veikos baudžiamumo reikalavimą. Įprastai tai atvejai, kai tam tikra nuteistojo išduodančiojoje valstybėje padaryta nusikalstama veika pagal Lietuvos Respublikos teisės aktus galėtų būti įvertinta kaip administracinis nusižengimas arba kaip tam tikro įstatymo, pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymo (Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų..., 2002), pažeidimas. Pavyzdžiui, Marijampolės apylinkės teismas, sprenddamas dėl Danijos Karalystės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje, nustatė, kad LR pilietis Danijos Karalystėje buvo nuteistas už 24 nusikalstamų veikų padarymą, iš kurių dvi nusikalstamos veikos – draudimo atvykti į Danijos Respubliką pažeidimas, tam tikrų dopingo medžiagų kontrolės įstatyme nurodytų dopingo medžiagų neteisėtas gaminimas, perdirbimas, įgijimas, laikymas, gabenimas ar siuntimas nedideliais kiekiais be tikslo parduoti ar kitaip jas platinti – yra administraciniai nusižengimai, įtvirtinti LR ANK 538 straipsnyje ir 69 straipsnio 1 dalyje. Taigi, Danijos Karalystės sprendimą dėl laisvės atėmimo teismas pripažino iš dalies – tik dėl tų nusikalstamų veikų, kurios numatytos LR BK (Marijampolės apylinkės teismo 2022 m. gruodžio 22 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Kitoje byloje Kauno apylinkės teismas, be kita ko, atsižvelgdamas į prokuroro atsiliepime išdėstytą nuomonę, kad viena iš nuteistojo Vokietijos Federacinėje Respublikoje padarytų nusikalstamų veikų atitinka LR ANK 415 straipsnio 5 dalį, nurodė, kad prašymas dėl Vokietijos Federacinės Respublikos sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje tenkinamas iš dalies, nes už automobilio su suklastotais valstybiniais numeriais vairavimą Lietuvoje yra numatyta tik administracinė atsakomybė (Kauno apylinkės teismo 2018 m. rugpjūčio 9 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo).

Paminėtinas ir dar vienas pavyzdys, kuomet Kauno apylinkės teismas nustatė, kad LR pilietis Danijos Karalystėje buvo nuteistas už kelių nusikalstamų veikų, įskaitant ir dėl nusikalstamos veikos, įtvirtintos Danijos Karalystės BK 124 straipsnio 4 dalyje, kuri nustato, kad tas, kas būdamas sulaikytas, kalinamas ar saugomas areštiniėje ar uždarame kalėjime, neteisėtai

turi mobilųjį telefoną ar kitokią komunikacinę įrangą, baudžiamas bauda arba laisvės atėmimu iki 6 mėnesių. Kauno apylinkės teismas akcentavo, kad pagal Danijos Karalystės baudžiamąjį įstatymą tokiu pat būdu baudžiami lankytojai ar kiti asmenys, kurie neteisėtai atsineša mobilųjį telefoną ar kitokią komunikacinę įrangą į areštinę ar uždara kalėjimą, už neteisėtą mobiliojo telefono ar kitos komunikacinės įrangos laikymą taip pat baudžiamas ir tas, kam skirtas kardomasis kalinimas priežiūros ar kitoje įstaigoje, nepriklausančioje kalinimo vietų priežiūros tarnybai, ir padarė išvadą, kad pagal LR BK „<...> tokia veika nėra kriminalizuota, todėl <...> laikytina, kad G. J. pagal Danijos Karalystės BK 124 straipsnio 4 dalį padaryta veika yra nelaikoma nusikalstama pagal Lietuvos Respublikos (vykdančiosios valstybės) teisę“ (Kauno apylinkės teismo 2018 m. birželio 22 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Dar vienoje pagal nuteistojo advokato apeliacinį skundą nagrinėtoje byloje dėl sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo Klaipėdos apygardos teismas padarė išvadą, kad pagrįstai su LR BK reikalavimais nesuderinta viena iš nuteistojo LR piliečio Nyderlandų Karalystėje padarytų nusikalstamų veikų – disponavimas technine įranga, pritaikyta nusikalstamų veikų vykdymui, kadangi tokia veika LR BK nėra kriminalizuota (Kauno apygardos teismo 2022 m. lapkričio 3 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Kitame pavyzdyje Vilniaus miesto apylinkės teismas, siekdamas nustatyti, ar viena iš nuteistojo Danijos Karalystėje padarytų nusikalstamų veikų – dujinio balionėlio su savimi turėjimas be policijos leidimo – galėtų būti traktuojama kaip neteisėtas disponavimas nešaunamuoju ginklu pagal LR BK 258 straipsnį, rėmėsi Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymu (Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų..., 2002) ir nustatė, kad „<...> dujų balionėliai pagal Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymą yra priskiriami D kategorijos ginklams, kuriuos <...> be leidimų gali įsigyti ir turėti fiziniai asmenys nuo 18 metų“. Be to, teismas padarė išvadą, kad „<...> dujinio balionėlio turėjimas su savimi be policijos leidimo Lietuvoje neužtraukia baudžiamosios atsakomybės, kadangi leidimas tokiam įrenginiui turėti nėra reikalingas“ (Vilniaus miesto apylinkės teismo 2021 m. birželio 1 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Atskirai paminėtinos ir situacijos, kuriose kompetentingi nacionaliniai teismai Danijos Karalystės sprendimus dėl laisvės atėmimo pripažino tik iš dalies, nes LR BK nėra kriminalizuota Danijos Karalystės užsieniečių įstatymo 59 b straipsnyje įtvirtinta nusikalstama veika, už kurią atsako tas, kas atvyksta į šalį, pažeisdamas jam paskelbtą draudimą atvykti į šalį arba teisminį uždraudimą pagal anksčiau užsienio piliečiams galiojusius įstatymus (Kauno apylinkės teismo Kauno

rūmų 2018 m. liepos 26 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo; Vilniaus miesto apylinkės teismo 2019 m. vasario 11 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo; Vilniaus miesto apylinkės teismo 2021 m. birželio 1 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo).

Disertacinio tyrimo autorės nuomone, Kaišiadorių apylinkės teismas priėmė abejotiną sprendimą, kai tik iš dalies pripažino Jungtinės Karalystės sprendimą dėl laisvės atėmimo. Šis teismas padarė išvadą, kad šaunamojo ginklo nešiojimas, turint tikslą padaryti nusikaltimą, pagal LR BK nėra laikomas nusikaltimu ar baudžiamuoju nusižengimu, ir šioje dalyje atsisakė pripažinti išduodančiosios valstybės sprendimą dėl laisvės atėmimo. Kita vertus, faktinės nusikalstamų veikų padarymo aplinkybės rodo, kad Jungtinėje Karalystėje nuteistas Lietuvos Respublikos pilietis šaunamąjį ginklą turėjo be kompetentingos institucijos leidimo ir norėjo jį panaudoti darydamas nusikaltimą – įsilaužimą į gyvenamąjį namą – arba pasipriešinti sulaikymui (Kauno apygardos teismo 2016 m. lapkričio 28 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). LR BK 253 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad tas, kas neturėdamas leidimo, *inter alia*, nešiojo šaunamąjį ginklą, yra baudžiamas bauda arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki 5 metų. Taigi baudžiamajai atsakomybei kilti pakanka, kad šaunamasis ginklas būtų turimas su savimi (nešiojamas) be leidimo namuose, darbovietėje ir kitose vietose (Abramavičius *et al.*, 2010, p. 256), o specialus tikslas nėra būtinuoju nusikalstamos veikos požymiu. Paminėtinas ir dar vienas, disertacinio tyrimo autorės nuomone, nepagrįstas kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo Lietuvos Respublikoje iš dalies atvejis, kuomet Švedijos Karalystės sprendimas dėl laisvės atėmimo buvo pripažintas tik dėl vienos nusikalstamos veikos, kuri atitiko LR BK 199² straipsnio 2 dalį (neteisėtas disponavimas akcizais apmokestinamomis prekėmis). Pažymėtina, kad šioje byloje Švedijos Karalystės sprendimu dėl laisvės atėmimo Lietuvos Respublikos pilietis taip pat buvo nuteistas ir už kontrabandą per Latvijos Respublikos ir Švedijos Karalystės sieną. Vis dėlto tiek pirmosios, tiek apeliacinės instancijos teismai nurodė, kad LR BK nenumato atsakomybės už kontrabandą per Latvijos Respublikos ir Švedijos Karalystės sieną, ir dėl šios nusikalstamos veikos atsisakė pripažinti išduodančiosios valstybės sprendimą dėl laisvės atėmimo. Apeliacinės instancijos teismai papildomai pabrėžė ir tai, kad „<...> teismui pateiktuose dokumentuose nėra duomenų apie tai, kad nuteistasis K. A. būtų pats asmeniškai minėtas akcizais apmokestinamas prekes išgabenęs per Lietuvos Respublikos sieną į Latvijos Respubliką, todėl nuteistojo K. A. veiką suderinti su BK 199 straipsniu nėra teisinio pagrindo“ (Panevėžio apylinkės

teismo 2021 m. gegužės 11 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo; Panevėžio apygardos teismo 2021 m. birželio 16 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Sutiktina su tuo, kad LR BK *expressis verbis* nenumato atsakomybės už kontrabandą per Latvijos Respublikos ir Švedijos Karalystės sieną, vis dėlto, sprendžiant, ar tam tikra nuteistojo kitoje ES valstybėje narėje padaryta nusikalstama veika atitinka tam tikrą LR BK Specialiosios dalies straipsnį (jo dalį, punktą), esminė reikšmė suteikiama faktinėms veikos padarymo aplinkybėms ir vertinimui, ar tuo atveju, jeigu tokia veika būtų padaryta Lietuvos Respublikoje, ji būtų laikoma nusikalstama. Šiuo atveju, disertacinio tyrimo autorės nuomone, nėra būtina, kad kitoje ES valstybėje narėje asmuo būtų nuteistas už kontrabandą per Lietuvos Respublikos sieną, pakanka, kad LR BK būtų nustatyta baudžiamoji atsakomybė už kontrabandą. Atsižvelgiant į tai, kad LR BK 199 straipsnis įtvirtina baudžiamąją atsakomybę už kontrabandą, nuteistojo kitoje ES valstybėje narėje padaryta veika – alkoholinių gėrimų įvežimas nepranešant muitinės procedūrai ir tokiu būdu pažeidžiant specialų nustatytą draudimą įvežti – būtų laikoma nusikalstama pagal LR BK 199 straipsnį. Atsižvelgiant į tai, disertacinio tyrimo autorės nuomone, Švedijos Karalystės sprendimas dėl laisvės atėmimo Lietuvos Respublikoje turėjo būti pripažintas dėl visų (dviejų) nuteistojo Lietuvos Respublikos piliečio išduodančiojoje valstybėje padarytų nusikalstamų veikų.

Apibendrintina, kad kitos ES valstybės narės sprendimas dėl laisvės atėmimo Lietuvos Respublikoje gali būti pripažįstamas iš dalies, jeigu: 1) priimtas mažiausiai dėl kelių nusikalstamų veikų ir 2) tam tikros (bent vienos) nusikalstamos veikos (ar kelių nusikalstamų veikų) atžvilgiu nustatomas kuris nors Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1–11 punktuose įtvirtintas atsisakymo pagrindas. Dalinis kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimas reiškia, kad šis sprendimas Lietuvos Respublikoje pripažįstamas tik dėl tos nusikalstamos veikos (ar kelių nusikalstamų veikų), kuri atitinka abipusį veikos baudžiamumą ir kurios atžvilgiu nenustatyti atsisakymo pagrindai. Teismų praktika bylose dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje rodo, kad įprastai kitos ES valstybės narės sprendimas dėl laisvės atėmimo pripažįstamas iš dalies, kai bent viena kitoje ES valstybėje narėje nuteistojo padaryta veika neatitinka abipusio veikos baudžiamumo reikalavimo – pripažįstama administraciniu nusižengimu pagal LR ANK arba tam tikro specialaus Lietuvos Respublikos įstatymo pažeidimu.

3. KITOS ES VALSTYBĖS NARĖS SPRENDIMU DĖL LAISVĖS ATĖMIMO PASKIRTOS BAUSMĖS DERINIMAS SU LIETUVOS RESPUBLIKOS BAUDŽIAMOJO IR BAUSMIŲ VYKDYMO ĮSTATYMŲ REIKALAVIMAIS

Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 8 straipsnio 1 dalies nuostata teisiškai įpareigoja vykdančiosios valstybės kompetentingą instituciją, pripažinus jai perduotą nuosprendį, nedelsiant imtis visų būtinų priemonių nuosprendžiui vykdyti. Įgyvendinant šią Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR nuostatą, Įstatymo 9 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad teismas, nusprendęs pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo, ta pačia nutartimi suderina juo paskirtą laisvės atėmimo bausmę ar kitą priemonę su LR BK numatytais bausmėmis ar kitomis priemonėmis. LAT dar 2006 m. išaiškino, kad, suderinant bausmes, priimami sprendimai, reikalingi sprendimo vykdymui: nurodomas baudžiamasis įstatymas, su kuriuo derinama bausmė, užtikrinama, kad nebūtų vykdomos užsienio valstybės teismo paskirtos bausmės ar baudžiamojo poveikio priemonės, kurios Lietuvos Respublikoje negali būti paskirtos, pagal LR BVK nustatomos paskirtų bausmių vykdymo sąlygos (LAT 2006 m. spalio 17 d. nutartis dėl bausmių suderinimo). Be to, 2022 m. priimtoje nutartyje LAT konstatavo ir tai, kad užsienio valstybės teismo paskirtos bausmės derinimo esmę sudaro LR BK Specialiosios dalies straipsnio, jo dalies ir (ar) punkto (prireikus ir LR BK Bendrosios dalies straipsnio, jo dalies ir (ar) punkto), atitinkančio užsienio valstybės teismo baudžiamojo įstatymo, už kurio pažeidimą nuteistas asmuo, parinkimas ir LR BK Specialiosios dalies straipsnio (jo dalies, punkto) sankcijoje nustatytos laisvės atėmimo bausmės ribų palyginimas su užsienio valstybės teismo paskirtos laisvės atėmimo bausmės trukme (LAT 2022 m. birželio 22 d. nutartis dėl bausmių suderinimo). Paminėtina ir dar viena reikšminga LAT nutartis, kurioje išaiškinta, kad teismas „<...> nusprendęs pripažinti ir vykdyti užsienio valstybės teismo nuosprendį, suderindamas užsienio valstybės teismo paskirtą laisvės atėmimo bausmę su Lietuvos Respublikos baudžiamaisiais įstatymais, iš naujo neskiria bausmių, jų nebendrina, o tik sutrumpina užsienio valstybės nuosprendžiu paskirtos laisvės atėmimo bausmės trukmę, jei ji nesuderinama su Lietuvos Respublikos baudžiamaisiais įstatymais. Iš esmės tai reiškia, kad teismas, suderindamas laisvės atėmimo bausmę, tik patikrina, ar konkrečioje teisinėje situacijoje pagal Lietuvos Respublikos baudžiamuosius įstatymus galėtų būti paskirta išduodamam asmeniui tokia pati galutinė laisvės atėmimo bausmė <...>“ (LAT 2020 m. balandžio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Teisinėje

literatūroje taip pat nurodoma, kad paskirtosios bausmės derinimas – tai, visų pirma, LR BK Specialiosios dalies straipsnio, dalies ir punkto, kuris labiausiai atitinka kitos ES valstybės narės baudžiamojo įstatymo, už kurio pažeidimą asmuo buvo nuteistas, parinkimas (Švedas, 2007, p. 87), bausmės trukmės bei bausmės atlikimo vietos nustatymas. Pabrėžtina ir tai, kad nuosprendžio pripažinimas ir vykdymas vykdančiojoje valstybėje nėra naujas pakartotinis baudžiamosios atsakomybės dėl tų pačių nusikalstamų veikų taikymas nuteistojo atžvilgiu. Nuteistojo atžvilgiu atliekami veiksmai parenkant jam kitoje ES valstybėje narėje pritaikytų teisinių nuostatų atitikmenis, nustatant bausmės atlikimo vietą, yra nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo procedūros, o ne naujo apkaltinamojo nuosprendžio priėmimas ir dvigubo teistumo nesąlygoja (Kauno apygardos teismo 2020 m. sausio 7 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo).

3.1. LR BK Specialiosios dalies straipsnio (jo dalies, punkto) parinkimas bausmės derinimo metu

Siekiant, kad kitos ES valstybės narės paskirta laisvės atėmimo bausmė ar kita priemonė būtų tinkamai suderinta su LR BK numatytais bausmėmis ar kitomis priemonėmis, pirmiausia būtina nustatyti, kokia LR BK įtvirtinta nusikalstama veika labiausiai atitinka veiką, už kurią asmuo nuteistas kitoje ES valstybėje narėje ir jam paskirta laisvės atėmimo bausmė ar kita priemonė (Šiaulių apygardos teismo 2017 m. liepos 4 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Pabrėžtina, kad šiame etape neatliekamas nuteistojo kitoje ES valstybėje narėje padarytos nusikalstamos veikos perkvalifikavimas pagal LR BK, o tik parenkamas padarytą nusikalstamą veiką labiausiai atitinkantis LR BK Specialiosios dalies straipsnis (jo dalis, punktas), kadangi priešingu atveju būtų revizuojamas galutinis kitos ES valstybės narės sprendimas dėl laisvės atėmimo. Kauno apygardos teismas taip pat yra išaiškinęs, kad „<...> teismas, suderindamas užsienio valstybės teismo paskirtą bausmę su Lietuvos Respublikos baudžiamųjų <...> įstatymų reikalavimais, privalo parinkti LR BK Specialiosios dalies straipsnį, jo dalį ir punktą, o prireikus ir LR BK Bendrosios dalies straipsnį, jo dalį ir punktą, atitinkančius užsienio valstybės pritaikytus įstatymus ir nustatančius atsakomybę už nuteistojo veiką, už kurią jis nuteistas užsienio valstybėje <...>“ (Kauno apygardos teismo 2016 m. rugpjūčio 26 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Poreikis remtis LR BK Bendrosios dalies nuostatomis gali kilti tais atvejais, kai, pavyzdžiui, kitos ES valstybės narės sprendimu dėl laisvės atėmimo asmuo nuteistas už nusikalstamos veikos, kuri nėra baigta, o nutrūko pasirengimo ar pasikėsinimo

stadijoje, padarymą. Šiuo atveju kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo pripažįstantis nacionalinis teismas privalo parinkti ir nusikalstamos veikos padarymo stadijas įtvirtinantį LR BK Bendrosios dalies straipsnį. Pavyzdžiui, Marijampolės apylinkės teismas, nustatęs, kad nuteistojo LR piliečio Čekijos Respublikoje padaryta nusikalstama veika – nukentėjusiosios sugriebimas už kaklo ir jėgos panaudojimas – buvo padaryta siekiant lytinių santykių, nutartyje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo nurodė, kad ji atitinka LR BK 22 straipsnio 1 dalies ir 149 straipsnio 1 dalyje numatyto nusikaltimo požymius (pasikėsinimas išžaginti) (Marijampolės apylinkės teismo 2020 m. gegužės 28 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). LR BK Bendrosios dalies nuostatos yra aktualios ir tuomet, kai kitoje ES valstybėje narėje nusikalstama veika buvo padaryta kelių asmenų pastangomis, bendrininkaujant. Pavyzdžiui, Kauno apylinkės teismas, nustatęs, kad Lietuvos Respublikos pilietis Danijos Karalystėje buvo nuteistas už 32 nusikalstamų veikų padarymą bendrininkaujant – veikiant organizuota grupe, derindamas paskirtąją bausmę su LR BK reikalavimais, pagrįstai nurodė ir LR BK 24 straipsnio 3 dalį (Kauno apylinkės teismo 2018 m. liepos 26 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo).

Nei Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR, nei Įstatymo nuostatose tiesiogiai nenustatyta, su kuriuo Lietuvos Respublikos baudžiamuoju įstatymu – galiojusi nusikalstamos veikos padarymo metu ar galiojančiu bausmės derinimo metu – reikėtų derinti kitos ES valstybės narės sprendimu dėl laisvės atėmimo nuteistajam paskirtą bausmę. Šis aspektas ypač svarbus tais atvejais, kai nacionalinis teisinis reguliavimas dėl tos nusikalstamos veikos, kuri atitinka nuteistojo kitoje ES valstybėje narėje padarytą nusikalstamą veiką, keitėsi ir nusikalstamos veikos padarymo metu bei bausmės derinimo metu galiojo skirtingos baudžiamojo įstatymo redakcijos. LR BK 3 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad veikos nusikalstamumą ir asmens baudžiamumą nustato tos veikos padarymo metu galiojęs baudžiamasis įstatymas. Be to, pagal LR BK 3 straipsnio 2 dalį, veikos nusikalstamumą panaikinant, bausmę švelninantis arba kitokiu būdu nusikalstamą veiką padariusio asmens teisinę padėtį palengvinantis baudžiamasis įstatymas turi grįžtamąją galią – taikomas iki tokio įstatymo įsigaliojimo nusikalstamą veiką padariusiems asmenims, taip pat atliekantiems bausmę bei turintiems teistumą asmenims. LAT plenarinė sesija dar 2006 m. išaiškino, kad, LR pilietį perdavus Lietuvos Respublikai pagal 1983 m. Europos nuteistųjų perdavimo konvenciją ir jos 1997 m. Papildomą protokolą bei remiantis LR BK 3 straipsnio 2 dalimi, privaloma įvertinti LR baudžiamųjų įstatymų kaitą ir užsienio valstybės (šiuo atveju Švedijos Karalystės) paskirtą bausmę derinti su tuo baudžiamuoju

įstatymu, kuris numato švelniausią bausmę (LAT 2006 m. spalio 17 d. nutartis dėl bausmių suderinimo). Ši nuostata iš principo atkartota 2022 m. LAT išplėstinės septynių teisėjų kolegijos nutartyje dėl bausmių suderinimo, kurioje LAT, pirma, nustatė, kad Vilniaus miesto apylinkės teismas, suderindamas laisvės atėmimo bausmę už labai didelio narkotinių medžiagų kiekio kontrabandą, pritaikė netinkamą baudžiamojo įstatymo – LR BK 199 straipsnio – redakciją. Antra, remdamasis minėtąja LAT 2006 m. nutartimi teismas pabrėžė, kad „<...> teismai užsienio valstybės teismo paskirtą laisvės atėmimo bausmę turi derinti su tuo Lietuvos Respublikos baudžiamuoju įstatymu, kuris nustato švelniausią bausmę <...>“. Trečia, atsižvelgdamas į tai, kad LR BK 199 straipsnio redakcija, galiojusi nusikalstamos veikos užsienyje padarymo metu bei galiojusi bausmės derinimo metu, įtvirtino identišką sankcijos minimalias ir maksimalias ribas, suderindamas bausmes, teismas vadovavosi LR BK 3 straipsnio 1 dalimi ir taikė baudžiamojo įstatymo redakciją, galiojusią nusikalstamos veikos padarymo metu (LAT 2022 m. birželio 22 d. nutartis dėl bausmių suderinimo). Teismų praktikos pavyzdžių, kuomet šis klausimas būtų sprendžiamas išimtinai ES valstybių narių teisinio bendradarbiavimo nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo (perėmimo) toliau atlikti bausmę srityje, rasti nepavyko. Nutartyse, kuriomis pripažįstami kitos ES valstybės narės sprendimai dėl laisvės atėmimo, nacionaliniai teismai paprastai nurodo, kad nuteistojo išduodančiojoje valstybėje padaryta nusikalstama veika atitinka tam tikrą LR BK numatytą nusikalstamą veiką (ar kelias nusikalstamas veikas), todėl nėra pakankamai aišku, ar taikoma LR BK redakcija, galiojusi nusikalstamos veikos padarymo ar kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo metu. Lietuvos Respublikos teisės doktrinoje laikomasi pozicijos, kad švelnesnio baudžiamojo įstatymo taikymo taisyklę reikėtų taikyti su tam tikromis išimtimis. Pavyzdžiui, G. Švedas, įvertinęs LAT 2006 m. išaiškinimą, nurodė, kad nors švelniausio baudžiamojo įstatymo taikymo taisyklė yra teoriškai ir teisiškai pagrįsta, ji privalo turėti tam tikras išimtis, kadangi priešingu atveju galėtų būti sudaromos prielaidos Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių pažeidimui (Švedas, 2007, p. 90). G. Švedo nuomone, tokiais atvejais, kai: 1) sprendimo dėl nuteistojo perėmimo priėmimo metu LR BK veiką, už kurią asmuo nuteistas užsienio valstybėje, įvardijo kaip nusikaltimą, tačiau jos padarymo metu Lietuvos Respublikoje ji nebuvo uždrausta, ir 2) kai sprendimo dėl nuteistojo perėmimo priėmimo metu LR BK už veiką, už kurią asmuo nuteistas užsienio valstybėje, numatė bausmę, susijusią su laisvės atėmimu, o baudžiamasis įstatymas, galiojęs veikos padarymo metu – tik bausmes, nesusijusias su laisvės atėmimu, nacionaliniai teismai užsienio valstybės teismų paskirtas bausmes turėtų

derinti su to Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo, kuris buvo nuteistojo asmens perėmimo tolesniam bausmės atlikimui sprendimo pagrindu, reikalavimais (Švedas, 2007, p. 90–91). Disertacinio tyrimo autorės nuomone, negalima nesutikti su šiomis G. Švedo išvalgomis, todėl paskirtoji bausmė turėtų būti derinama su nusikalstamos veikos padarymo kitoje ES valstybėje narėje metu galiojusiu LR BK. Į švelnesnio baudžiamojo įstatymo taikymo taisyklę reikėtų atsižvelgti tik tais atvejais, kai jos taikymas netrukdo tolesniam kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo vykdymui Lietuvos Respublikoje ir nenulemia to, kad į Lietuvos Respubliką perimtas nuteistasis turėtų būti, pavyzdžiui, atleidžiamas nuo baudžiamosios atsakomybės, kadangi tai reikštų, kad revizuojamas galutinis kitos ES valstybės narės sprendimas dėl laisvės atėmimo. Be to, nurodytoji situacija iš principo būtų nesuderinama su abipusiu ES valstybių narių pasitikėjimu viena kitos teisinėmis sistemomis, kuriuo remiantis, *inter alia*, yra tikimasi, kad vykdančiajai valstybei perduotas išduodančiosios valstybės sprendimas dėl laisvės atėmimo ir juo nuteistajam paskirta bausmė bus sėkmingai įvykdyta. Pastebėtina ir tai, kad EŽTK 7 straipsnyje įtvirtinta, kad niekas negali būti nuteistas už veiksmus ar neveikimą, kurie pagal galiojusius jų vykdymo momentu valstybės vidaus įstatymus arba tarptautinę teisę nebuvo laikomi nusikaltimais. Be to, LR BK 2 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad asmuo atsako pagal LR BK tik tuo atveju, jeigu jo padaryta veika buvo uždrausta baudžiamojo įstatymo, galiojusio nusikalstamos veikos padarymo metu. Taigi papildomai akcentuotina ir tai, kad tuo atveju, jeigu kitos ES valstybės narės sprendimas dėl laisvės atėmimo priimtas dėl nusikalstamos veikos, kuri šio sprendimo priėmimo metu LR BK nebuvo įtvirtinta kaip nusikalstama, turėtų būti atsakoma pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo nesant abipusio veikos baudžiamumo.

Kokią LR BK Specialiosios dalies straipsnyje (jo dalyje, punkte) numatytą nusikalstamą veiką (ar kelias nusikalstamas veikas), o prirėikus, ir LR BK Bendrosios dalies straipsnį (jo dalį, punktą) parinkti kaip labiausiai atitinkančius nuteistojo kitoje ES valstybėje narėje padarytą nusikalstamą veiką (ar kelias nusikalstamas veikas), nacionaliniai teismai sprendžia pagal padarytos nusikalstamos veikos apibūdinimą (faktines aplinkybes). Apie tai, kokiomis aplinkybėmis išduodančiojoje valstybėje buvo padaryta nuteistojo nusikalstama veika, vykdančioji valstybė sužino iš jai perduodamo išduodančiosios valstybės sprendimo dėl laisvės atėmimo ir liudijimo lentelės „h“ turinio. Pavyzdžiui, Vilniaus miesto apylinkės teismas, Lietuvos Respublikoje pripažindamas Jungtinės Karalystės sprendimą dėl laisvės atėmimo, aiškiai nurodė, kad, „<...> vertindamas M. O. veiką, remiasi Jungtinės Karalystės Birmingamo Karališkojo teismo 2019 m. rugsėjo 4 d.

nuosprendžiu nustatytais aplinkybėmis“ (Vilniaus miesto apylinkės teismo 2020 m. liepos 24 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Akcentuotina, kad išduodančioji valstybė liudijimo lentelėje „h“, be kita ko, turi pateikti: 1) duomenis apie tai, kiek nusikalstamų veikų apima nuosprendis, 2) aplinkybes, kuriomis buvo įvykdyta nusikalstama veika, įskaitant nusikalstamos veikos laiką ir vietą bei nuteistojo dalyvavimo nusikalstamoje veikoje pobūdį. Disertacinio tyrimo autorės nuomone, ši informacija ypač reikšminga, kai nusikalstama veika buvo padaryta bendrininkaujant ir kyla poreikis remtis LR BK Bendrosios dalies nuostatomis. Pažymėtina ir tai, kad, jeigu vykdančioji valstybė yra paskelbusi, kad abipusį baudžiamumą tikrins visų nusikalstamų veikų atžvilgiu (kaip, pavyzdžiui, Lietuvos Respublika), išduodančioji valstybė yra papildomai įpareigota pateikti išsamų padarytos nusikalstamos veikos aprašymą liudijimo lentelės „h“ 3 dalyje. Papildomų taisyklių, kuriomis remiantis turėtų būti parenkamas LR BK Specialiosios dalies straipsnis (jo dalis, punktas), atitinkantis nuteistojo išduodančiojoje valstybėje padarytą nusikalstamą veiką, nėra. Taigi, pagrindinė nacionalinių teismų pareiga – remiantis išduodančiosios valstybės pateikta informacija, tinkamai nustatyti, kokia LR BK Specialiosios dalies straipsnyje (jo dalyje, punkte) įtvirtinta nusikalstama veika (ar kelios nusikalstamos veikos) labiausiai atitinka veiką, už kurios padarymą asmuo buvo nuteistas kitoje ES valstybėje narėje ir jam paskirtas laisvės atėmimas. Nuo to, kokią LR BK Specialiojoje dalyje įtvirtintą nusikalstamą veiką (ar kelias nusikalstamas veikas) bausmės derinimo metu parenka teismas kaip labiausiai atitinkančias tas faktines aplinkybes, kurioms esant asmuo buvo nuteistas kitoje ES valstybėje narėje, tiesiogiai priklauso ir sprendimas dėl bausmės trukmės adaptavimo (Markevičiūtė, 2022, p. 121)²⁷.

Pažymėtina, kad, parinkdamas LR BK Specialiosios dalies straipsnį (jo dalį, punktą) kaip labiausiai atitinkantį nuteistojo kitoje ES valstybėje narėje padarytą nusikalstamą veiką, teismas atsižvelgia tik į tokios veikos padarymo faktines aplinkybes. Teisinis veikos apibrėžimų tapatumas (vienoda veikos kvalifikacija išduodančiojoje ir vykdančiojoje valstybėse) nėra reikalaujama (Švedas, 2008, p. 93). Taigi galimos tokios situacijos, kad vienoje ES valstybėje narėje padaryta nusikalstama veika bus laikoma, pavyzdžiui, vagyste, o kitoje iš esmės tapachiais požymiais aprašyta nusikalstama veika bus kvalifikuojama, pavyzdžiui, kaip turto pagrobimas. Be to, įmanoma, kad išduodančiojoje valstybėje tam tikra nusikalstama veika

²⁷ Su bausmės trukmės nustatymu bausmės derinimo metu susiję klausimai plačiau analizuojami disertacijos 3.2 skyriaus 3.2.1, 3.2.2, 3.2.3 poskyriuose.

buvo įvertinta kaip kvalifikuota nusikalstamos veikos sudėtis, pavyzdžiui, sunkus sveikatos sutrikdymas, o pagal LR BK toks sveikatos sutrikdymas laikomas tik nežymiu sveikatos sutrikdymu. Antai Kauno apygardos teismo nutartyje nurodyta, kad nuteistojo Jungtinėje Karalystėje padaryta nusikalstama veika – sunkus kūno sužalojimas – atitinka nežymų sveikatos sutrikdymą, numatytą LR BK 140 straipsnio 1 dalyje (Kauno apygardos teismo 2022 m. gegužės 31 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Faktinių aplinkybių, kuriomis išduodančiojoje valstybėje buvo padaryta nusikalstama veika, vertinimo svarbą iliustruoja Šiaulių apygardos teismo nutartis, kuria patenkintas prokurorės apeliacinis skundas dėl netinkamai parinkto LR BK Specialiosios dalies straipsnio (jo dalies, punkto). Apeliacinį skundą pateikusias prokurorės nuomone, pirmosios instancijos teismas pripažindamas kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo ir suderindamas paskirtą bausmę su LR BK neatsižvelgė į tai, kad Švedijos Karalystėje Lietuvos Respublikos pilietis buvo nuteistas už nužudymą sunkinančiomis aplinkybėmis, ir todėl netinkamai nuteistojo padarytą nusikalstamą veiką – nužudymą pakariant ir pasmaugiant – suderino su LR BK 129 straipsnio 1 dalimi. Prokurorės vertinimu, atsižvelgiant į faktines nusikalstamos veikos padarymo aplinkybes, nusikalstamos veikos padarymo būdą ir priemones, nuteistojo padaryta veika turėjo būti suderinta su LR BK 129 straipsnio 2 dalimi, kurioje numatytas itin žiaurus bejėgiškos būklės žmogaus nužudymas. Atsižvelgdamas į šiuos prokurorės argumentus bei į aplinkybę, kad nuteistasis nukentėjusiąją nepilnametę nužudė itin žiauriai, apeliacinės instancijos teismas padarė išvadą, kad iš tiesų nuteistojo padaryta nusikalstama veika labiausiai atitinka ne LR BK 129 straipsnio 1 dalį, bet LR BK 129 straipsnio 2 dalies 2 ir 6 punktus, ir paliko nepakeistą nuteistajam paskirtą laisvės atėmimo bausmę iki gyvos galvos (Šiaulių apygardos teismo 2017 m. liepos 4 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Kitame pavyzdyje pirmosios instancijos teismas, remdamasis Jungtinės Karalystės nuosprendyje aprašytais nusikalstamos veikos aplinkybėmis, nustatė, kad „<...> ginklu buvo kėsinamasi namuose, kai nieko be nukentėjusiosios nebuvo, specialiai laukiant, kada ji viena liks namuose <...>“, ir atsižvelgdamas į tai padarė išvadą, kad nenustatytas LR BK 129 straipsnio 2 dalies 7 punkte įtvirtintas nužudymą kvalifikuojantis požymis (nužudymas kitų žmonių gyvybei pavojingu būdu), todėl nutarė, kad nuteistojo kitoje ES valstybėje narėje padaryta nusikalstama veika atitinka LR BK 22 straipsnio 1 dalį ir 129 straipsnio 1 dalį (pasikėsinimas nužudyti) (Vilniaus miesto apylinkės teismo 2020 m. liepos 24 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). O Tauragės apylinkės teismas, nustatęs, kad nuteistasis užpuolė nukentėjusį asmenį – vieną kartą trenkdamas

jam į veidą ir galvą, daug kartų spirdamas jam į galvą, taip pat trypdamas nukentėjusiojo galvą, nurodė, kad tokiomis aplinkybėmis nuteistojo Lietuvos Respublikos piliečio Švedijos Karalystėje padarytas nusikaltimas atitinka LR BK 135 straipsnio 1 dalį (sunkų sveikatos sutrikdymą) (Tauragės apylinkės teismo 2022 m. birželio 20 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo).

Išskirtini ir tokie atvejai, kai kitoje ES valstybėje narėje asmuo buvo pripažintas kaltu dėl daugiau nei vienos nusikalstamos veikos padarymo, kurios pagal LR BK atitinka vieną nusikalstamos veikos sudėtį, ir, atvirkščiai, kai kitoje ES valstybėje narėje asmuo nuteistas už vienos nusikalstamos veikos padarymą, kuri pagal LR BK atitinka bent dvi atskiras nusikalstamų veikų sudėtis. Šias situacijas iliustruojantys teismų praktikos pavyzdžiai rodo, kad įprastai nacionaliniai teismai tinkamai parenka kitoje ES valstybėje narėje nuteistojo padarytą nusikalstamą veiką (ar veikas) atitinkantį LR BK Specialiosios dalies straipsnį (jo dalį, punktą). Pavyzdžiui, vienoje byloje Kauno apygardos teismas nustatė, kad Jungtinėje Karalystėje LR pilietis nuteistas už tai, kad su kitais bendrais, panaudodami jėgą, sužalodami, neteisėtai atėmė M. M. laisvę, laikė jį prieš jo valią ir, siekdami įgyti naudos sau ar kitiems asmenims ir grasindami, iš M. M. ir K. C. nepagrįstai reikalavo 20 000 svarų sterlingų. Pagal Jungtinės Karalystės baudžiamąjį įstatymą šie nuteistojo veiksmai buvo kvalifikuoti kaip du nusikaltimai: 1) žmonių grobimas ir neteisėtas laisvės atėmimas ir 2) šantažas. Tačiau Kauno apygardos teismas nustatė, kad šios veikos pagal LR BK atitinka tik vieną nusikalstamos veikos sudėtį – LR BK 181 straipsnio 3 dalį, kadangi nuteistasis LR pilietis viena ir ta pačia veika realizavo „<...> LR BK 181 straipsnio 2 dalyje numatytus turto prievartavimo kvalifikuojančius požymius (fizinio smurto panaudojimas, asmens laisvės atėmimas) ir šio straipsnyje 3 dalyje numatytą kvalifikuojantį požymį – didelės vertės turto prievartavimą <...>“, o neteisėtas laisvės atėmimas kaip atskira veika pagal LR BK 146 straipsnio 2 dalį nekvalifikuojama (Kauno apygardos teismo 2016 m. rugpjūčio 26 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Kitoje byloje LR pilietis Vokietijos Federacinėje Respublikoje buvo nuteistas už tai, kad veikiant bendrininkų grupe padarė plėšimą, panaudojant fizinį smurtą ir dirginančias dujas, įsibrovė į patalpą (juvelyrinių prekių parduotuvę), iš kurios pagrobė didelį kiekį laikrodžių, kurių bendra vertė 383 630 Eur. Šios nuteistojo padarytos nusikalstamos veikos pagal išduodančiosios valstybės baudžiamuosius įstatymus atitiko kelių atskirų nusikalstamų veikų sudėtis, o pagal nacionalinį baudžiamąjį įstatymą pirmosios instancijos teismo buvo įvertintos kaip atitinkančios LR BK 180 straipsnio 3 dalį (Marijampolės apylinkės teismo 2019 m. rugsėjo 23 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio

pripažinimo ir vykdymo). Dar vienas pavyzdys, kuomet Panevėžio apylinkės teismas, su LR BK straipsniais palyginęs nuteistojo Švedijos Karalystėje padarytas nusikalstamas veikas ir atsižvelgdamas į faktines veikų padarymo aplinkybes, nustatytas galutiniu Švedijos Karalystės sprendimu dėl laisvės atėmimo, konstatavo, kad penkios išduodančiojoje valstybėje padarytos nusikalstamos veikos atitinka LR BK 178 straipsnio 3 dalį (Panevėžio apylinkės teismo 2023 m. birželio 15 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Kitoje byloje Šiaulių apylinkės teismas padarė išvadą, kad viena nuteistojo Švedijos Karalystėje padaryta nusikalstama veika – narkotinių medžiagų kontrabanda – atitinka nusikalstamų veikų, įtvirtintų LR BK 260 straipsnio 3 dalyje ir 199 straipsnio 4 dalyje, požymius ir sudaro idealiąją nusikalstamų veikų sutaptį (Šiaulių apylinkės teismo 2022 m. gruodžio 5 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo).

Pastebėtina ir tai, kad nuteistieji ar jų advokatai aktyviai naudojami teise apskūsti pirmosios instancijos teismų priimtas nutartis dėl sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo, kai nesutinka su jų padarytos nusikalstamos veikos teisiniu vertinimu pagal LR baudžiamąjį įstatymą ir teismo parinktu LR BK Specialiosios dalies ar Bendrosios dalies straipsniu (jo dalimi ir (ar) punktu). Teismų praktika rodo, kad tokiomis aplinkybėmis teikiamuose apeliaciniuose skunduose įprastai nurodoma, kad dėl netinkamai parinkto LR BK Specialiosios dalies (ir (ar) Bendrosios dalies) straipsnio (jo dalies ir (ar) punkto) buvo nepagrįstai pabloginta nuteistojo teisinė padėtis. Be to, įprastai kaip atitinkančius nuteistųjų kitoje ES valstybėje narėje padarytas nusikalstamas veikas nuteistieji ar jų advokatai nurodo tokius LR BK Specialiosios dalies straipsnius (jų dalis ir (ar) punktus), už kuriuos nustatyta baudžiamoji atsakomybė – sankcijoje įtvirtintos laisvės atėmimo bausmės minimalios ir (ar) maksimalios ribos yra trumpesnės nei pagal pirmosios instancijos teismo parinktą LR BK Specialiosios dalies straipsnį (jo dalį ir (ar) punktą). Pavyzdžiui, Estijos Respublikoje nuteistas LR pilietis nurodė, kad nesutinka su tuo, kad jo išduodančiojoje valstybėje padaryta nusikalstama veika buvo suderinta tik su LR BK 249 straipsnio 3 dalimi, ir prašė bausmę suderinti su LR BK 25 straipsnio 3 dalimi ir tam tikrais kitais LR BK Specialiosios dalies straipsniais (Vilniaus miesto apylinkės teismo 2020 m. gruodžio 17 d. nutartis dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Nuteistasis A. G. prašė vietoje LR BK 260 straipsnio 2 dalies jam Baltarusijos Respublikoje paskirtą bausmę suderinti su LR BK 260 straipsnio 1 dalimi (Vilniaus apygardos teismo 2013 m. sausio 9 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo).

Tokioms situacijoms priskiriami ir atvejai, kai nuteistieji teigia, kad buvo netinkamai parinktas LR BK Bendrosios dalies straipsnis ar jo dalis, susijęs su bendrininkavimo formomis. Pavyzdžiui, nuteistasis D. S. pateikdamas apeliacinį skundą dėl pirmosios instancijos teismo nutarties, kuria Lietuvos Respublikoje pripažintas Estijos Respublikos sprendimas dėl laisvės atėmimo, nurodė, kad Estijos Respublikos baudžiamojo įstatymo 256 straipsnio 1 dalis apibrėžia dalyvavimą organizuotoje grupėje, o kadangi tai atitinka LR BK 25 straipsnio 3 dalies nuostatas, jam negalėjo būti pritaikyta LR BK 249 straipsnio 3 dalis (nusikalstamo susivienijimo organizavimas ar vadovavimas jam), kuri reikšmingai apsunkino jo teisinę padėtį (Kauno apygardos teismo 2021 m. vasario 3 d. nutartis dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Tiesa, šis nuteistojo apeliacinis skundas nebuvo išnagrinėtas, kadangi jis buvo paduotas dėl įsiteisėjusios Kauno apylinkės teismo 2016 m. gegužės 10 d. nutarties, o teisinio pagrindo atnaujinti baudžiamosios bylos nagrinėjimą nebuvo. Paminėtinas ir toks atvejis, kai nuteistojo advokatas apeliaciniame skunde nurodė, kad pirmosios instancijos teismas, parinkdamas LR BK Specialiosios dalies straipsnį kaip atitinkantį nuteistojo kitoje ES valstybėje narėje padarytas nusikalstamas veikas, tai padarė tik iš dalies tinkamai, nes vienas iš nuteistojo padarytų nusikaltimų turėjo būti pripažintas mažareikšmiu pagal LR BK 37 straipsnį. Atsakydamas į tokius nuteistojo advokato argumentus, skundą išnagrinėjęs Panevėžio apygardos teismas, disertacijos autorės nuomone, visiškai pagrįstai nurodė, kad nėra pagrindo revizuoti Austrijos Respublikos teismo nuosprendžio, „<...> vertinti R. B. padarytų veikų pavojingumą ar juo labiau, pripažinti veiką mažareikšme, kadangi tokio pobūdžio klausimai šioje proceso stadijoje nėra sprendžiami“ (Panevėžio apygardos teismo 2015 m. liepos 31 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo).

LR BK Specialiosios dalies straipsnio (jo dalies, punkto) parinkimą lemia išduodančiojoje valstybėje nuteistojo padarytos nusikalstamos veikos (ar kelių nusikalstamų veikų) faktinės aplinkybės, nustatytos galutiniam išduodančiosios valstybės sprendime dėl laisvės atėmimo ir aprašytos liudijime. Reikalavimo, kad bendradarbiaujančių ES valstybių narių baudžiamuosiuose įstatymuose sutaptų nuteistojo padarytos nusikalstamos veikos (ar kelių nusikalstamų veikų) teisinis vertinimas (kvalifikavimas), nėra. Taigi galimos tokios situacijos, kai palyginus išduodančiojoje valstybėje nuteistojo padarytos nusikalstamos veikos faktines aplinkybes su LR BK Specialiojoje dalyje įtvirtintomis nusikalstamų veikų sudėtimis skirsis jų teisinis vertinimas (kvalifikavimas). Be to, viena nuteistojo išduodančiojoje valstybėje padaryta nusikalstama veika atitiks kelis LR BK Specialiosios dalies straipsnius (jų dalis, punktus) ir, atvirkščiai, kelios nuteistojo

išduodančiojoje valstybėje padarytos nusikalstamos veikos atitiks vieną LR BK Specialiosios dalies straipsnį (jo dalį, punktą). Pabrėžtina, kad tais atvejais, kai nuteistojo išduodančiojoje valstybėje padaryta nusikalstama nebuvo baigta ir nutrūko rengimosi arba pasikėsinimo stadijoje arba buvo padaryta bendrininkaujant be LR BK Specialiosios dalies straipsnio (jo dalies, punkto), papildomai privalo būti parenkamas ir tam tikras LR BK Bendrosios dalies straipsnis (jo dalis, punktas).

3.2. Bausmės trukmės nustatymas bausmės derinimo metu

Teisinėje literatūroje vienareikšmiškai pripažįstama, kad bausmės trukmės nustatymas derinant paskirtąją bausmę su vykdančiosios valstybės nacionalinių įstatymų reikalavimais bei likusios atlikti bausmės trukmės apskaičiavimas sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo stadijoje yra vienas svarbiausių ES valstybių narių teisinio bendradarbiavimo nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo (perėmimo) toliau atlikti bausmę aspektų (Hofmann, Nelen, 2020, p. 394). Bent viena be teisinio pagrindo laisvės atėmimo vietoje nuteistojo praleista papildoma diena yra reikšmingas nuteistojo teisių pažeidimas, todėl turi būti užtikrinta, kad paskirtoji bausmė bus tinkamai suderinta su vykdančiosios valstybės nacionaliniais įstatymais. Įstatymo 9 straipsnio 2, 3 ir 4 dalyse įtvirtinti esminiai reikalavimai suderintos bausmės trukmei: 1) suderintos bausmės ar kitos priemonės trukmė turi kuo labiau atitikti kitos ES valstybės narės paskirtą bausmę ar priemonę ir negali būti pakeista bauda ar kita turtinio pobūdžio bausme ar priemone, 2) suderintos bausmės ar kitos priemonės trukmė gali būti sutrumpinta tik tuo atveju ir tik tiek, kiek ji viršija maksimalią bausmės ar kitos priemonės trukmę, kuri gali būti paskirta pagal Lietuvos Respublikos baudžiamuosius įstatymus už tam tikrą nusikalstamą veiką, 3) suderinta bausmė ar kita priemonė negali būti griežtesnė negu kitos ES valstybės narės teismo skirta bausmė ar kita priemonė. Be to, Įstatymo 9 straipsnio 6 dalyje nustatyta teismo pareiga įskaityti į bausmę ar kitą priemonę visą kitoje ES valstybėje narėje atliktos bausmės ar kitos priemonės laiką ir visą kardomojo kalinimo laiką, kurį nuteistasis buvo sulaikytas ar suimtas kitoje ES valstybėje narėje ar Lietuvos Respublikoje tol, kol buvo sprendžiamas klausimas dėl sprendimo dėl laisvės atėmimo perėmimo vykdyti Lietuvos Respublikoje²⁸. Taigi, suderindami kitos ES valstybės narės sprendimu dėl laisvės atėmimo nuteistajam paskirtą bausmę, kompetentingi nacionaliniai teismai privalo vadovautis Įstatymo 9 straipsnyje numatytais išduodančiosios valstybės sprendimu dėl

²⁸ Apie tai plačiau žr. disertacijos 3.2.3 poskyryje.

laisvės atėmimo paskirtos bausmės suderinimo su Lietuvos Respublikos baudžiamuoju įstatymu taisyklėmis ir kitokia šio teisės akto taikymo interpretacija yra negalima (Kauno apygardos teismo 2016 m. spalio 31 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo; Kauno apygardos teismo 2018 m. sausio 25 d. nutartis dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo).

Pabrėžtina, kad Įstatymo 9 straipsnio 1–4 dalių nuostatos reikalauja tik suderinti paskirtąją bausmę su LR baudžiamojo įstatymo reikalavimais, todėl Lietuvos Respublikos kaip vykdančiosios valstybės teismai bausmės trukmės nustatymo etape nevertina paskirtos bausmės pagrįstumo ir iš naujo pagal LR BK reikalavimus bausmės nuteistajam neperskiria: „<...> teismas, derindamas užsienio valstybės paskirtas bausmes su Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso nuostatomis, iš naujo bausmių neskiria, tai yra, nevertina bausmei skirti reikšmingų aplinkybių, o tik užtikrina, kad nebūtų vykdomos užsienio valstybės teismo paskirtos bausmės ar baudžiamojo poveikio priemonės, kurios Lietuvos Respublikoje negali būti paskirtos“ (Marijampolės apylinkės teismo 2022 m. balandžio 22 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Derindami paskirtąją bausmę su Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo reikalavimais, teismai ją tik palygina su LR BK Specialiosios dalies straipsnio (jo dalies, punkto) (kuris atitinka nuteistojo kitoje ES valstybėje narėje padarytą nusikalstamą veiką – išskirta disertacijos autorės) sankcijoje numatytos bausmės minimalia ir maksimalia ribomis (Švedas, 2007, p. 93). Teismų praktikoje taip pat akcentuojama, kad, pavyzdžiui, kompetentingas nacionalinis teismas, pripažindamas kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo, „<...> neskiria bausmės už padarytą nusikalstamą veiką iš naujo pagal LR BK reikalavimus <...>“ (Panevėžio apygardos teismo 2021 m. birželio 16 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Be to, nei Pamatinis sprendimas 2008/909/TVR, nei su juo suderintas Įstatymas nenumato vykdančiosios valstybės teismui pareigos pripažįstant išduodančiosios valstybės sprendimą dėl laisvės atėmimo ir derinant juo paskirtas bausmes su Lietuvos Respublikos baudžiamuoju įstatymu iš naujo individualizuoti nuteistajam skirtingą bausmę už tam tikrą nusikalstamą veiką (Panevėžio apygardos teismo 2017 m. sausio 24 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo; Kauno apygardos teismo 2018 m. sausio 25 d. nutartis dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Šie bausmės derinimo principai galioja ir tais atvejais, kai Lietuvos Respublikoje pripažįstamas ir vykdomas kitos ES valstybės narės sprendimas dėl laisvės atėmimo, kuriuo bausmė paskirta nuteistajam nepilnamečiui

(Kauno apygardos teismo 2017 m. sausio 20 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo).

Pabrėžtina, kad įprastai kompetentingi nacionaliniai teismai pagrįstai atmeta tokius nuteistųjų ar jų advokatų skundus dėl neva netinkamai suderintos bausmės, kurių tenkinimas reikštų naujos bausmės pagal LR BK paskyrimą nuteistajam. Pavyzdžiui, nuteistasis E. T. apeliaciniame skunde dėl nutarties, kuria pripažintas Jungtinės Karalystės sprendimas dėl laisvės atėmimo, *inter alia*, nurodė, kad atsižvelgiant į tai, kad jis pripažino savo kaltę ir nuoširdžiai gailėjosi dėl Jungtinėje Karalystėje padaryto nusikaltimo, Lietuvos Respublikoje jam skiriant bausmę ji turi būti sumažinta 1/3. Išaiškinęs, kad paskirtoji 11 metų ir 6 mėnesių laisvės atėmimo bausmė neviršija LR BK 135 straipsnio 2 dalyje numatytos 12 metų laisvės atėmimo bausmės maksimumo, Kauno apygardos teismas pagrįstai konstatavo, kad nėra pagrindo mažinti paskirtosios bausmės (Kauno apygardos teismo 2017 m. vasario 23 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Kitas pavyzdys, kuomet nuteistojo advokatas apeliacinį skundą dėl Marijampolės apylinkės teismo nutarties, kuria pripažintas Jungtinės Karalystės sprendimas dėl laisvės atėmimo, grindė tuo, kad šis teismas, „<...> suderindamas (skirdamas) ypač griežtą bausmę, suvaržė Konstitucijos garantuotas kaltinamojo teises į teisingą bausmę <...>“ ir neatsižvelgė į LR BK 90 straipsnyje numatytus bausmių ypatumus nepilnamečiams bei LR BK 91 straipsnio 3 dalyje numatytus bausmės skyrimo nepilnamečiui ypatumus, kad kai skiriama laisvės atėmimo bausmė nepilnamečiui, jos minimumą sudaro pusė minimalios bausmės, numatytos LR BK straipsnio, pagal kurį teisiamas nepilnametis, sankcijoje. Atmesdamas šiuos apeliacinio skundo argumentus kaip nepagrįstus, apeliacinės instancijos teismas netiesiogiai nurodė, kad neturi teisės iš naujo skirti bausmės pagal LR BK, ir konstatavo, kad paskirtoji 8 metų laisvės atėmimo bausmė nuteistajam palikta nepakeista atsižvelgiant į tai, kad ji neviršija LR BK 180 straipsnio 3 dalyje numatytos maksimalios 10 metų laisvės atėmimo bausmės (Kauno apygardos teismo 2017 m. sausio 20 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo).

Informaciją apie paskirtos bausmės trukmę vykdančiosios valstybės teismas sužino iš jam perduodamo išduodančiosios valstybės sprendimo dėl laisvės atėmimo ir liudijimo. Liudijimo lentelėje „i“ išduodančioji valstybė nurodo, pavyzdžiui, bendrą bausmės trukmę (dienomis), bausmės pabaigos datą išduodančiojoje valstybėje, bausmės rūšį (ar paskirtoji bausmė yra laisvės atėmimo bausmė, ar su laisvės atėmimu susijusi priemonė). Remiantis G. Švedo nuomone, nustačius paskirtąją bausmę ir palyginus ją su konkrečiau LR BK Specialiosios dalies straipsnio (jo dalies, punkto) sankcijoje numatytos

bausmės minimalia ir maksimalia ribomis, galimos trys teisiškai reikšmingos situacijos: 1) paskirtoji bausmė yra mažesnė nei LR BK straipsnio sankcijoje numatyta minimali laisvės atėmimo bausmės riba; 2) paskirtoji bausmė yra didesnė nei LR BK straipsnio sankcijoje numatyta minimali laisvės atėmimo bausmės riba, bet neviršija maksimalios ribos (čia priskirtini ir tie atvejai, kai LR BK Specialiosios dalies straipsnio sankcijoje už nusikalstamą veiką nenurodyta minimali laisvės atėmimo bausmės riba, pabrėžiant, kad, pagal LR BK 50 straipsnio 2 dalį, terminuoto laisvės atėmimo bausmės minimumas tiek pilnamečiams, tiek nepilnamečiams yra 3 mėnesiai – išskirta disertacinio tyrimo autorės); 3) paskirtoji bausmė yra didesnė nei LR BK straipsnio sankcijoje numatyta maksimali laisvės atėmimo bausmė (Švedas, 2007, p. 93; Švedas *et al.*, 2020, p. 306). Disertacijos autorės nuomone, tikslinga papildomai išskirti ir tokius atvejus, kai paskirtoji bausmė yra: 1) lygi LR BK Specialiosios dalies straipsnio sankcijoje numatyta minimaliai laisvės atėmimo bausmės ribai arba 2) lygi LR BK Specialiosios dalies straipsnio sankcijoje numatyta maksimaliai laisvės atėmimo bausmės ribai (Markevičiūtė, 2022, p. 122).

Pabrėžtina, kad paskirtąją bausmę būtina adaptuoti (sutrumpinti) tais atvejais, kai ji viršija maksimalią laisvės atėmimo bausmę, numatytą LR BK Specialiosios dalies straipsnyje, kuris atitinka nuteistojo išduodančiojoje valstybėje padarytą nusikalstamą veiką. Be to, tik tiek, kiek paskirtoji bausmė viršija parinktame LR BK Specialiosios dalies straipsnyje numatytą laisvės atėmimo bausmės maksimumą. Pavyzdžiui, jeigu išduodančiojoje valstybėje nuteistajam būtų paskirta ilgesnė nei 3 metų laisvės atėmimo bausmė už veiką, kuri pagal LR BK 182 straipsnio 1 atitiktų sukčiavimo sudėtį, paskirtąją bausmę reikėtų sutrumpinti iki 3 metų laisvės atėmimo bausmės. Siekiant nustatyti, ar paskirtoji bausmė atitinka LR baudžiamojo įstatymo reikalavimus, taip pat reikšmingos ir tam tikros LR BK Bendrosios dalies nuostatos. LR BK 50 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad maksimalus terminuoto laisvės atėmimo bausmės terminas yra 20 metų. Tokia pati 20 metų laisvės atėmimo bausmės riba nustatyta ir LR BK 63 straipsnio 7 dalyje, kuri svarbi tais atvejais, kai galutinė subendrinta bausmė apėmimo arba sudėjimo būdu skiriama asmeniui, kuris padarė bent dvi nusikalstamas veikas²⁹. Be to, paminėtina ir LR BK 90 straipsnio 5 dalis, kurioje įtvirtinta, kad laisvės atėmimo bausmė nepilnamečiui negali viršyti 10 metų. Atsižvelgiant į šią nuostatą yra akivaizdu, kad, adaptuojant Lietuvos Respublikos baudžiamojo

²⁹ Apie bausmės trukmės nustatymą, kai tas pats asmuo kitos ES valstybės narės sprendimu dėl laisvės atėmimo nuteistas bent už dviejų nusikalstamų veikų padarymą, plačiau žr. disertacijos 3.2.1 poskyryje.

įstatymo neatitinkančią kitos ES valstybės narės sprendimu dėl laisvės atėmimo nuteistajam nepilnamečiui paskirtą bausmę, privaloma užtikrinti, kad ji ne tik neviršys LR BK Specialiosios dalies straipsnyje numatytos maksimalios laisvės atėmimo bausmės ribos, bet ir visais atvejais nebus ilgesnė nei 10 metų.

Paskirtoji bausmė paliekama nepakeista, kai: 1) yra arba mažesnė nei LR BK Specialiosios dalies straipsnio sankcijoje numatyta minimali laisvės atėmimo bausmės riba, arba jai lygi; 2) yra didesnė nei LR BK Specialiosios dalies straipsnio sankcijoje numatyta minimali laisvės atėmimo bausmės riba, bet neviršija maksimalios ribos (nepilnamečiams – 10 metų, jeigu sankcijoje numatyta laisvės atėmimo riba yra didesnė negu 10 metų) arba yra jai lygi (Markevičiūtė, 2022, p. 122). Pirmuoju atveju dėl to, kad, padidinus paskirtosios bausmės trukmę iki tam tikros LR BK Specialiosios dalies straipsnio sankcijoje numatytos minimalios laisvės atėmimo bausmės ribos, būtų pažeistas Įstatymo 9 straipsnio 4 dalyje įtvirtintas reikalavimas, pagal kurį suderinta bausmė negali būti griežtesnė negu išduodančiosios valstybės teismo skirta bausmė (Markevičiūtė, 2022, p. 122). Antruoju atveju dėl to, kad paskirtoji bausmė atitinka LR BK reikalavimus (Švedas, 2007, p. 93–94; Markevičiūtė, 2022, p. 122). Įprastai šios situacijos teismų praktikoje problemų nekelia, nes nacionaliniai teismai, palyginę paskirtąją bausmę su tam tikro LR BK Specialiosios dalies straipsnio (jo dalies) minimalia ir maksimalia ribomis ir nustatę, kad paskirtoji bausmė yra mažesnė nei minimali sankcijos riba arba jai lygi, arba yra tarp minimalios ir maksimalios sankcijos ribos, arba jai lygi, pagrįstai paskirtąją bausmę palieka nepakeistą. Pavyzdžiui, vienoje byloje kompetentingas nacionalinis teismas nustatė, kad nuteistajam Švedijos Karalystėje paskirta 4 metų laisvės atėmimo bausmė nesiekia LR BK 260 straipsnio 3 dalyje numatytos minimalios sankcijos ribos, ir, atsižvelgdamas į Įstatymo 9 straipsnio 4 dalį, nuteistajam paskirtą bausmę paliko nepakeistą (Kauno apygardos teismo 2016 m. spalio 31 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Tuo pačiu pagrindu Marijampolės apylinkės teismas nuteistajam LR piliečiui paliko nepakeistą 2 metų 6 mėnesių laisvės atėmimo bausmę, nors ji buvo daugiau negu tris kartus trumpesnė už LR BK 260 straipsnio 3 dalyje numatytą minimalią – 10 metų laisvės atėmimo bausmę (Marijampolės apylinkės teismo 2022 m. rugsėjo 19 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Kitoje byloje Lietuvos Respublikoje pripažinus Čekijos Respublikos sprendimą dėl laisvės atėmimo, nuteistajam paskirta 7 metų laisvės atėmimo bausmė, suderinta su LR BK 180 straipsnio 3 dalimi ir palikta nepakeista, kadangi už šį nusikaltimą numatyta nuo 2 iki 10 metų laisvės atėmimo bausmė (Tauragės apylinkės teismo 2023 m. sausio 31 d. nutartis

byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Dar vienas pavyzdys, kuomet Panevėžio apylinkės teismas, nustatęs, kad nuteistojo Švedijos Karalystėje padarytas nusikaltimas atitinka LR BK 178 straipsnio 3 dalyje numatytą nusikaltimą, už kurį baudžiama bauda, laisvės apribojimu arba areštu, arba laisvės atėmimu iki 6 metų, paskirtosios 3 metų laisvės atėmimo bausmės nepakeitė (Panevėžio apylinkės teismo 2023 m. birželio 15 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). O Vilniaus regiono apylinkės teismas Čekijos Respublikos sprendimu dėl laisvės atėmimo LR piliečiui paskirtą 10 metų laisvės atėmimo bausmę paliko nepakeistą, kadangi ji buvo lygi maksimaliai bausmei, nustatytai už LR BK 180 straipsnio 3 dalyje įtvirtintą nusikaltimą (Vilniaus regiono apylinkės teismo 2023 m. vasario 14 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Dar vienas pavyzdys, kuomet Klaipėdos apygardos teismas konstatavo, kad Marijampolės rajono apylinkės teismo nutartis, kuria pripažinus Jungtinės Karalystės sprendimą dėl laisvės atėmimo paskirtoji 8 metų laisvės atėmimo bausmė palikta nepakeista, yra teisėta ir pagrįsta, nes LR BK Specialiosios dalies straipsnio (LR BK 180 straipsnio 3 dalies) sankcija yra nuo 2 iki 10 metų laisvės atėmimo (Kauno apygardos teismo 2017 m. sausio 20 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo).

Vis dėlto paminėtini keli, disertacinio tyrimo autorės nuomone, netinkamo paskirtosios bausmės derinimo su LR baudžiamuoju įstatymu pavyzdžiai. Vilniaus miesto apylinkės teismas bausmės derinimo metu užsienyje (nagrinėjamu atveju – Baltarusijos Respublikoje) nuteistajam paskirtą bausmę nepagrįstai palygino su LR BK 199 straipsnio 2 dalies sankcijoje numatytos laisvės atėmimo bausmės vidurkiu (Vilniaus miesto apylinkės teismo 2014 m. spalio 13 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Utenos apylinkės teismas siekdamas nustatyti, ar Vokietijos Federacinės Respublikos sprendimu dėl laisvės atėmimo nuteistajam paskirta 5 metų laisvės atėmimo bausmė atitinka LR BK reikalavimus, taip pat nepagrįstai palygino ją su LR BK 260 straipsnio 1 dalies sankcijoje nustatytos laisvės atėmimo bausmės vidurkiu (Utenos apylinkės teismo 2022 m. kovo 10 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Nors šiuo atveju galutinis teismo sprendimas paskirtąją bausmę palikti nepakeistą buvo pagrįstas ir teisingas, disertacinio tyrimo autorės nuomone, teismas, motyvuodamas savo sprendimą, šią bausmę turėjo palyginti su LR BK Specialiosios dalies straipsnio (jo dalies) sankcijoje numatytos bausmės minimalia ir maksimalia ribomis, bet ne su tam tikro LR BK Specialiosios dalies straipsnio (jo dalies) sankcijos vidurkiu. Kita Panevėžio apygardos teismo nutartis rodo, kad pirmosios instancijos teismas,

Lietuvos Respublikoje pripažinęs Vokietijos Federacinės Respublikos sprendimą dėl laisvės atėmimo, paskirtą 6 metų 2 mėnesių laisvės atėmimo bausmę suderino su LR BK 180 straipsnio 3 dalimi, sumažino ją iki 4 metų 6 mėnesių ir tokiu būdu ją tarsi iš naujo perskyrė pagal LR BK reikalavimus. Dėl šios nutarties dalies prokurorė pateikė apeliacinį skundą, kurį išnagrinėjęs apeliacinės instancijos teismas, disertacijos autorės nuomone, pagrįstai konstatavo, kad, sumažindamas paskirtą bausmę, pirmosios instancijos teismas „<...> ydingai traktavo teisės normas, kuriose įtvirtinti valstybių bausmių suderinamumo principai“. Remdamasis Įstatymo 9 straipsnio 2 ir 3 dalimis Panevėžio apygardos teismas padarė išvadą, kad Vokietijos Federacinės Respublikos nuteistajam paskirta 6 metų 2 mėnesių laisvės atėmimo bausmė neviršijo LR BK 180 straipsnio 3 dalyje numatytos laisvės atėmimo bausmės maksimalios ribos – 10 metų, todėl privalėjo būti paliekama nepakeista (Panevėžio apygardos teismo 2018 m. rugsėjo 10 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo).

Įstatymo 9 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad suderintos bausmės trukmė turi kuo labiau atitikti kitos ES valstybės narės paskirtą bausmę ar priemonę ir negali būti pakeista bauda ar kita turtinio pobūdžio bausme ar priemone. Taigi, siekiant tinkamai suderinti kitos ES valstybės narės teismo paskirtą bausmę su Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo reikalavimais, būtina atsižvelgti į išduodančiosios ir vykdančiosios valstybių bausmių sistemų ypatumus. Tam tikrų neaiškumų bausmės derinimo etape galėtų kilti tais atvejais, kai, pavyzdžiui, paskirtoji bausmė ar jos dalis nėra numatyta nacionalinėje vykdančiosios valstybės bausmių sistemoje. Šiuo atžvilgiu reikšminga LAT nutartis, priimta pagal nuteistojo pareiškimą LR BPK 451 straipsnio 3 punkto pagrindu atnaujintoje baudžiamojoje byloje. Nuteistasis pareiškime dėl baudžiamosios bylos atnaujinimo nurodė, kad jam bausmės derinimo metu palikus 18 metų laisvės atėmimo bausmę LR baudžiamasis įstatymas buvo pritaikytas akivaizdžiai netinkamai ir todėl reikia sutrumpinti suderintą bausmę. LAT nustatė, kad nuteistajam Jungtinės Karalystės sprendimu dėl laisvės atėmimo buvo paskirta prailginta 18 metų bausmė, kurią sudarė 15 metų įkalinimo bausmė ir 3 metų išplėstinio lygtinio paleidimo laikotarpio (nuteistojo stebėjimo probacijos sąlygomis), kurio LR BK nenustato. Atsižvelgdamas į tai, LAT išaiškino, kad derinant bausmes 3 metų išplėstinio lygtinio paleidimo laikotarpis negali būti prilyginamas laisvės atėmimo bausmei, ir pakeisdamas pirmosios ir apeliacinės instancijų teismų nutarčių dalis, kuriomis atsisakyta sutrumpinti suderintą 18 metų laisvės atėmimo bausmę, nustatė nuteistajam galutinę 15 metų laisvės atėmimo bausmę (LAT 2023 m. birželio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Disertacijos autorės nuomone, pagrįsta teigti, kad šia nutartimi LAT pritarė

iki tol pirmosios instancijos teismų padarytomis išvadoms dėl LR BK nenumatytų, su laisvės atėmimu susijusių bausmių ar kitų priemonių netaikymo Lietuvos Respublikoje pripažinus kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo. Pavyzdžiui, vienoje byloje Panevėžio apylinkės teismas, su baudžiamojo įstatymo reikalavimais derindamas Jungtinės Karalystės sprendimu dėl laisvės atėmimo nuteistajam paskirtą 14 metų 6 mėnesių laisvės atėmimo bausmę, kurią sudarė 10 metų 6 mėnesių laisvės atėmimo bausmė ir 4 metų pailginta bausmė, nurodė, kad papildomos pailgintos bausmės LR BK nėra, todėl ji Lietuvos Respublikoje netaikytina (Panevėžio apylinkės teismo 2018 m. liepos 19 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo).

Šiame kontekste paminėtina ir tai, kad nacionalinėje baudžiamojoje teisėje galimybė iš dalies atidėti bausmės vykdymą įtvirtinta tik 2019 m. birželio 27 d. priimtu tam tikrų LR BK straipsnių pakeitimo įstatymu (Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 42, 43..., 2019). Nuo 2020 m. liepos 1 d. įsigaliojusiais LR BK 75 straipsnio 3 dalies pakeitimais nustatyta, kad, iš dalies atidėdamas bausmės vykdymą, teismas nustato po teismo nuosprendžio įsiteisėjimo nedelsiant atliktinos laisvės atėmimo bausmės dalį, kuri negali būti trumpesnė kaip 6 mėnesiai ir ilgesnė kaip 2 metai, taip pat nuo 1 iki 3 metų likusios neatliktos bausmės vykdymo atidėjimo terminą. Pavyzdžiui, 2017 m. Kauno apygardos teismas patenkino nuteistojo skundą dėl Kauno apylinkės teismo nutarties, kuria pripažintas Estijos Respublikos sprendimas dėl laisvės atėmimo. Nuteistasis nurodė, kad Kauno apylinkės teismas nepagrįstai pablogino jo teisinę padėtį, kadangi paliko paskirtąją 7 metų laisvės atėmimo bausmę, nors Estijos Respublikoje jis buvo nuteistas 7 metų laisvės atėmimo bausme, iš kurių 2 metai jam paskirta realios laisvės atėmimo bausmės, o likusi bausmės dalis paskirta atlikti lygtinai. Apeliacinės instancijos teismas nustatė, kad Kauno apylinkės teismas nuteistajam paskyrė žymiai ilgesnį realios laisvės atėmimo bausmės terminą, ir nurodė, kad byloje trūksta reikalingos informacijos sprendimui priimti, pavyzdžiui, nėra Estijos Respublikos sprendimo dėl laisvės atėmimo vertimo į lietuvių kalbą. Atsižvelgdamas į tai bei siekdamas nepabloginti nuteistojo teisinės padėties, Kauno apygardos teismas panaikino pirmosios instancijos teismo nutartį ir priėmė sprendimą nepripažinti Estijos Respublikos sprendimo dėl laisvės atėmimo (Kauno apygardos teismo 2017 m. sausio 4 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Kitoje 2022 m. nagrinėtoje byloje apeliacinės instancijos teismas, nusprendęs patenkinti nuteistojo apeliacinį skundą, nurodė, kad situacija, kurioje nuteistajam kitoje ES valstybėje narėje paskirta iš viso 7 metų 5 mėnesių laisvės atėmimo bausmė, iš kurių 2 metus 6 mėnesius nuteistasis turi atlikti iš

karto, o likusius 4 metus ir 11 mėnesių taikant bausmės vykdymo atidėjimą, atitinka LR BK 75 straipsnio nuostatas, o tai reiškia, kad, kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo pripažinus Lietuvoje, paskirtosios bausmės vykdymas gali būti tęsiamas (Kauno apygardos teismo 2022 m. rugsėjo 7 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo).

Būtinybė derinti paskirtąją bausmę su LR baudžiamojo įstatymo reikalavimais iškyla ir tuomet, kai kitos ES valstybės narės sprendimas dėl laisvės atėmimo pripažįstamas iš dalies. Panevėžio apygardos teismas yra pažymėjęs, kad „<...> tokiomis aplinkybėmis, kai dalis nuosprendžio nėra pripažįstama, iškyla objektyvi būtinybė patikslinti pripažintinos laisvės atėmimo bausmės trukmę ir tai yra neatsiejama laisvės atėmimo bausmės suderinimo su Lietuvos Respublikos baudžiamaisiais įstatymais proceso dalis“ (Panevėžio apygardos teismo 2021 m. sausio 19 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Įstatymo 8 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta, kad teismas privalo užtikrinti, kad dėl iš dalies pripažinto sprendimo dėl laisvės atėmimo nepailgėtų bausmės ar kitos priemonės trukmė arba kitaip nebūtų nepagrįstai apsunkinta nuteistojo teisinė padėtis. Jokių kitų teisinių nuostatų, kurios įtvirtintų tam tikrą specialią bausmės trukmės nustatymo tvarką kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo pripažįstant iš dalies, nėra, todėl remiamasi bendraisiais, Įstatymo 9 straipsnio 1–4 dalyse nustatytais reikalavimais suderintos bausmės trukmei. Pavyzdžiui, Klaipėdos apygardos teismas yra išaiškinęs, kad tokiais atvejais, kai bent vienas nusikaltimas neatitinka dvigubo veikos baudžiamumo reikalavimo, su LR BK derinamos tik tos bausmės, kurios ES valstybės narės sprendimu dėl laisvės atėmimo paskirtos už nusikaltimus, kurie numatyti LR BK. Minimu atveju LR pilietis buvo nuteistas už trijų nusikaltimų padarymą, bet, atsižvelgiant į tai, kad LR BK nenumato atsakomybės už padėjimą ne ES piliečiui pažeisti Jungtinės Karalystės imigracinį įstatymą, apylinkės teismas su LR BK suderino tik bausmes, paskirtas už du nuteistojo Jungtinėje Karalystėje padarytus nusikaltimus (Klaipėdos apygardos teismo 2016 m. spalio 18 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo; Markevičiūtė, 2022, p. 124). Kauno apygardos teismo nutarties turinys taip pat rodo, kad, derinant paskirtąją bausmę su LR BK, buvo atsižvelgta tik į tas bausmes, kurios paskirtos už nusikaltimus, kurie yra numatyti LR BK (atitinka abipusį veikos baudžiamumą) (Kauno apygardos teismo 2016 m. lapkričio 28 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Dar vienas pavyzdys, kuomet pirmosios instancijos teismas, iš dalies pripažinęs kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo, su LR BK reikalavimais suderino tik tas bausmes, kurios buvo paskirtos už nusikalstamas veikas, dėl

kurių išduodančiosios valstybės sprendimas dėl laisvės atėmimo buvo pripažintas Lietuvos Respublikoje (Panevėžio apygardos teismo 2019 m. balandžio 25 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Kitoje byloje nacionalinis pirmosios instancijos teismas nustatė, kad viena iš nuteistojo padarytų veikų – Vokietijos baudžiamojo kodekso 267 straipsnio 1 pastraipoje įtvirtintas nusikaltimas – automobilio vairavimas su suklastotais valstybiniais numeriais – neatitinka abipusio veikos baudžiamumo, todėl iš dalies Lietuvos Respublikoje pripažinęs Vokietijos Federacinės Respublikos sprendimą dėl laisvės atėmimo su LR BK reikalavimais suderino tik tas bausmės, kurios paskirtos už veikas, kurios laikomos nusikalstamomis ir pagal LR BK (Kauno apylinkės teismo 2018 m. rugpjūčio 9 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo).

Pabrėžtina, kad su likusios atlikti bausmės trukmės nustatymu tiesiogiai susijusios ir nuteistojo galimybės būti atleistas nuo bausmės malonės ar amnestijos tvarka. Įstatymo 14 straipsnio 7 dalyje įtvirtinta, kad nuteistasis nuo bausmės atlikimo malonės ar amnestijos tvarka gali būti atleistas tiek pagal sprendimą dėl laisvės atėmimo priėmusios kitos ES valstybės narės nacionalinę teisę, tiek pagal Lietuvos Respublikos įstatymus. Taigi, į Lietuvos Respubliką kaip vykdančiąją valstybę tolesniam bausmės atlikimui perduotam nuteistajam malonę ir amnestiją gali taikyti ne tik Lietuvos Respublika, bet ir išduodančioji valstybė. Teisinėje literatūroje akcentuojama ir tai, kad malonė gali būti suteikiama LR piliečiams, kurie nuteisti kitų valstybių teismų ir bausmę atlieka Lietuvos Respublikoje, bei kitų valstybių piliečiams, kuriuos nuteisė kitų ES valstybių narių teismai ir kurių bausmės vykdymą perėmė Lietuvos Respublika (Švedas, Abramavičius ir Prapiestis, 2020, p. 238–239). Nuo bausmės atlikimo malonės ar amnestijos tvarka Lietuvos Respublikoje kaip vykdančiojoje valstybėje nuteistasis gali būti atleistas bausmės derinimo metu arba bausmės atlikimo metu (Švedas, 2007, p. 96). Remiantis Įstatymo 16 straipsnio 2 dalies 3 punktu, apie tai, kad malonės ar amnestijos tvarka nuteistasis atleidžiamas nuo visos ar dalies bausmės atlikimo, privaloma informuoti išduodančiosios valstybės kompetentingą instituciją. Pažymėtina, kad bent jau Lietuvoje iki šiol nėra teismų praktikos pavyzdžių, kuomet iš kitos ES valstybės narės į Lietuvos Respubliką perduoti nuteistieji būtų atleisti nuo bausmės malonės arba amnestijos tvarka. Paminėtina tik 2006 m. LAT nutartis, kurioje konstatuota, kad pagal 1983 m. Europos konvenciją dėl nuteistųjų perdavimo ir jos 1997m. Papildomą protokolą iš Švedijos Karalystės į Lietuvos Respubliką perduoto LR piliečio prašymas taikyti jam LR įstatymo „Dėl amnestijos pažymint Lietuvos Respublikos Konstitucijos dešimties metų sukaktį“

4 straipsnio 2 dalies 2 punktą yra nepagrįstas, kadangi šio įstatymo 8 straipsnyje nustatyta, kad amnestija netaikoma asmenims, nuteistiems už kontrabandą, o būtent šį, tuo metu 1961 m. LR BK 312 straipsnio 3 dalyje įtvirtintą, nusikaltimą atitiko nuteistojo Švedijos Karalystėje padaryta nusikalstama veika (LAT 2006 m. spalio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje).

Lietuvos Respublikoje pripažinus kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo juo paskirta bausmė privalo būti suderinta su Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo reikalavimais. Tuo atveju, jeigu Lietuvos Respublikoje kitos ES valstybės narės sprendimas dėl laisvės atėmimo yra pripažįstamas iš dalies, su LR baudžiamojo įstatymo reikalavimais derinamos tik tos bausmės, kurios išduodančiosios valstybės sprendimu dėl laisvės atėmimo yra paskirtos už veikas, kurios yra laikomos nusikalstamomis ir pagal LR BK (atitinka abipusį veikos baudžiamumą) ir dėl kurių priimto sprendimo dėl laisvės atėmimo dalis yra pripažįstama Lietuvos Respublikoje. Paskirtoji bausmė neatitinka LR BK reikalavimų, kai viršija LR BK Specialiosios dalies straipsnyje (jo dalyje), kuris atitinka nuteistojo kitoje ES valstybėje narėje padarytą nusikalstamą veiką, numatytos laisvės atėmimo bausmės maksimumą (nepilnamečiams – 10 metų, jeigu sankcijoje numatyta laisvės atėmimo bausmė yra ilgesnė negu 10 metų). Šiuo atveju paskirtoji bausmė privalo būti adaptuojama sutrumpinant ją iki LR BK Specialiosios dalies straipsnyje (jo dalyje), kuris atitinka nuteistojo kitoje ES valstybėje narėje padarytą nusikalstamą veiką, numatytos laisvės atėmimo bausmės maksimumo. Nepilnamečiams – iki 10 metų laisvės atėmimo, jeigu sankcijoje nustatyta maksimali laisvės atėmimo bausmė yra ilgesnė negu 10 metų laisvės atėmimo. Paskirtoji bausmė paliekama nepakeista, kai ji atitinka LR BK reikalavimus: 1) yra lygi LR BK Specialiosios dalies straipsnyje (jo dalyje), kuris atitinka nuteistojo kitoje ES valstybėje narėje padarytą nusikalstamą veiką, numatytam laisvės atėmimo bausmės minimumui arba už jį trumpesnė; arba 2) patenka tarp LR BK Specialiosios dalies straipsnyje (jo dalyje) numatytos minimalios ir maksimalios laisvės atėmimo bausmės ribų; arba 3) yra lygi LR BK Specialiosios dalies straipsnyje (jo dalyje) numatytam laisvės atėmimo bausmės maksimumui.

3.2.1. Bausmės trukmės nustatymas, kai asmuo kitoje ES valstybėje narėje nuteistas už kelių nusikalstamų veikų padarymą

Kitų ES valstybių narių sprendimus dėl laisvės atėmimo Lietuvoje pripažįstantiems teismams palyginti dažnai kyla poreikis su Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo reikalavimais derinti kitoje ES valstybėje narėje nuteistajam už kelių nusikalstamų veikų padarymą paskirtą bausmę.

Tiksli informacija apie tai, kiek nusikalstamų veikų apima kitos ES valstybės narėje sprendimas dėl laisvės atėmimo, pateikiama liudijimo, kuris kartu su sprendimu yra perduodamas vykdančiajai valstybei, lentelėje „h“. Vis dėlto nei Pamatiniame sprendime 2008/909/TVR, nei Įstatyme nėra atskirų taisyklių, kaip tokiose situacijose reiktų derinti išduodančiosios valstybės paskirtą bausmę su vykdančiosios valstybės baudžiamojo įstatymo reikalavimais. Anot G. Švedo, jeigu kitoje ES valstybėje narėje asmuo buvo nuteistas už kelių nusikaltimų padarymą, teismai, derindami paskirtą laisvės atėmimo bausmę, privalo ją palyginti ne tik su LR BK Specialiosios dalies straipsniu, kuris už padarytą nusikaltimą numato didžiausią laisvės atėmimo bausmę, bet ir su tuo LR BK Bendrosios dalies straipsniu, kuris numato maksimalią laisvės atėmimo bausmės trukmę, kai ši bausmė skiriama už kelias nusikalstamas veikas (Švedas, 2007, p. 95). Esminės bausmės skyrimo už kelias nusikalstamas veikas taisyklės įtvirtinančio LR BK 63 straipsnio 7 dalyje nustatyta, kad nuteistajam apėmimo arba sudėjimo (visiško arba dalinio) būdu skiriama galutinė subendrinta bausmė negali viršyti 20 metų laisvės atėmimo. Tuo atveju, jeigu bausmė už kelias nusikalstamas veikas yra skiriama nepilnamečiui, atsižvelgiama į bendrąją LR BK 90 straipsnio 5 dalyje įtvirtintą taisyklę, pagal kurią laisvės atėmimo bausmė nepilnamečiams visais atvejais negali viršyti 10 metų. Disertacinio tyrimo autorės nuomone, tikslinga pabrėžti ir tai, kad šie LR BK Bendrosios dalies straipsniuose nustatyti laisvės atėmimo bausmės trukmės maksimumai reikšmingi tik tuomet, kai už kelias nusikalstamas veikas galimos paskirti galutinės subendrintos bausmės maksimumas pagal tam tikrus LR BK Specialiosios dalies straipsnius (jų dalis), kurie atitinka nuteistojo kitoje ES valstybėje narėje padarytas nusikalstamas veikas, pilnamečiams viršija 20 metų laisvės atėmimo bausmę, o nepilnamečiams – 10 metų laisvės atėmimo bausmę. Tais atvejais, kai už kelias nusikalstamas veikas galimos paskirti galutinės subendrintos bausmės maksimumas šių dydžių neviršija, atsižvelgiama į maksimalią galutinės subendrintos bausmės trukmę, kuri galėtų būti skiriama pagal tam tikrus LR BK Specialiosios dalies straipsnius (jų dalis), kurie atitinka nuteistojo kitoje ES valstybėje narėje padarytas nusikalstamas veikas.

Principines bausmės trukmės nustatymo taisykles, kai asmuo kitoje ES valstybėje narėje nuteistas už kelių nusikalstamų veikų padarymą, yra suformulavę ir nacionaliniai teismai, įskaitant LAT. Šiuo atžvilgiu reikšminga 2022 m. LAT nutartis, kurioje LAT išaiškino, kad, viena vertus, paskirtosios bausmės derinimo su LR BK reikalavimais metu kompetentingas pirmosios instancijos teismas turi ne iš naujo subendrinti bausmes, o tik palyginti jas su LR BK 63 straipsnio 7 dalimi, kurioje nustatyta maksimali laisvės atėmimo

bausmės trukmė tais atvejais, kai bausmė skiriama už kelių nusikalstamų veikų padarymą; arba kitaip – patikrinti, ar užsienio valstybės teismo nuosprendžiu paskirta laisvės atėmimo bausmė neviršija nustatyto maksimumo (20 metų laisvės atėmimo). Kita vertus, LAT padarė išvadą, kad paskirtoji 17 metų laisvės atėmimo bausmė yra nesuderinama su LR BK reikalavimais ir turi būti sumažinta iki 16 metų, nes pagal LR BK nuteistojo padaryti nusikaltimai atitiko LR BK 2015 m. gegužės 7 d. redakcijos 199 straipsnio 3 dalį ir 21 straipsnio 1 dalį, 260 straipsnio 3 dalį, kurių sankcijose buvo numatytos maksimalios 10 metų ir 6 metų laisvės atėmimo bausmės (LAT 2022 m. birželio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje). Disertacinio tyrimo autorės nuomone, šie LAT išaiškinimai rodo, kad bausmės derinimo metu nepakanka patikrinti, ar paskirtoji bausmė neviršija LR BK 63 straipsnio 7 dalyje numatyto 20 metų laisvės atėmimo bausmės maksimumo, kadangi būtina nustatyti ir tai, ar toji bausmė neviršija už kelias nusikalstamas veikas pagal LR BK Specialiosios dalies straipsnius (jų dalis) galimos paskirti galutinės visiško sudėjimo būdu subendrintos bausmės maksimumo, kuris gali būti ir trumpesnis nei 20 metų. Atkreiptinas dėmesys, kad šioje byloje nagrinėtas klausimas dėl Rusijos Federacijoje nuteisto Lietuvos Respublikos piliečio perdavimo Lietuvos Respublikai pagal dvišalę 2001 m. birželio 25 d. Lietuvos Respublikos ir Rusijos Federacijos sutartį dėl asmenų, kuriems paskirtas laisvės atėmimas, perdavimo bausmei atlikti (Lietuvos Respublikos ir Rusijos Federacijos sutartis dėl asmenų..., 2001). Kita vertus, šie LAT išaiškinimai svarbūs ir Lietuvos Respublikoje pripažįstant kitų ES valstybių narių sprendimus dėl laisvės atėmimo, taigi išskirtinos trys esminės bausmės derinimo taisyklės. Pirma, kadangi kitos ES valstybės narės sprendimas dėl laisvės atėmimo yra galutinis, bausmės derinimo metu negalimas bausmės perskyrimas iš naujo pagal LR BK (priešingu atveju būtų neteisėtai revizuojamas galutinis išduodančiosios valstybės sprendimas dėl laisvės atėmimo). Disertacinio tyrimo autorės nuomone, tai būtų nesuderinama ir su abipusio pripažinimo principu grindžiamo ES valstybių narių teisinio bendradarbiavimo nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimo (perėmimo) toliau atlikti bausmę esme ir keltų grėsmę abipusiam ES valstybių narių pasitikėjimui. Antra, suderinta bausmė negali viršyti už kelias nusikalstamas veikas pagal LR BK Specialiosios dalies straipsnius (jų dalis) galimos paskirti galutinės visiško sudėjimo būdu subendrintos bausmės maksimumo. Trečia, visais atvejais suderinta bausmė negali viršyti LR BK 63 straipsnio 7 dalyje numatyto 20 metų laisvės atėmimo bausmės maksimumo (nepilnamečiams – LR BK 90 straipsnio 5 dalyje nustatyto 10 metų laisvės atėmimo bausmės maksimumo).

Atsižvelgiant į šias bausmės derinimo taisykles, teigtina, kad nustatant bausmės trukmę, kai asmuo kitoje ES valstybėje narėje buvo nuteistas už kelių nusikalstamų veikų padarymą, paskirtoji bausmė privalo būti sutrumpinta šiais atvejais: pirmuoju – jeigu viršija už kelių nusikalstamų veikų pagal LR BK Specialiosios dalies straipsnius (jų dalis) galimos paskirti galutinės visiško sudėjimo būdu subendrintos bausmės maksimumą; antruoju – jeigu viršija LR BK 63 straipsnio 7 dalyje nustatytą galutinės subendrintos bausmės maksimumą – 20 metų (nepilnamečiams, remiantis LR BK 90 straipsnio 5 dalimi – 10 metų). Abiem atvejais paskirtoji bausmė neatitinka LR baudžiamojo įstatymo, kadangi pirmuoju atveju viršija galutinės subendrintos bausmės maksimumą pagal LR BK Specialiosios dalies straipsnius (jų dalis), o antruoju – viršija LR BK Bendrosios dalies straipsniuose nustatytas 20 ir 10 metų laisvės atėmimo bausmės ribas. Sprendimas dėl bausmės dalies, kuria turėtų būti sutrumpinta paskirtoji bausmė, taip pat priklauso nuo to, ar galutinės visiško sudėjimo būdu subendrintos bausmės maksimumas pagal LR BK viršija 20 metų (nepilnamečiams – 10 metų). Pirmuoju atveju paskirtoji bausmė turi būti sutrumpinama iki galimos paskirti griežčiausios galutinės subendrintos bausmės pagal LR BK Specialiosios dalies straipsnius (jų dalis). Pavyzdžiui, iki 9 metų, jeigu kitoje ES valstybėje narėje nuteistojo padaryta veika atitinka LR BK 180 straipsnio 1 dalį (laisvės atėmimo bausmės maksimumas – 6 metai) ir LR BK 300 straipsnio 1 dalį (laisvės atėmimo bausmės maksimumas – 3 metai) ir pagal LR BK 63 straipsnį turėtų būti subendrinta visiško sudėjimo būdu, kadangi už šiuos nusikaltimus galutinės subendrintos laisvės atėmimo bausmės riba yra 9 metai. Disertacinio tyrimo autorės nuomone, teismai likusios bausmės trukmę nustatytų netinkamai, jeigu tokiais atvejais remtųsi tik galutinės subendrintos bausmės – 20 metų (10 metų – nepilnamečiams) – riba ir neatsižvelgtų į tai, kad už tam tikras LR BK Specialiosios dalies straipsniuose (jų dalyse) įtvirtintas nusikalstamas veikas galimos paskirti griežčiausios galutinės subendrintos bausmės trukmė yra trumpesnė nei 20 metų (10 metų – nepilnamečiams). Antruoju atveju paskirtoji bausmė turi būti sutrumpinama iki 20 metų (nepilnamečiams – iki 10 metų) laisvės atėmimo.

Pavyzdžiui, vienoje byloje pateiktame apeliaciniame skunde dėl pirmosios instancijos teismo nutarties, kuria Lietuvos Respublikoje iš dalies pripažintas Jungtinės Karalystės sprendimas dėl laisvės atėmimo, nuteistojo advokatė nurodė, kad už kelis nusikaltimus nuteistajam Jungtinėje Karalystėje paskirta bausmė su Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo reikalavimais suderinta netinkamai – yra per griežta ir skirta neatsižvelgus į labai gerą nuteistojo charakteristiką, šeiminingą padėtį. Tačiau Kauno apygardos teismas

išnagrinėjęs šį nuteistojo advokatės apeliacinį skundą pabrėžė, kad nuteistojo padarytos nusikalstamos veikos, už kurias jam paskirta galutinė subendrinta 15 metų laisvės atėmimo bausmė, atitinka LR BK įtvirtintus nusikaltimus, už kuriuos nustatytos maksimalios 10 metų, 10 metų, 2 metų ir 7 metų laisvės atėmimo bausmės, kurios turėtų būti bendrinamos jas visiškai sudedant. Be to, teismas atsižvelgė į LR BK 63 straipsnio 7 dalyje įtvirtintą 20 metų galutinės subendrintos bausmės maksimumą ir paliko nepakeistą Jungtinėje Karalystėje nuteistajam paskirtą galutinę subendrintą 15 metų laisvės atėmimo bausmę (Kauno apygardos teismo 2016 m. lapkričio 28 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Kitas pavyzdys, kuomet Kauno apygardos teismas nagrinėjo nuteistojo apeliacinį skundą, kuriame buvo nurodyta, kad pirmosios instancijos teismas netinkamai suderino paskirtąją bausmę su LR BK, kadangi neatsižvelgė į tai, kad Vokietijos Federacinės Respublikos sprendimu dėl laisvės atėmimo už atskirus nusikaltimus paskirtos bausmės viršija tam tikruose LR BK Specialiosios dalies straipsniuose įtvirtintus maksimalius laisvės atėmimo bausmės dydžius. Pritardamas šiems nuteistojo skundo argumentams, Kauno apygardos teismas iš dalies patenkino nuteistojo skundą ir nurodė, kad iš esmės pirmosios instancijos teismo nutartis, kuria paskirtoji bausmė palikta nepakeista, buvo pagrįsta ir teisinga, tačiau nepakankamai motyvuota. Apeliacinės instancijos teismas pabrėžė, kad, net ir už kiekvieną nusikalstamą veiką atskirai paskirtą bausmę sumažinus iki tam tikruose LR BK Specialiosios dalies straipsniuose (jų dalyse) įtvirtintų laisvės atėmimo bausmių maksimumų bei pagal LR BK paskirtas bausmės subendrinus jas iš dalies sudedant, paskirtoji bausmė atitiktų LR BK reikalavimus (Kauno apygardos teismo 2018 m. sausio 25 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo).

Jeigu bausmės derinimo metu nustatoma, kad už kelias nusikalstamas veikas paskirta bausmė neprieštarauja Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo reikalavimams – yra lygi arba mažesnė nei už kelis nusikaltimus pagal LR BK Specialiosios dalies straipsnius (jų dalis, punktas) galimos paskirti galutinės subendrintos bausmės maksimumas ir neviršija 20 metų (nepilnamečiams – 10 metų) – paskirtoji bausmė paliekama nepakeista (Markevičiūtė, 2022, p. 125). Pavyzdžiui, Tauragės apylinkės teismas, pripažinęs Vokietijos Federacinės Respublikos sprendimą dėl laisvės atėmimo, nuteistajam paskirtą galutinę subendrintą 13 metų laisvės atėmimo bausmę paliko nepakeistą, kadangi ji neviršijo galutinės subendrintos bausmės, kuri galėtų būti paskirta pagal LR BK Specialiosios dalies straipsnius, atitinkančius nuteistojo padarytas veikas Vokietijos Federacinėje Respublikoje, ir juose numatytas laisvės atėmimo bausmes subendrinus pagal LR BK 63 straipsnio 1 ir 2 dalis, maksimumo (Tauragės apylinkės teismo

2022 m. gruodžio 5 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Kauno apygardos teismas konstatavo, kad pirmosios instancijos teismai priėmė teisingą sprendimą, kai nuteistajam LR piliečiui už 24 nusikalstamas veikas paskirtą 3 metų 6 mėnesių laisvės atėmimo bausmę paliko nepakeistą, kadangi, pirma, ši bausmė neviršija subendrintos galutinės bausmės maksimalaus dydžio pagal LR BK. Antra, ši bausmė neviršija atskirai pagal LR BK 215 straipsnio 1 dalį ir 178 straipsnio 2 ir 3 dalies galimų paskirti laisvės atėmimo bausmių maksimalių dydžių (Kauno apygardos teismo 2023 m. vasario 7 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo).

Siekiant tinkamai suderinti už kelias nusikalstamas veikas kitoje ES valstybėje narėje nuteistajam paskirtą laisvės atėmimo bausmę su Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo reikalavimais, paskirtą bausmę privaloma palyginti tiek su už kelias nusikalstamas veikas pagal LR BK Specialiosios dalies straipsnius (jų dalis) galimos paskirti galutinės visiško sudėjimo būdu subendrintos bausmės maksimumu, tiek su LR BK Bendrosios dalies nuostatose įtvirtintu 20 metų galutinės subendrintos laisvės atėmimo bausmės maksimumu (nepilnamečiams su bendruoju laisvės atėmimo bausmės maksimumu – 10 metų). Už kelias nusikalstamas veikas kitos ES valstybės narės sprendimu dėl laisvės atėmimo paskirta bausmė neatitinka LR BK reikalavimų – jeigu viršija maksimalią galutinę visiško sudėjimo subendrintos bausmės trukmę, kuri galėtų būti skiriama už kelias nusikalstamas veikas, arba maksimalią bausmės trukmę, kuri galėtų būti skiriama nepilnamečiams. Tuo atveju, jeigu už kelias nusikalstamas veikas paskirta laisvės atėmimo bausmės trukmė viršija galutinę visiško sudėjimo būdu subendrintos bausmės trukmę – laisvės atėmimo bausmės trukmė adaptuojama sumažinant ją iki už kelias nusikalstamas veikas pagal LR BK Specialiosios dalies straipsnius (jų dalis) galimos paskirti galutinės visiško sudėjimo būdu subendrintos bausmės maksimumo, o jeigu šis maksimumas viršija 20 metų laisvės atėmimo – iki 20 metų laisvės atėmimo. Nepilnamečiams – iki 10 metų laisvės atėmimo tuo atveju, jeigu galutinės visiško sudėjimo būdu subendrintos bausmės maksimumas viršija 10 metų. Paskirtoji bausmė paliekama nepakeista, kai yra lygi arba trumpesnė nei už kelias nusikalstamas veikas pagal LR BK Specialiosios dalies straipsnius (jų dalis) galimos paskirti galutinės visiško sudėjimo būdu subendrintos bausmės maksimumas ir neviršija 20 metų (nepilnamečiams – 10 metų).

3.2.2. Bausmės trukmės nustatymas, kai yra nuosprendžių sutaptis

Teismų praktika rodo, kad yra tokių praktinių situacijų, kai tas pats asmuo yra nuteistas ir Lietuvos Respublikos teismo apkaltinamuoju nuosprendžiu, ir kitos ES valstybės narės sprendimu dėl laisvės atėmimo (nuosprendžių sutaptis). LAT yra išaiškinęs, kad bet kokia intervencija į užsienio valstybės teismo priimtą sprendimą, nesant ES teisėje nustatyto pagrindo, yra negalima, taigi dviejose ES valstybėse narėse skirtingais nuosprendžiais paskirtų bausmių subendrinimo klausimas nesprendžiamas, kai „<...> byloje nėra pagal Įstatymo <...> 5 straipsnio 1 dalį reikalaujamo ir Vokietijos Federacinės Respublikos kompetentingos institucijos pateikto kreipimosi dėl sprendimo dėl laisvės atėmimo bausmės <...> pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje“ (LAT 2021 m. birželio 25 d. nutartis byloje dėl bausmių subendrinimo; Markevičiūtė, 2022, p. 126). Šios pozicijos nuosekliai laikosi ir žemesnės instancijos teismai. Atkreipęs dėmesį ir į tai, kad „<...> abiejų nuosprendžių vykdymo procesas vykdomas pagal sprendimus priėmusių valstybių teisę ir nei viena valstybė nėra pateikusi prašymo ir perdavusi savo šalies teismo teismo priimtu nuosprendžiu paskirtos bausmės vykdymo kitai šaliai <...>“, Panevėžio apygardos teismas padarė išvadą, kad „<...> esant atskiriems skirtingose valstybėse įgyvendinamiems bausmių vykdymo procesams, nėra pagrindo subendrinti nuteistajam V. Z. Madrido apygardos ir Utenos rajono apylinkės teismų nuosprendžiais paskirtų bausmių <...>“ (Panevėžio apygardos teismo 2017 m. balandžio 6 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Disertacinio tyrimo autorės nuomone, akivaizdu, kad teisinio pagrindo svarstyti, ar galėtų būtų subendrintos Lietuvos Respublikos ir kitos ES valstybės narės sprendimu dėl laisvės atėmimo paskirtos bausmės, nėra tada, kai kitos ES valstybės narės sprendimas dėl laisvės atėmimo nėra pripažįstamas ir vykdomas Lietuvos Respublikoje (Markevičiūtė, 2022, p. 126).

Vis dėlto iš paminėtų teismų nutarčių turinio nėra pakankamai aišku, ar vienintele bausmių nebendrinimo priežastimi teismai laiko aplinkybę, kad kitos ES valstybės narės sprendimas dėl laisvės atėmimo nėra pripažintas Lietuvos Respublikoje, ar iš esmės laikosi pozicijos, kad toks bausmių subendrinimas (net ir tuo atveju, kai kitos ES valstybės narės sprendimas dėl laisvės atėmimo pripažįstamas ir vykdomas Lietuvos Respublikoje) nėra galimas. Keliamas klausimas, ar kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimas ir juo paskirtos bausmės suderinimas su LR BK reikalavimais savaime reiškia, kad ši bausmė privalo būti subendrinama su tam pačiam nuteistajam Lietuvoje teismo priimtu apkaltinamuoju nuosprendžiu paskirta bausme ir vykdoma kartu ar atskirai. Įstatymo

9 straipsnio 7 dalyje įtvirtinta, kad jeigu nuteistajam Lietuvos Respublikos teismo įsiteisėjusiu apkaltinamuoju nuosprendžiu už kitą nusikalstamą veiką paskirta terminuoto laisvės atėmimo bausmė arba laisvės atėmimas iki gyvos galvos, teismas, vadovaudamasis LR BK nuostatomis ir atsižvelgdamas į Įstatymo 15 straipsnio nuostatas, išsprendžia klausimą dėl paskirtų bausmių subendrinimo. Esminės bausmės skyrimo, kai neatlikus bausmės padaryta nauja nusikalstama veika, taisyklės nacionalinėje teisėje įtvirtintos LR BK 64 straipsnio 1 dalyje, kurioje nustatyta, kad jeigu nuteistasis, neatlikęs paskirtos bausmės, padaro naują nusikalstamą veiką, teismas, paskyręs bausmę už naują nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą, bausmes subendrina. Vis dėlto LR BK 64 straipsnyje *expressis verbis* nenustatyta Lietuvos Respublikos ir kitos ES valstybės narės teisminės institucijos (teismo) nuosprendžiu paskirtų bausmių bendrinimo taisyklė (Namavičius, 2018, p. 14). Aplinkybę, kad LR BK „<...> nenumato taisyklės, kuri apibrėžtų užsienio valstybės teismo nuosprendžiu paskirtos bausmės subendrinimo su Lietuvos Respublikos teismo nuosprendžiu paskirta bausme tvarką“, akcentuoja ir G. Švedas (Švedas *et al.*, 2017, p. 187). Įstatymo 15 straipsnyje apibrėžiamos į Lietuvos Respubliką perduoto nuteistojo baudžiamosios atsakomybės ribos, kurių esmę sudaro tai, kad į Lietuvos Respubliką perimtas nuteistasis negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, suimamas ar kitaip suvaržoma jo laisvė už nusikalstamą veiką, padarytą iki nuteistojo perėmimo, dėl kurios jis nebuvo perimtas, išskyrus išimtis, įtvirtintas to paties straipsnio 1–5 punktuose. Kitų Įstatymo nuostatų, kurios nurodytų, kokie sprendimai turėtų būti priimami, kai tas pats asmuo laisvės atėmimu yra nuteistas ir Lietuvos Respublikos, ir kitos ES valstybės narės sprendimu dėl laisvės atėmimo, kuris pripažįstamas ir vykdomas Lietuvos Respublikoje, nėra. Teisinėje literatūroje taip pat akcentuojama, kad klausimas, ar ir kiek užsienio valstybės teismo apkaltinamojo nuosprendžio atžvilgiu galima taikyti bausmių bendrinimą pagal LR BK 64 straipsnį, yra gana sudėtingas (Namavičius, 2018, p. 11). Nėra pakankamai aišku, kokie sprendimai turėtų būti priimami, kai asmeniui, Lietuvos Respublikoje atliekančiam laisvės atėmimo bausmę, kurią paskyrė užsienio valstybės teismas, nacionalinis teismas už kitą nusikaltimą paskiria kitą laisvės atėmimo bausmę (Švedas *et al.*, 2017, p. 187).

Apie tai, kad Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 8 straipsnio 2–4 dalies nuostatos dėl bausmės trukmės adaptavimo turi būti aiškinamos taip, kad „<...> pagal jas leidžiama į bendrą nuosprendį įtraukti vieną ar kelias kitose valstybėse narėse skirtas bausmes, pagal šį pamatinį sprendimą vykdomas valstybėje narėje, kurioje priimamas šis bendras nuosprendis, su sąlyga, kad šis nuosprendis nelemia šių bausmių trukmės ar pobūdžio

adaptavimo, viršijančio šiose nuostatose numatytas griežtas ribas“, ir nelemia kitoje ES valstybėje narėje nuteistajam skirtų bausmių peržiūrėjimo, yra išaiškinęs Teisingumo Teismas (Teisingumo Teismo 2021 m. balandžio 15 d. sprendimas byloje *AI*). Be to, LAT yra konstatavęs, kad tuo atveju, jeigu to paties asmens atžvilgiu yra priimtas Lietuvos teismo apkaltinamasis nuosprendis ir kitos ES valstybės narės sprendimas dėl laisvės atėmimo, kuris pripažįstamas ir vykdomas Lietuvos Respublikoje, juo paskirtos bausmės privalo būti subendrinamos vadovaujantis LR BK 64 straipsniu, kadangi to nepadarius būtų nepagrįstai apsunkina nuteistojo teisinė padėtis (LAT 2021 m. gruodžio 21 d. nutartis byloje dėl bausmių subendrinimo). Lietuvos apeliacinis teismas bent kelis kartus nagrinėjęs klausimą dėl tokiomis aplinkybėmis paskirtų bausmių subendrinimo nurodė, kad, viena vertus, iš LR BK 64 straipsnio „<...> normos dispozicijos turinio matyti, kad įstatymų leidėjas galimybės bausmes subendrinti atsižvelgiant į užsienio valstybėje <...> priimtus teismo nuosprendžius <...> nesuteikia <...>“ (Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. gegužės 25 d. nutartis byloje dėl bausmių subendrinimo). Be to, baudžiamoji teisė ir baudžiamojo proceso teisė yra priskiriamos viešosios teisės šakoms, todėl vadovujamasi principu, jog draudžiama viskas, kas nėra tiesiogiai leidžiama (Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. lapkričio 13 d. nutartis dėl bausmių subendrinimo; Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. liepos 20 d. nutartis byloje dėl bausmių subendrinimo). Kita vertus, teismas tose pačiose nutartyse akcentavo, kad skirtingais ES valstybių narių nuosprendžiais paskirtos bausmės nebendrinamos, kadangi nėra duomenų apie tai, kad kitos ES valstybės narės sprendimas dėl laisvės atėmimo būtų pripažintas Lietuvos Respublikoje ir nėra teisinio pagrindo subendrinti skirtingų valstybių teismų nuosprendžiais paskirtų bausmių (Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. lapkričio 13 d. nutartis dėl bausmių subendrinimo; Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. liepos 20 d. nutartis byloje dėl bausmių subendrinimo).

Pastebėtina ir tai, kad pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai iš esmės laikosi tos pačios pozicijos. Pirmiausia akcentuoja, kad LR BK 64 straipsnyje nenurodyta, kad bausmė, paskirta užsienio valstybės teismo nuosprendžiu, turi būti bendrinama su bausmėmis, paskirtomis Lietuvoje teismo apkaltinamuoju nuosprendžiu, arba kad baudžiamoji teisė priskiriama viešosios teisės šakai, todėl vadovujamasi principu, kad draudžiama viskas, kas nėra tiesiogiai leidžiama (Panevėžio apygardos teismo 2020 m. birželio 16 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Vis dėlto teismai konstatuoja, kad pagrindas subendrinti kitos ES valstybės narės sprendimu dėl laisvės atėmimo paskirtą bausmę su Lietuvoje teismo apkaltinamuoju nuosprendžiu už kitą nusikalstamą veiką paskirta

bausme būtų tuomet, jei nuosprendį priėmusios ES valstybės kompetentinga institucija kreiptųsi į Lietuvos Respubliką dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje ir šis nuosprendis pagal Įstatymo nuostatas būtų pripažintas ir juo paskirta bausmė suderinta su Lietuvos Respublikos baudžiamuoju įstatymu (Kauno apygardos teismo 2020 m. rugpjūčio 7 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo; Panevėžio apylinkės teismo 2020 m. gegužės 7 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo).

Tiesa, yra nutarčių, kuriose nacionaliniai teismai *expressis verbis* nurodo, kad, pavyzdžiui, teismas, „<...> išsprendęs klausimą dėl užsienio valstybės teismo sprendimo, kuriuo paskirta laisvės atėmimo bausmė, pripažinimo ir vykdymo, turi teisę ir pareigą išspręsti Lietuvos ir užsienio valstybės teismų nuosprendžiais paskirtų bausmių subendrinimo klausimą, vadovaudamasis bausmių bendrinimą reglamentuojančiomis BK 64 straipsnio nuostatomis“ (Kauno apygardos teismo 2020 m. rugpjūčio 7 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Be to, pripažinus kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo, nėra jokių kliūčių taikyti LR BK 64 straipsnį ir subendrinti Lietuvoje teismo apkaltinamuoju nuosprendžiu ir Lietuvos Respublikoje pripažintu kitos ES valstybės narės sprendimu dėl laisvės atėmimo paskirtas bausmes (Panevėžio apylinkės teismo 2021 m. vasario 18 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Disertacinio tyrimo autorės nuomone, kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimas ir juo paskirtos bausmės vykdymas Lietuvos Respublikoje nereiškia, kad šis sprendimas tampa nacionaliniu teismo apkaltinamuoju nuosprendžiu, kuriam visa apimtimi galėtų būti taikomos LR BK 64 straipsnyje numatytos bausmių bendrinimo taisyklės.

Vis dėlto teismų praktika bylose dėl tam pačiam asmeniui Lietuvos Respublikos ir kitos ES valstybės narės teismo nuosprendžiais paskirtų bausmių subendrinimo rodo, kad daugeliu atvejų, Lietuvos Respublikoje pripažinus kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo, juo paskirta laisvės atėmimo bausmė subendrinama ir vykdoma kartu su Lietuvoje teismo apkaltinamuoju nuosprendžiu paskirta ir dar neatlikta laisvės atėmimo bausme (Markevičiūtė, 2022, p. 127). Nurodytomis aplinkybėmis paskirtų bausmių subendrinimo klausimas išsprendžiamas taikant LR BK 64 straipsnio nuostatas, kurios numato bausmės skyrimo, kai neatlikus bausmės padaryta nauja nusikalstama veika, taisyklės (Markevičiūtė, 2022, p. 127). Šiais atvejais atsižvelgiama ir į LR BPK 347 straipsnį, kuriame įtvirtinta, kad tuo atveju, kai nuteistajam yra kitų visiškai ar iš dalies neįvykdytų nuosprendžių, apie kuriuos nežinojo vėliausią nuosprendį priėmęs teismas, šis teismas

privalo priimti sprendimą, kokia tvarka bus vykdomos bausmės, numatytos visiškai ar iš dalies neįvykdytuose nuosprendžiuose. Pavyzdžiui, Šiaulių apygardos teismas konstatavęs, kad pirmosios instancijos teismas, „<...> bendrindamas nuteistajam <...> teismų nuosprendžiais paskirtas bausmes, pagrįstai taikė BK 64 straipsnio 2 dalies nuostatas <...>“, nurodė ir tai, kad teisė subendrinti užsienio valstybių nuosprendžiais nuteistajam paskirtas bausmes kyla iš BPK 347 straipsnio nuostatų (Šiaulių apygardos teismo 2022 m. sausio 18 d. nutartis dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Antai Panevėžio apylinkės teismas, išnagrinėjęs Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos teikimą dėl nuteistajam paskirtų bausmių subendrinimo, nustatė, kad Lietuvos Respublikoje pripažintas Vokietijos Federacinės Respublikos sprendimas dėl laisvės atėmimo buvo priimtas iki priimant kitą apkaltinamąjį nuosprendį Lietuvos Respublikoje, ir, vadovaudamasis LR BPK 347 straipsniu bei LR BK 64 straipsnio 9 punktu, subendrinio tam pačiam nuteistajam skirtingais teismo nuosprendžiais paskirtas bausmes (Panevėžio apylinkės teismo 2021 m. vasario 18 d. nutartis dėl bausmių subendrinimo).

G. Švedo nuomone, LR BK 64 straipsnio taikymas tokiomis aplinkybėmis „<...> (ypač tuo atveju, kai prie LR teismo nuosprendžio paskirtos griežtesnės bausmės būtų pridėta dalis užsienio teismo paskirtos bausmės) galėtų sudaryti teises Lietuvos Respublikos tarptautinių sutarčių pažeidimo prielaidas“, nes, pavyzdžiui, subendrintos bausmės atžvilgiu nuosprendį priėmusios valstybės suteikta malonė arba paskelbta amnestija Lietuvos Respublikoje (nesant specialiųjų taisyklių baudžiamajame įstatyme) taptų beveik neįgyvendinama (Švedas *et al.*, 2017, p. 187). Pasak J. Namavičiaus, LR BK 64 straipsnio nuostatų taikymas yra įmanomas, kai Lietuva kitos valstybės prašymu perima bausmės vykdymą, tačiau tik tiek, kiek „<...> tai leidžia nacionalinė teisė ir kiek tai nekvestionuotų užsienio valstybės teismo sprendimo“ (Namavičius, 2018, p. 11, 16). Disertacinio tyrimo autorės nuomone, ES valstybių narių teisinio bendradarbiavimo perduodant (perimant) nuteistuosius laisvės atėmimu toliau atlikti bausmę kontekste tai būtų tiesiogiai nesuderinama su Įstatymo 14 straipsnio 7 dalimi, į kurią perkėlus Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 19 straipsnio 1 dalies nuostatas įtvirtinta galimybė nuteistąjį atleisti nuo bausmės atlikimo malonės ar amnestijos tvarka ir pagal sprendimą dėl laisvės atėmimo priėmusios ES valstybės narės nacionalinę teisę. Be to, atkreiptinas dėmesys, kad, pavyzdžiui, pagal Įstatymo 14 straipsnio 3 dalį, tuo atveju, jeigu yra priimta nutartis dėl kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje ir jeigu Lietuvos Respublikoje buvęs nuteistasis nerandamas, priimama nutartis sustabdyti sprendimo dėl

laisvės atėmimo vykdymą, apie tai pranešama išduodančiosios valstybės kompetentingai institucijai ir nuo šio momento teisė vykdyti sprendimą dėl laisvės atėmimo sugrįžta išduodančiajai valstybei. Taigi, sunkiai įsivaizduojama, kaip tokiomis aplinkybėmis išduodančioji valstybė galėtų perimti sprendimo dėl laisvės atėmimo vykdymą, jeigu Lietuvos Respublikoje išduodančiosios valstybės paskirtą bausmę būtų nustatyta vykdyti kartu su to paties nuteistojo atžvilgiu Lietuvoje priimtu apkaltinamuoju nuosprendžiu subendrinus jais paskirtas bausmes pagal LR BK 64 straipsnį. Nors iš principo to paties asmens atžvilgiu Lietuvoje priimtu apkaltinamuoju teismo nuosprendžiu ir Lietuvos Respublikoje pripažintu kitos ES valstybės narės sprendimu dėl laisvės atėmimo paskirtų bausmių subendrinimas būtų galimas, disertacijos autorės nuomone, tol, kol LR BK nėra *expressis verbis* įtvirtintos Lietuvos ir kitos ES valstybės narės teismų nuosprendžiais paskirtų bausmių subendrinimo taisyklės, to paties asmens atžvilgiu Lietuvoje priimtu teismo apkaltinamuoju nuosprendžiu ir kitos ES valstybės narės teismo apkaltinamuoju nuosprendžiu, kuris pripažįstamas ir vykdomas Lietuvos Respublikoje, paskirtos laisvės atėmimo bausmės neturėtų būti subendrinamos ir tokie nuosprendžiai turėtų būti vykdomi atskirai (Markevičiūtė, 2022, p. 128). Akcentuotina, kad 2023 m. rugsėjo 8 d. buvo užregistruotas LR BK straipsnių, įskaitant LR BK 64 straipsnį, pakeitimų projektas, kuriuo siūloma LR BK 64 straipsnį papildyti 6 dalimi ir nustatyti, kad Lietuvos Respublikoje pripažinti ir vykdytini užsienio valstybės nuosprendžiai, kuriais paskirta laisvės atėmimo bausmė, yra nebendrinami ir vykdomi atskirai (Baudžiamojo kodekso 7, 8, 13..., 2023)³⁰. Šio projekto aiškinamajame rašte taip pat nurodoma, kad tokiu būdu bus užtikrinta, kad užsienio teismų sprendimai nebūtų pažeidžiami Lietuvos Respublikoje (Aiškinamasis raštas, 2023). Disertacijos autorės nuomone, siūlomas LR BK 64 straipsnio 6 dalies pakeitimas yra vertintinas kaip tikslingas ir pagrįstas, kadangi nebendrinant nuosprendžių, kuriais paskirtos laisvės atėmimo bausmės, būtų išvengta bet kokio nepagrįsto galutinio kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo peržiūrėjimo (revizavimo). Tokiu būdu, be kita ko, nebūtų nepagrįstai sudaromos prielaidos sumenkinti abipusį ES valstybių narių pasitikėjimą viena kitos teisinėmis sistemomis, kuriuo grindžiamas ES valstybių narių teisinio bendradarbiavimo institutas perduodant (perimant) nuteistuosius laisvės atėmimu tolesniam bausmės atlikimui. Tiesa, priėmus minėtus LR BK 64 straipsnio pakeitimus, siūlytina patikslinti ir Įstatymo 9 straipsnio 7 dalį įtvirtinant, kad tam pačiam nuteistajam Lietuvos Respublikos teismo įsiteisėjusiu apkaltinamuoju

³⁰ Pagal įstatymo projekto 52 straipsnį, jis turėtų įsigaliooti 2024 m. birželio 1 d.

nuosprendžiu ir Lietuvos Respublikoje pripažintu kitos ES valstybės narės sprendimu dėl laisvės atėmimo paskirtos laisvės atėmimo bausmės yra nebendrinamos ir šie nuosprendžiai yra vykdomi atskirai.

Apibendrintina, kad nei Įstatyme, nei LR BK nėra taisyklės, kuria remiantis būtų sprendžiamas klausimas, kaip vykdyti – kartu ar atskirai – to paties asmens atžvilgiu priimtus Lietuvos Respublikos teismo įsiteisėjusį apkaltinamąjį nuosprendį, kuriuo paskirta laisvės atėmimo bausmė, ir kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo, kuris pripažįstamas ir vykdomas Lietuvos Respublikoje. Šiuo atžvilgiu reikšminga teismų praktika taip pat yra nenuosekli. Daugeliu atvejų nacionaliniai teismai nepagrįstai remiasi LR BK 64 straipsniu ir subendrina Lietuvos Respublikos ir kitos ES valstybės narės nuosprendžiais tam pačiam nuteistajam paskirtas laisvės atėmimo bausmes. Vis dėlto LR BK 64 straipsnis yra skirtas bausmėms subendrinti, kai yra nacionalinių apkaltinamųjų nuosprendžių sutaptis, o Lietuvos Respublikoje pripažintas kitos ES valstybės narės sprendimas dėl laisvės atėmimo netampa nacionaliniu apkaltinamuoju nuosprendžiu. Taigi tais atvejais, kai tas pats asmuo laisvės atėmimo bausmėmis yra nuteistas ir Lietuvos Respublikos teismo įsiteisėjusiu apkaltinamuoju nuosprendžiu, ir Lietuvos Respublikoje pripažintu kitos ES valstybės narės sprendimu dėl laisvės atėmimo, jais paskirtos bausmės neturėtų būti subendrinamos ir tokie nuosprendžiai turėtų būti vykdomi atskirai. Atsižvelgiant į tai, pritartina LR BK 64 straipsnio pakeitimui, kuriuo siūloma šį straipsnį papildyti 6 dalimi ir nustatyti, kad Lietuvos Respublikoje pripažinti ir vykdytini užsienio valstybės nuosprendžiai, kuriais paskirta laisvės atėmimo bausmė, yra nebendrinami ir vykdomi atskirai.

3.2.3. Bausmės trukmės nustatymas, kai į bausmės trukmę reikia įskaityti kardomojo kalinimo laiką

Įstatymo 9 straipsnio 6 dalyje įtvirtinta, kad teismas privalo įskaityti į bausmę visą kitoje ES valstybėje narėje atliktos bausmės ar kitos priemonės laiką ir visą kardomojo kalinimo laiką, kurį nuteistasis buvo sulaikytas ir suimtas kitoje ES valstybėje narėje ar Lietuvos Respublikoje tol, kol buvo sprendžiamas klausimas dėl sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo Lietuvos Respublikoje. Nacionalinėje teismų praktikoje pažymima, kad laikinojo sulaikymo laikas į paskirtosios bausmės laiką įskaitomas, *inter alia*, remiantis LR BK 66 straipsniu, kurio 1 dalyje įtvirtinta teismo pareiga į paskirtą bausmę įskaityti kardomojo kalinimo laiką (Kauno apygardos teismo 2021 m. spalio 20 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Be to, apylinkės teismų nutartyse, kuriomis pripažįstami kitų ES

valstybių narių sprendimai dėl laisvės atėmimo, paprastai tiesiogiai nurodoma ir tai, kad, pavyzdžiui „<...> į bausmės laiką visiškai įskaitytina pagal Niurnbergo–Furto žemės teismo <...> atlikta bausmės dalis – 311 dienų bei atlikta bausmės dalis <...> iki nuteistojo D. V. perdavimo Lietuvos Respublikai dienos <...>, taip pat pagal <...> nuosprendį laikinajame sulaikyme D. V. išbūtas laikas <...> (2 paros)“ (Panevėžio apylinkės teismo 2021 m. vasario 18 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo), „<...> į bausmės laiką įskaičiuotinas visas Jungtinėje Karalystėje atliktos laisvės atėmimo bausmės laikas bei kardomojo kalinimo laikas (LR BK 66 straipsnis) (Įstatymo 9 straipsnio 6 dalis)“ (Vilniaus miesto apylinkės teismo 2020 m. liepos 24 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo), „<...> į bausmės laiką įskaičiuotinas visas Vokietijos Federacinėje Respublikoje atliktos laisvės atėmimo bausmės ir kardomojo kalinimo laikas. Iš teismui pateiktos medžiagos matyti, kad <...> G. B. jau buvo atlikęs 220 dienų paskirtos laisvės atėmimo bausmės“ (Panevėžio apylinkės teismo 2018 m. liepos 11 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo).

Tiesa, nei Pamatinis sprendimas 2008/909/TVR, nei Įstatymas, nei LR BK tiesiogiai nenurodo, ar į bausmę galėtų būti įskaitytas, pavyzdžiui, nuteistojo išduodančiosios valstybės įkalinimo įstaigoje išdirbtas laikas ir (ar) kitų, švelnesnių nei suėmimas ar laikinasis sulaikymas kardomųjų priemonių laikas. Antai Lietuvos apeliacinis teismas sprendė klausimą, ar, pagal Įstatymo 9 straipsnio 6 dalį, į paskirtą bausmę galėtų būti įskaitytas intensyvios priežiūros laikas. Nuteistojo advokatas nurodė, kad „<...> intensyvi priežiūra yra antra pagal griežtumą ir asmens teises bei laisves itin varžanti kardomoji priemonė, todėl į A. T. paskirtos laisvės atėmimo bausmės laiką turi būti įskaitytas šios priemonės laikas. Priešingu atveju yra pažeidžiami *non bis in idem* <...> teisingumo, protingumo ir proporcingumo principų reikalavimai, nes nuteistasis realiai privalo atlikti dvi bausmes – be jau beveik 2 metus taikomos intensyvios priežiūros, jis dar turės atlikti pustrėčių metų trukmės laisvės atėmimo bausmę <...>“. Teismas, atsakydamas į šiuos nuteistojo advokato argumentus, konstatavo, kad galimybės įskaityti intensyvios priežiūros laiko nenumato nei Įstatymas, nei susiformavusi ir nuosekli teismų praktika. „Kardomųjų priemonių taikymo pagrindai, sąlygos ir tikslai iš esmės skiriasi nuo bausmės ir ja siekiamų tikslų <...>“, taigi tai nėra dvigubas nuteistojo baudimas. Be to, intensyvios priežiūros ir kitų kardomųjų priemonių taikymo atveju asmens teisės ribojamos švelnesniu mastu, asmuo nepatiria suvaržymų, kurie prilygsta laisvės atėmimo bausmei (Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. rugsėjo 13 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo).

Išaiškinimą dėl to, ar vykdančioji valstybė privalo atsižvelgti į nuteistojo išduodančiosios valstybės įkalinimo įstaigoje atliktą darbą (Nuteistųjų ir laisvės atėmimo bausmių perdavimo..., 2019, p. 31), kai išduodančiosios valstybės (nagrinėjamu atveju – Danijos Karalystės), skirtingai nei vykdančiosios valstybės (nagrinėjamu atveju – Bulgarijos Respublikos), įstatymai to nenumato, 2016 m. lapkričio 8 d. sprendime, priimtame byloje *Ognyanov*, pateikė Teisingumo Teismas. Remiantis Teisingumo Teismo išaiškinimais, Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR nuostatos turi būti aiškinamos kaip užkertančios galimybę nacionalinę normą aiškinti taip, kad ja būtų leidžiama vykdančiajai valstybei sutrumpinti nuteistajam bausmės laiką dėl darbo, kurį jis atliko savo sulaikymo laikotarpiu vykdančiojoje valstybėje. Be to, ir išduodančiosios valstybės kompetentinga institucija, remdamasi išduodančiosios valstybės teise, bausmės laiko neturi trumpinti. Teisingumo Teismas pažymėjo ir tai, kad jeigu Bulgarijos Respublikos teismas šiuo pagrindu sutrumpintų nuteistajam paskirtos bausmės trukmę, tai sumenkintų abipusį ES valstybių narių pasitikėjimą jų teisinėmis sistemomis (Teisingumo Teismo 2016 m. lapkričio 8 d. sprendimas byloje *Ognyanov*; Klip, 2011, p. 550).

Teismai derindami kitos ES valstybės narės sprendimu dėl laisvės atėmimo paskirtą bausmę su Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo reikalavimais privalo į bausmę įskaityti ir visą nuteistojo išduodančiosios valstybės įkalinimo įstaigoje atliktą laisvės atėmimo bausmės ar kitos priemonės laiką ir kardomojo kalinimo (laikinojo sulaikymo arba suėmimo) laiką. Švelnesnių kardomųjų priemonių nei suėmimas ar laikinas sulaikymas laikas nėra įskaitomas į bausmę. Be to, pagal Teisingumo Teismo praktiką į bausmę neįskaitomas ir laikas, kurį nuteistasis praleido dirbdamas išduodančiosios valstybės įkalinimo įstaigoje. Išduodančiojoje valstybėje nuteistojo atliktos laisvės atėmimo bausmės ar kitos priemonės ir kardomojo kalinimo (laikinojo sulaikymo arba suėmimo) laiko įskaitymas į bausmę praktinių problemų paprastai nekelia. Apie tai, kokia atliktos bausmės dalimi ir koku kardomajame kalinime praleistu laiku turėtų būti sutrumpinta su LR BK reikalavimais derinama kitos ES valstybės narės sprendimu dėl laisvės atėmimo paskirta bausmė, kompetentingi nacionaliniai teismai tiesiogiai nurodo nutartyse, kuriomis Lietuvos Respublikoje pripažįsta kitų ES valstybių narių sprendimus dėl laisvės atėmimo.

3.3. Laisvės atėmimo bausmės atlikimo vietos nustatymo problematika

Įstatymo 9 straipsnio 5 dalyje (redakcija, galiojusi iki 2022 m. gruodžio 31 d.) buvo įtvirtinta, kad jeigu nuteistajam skiriama terminuoto laisvės atėmimo bausmė, teismas, vadovaudamasis LR BK 50 straipsnio 3 dalimi, parenka bausmės atlikimo vietą. Tos pačios Įstatymo redakcijos 12 straipsnio 5 dalyje buvo nustatyta, kad iš kitos ES valstybės narės į Lietuvos Respubliką perimtas nuteistasis perkeliamas į tardymo izoliatorių, iki kol bus nustatyta konkreti jo bausmės atlikimo vieta. Pagal LR BK 50 straipsnio 3 dalį (redakcija, galiojusi iki 2020 m. birželio 30 d.), kompetentingas pirmosios instancijos teismas bausmės atlikimo vietą – atvirąją koloniją, pataisos namus arba kalėjimą – į Lietuvos Respubliką perduotam nuteistajam parinkdavo atsižvelgdamas į kaltininko asmenybę, padaryto nusikaltimo pobūdį ir pavojingumą. Taigi, kompetentingi nacionaliniai teismai, suderinę kitos ES valstybės narės sprendimu dėl laisvės atėmimo nuteistajam paskirtą bausmę su Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo reikalavimais, ta pačia nutartimi nustatydavo ir konkrečią laisvės atėmimo bausmės atlikimo vietą. Dar 2007 m. G. Švedas paskirtos laisvės atėmimo bausmės atlikimo vietos nustatymo aspektą išskyrė kaip svarbų ir remdamasis Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros duomenimis nurodė, kad daugeliu atvejų teismai, derindami užsienio valstybės teismų paskirtas bausmes su LR baudžiamojo ir bausmių vykdymo įstatymų reikalavimais, iš esmės tinkamai parenka laisvės atėmimo bausmės atlikimo vietą (Švedas, 2007, p. 101).

Teismų praktika rodo, kad įprastai į Lietuvos Respubliką iš kitų ES valstybių narių perimtiems nuteistiesiems būdavo nustatoma bausmę atlikti pataisos namuose. Pavyzdžiui, Alytaus apylinkės teismas pabrėžė, kad „<...> bausmės atlikimo vieta pagal LR BK 50 straipsnio 3 dalį parenkama atsižvelgus į kaltininko asmenybę, padaryto nusikaltimo pobūdį ir pavojingumą“, ir remdamasis tuo, kad „<...> L. Ž. yra nuteistas už sunkaus ir nesunkaus nusikaltimo padarymą, yra teistas ir baustas administracine tvarka Lietuvos Respublikoje <...>“, bausmę paskyrė atlikti pataisos namuose (Alytaus apylinkės teismo 2018 m. gruodžio 20 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Tauragės apylinkės teismo motyvai dalyje dėl laisvės atėmimo bausmės atlikimo vietos nustatymo rodo, kad bausmės atlikimo vieta – pataisos namai – nuteistajam paskirti atsižvelgus į tai, kad jis nėra nuteistas už labai sunkų nusikaltimą (Tauragės apylinkės teismo 2018 m. lapkričio 12 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Kitoje byloje Panevėžio apylinkės teismas nustatė, kad „<...> M. S. yra nuteistas už vieno labai sunkaus nusikaltimo padarymą <...>“, atsižvelgė į nuteistojo elgesį bausmės vykdymo metu ir nurodė, kad bausmė

turi būti atliekama pataisos namuose (Panevėžio apylinkės teismo 2018 m. liepos 19 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo).

Tiesa, yra pavyzdžių, kuomet nuteistieji ar jų advokatai pateikė apeliacinius skundus dėl nutarčių, kuriomis Lietuvos Respublikoje buvo pripažinti kitų ES valstybių narių sprendimai dėl laisvės atėmimo, ir nurodė, kad iš kitos ES valstybės narės į Lietuvos Respubliką tolesniam bausmės atlikimui perduotam nuteistajam laisvės atėmimo vieta nustatyta netinkamai. Pavyzdžiui, vienoje byloje nuteistojo advokatas siekė įrodyti, kad, Lietuvos Respublikoje pripažinus kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo, nuteistasis iš Austrijos Respublikos kalėjimo bus perkeltas į griežtesnio režimo kalėjimą Lietuvos Respublikoje, tačiau jokių duomenų, kuriais būtų grindžiami šie teiginiai, nepateikė. Atsižvelgdamas į tai, apeliacinį skundą nagrinėjęs Kauno apygardos teismas nurodė, kad šis teiginys yra nepagrįstas jokiais faktais, tik subjektyviu advokato vertinimu, todėl laikomas deklaratyviu, ir sprendimo dėl parinktos laisvės atėmimo vietos (pataisos namų) nepakeitė (Kauno apygardos teismo 2017 m. balandžio 10 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Kitoje byloje nuteistojo advokatas nurodė, kad Švedijos Karalystėje nuteistasis bausmę atlieka pusiaukelės namuose, o skundžiama pirmosios instancijos teismo nutartimi Kauno apylinkės teismas nustatė bausmę atlikti pataisos namuose ir tai blogina nuteistojo teisinę padėtį, kadangi „<...> bausmę Lietuvos Respublikoje reikės atlikti griežtesnio režimo pataisos namuose“. Įvertinęs šiuos nuteistojo advokato argumentus, Kauno apygardos teismas pabrėžė, kad bausmės atlikimo vieta nuteistajam buvo paskirta pagal LR BK 50 straipsnio 3 dalį, ir padarė išvadą, kad „<...> bausmės pobūdis nėra tapatinamas su bausmės atlikimo sąlygomis (režimu), todėl nuteistojo gynėjas visiškai nepagrįstai teismo sprendimą skirti suderintą bausmę atlikti pataisos namuose vertina kaip bausmės pobūdžio pasunkinimą“ (Kauno apygardos teismo 2020 m. sausio 28 d. nutartis dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo).

Tokią laisvės atėmimo bausmės atlikimo vietos nustatymo tvarką, Lietuvos Respublikoje pripažinus kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo, pakeitė 2019 m. birželio 27 d. priimtas tam tikrų LR BK straipsnių, įskaitant ir LR BK 50 straipsnio, pakeitimo įstatymas Nr. XIII-2263 (Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 42, 43..., 2019), kuriuo LR BK 50 straipsnio 3 dalis pripažinta netekusi galios. Šis pakeitimas įsigaliojo 2020 m. liepos 1 d. ir lėmė tai, kad nuo 2020 m. liepos 1 d., pagal Įstatymo 9 straipsnio 5 dalį (redakcija, galiojusi iki 2022 m. gruodžio 31 d.), teismas, derindamas kitos ES valstybės narės sprendimu dėl laisvės atėmimo

paskirtą bausmę su Lietuvos Respublikos baudžiamojo ir bausmių vykdymo įstatymų reikalavimais, buvo įpareigotas nuteistajam parinkti konkrečią laisvės atėmimo bausmės atlikimo vietą pagal tuo metu jau nebegaliojančią LR BK 50 straipsnio 3 dalį³¹. Kitų Įstatymo nuostatų, iš kurių būtų aišku, kaip, kas ir kokia tvarka tokiu atveju turėtų nuteistajam nustatyti konkrečią laisvės atėmimo bausmės atlikimo vietą, įtvirtinta nebuvo. Teismų praktikoje šis aspektas ir klausimas dėl laisvės atėmimo bausmės atlikimo vietos nustatymo buvo adresuojamas ir sprendžiamas skirtingai: kai kuriose bylose teismai konkrečios laisvės atėmimo vietos nuteistajam nenustatinėjo ir apie tai, kokia tvarka turėtų būti nustatoma konkreti laisvės atėmimo bausmės atlikimo vieta, papildomų paaiškinimų nepateikė (pavyzdžiui, Kauno apylinkės teismo 2020 m. rugsėjo 22 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Kitose bylose nuteistiesiems konkreti laisvės atėmimo bausmės atlikimo vieta (įprastai pataisos namai) buvo nustatyta nenurodant teisinio pagrindo ir (ar) papildomų konkrečios laisvės atėmimo bausmės atlikimo vietos nustatymo motyvų (pavyzdžiui, Šiaulių apylinkės teismo 2020 m. rugpjūčio 27 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo; Šiaulių apylinkės teismo 2020 m. rugsėjo 9 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). O, pavyzdžiui, Telšių apylinkės teismas pažymėjo, kad nors Įstatymo 9 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad teismas, vadovaudamasis LR BK 50 straipsnio 3 dalimi, parenka bausmės atlikimo vietą, vis dėlto LR BK 50 straipsnio 3 dalis, nustatanti teismui pareigą parinkti bausmės atlikimo vietą, nuo 2020 m. liepos 1 d. neteko galios, todėl padarė išvadą, kad neturi pagrindo parinkti bausmės atlikimo vietos į Lietuvą iš kitos ES valstybės narės perduotam nuteistajam (Telšių apylinkės teismo 2022 m. birželio 10 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Panevėžio apylinkės teismas taip pat pabrėžė, kad „<...> 2020 m. liepos 1 d. įsigaliojus Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso ir Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso pakeitimams, teismo procesiniame sprendime nebenurodoma konkreti pataisos įstaiga, kurioje asmuo turi atlikti bausmę. Tokiu būdu, šiuo procesiniu sprendimu nuteistajam K. A. bausmės atlikimo vieta nenustatoma“ (Panevėžio apylinkės teismo 2021 m. gegužės 11 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Tokios pozicijos laikėsi ir aukštesnės instancijos teismai. Antai Panevėžio apygardos teismas nutartyje dėl sprendimo dėl laisvės atėmimo

³¹ Šis neatitikimas (Įstatymo 9 straipsnio 5 dalį pripažinus netekusia galios) ištaisytas tik 2022 m. birželio 28 d. Įstatymo straipsnių pakeitimo įstatymu Nr. XIV-1237, kuris įsigaliojo 2023 m. sausio 1 d. (Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Europos Sąjungos valstybių..., 2022).

pripažinimo ir vykdymo nurodė, kad pirmosios instancijos teismo nutarties dalis dėl nuteistajam paskirtos laisvės atėmimo bausmės atlikimo vietos yra pašalinama, kadangi priimta LR BK 50 straipsnio 3 dalies nuostatai jau nebegaliojant, o konkreti laisvės atėmimo bausmės atlikimo vieta nustatoma remiantis LR BVK nuostatomis (Panevėžio apygardos teismo 2021 m. vasario 4 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Vilniaus apygardos teismas pabrėžė ir tai, kad „<...> nei aukštesnysis teismas, nei apylinkės teismas neturi jokio įstatyminio pagrindo nustatyti nuteistajam S. D. bausmės atlikimo įstaigos rūšį, kaip to skunde prašo gynėja, kadangi šis klausimas nebėra teismo kompetencijoje“ (Vilniaus apygardos teismo 2021 m. birželio 1 d. nutartis dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo).

Tam tikrų neaiškumų dėl laisvės atėmimo bausmės atlikimo vietos nustatymo kilo ir tais atvejais, kai Lietuvos Respublikoje pripažintas kitos ES valstybės narės sprendimas dėl laisvės atėmimo buvo priimtas dėl nusikalstamų veikų, kurios padarytos iki LR BK 50 straipsnio 3 dalies panaikinimo, o toks sprendimas Lietuvos Respublikoje pripažintas jau po to, kai LR BK 50 straipsnio 3 dalis neteko galios ir teismui, paskyrusiam laisvės atėmimo bausmę (tiek pripažinusiam kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo), nebeliko pareigos nustatyti jos atlikimo vietos. Keliose bylose nuteistųjų advokatai siekė įrodyti, kad tokiu atveju nuteistajam laisvės atėmimo vietą pagal LR BK 3 straipsnio 1 dalį ir 50 straipsnio 3 dalį turėtų parinkti teismas, kadangi, pavyzdžiui, „<...> nuteistojo už sunkų nusikaltimą požiūriu BK 50 straipsnio 3 dalyje <...> buvo nustatytas nuteistajam palankesnis teisinis reguliavimas, nei susiformavęs reguliavimas šią dalį pripažinus netekusia galios“. Minimam atveju Kauno apygardos teismas, remdamasis LAT išaiškinimais, kad „<...> LR BK 50 straipsnio 3 dalies nuostatų panaikinimas 2019 m. birželio 27 d. įstatymu aiškinamas kaip turintis grįžtamąją galią tik tada, kai tai sudaro prielaidas lengvinti nusikalstamą veiką padariusio asmens teisinę padėtį <...>“, konstatavo, kad nuteistojo teisinės padėties lengvinimui prielaidų nėra ir LR BK 50 straipsnio 3 dalis netaikoma (LAT 2021 m. gegužės 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje; Kauno apygardos teismo 2022 m. liepos 7 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Vilniaus miesto apylinkės teismas, remdamasis šiuo LAT išaiškinimu, pabrėžė, kad „<...> reikia įvertinti ir tai, ar BK 50 straipsnio 3 dalies redakcija, pagal kurią teismas nustato bausmės atlikimo vietą ir kuri galiojo veikos padarymo metu (o ne sprendimo priėmimo metu), yra lengvinanti ar sunkinanti asmens teisinę padėtį palyginus su šiuo metu (sprendimo priėmimo metu) galiojančia redakcija, pagal kurią teismas nenustato laisvės atėmimo bausmės vietos <...>“. Be to, teismas atsižvelgė į

LR BVK 83 straipsnio 1 dalies nuostatas, pagal kurias E. Ž., kaip nuteistas už labai sunkų nusikaltimą – LR BK 260 straipsnio 3 dalį, bausmę galėtų atlikti tik kalėjime, ir konstatavo, kad jam nebeliko galimybės bausmę atlikti pataisos namuose. Padaręs išvadą, kad dėl pasikeitusio teisinio reguliavimo E. Ž. teisinė padėtis būtų pabloginta, teismas nuteistajam nustatė bausmę atlikti pataisos namuose (Vilniaus miesto apylinkės teismo 2021 m. liepos 28 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Be to, tiek Klaipėdos apylinkės teismas, tiek Plungės apylinkės teismas, pripažinę Rumunijos ir Danijos Karalystės sprendimus dėl laisvės atėmimo, atsižvelgė į tai, kad LR BK 50 straipsnio 3 dalies nuostata galiojo nuteistųjų išduodančiojoje valstybėje padarytų nusikaltimų veikų metu, įvertino padarytų nusikaltimų pobūdį ir pavojingumą, duomenis apie nuteistojo asmenybę ir nustatė bausmę atlikti pataisos namuose (Klaipėdos apylinkės teismo 2022 m. rugpjūčio 22 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo; Plungės apylinkės teismo 2022 m. spalio 11 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo).

Vis dėlto daugumoje pirmosios instancijos teismų nutarčių, kuriomis pripažinti kitų ES valstybių narių sprendimai dėl laisvės atėmimo, akcentuota, kad bausmės atlikimo vietą pagal LR BVK 65 straipsnį nuteistajam parenka kardomojo kalnimo vietos administracija. Pavyzdžiui, Tauragės apylinkės teismas pabrėžė, kad teismas, pripažįstantis kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo, bausmės atlikimo vietos nenustato, o bausmės atlikimo vietą perduotam nuteistajam pagal LR BVK 65 straipsnį parenka kardomojo kalnimo vietos administracija (Tauragės apylinkės teismo 2021 m. balandžio 21 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Panevėžio apylinkės teismas pažymėjo, kad Čekijos Respublikos sprendime dėl laisvės atėmimo nurodyta, kad nuteistajam paskirta bausmę atlikti vidutinio režimo tipo kalėjime, ir akcentavo, kad atlikdamas bausmę Lietuvos Respublikoje jis turės teisę į panašaus tipo laisvės atėmimo vietą nebloginant jo įkalnimo sąlygų (Panevėžio apylinkės teismo 2021 m. birželio 14 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Dar vienoje byloje nuteistojo advokatas, pirmosios instancijos teismui nusprendus Lietuvos Respublikoje pripažinti Švedijos Karalystės sprendimą dėl laisvės atėmimo, teismo prašė parinkti ne paties griežčiausio režimo laisvės atėmimo vietą, kad nuteistasis turėtų galimybę gauti jo asmenybę ir elgesį atitinkančias sąlygas konkrečioje laisvės atėmimo vietoje. Klausimą dėl Švedijos Karalystės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje nagrinėjęs Klaipėdos apylinkės teismas nurodė, kad laisvės atėmimo bausmės vieta nustatoma pagal LR BVK 65 straipsnį, ir nuteistojo advokato argumentų išsamiau nevertino

(Klaipėdos apylinkės teismo 2022 m. gegužės 13 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Pabrėžtina, kad LR BVK 65 straipsnyje (redakcija, galiojusi iki 2022 m. gruodžio 31 d.) buvo įtvirtinta, kad į konkrečią pataisos įstaigą, nustatytą Kalėjimų departamento, nuteistąjį siuntė kardomojo kalinimo vietos administracija atsižvelgdama į nuteistojo asmenybės pavojingumą, visuomenės saugumą, padarytos nusikalstamos veikos pavojingumą ir pobūdį, nuteistojo sveikatą, psichologines savybes, amžių, darbingumą, turimą specialybę ir požiūrį į darbą. Pagal LR BVK 62 straipsnio 1 dalį (redakcija, galiojusi iki 2022 m. gruodžio 31 d.), laisvės atėmimo bausmę Lietuvos Respublikoje vykdančios pataisos įstaigos buvo šios: pataisos namai, kalėjimai, atvirosios kolonijos ir laisvės atėmimo vietų ligoninės.

Šiuo metu kriterijus, pagal kuriuos Lietuvos Respublikoje nuteistam asmeniui parenkama konkreti laisvės atėmimo bausmės atlikimo vieta, įtvirtina LR BVK 30 straipsnis, o iki tol taikytas LR BVK 65 straipsnis, pagal kurį Kalėjimų departamentas (šiuo metu Lietuvos kalėjimų tarnyba) turėjo pareigą nustatyti konkrečią bausmės atlikimo vietą, reglamentuoja laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų bendrojo ugdymo aspektus. LR BVK 30 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad, pirma, konkreti bausmės atlikimo vieta, kurioje nuteistasis turės atlikti laisvės atėmimo bausmę, parenkama atsižvelgiant į nuteistojo keliamą pavojų, visuomenės saugumą, padarytos nusikalstamos veikos pavojingumą ir pobūdį, į nuteistojo sveikatą, psichologines savybes, amžių, darbingumą, turimą specialybę, o jei yra galimybė, – ir į nuteistojo nepilnamečio vaiko (vaikų) interesus bei nuteistojo arba kitų jo artimųjų nuolatinę gyvenamąją vietą ir, antra, kad konkrečią laisvės atėmimo vietą parenka laisvės atėmimo vietų įstaiga. Remiantis LR BVK 32 straipsniu, nuteistieji jiems paskirtą laisvės atėmimo bausmę atlieka uždaro, pusiau atviro ir atviro tipo bausmės atlikimo vietose. Be to, atskiruose LR BVK straipsniuose nustatyti ir kriterijai, pagal kuriuos nuteistieji siunčiami į konkrečias laisvės atėmimo vietas. Pavyzdžiui, pagal LR BVK 33 straipsnio 1 dalį, į uždaro tipo bausmės atlikimo vietas siunčiami pilnamečiai asmenys (išskyrus ribotai pakaltinamus asmenis, nėščias moteris ir vaikų iki 3 metų turinčias motinas), kuriems paskirta bausmė viršija 10 metų laisvės atėmimo, ir nuteistieji, kuriems yra paskirta laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmė. Remiantis LR BVK 35 straipsnio 1 dalimi, į atviro tipo bausmės atlikimo vietas siunčiami asmenys, nuteisti už neatsargius nusikaltimus ir tyčinius nusikaltimus, už kuriuos paskirta laisvės atėmimo bausmė neviršija 1 metų (išskyrus asmenis, nuteistus už tyčinius nusikaltimus, padarytus laikino sulaikymo, suėmimo vykdymo, arešto arba laisvės atėmimo bausmės atlikimo metu). Pagal LR BVK 34 straipsnio 1 dalį, į pusiau atviro

tipo bausmės atlikimo vietas siunčiami LR BVK 33 straipsnio 1 dalyje ir 35 straipsnio 1 dalyje nenurodyti nuteistieji. Disertacinio tyrimo autorės nuomone, sistemiškai vertinant LR BVK 33 straipsnio 1 dalies, 34 straipsnio 1 dalies ir 35 straipsnio 1 dalies taisykles, pusiau atviro tipo vietose bausmės turėtų būti nustatoma atlikti visiems laisvės atėmimo bausmė nuteistiems asmenims, išskyrus tuos, kurie patenka į kurią nors asmenų grupę, kuri *expressis verbis* išskirta LR BVK 33 straipsnio 1 dalyje ar 35 straipsnio 2 dalyje. Pavyzdžiui, pusiau atviro tipo bausmės atlikimo vietoje bausmę turėtų atlikti už tyčinės nusikalstamos veikos padarymą nuteisti pilnamečiai, kuriems paskirta laisvės atėmimo bausmė, kuri viršija 1 metus, bet neviršija arba yra lygi 10 metų. Pažymėtina ir tai, kad, pagal LR BVK 23 straipsnį, laisvės atėmimo vietų įstaiga, atsižvelgdama į LR BVK 30 straipsnio 2 dalyje nustatytus kriterijus, turi pareigą parinkti nuteistajam konkrečią arešto bausmės atlikimo vietą. Taigi, LR BVK nurodo tiek laisvės atėmimo bausmės atlikimo vietų Lietuvoje rūšis, tiek kriterijus, pagal kuriuos nuteistajam parenkama konkreti laisvės atėmimo ir arešto bausmės atlikimo vieta. Be to, atsižvelgiant į šias LR BVK nuostatas akivaizdu, kad nuteistųjų paskyrimą į konkrečią laisvės atėmimo bausmės atlikimo vietą atlieka ne teismas, bet bausmę vykdanči institucija – laisvės atėmimo vietų įstaiga. Vis dėlto nei vienoje iš šių teisinių nuostatų nenustatyta, kas ir kokia tvarka turėtų parinkti bausmės atlikimo vietą iš kitos ES valstybės narės į Lietuvos Respubliką toliau atlikti bausmę perduotam nuteistajam. Įstatymo 12 straipsnio 5 dalyje tik įtvirtinta, kad iš kitos ES valstybės narės į Lietuvos Respubliką perimtas nuteistasis pristatomas į laisvės atėmimo vietų įstaigą. Suimtųjų ir nuteistųjų pristatymo į konkrečias bausmės atlikimo vietas sąrašo, patvirtinto Lietuvos kalėjimų tarnybos direktoriaus 2023 m. sausio 25 d. įsakymu Nr. V-61 (Suimtųjų ir nuteistųjų pristatymo..., 2023), 2.4 punkte patikslinama, kad asmenys, perduoti į Lietuvą iš užsienio valstybių toliau atlikti laisvės atėmimo bausmės, pristatomi į Vilniaus kalėjimą arba Kauno kalėjimą. Vis dėlto nėra aišku, kodėl ši tiesiogiai su nuteistojo teisine padėtimi susijusi nuostata nėra įtvirtinta Įstatyme.

LRKT yra ne kartą išaiškinęs, kad vienas esminių LR Konstitucijoje įtvirtinto teisinės valstybės principo elementų yra teisinis tikrumas ir teisinis aiškumas. Teisinio tikrumo ir teisinio aiškumo imperatyvas suponuoja tam tikrus privalomus reikalavimus teisiniam reguliavimui: jis privalo būti aiškus ir darnus, teisės normos turi būti formuluojamos tiksliai, jose negali būti dviprasmybių (LRKT 2014 m. gegužės 8 d. nutarimas, LRKT 2010 m. gegužės 13 d. nutarimas, LRKT 2009 m. birželio 22 d. nutarimas). Be to, „<...> visuotinai pripažinta, kad žmogaus teisės ir laisvės gali būti ribojamos esant būtinybei ir tik įstatymu nustatčius tvarką bei ribas“

(LRKT 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas). Konkrečios laisvės atėmimo bausmės vietos nustatymas *de facto* yra vienas iš paskirtosios bausmės derinimo su Lietuvos Respublikos baudžiamojo ir bausmių vykdymo įstatymų reikalavimais etapu, nes juo, atsižvelgiant į bausmės vykdymo sąlygas, kuriomis bausmę nuteistasis atlikinėjo išduodančiojoje valstybėje, turėtų būti parenkama ir laisvės atėmimo bausmės atlikimo vieta Lietuvos Respublikoje. Primintina, kad kitos ES valstybės narės sprendimas dėl laisvės atėmimo yra galutinis ir iš esmės turi būti vykdomas be jokių pakeitimų. Be to, akivaizdu, kad nuteistojo teisinė padėtis (teisės, laisvės, pareigos, jų apimtis) skiriasi priklausomai nuo to, kokio tipo (uždaro, pusiau atviro, atviro) laisvės atėmimo vietoje nuteistajam bus nustatyta atlikti bausmę. Pavyzdžiui, palyginus LR BVK 33 straipsnio 4 dalies 1 punkto, 34 straipsnio 4 dalies 1 punkto ir LR BVK 35 straipsnio 3 dalies 2 punkto nuostatas, kuriose įtvirtinta nuteistųjų teisė pasimatyti su kitais asmenimis, yra aišku, kad šia teise be apribojimų išvykus iš bausmės atlikimo vietos gali pasinaudoti tik atviro tipo bausmės atlikimo vietose bausmę atliekantys nuteistieji. Uždaro tipo laisvės atėmimo vietoje bausmę atliekantiems nuteistiesiems pasimatymų skaičius ribojamas iki keturių kartų per mėnesį, iš kurių trys nuteistojo pasirinkimu vyksta nuotoliniu arba nekontaktiniu būdu ir tik vienas nuteistojo pasirinkimu vyksta prižiūrint arba neprižiūrint laisvės atėmimo vietų įstaigos atstovui. Pusiau atviro tipo laisvės atėmimo vietoje bausmę atliekantys nuteistieji taip pat turi teisę per mėnesį gauti keturis pasimatymus, iš kurių vienas vyksta neprižiūrint laisvės atėmimo vietų įstaigos atstovui. Šiame kontekste pažymėtina ir tai, kad nėra aišku, kodėl pagrindiniame bausmių vykdymo ir atlikimo tvarką, sąlygas ir principus nustatančiame LR BVK nėra tiesiogiai apibrėžta, kas yra laikoma uždaro, pusiau atviro ir atviro tipo laisvės atėmimo vietomis.

Disertacinio tyrimo autorės nuomone, tol, kol Įstatyme, kuris įgyvendina Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR nuostatas, nėra taisyklės, kuri tiesiogiai nurodo, kokia institucija ir kokia tvarka iš kitos ES valstybės narės į Lietuvos Respubliką perduotam nuteistajam parenka bausmės atlikimo vietą, yra sudaromos prielaidos pažeisti pagrindines žmogaus teises ir (ar) laisves. Daugelyje nuo 2023 m. sausio 1 d. priimtų pirmosios instancijos teismo nutarčių, kuriomis pripažinti kitų ES valstybių narių sprendimai dėl laisvės atėmimo, nacionaliniai teismai atskirų išaiškinimų apie tai, kaip ir kokia tvarka nuteistajam yra nustatoma konkreti laisvės atėmimo bausmės atlikimo vieta, nepateikia (pavyzdžiui, Šiaulių apylinkės teismo 2023 m. kovo 22 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo; Kauno apylinkės teismo 2023 m. vasario 24 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Vis dėlto pasitaiko atvejų, kai nacionaliniai pirmosios instancijos teismai, pripažinę kitos ES valstybės narės

sprendimą dėl laisvės atėmimo, nuteistajam nustato konkrečią laisvės atėmimo vietą, nors nuo 2023 m. sausio 1 d. Įstatyme nebėra nuostatos, pagal kurią kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo pripažinęs teismas nustato ir konkrečią laisvės atėmimo bausmės atlikimo vietą. Pavyzdžiui, Tauragės apylinkės teismas, atsižvelgęs į tai, kad LR pilietis Čekijos Respublikoje nuteistas už sunkaus nusikaltimo padarymą, nustatė jam bausmę atlikti kalėjime (Tauragės apylinkės teismo 2023 m. sausio 31 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Tiesa, pavyzdžiui, Panevėžio apylinkės teismas nutartyse dėl Vokietijos Federacinės Respublikos ir Švedijos Karalystės sprendimų dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje nurodė, kad „<...> laisvės atėmimo bausmę Lietuvos Respublikoje vykdančios bausmės atlikimo įstaigos yra šių rūšių: uždaro, pusiau atviro ir atviro tipo bausmės atlikimo vietos <...>. Pagal Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso 30 straipsnio 2 dalį, konkrečią bausmės atlikimo vietą, kurioje nuteistasis turės atlikti laisvės atėmimo bausmę, atsižvelgdama į nuteistojo keliamą pavojų, visuomenės saugumą, padarytos nusikalstamos veikos pavojingumą ir pobūdį, į nuteistojo sveikatą, psichologines savybes, amžių, darbingumą, turimą specialybę, o jei yra galimybė, – ir į nuteistojo nepilnamečio vaiko (vaikų) interesus bei nuteistojo arba kitų jo artimųjų nuolatinę gyvenamąją vietą, parenka laisvės atėmimo vietų įstaiga“ (Panevėžio apylinkės teismo 2023 m. gegužės 26 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo; Panevėžio apylinkės teismo 2023 m. birželio 15 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Kauno apylinkės teismas, pripažinęs Vokietijos Federacinės Respublikos sprendimą dėl laisvės atėmimo, taip pat nurodė, kad konkreti laisvės atėmimo vieta, kurioje nuteistasis turės atlikti bausmę, parenkama pagal LR BVK 30 straipsnį (Kauno apylinkės teismo 2023 m. sausio 4 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo). Vis dėlto, disertacijos autorės nuomone, šios teismų nutartys kritikuotinos tuo atžvilgiu, kad iš jų turinio nėra aišku, kuo remdamiesi teismai nurodo, kad konkreti laisvės atėmimo bausmės atlikimo vieta iš kitos ES valstybės narės į Lietuvos Respubliką perduotam nuteistajam nustatoma pagal LR BVK nuostatas, kai jokios šį klausimą reglamentuojančios nuostatos Įstatyme nėra.

Taigi, teismas, derindamas kitos ES valstybės narės paskirtąją bausmę su Lietuvos Respublikos baudžiamųjų įstatymų reikalavimais, nenustato nuteistajam bausmės atlikimo vietos ir tai, disertacinio tyrimo autorės nuomone, yra nesuderinama su tuo, kad žmogaus teisės ir laisvės gali būti ribojamos tik esant būtinybei ir tik įstatymu nustatčius tvarką bei ribas. Šis aspektas tampa dar labiau problemiškas tais atvejais, kai, pavyzdžiui,

išduodančiojoje valstybėje nuteistasis bausmę atlikinėjo atviro tipo kalėjime ir reikia užtikrinti, kad dėl sprendimo pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje nebus pabloginta nuteistojo teisinė padėtis. Kadangi, pagal suformuluotą teismų praktiką, laisvės atėmimo bausmės atlikimo vietą iš kitos ES valstybės narės į Lietuvos Respubliką perduotam nuteistajam parenka laisvės atėmimo vietų įstaiga atsižvelgdama į LR BVK 30 straipsnio 2 dalyje numatytus kriterijus, nuteistojo ar jo advokato argumentai dėl laisvės atėmimo bausmės atlikimo vietos byloje, kurioje sprendžiamas klausimas dėl kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo, yra nevertinami. Be to, nuteistasis praranda teisę apeliacine tvarka apskųsti jo atžvilgiu priimtą nutartį Lietuvos Respublikoje pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo dėl motyvų, susijusių su konkrečios laisvės atėmimo bausmės atlikimo vietos parinkimu. Susidaro tokia situacija, kad iš kitos ES valstybės narės į Lietuvos Respubliką perimtas nuteistasis bylos dėl sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo nagrinėjimo etape neturi informacijos apie tai, kokia laisvės atėmimo bausmės atlikimo vieta jam bus nustatyta ir ar bus atsižvelgta į tai, kokioje laisvės atėmimo vietoje ir kokiomis sąlygomis bausmę atlikinėjo išduodančiojoje valstybėje. Primintina, kad viena iš būtinų Įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 3 punkte ir 2 dalies 4 punkte nustatytų kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje sąlygų yra aplinkybė, kad nenustatyti Įstatymo 8 straipsnyje nurodyti pagrindai atsisakyti pripažinti sprendimą dėl laisvės atėmimo. Vienas iš jame įtvirtintų pagrindų yra tiesiogiai susijęs su pagrindinėmis žmogaus teisėmis ir (ar) laisvėmis, o tai reiškia, kad teismai, sprenddami dėl kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje, privalo patikrinti, ar bausmės vykdymas Lietuvos Respublikoje nepažeis pagrindinių žmogaus teisių ir (ar) laisvių. Vis dėlto, kadangi šiuo metu iš kitos ES valstybės narės į Lietuvos Respubliką tolesniam bausmės atlikimui perduotinam nuteistajam laisvės atėmimo vietą parenka ne teismas, o laisvės atėmimo vietų įstaiga ir tik po sprendimo dėl laisvės atėmimo bausmės pripažinimo Lietuvos Respublikoje, atsiranda rizika, kad nebus visavertiškai įvertinta, ar kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo bausmės vykdymas Lietuvos Respublikoje nepažeis pagrindinių žmogaus teisių ir (ar) laisvių. Disertacinio tyrimo autorės nuomone, tai, *inter alia*, daro neigiamą įtaką abipusiam ES valstybių narių pasitikėjimui kiekvienos iš jų teisinėmis sistemomis.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad šiuo metu Įstatyme nėra taisyklės, pagal kurią teismas, sprenddamas dėl kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo

Lietuvos Respublikoje, turėtų parinkti nuteistajam ir konkrečią laisvės atėmimo vietą. Į Lietuvos Respubliką iš kitos ES valstybės narės perduotam nuteistajam konkrečią bausmės atlikimo vietą pagal LR BVK 30 straipsnio 2 dalį parenka laisvės atėmimo vietų įstaiga ir tik tuomet, kai jau yra priimta nutartis Lietuvos Respublikoje pripažinti ir vykdyti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo. Taigi, tiesiogiai su nuteistojo teisine padėtimi (teisių, laisvių ir pareigų apimtimi) susijęs klausimas dėl konkrečios laisvės atėmimo bausmės atlikimo vietos nustatymo kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje priėmimo stadijoje nesprenžiamas. Disertacijos autorės nuomone, tokia situacija, kuomet nei Įstatyme, nei LR BVK *expressis verbis* nėra įtvirtintos iš kitos ES valstybės narės į Lietuvos Respubliką tolesniam bausmės atlikimui perduoto nuteistojo laisvės atėmimo vietos parinkimo taisyklės, yra nesuderinama su konstituciniais teisinio tikrumo imperatyvais ir reikalavimu, kad žmogaus teisės ir laisvės gali būti ribojamos esant būtinybei ir tik įstatymu nustačius tvarką bei ribas.

IŠVADOS

1. ES valstybių narių teisinio bendradarbiavimo instituto perduodant (perimant) nuteistuosius laisvės atėmimu tolesniam bausmės atlikimui, grindžiamo abipusio pripažinimo principu, susiformavimą lėmė ES valstybių narių siekis užtikrinti efektyvesnę ES valstybių narių teisinį bendradarbiavimą perduodant (perimant) nuteistuosius laisvės atėmimu tolesniam bausmės atlikimui, palyginus su teisiniu bendradarbiavimu pagal tradicines daugiašales konvencijas ir (ar) dvišalius (trišalius) susitarimus tarp atskirų valstybių, vienoje ES valstybėje narėje priimtą sprendimą dėl laisvės atėmimo pripažįstant ir vykdant kitoje taip, tarsi jis būtų priimtas nacionalinės teisminės institucijos (teismo).
2. Kitos ES valstybės narės sprendimas dėl laisvės atėmimo, kuriuo bausmė paskirta nuteistajam Lietuvos Respublikos piliečiui, kuris formaliai, remiantis Lietuvos Respublikos gyventojų registro duomenimis, Lietuvos Respublikoje turi gyvenamąją vietą, turėtų būti pripažįstamas ir vykdomas Lietuvos Respublikoje tik tuo atveju, jeigu būtų nustatyta, kad nuteistąjį ir Lietuvos Respubliką taip pat sieja šeiminiai, socialiniai, kultūriniai, ekonominiai ir kiti ryšiai, pripažįstant, kad tai teigiamai prisidės prie efektyvesnio socialinės reabilitacijos priemonių įgyvendinimo ir tuo pat metu sėkmingesnio nuteistojo sugrįžimo į visuomenę po bausmės atlikimo (reintegracijos).
3. Atsisakymas pripažinti ir vykdyti Lietuvai kaip vykdančiajai valstybei perduotiną kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo yra galimas tik tuo atveju, jeigu nustatomas bent vienas iš Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1–11 punktuose įtvirtintų atsisakymo pripažinti ir vykdyti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo pagrindų, kurių sąrašas yra baigtinis. Tuo atveju, jeigu kitos ES valstybės narės sprendimas dėl laisvės atėmimo yra priimtas dėl kelių nusikalstamų veikų padarymo ir atsisakymo pripažinti ir vykdyti pagrindas yra nustatomas ne dėl visų, bet tik dėl vienos (ar kelių) nusikalstamų veikų, kitos ES valstybės narės sprendimas dėl laisvės atėmimo Lietuvos Respublikoje gali būti pripažįstamas ir vykdomas iš dalies.
4. Kitos ES valstybės narės sprendimu dėl laisvės atėmimo paskirtos bausmės derinimo su LR BK reikalavimais etape LR BK Specialiosios dalies straipsnis (jo dalis, punktas), o tais atvejais, kai nuteistojo išduodančiojoje valstybėje padaryta nusikalstama veika nebuvo baigta ir nutrūko rengimosi arba pasikėsینimo stadijoje arba buvo padaryta bendrininkaujant, ir LR BK Bendrosios dalies straipsnis (jo dalis,

punktas) parenkamas atsižvelgiant į faktines nusikalstamos veikos padarymo aplinkybes. Reikalavimo, kad pagal išduodančiosios valstybės ir Lietuvos Respublikos baudžiamąjį įstatymą visiškai sutaptų padarytos nusikalstamos veikos (ar kelių nusikalstamų veikų) teisinis vertinimas (nusikalstamos veikos sudėties požymiai): padaryta nusikalstama veika (ar kelios nusikalstamos veikos) atitiktų tos pačios nusikalstamos veikos rūšį ir (ar) nusikaltimo grupę pagal sunkumą, arba kad ją įtvirtinant LR baudžiamajame įstatyme būtų vartojami identiški terminai, nėra, todėl galimos tokios situacijos, kai viena išduodančiojoje valstybėje padaryta nusikalstama veika atitiks kelias LR BK Specialiojoje dalyje numatytas nusikalstamas veikas ir, priešingai, kelios išduodančiojoje valstybėje padarytos nusikalstamos veikos atitiks vieną LR BK Specialiojoje dalyje numatytą nusikalstamą veiką.

5. Kitos ES valstybės narės sprendimas dėl laisvės atėmimo Lietuvos Respublikoje pripažįstamas ir vykdomas be jokių pakeitimų, išskyrus atvejus, kai paskirtosios laisvės atėmimo bausmės trukmę palyginus su LR BK Specialiosios dalies straipsnio (jo dalies) sankcijoje numatytos laisvės atėmimo bausmės minimalia ir maksimalia ribomis ir LR BK Bendrosios dalies reikalavimais nustatoma, kad paskirtosios laisvės atėmimo bausmės trukmė viršija: 1) maksimalią laisvės atėmimo bausmės trukmę, kuri pagal LR BK Specialiosios dalies straipsnį (jo dalį) galėtų būti skiriama už tam tikrą nusikalstamą veiką; arba 2) maksimalią galutinės visiško sudėjimo būdu subendrintos laisvės atėmimo bausmės trukmę, kuri pagal LR BK Specialiosios dalies straipsnius (jų dalis) galėtų būti skiriama už kelias nusikalstamas veikas, arba 20 metų laisvės atėmimo, jeigu galutinė visiško sudėjimo būdu subendrinta laisvės atėmimo bausmė viršija 20 metų; arba 3) maksimalią 10 metų laisvės atėmimo bausmės trukmę, kuri galėtų būti skiriama nepilnamečiams.

PASIŪLYMAI

Atsižvelgiant į disertacinio tyrimo rezultatus, pasiūlymai pagal savo turinį ir paskirtį skirstomi į tris grupes: 1) pasiūlymus, susijusius su Įstatymo nuostatų interpretavimu; 2) pasiūlymus, susijusius su teisės doktrinos plėtojimu, ir 3) pasiūlymus, susijusius su teisėkūra (*de lege ferenda*). Be to, pasiūlymai dėstomi ne pagal jų reikšmingumą, bet pagal disertacijos struktūrą.

Pasiūlymai, susiję su Įstatymo nuostatų interpretavimu

1. Įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 1 punkte ir 2 dalies 1 punkte įtvirtinta viena iš kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje sąlygų – nuteistasis yra Lietuvos Respublikos pilietis. Tuo atveju, jeigu kitos ES valstybės narės sprendimu dėl laisvės atėmimo nuteistas asmuo turi Lietuvos Respublikos ir kitos ES valstybės narės (dvigubą) pilietybę, siūlytina taikyti „efektyvios pilietybės“ principą ir remiantis juo nustatyti, su kuria ES valstybe nare nuteistasis turi tikrą (faktinį) ryšį, pagrįstą abipusiu teisių ir pareigų turėjimu bei jų vykdymu. Siekiant šio tikslo, siūlytina Įstatyme įtvirtinti „efektyvios pilietybės“ principo taikymą.
2. Įstatymo 3 straipsnio 1 dalies 2 punkte įtvirtinta viena iš kitos ES valstybės narės sprendimo dėl laisvės atėmimo pripažinimo ir vykdymo Lietuvos Respublikoje sąlygų – nuteistojo gyvenamoji vieta yra Lietuvos Respublikoje. Tuo atveju, jeigu nustatoma, kad kitos ES valstybės narės sprendimu dėl laisvės atėmimo nuteistas Lietuvos Respublikoje gyvenamąją vietą turintis Lietuvos Respublikos pilietis yra deklaravęs išvykimą iš Lietuvos Respublikos, siūlytina nustatyti konkretų momentą, nuo kurio yra deklaruotas išvykimas, ir įvertinti, su kuria valstybe – Lietuvos Respublika ar valstybe, į kurią deklaruotas išvykimas – nuteistąjį sieja glaudesni kalbiniai, šeiminiai, kultūriniai, socialiniai, ekonominiai ir kiti ryšiai.

Pasiūlymai, susiję su teisės doktrinos plėtojimu

3. Įstatyme, kitaip negu Pamatiniame sprendime 2008/909/TVR, atsisakymo pripažinti ir vykdyti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo pagrindai įtvirtinti kaip privalomi – įpareigojantys kompetentingus nacionalinius teismus atsisakyti Lietuvos Respublikoje pripažinti ir vykdyti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo, jeigu nustatomas bent vienas atsisakymo pagrindas. Be to, Įstatymo 8 straipsnio 1 dalies 1 punkte numatytas Pamatiniame sprendime 2008/909/TVR *expressis verbis* neminimas atsisakymo

pagrindas – „pagrindinių žmogaus teisių ir (ar) laisvių pažeidimas“. Atsižvelgiant į tai, siūlytina kreiptis į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo priėmimo, prejudicinius klausimus formuluojant taip, kad būtų išaiškinta, ar Pamatinio sprendimo 2008/909/TVR 3 straipsnio 4 dalies ir 9 straipsnio nuostatos kartu ar atskirai turėtų būti suprantamos ir aiškinamos taip, kad joms neprieštarauja toks nacionalinis teisinis reguliavimas, pagal kurį, pirma, kompetentingi nacionaliniai teismai privalo atsisakyti pripažinti ir vykdyti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo, jeigu nustato bent vieną atsisakymo pagrindą, ir, antra, atsisakytų pripažinti kitos ES valstybės narės sprendimą dėl laisvės atėmimo, jeigu nustatytų, kad tokio sprendimo vykdymas pažeistų pagrindines žmogaus teises ir (ar) laisves.

Pasiūlymai, susiję su teisėkūra (de lege ferenda)

4. LR BK nėra *expressis verbis* įtvirtintas tam pačiam asmeniui Lietuvos Respublikos įsiteisėjusiu teismo apkaltinamuoju nuosprendžiu ir Lietuvos Respublikoje pripažintu kitos ES valstybės narės sprendimu dėl laisvės atėmimo paskirtų laisvės atėmimo bausmių subendrinimo taisyklės, todėl jais paskirtos laisvės atėmimo bausmės neturėtų būti subendrinamos ir tokie nuosprendžiai turėtų būti vykdomi atskirai. Tuo atveju, jeigu bus priimti LR BK pakeitimai – LR BK 64 straipsnį papildyti 6 dalimi ir nustatyti, kad Lietuvos Respublikoje pripažinti ir vykdytini užsienio valstybės nuosprendžiai, kuriais paskirta laisvės atėmimo bausmė, yra nebendrinami ir vykdomi atskirai, siūlytina papildyti ir Įstatymo 9 straipsnio 7 dalį ir nustatyti, kad tam pačiam asmeniui Lietuvos Respublikos teismo įsiteisėjusiu apkaltinamuoju nuosprendžiu ir Lietuvos Respublikoje pripažintu kitos ES valstybės narės sprendimu dėl laisvės atėmimo paskirtos laisvės atėmimo bausmės yra nebendrinamos ir šie nuosprendžiai yra vykdomi atskirai.
5. Įstatyme nėra laisvės atėmimo bausmės atlikimo vietos nustatymo taisyklės, todėl kompetentingi nacionaliniai teismai šio, tiesiogiai su nuteistojo teisine padėtimi (teisėmis, laisvėmis, pareigomis ir jų apimtimi) susijusio klausimo kitos ES valstybės narės sprendimu dėl laisvės atėmimo paskirtos bausmės derinimo su Lietuvos Respublikos baudžiamųjų įstatymų reikalavimais etape nesprenžia ir laisvės atėmimo bausmės atlikimo vietos nuteistajam nenustato. Tokia situacija prieštarauja konstituciniams teisinio tikrumo imperatyvams ir reikalavimui, kad žmogaus teisės ir laisvės gali būti ribojamos esant būtinybei ir tik įstatymu nustačius tvarką bei ribas, todėl siūlytina Įstatyme įtvirtinti, kad jeigu nuteistajam kitos ES valstybės narės

sprendimu dėl laisvės atėmimo, kuris pripažįstamas ir vykdomas Lietuvos Respublikoje, yra paskirta laisvės atėmimo bausmė, teismas, vadovaudamasis LR BVK 30 straipsnio 2 dalimi, parenka šios bausmės atlikimo vietą.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Teisės norminiai aktai

1.1. Tarptautiniai teisės aktai

- 1) Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija (1950). *Valstybės žinios*, 40-987.
- 2) Europos konvencija dėl tarptautinio baudžiamųjų nuosprendžių pripažinimo (1970). *Valstybės žinios*, 101-2551.
- 3) Europos konvencija dėl nuteistųjų asmenų perdavimo (1983). *Valstybės žinios*, 42-1022.
- 4) The Model Agreement on the Transfer of Foreign Prisoners and Recommendations on the Treatment of Foreign Prisoners (1985), Iš: *Handbook on the International Transfer of Sentenced Persons*, United Nations (sud.). New York: Criminal Justice Handbook Series.
- 5) Lietuvos Respublikos, Estijos Respublikos ir Latvijos Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių (1992). *Valstybės žinios*, 28-492.
- 6) Lietuvos Respublikos ir Lenkijos Respublikos sutartis dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse, šeimos, darbo ir baudžiamosiose bylose (1993). *Valstybės žinios*, 14-234.
- 7) Konvencijos dėl nuteistųjų asmenų perdavimo papildomas protokolai (1997). *Valstybės žinios*, 108-3429.
- 8) Lietuvos Respublikos ir Rusijos Federacijos sutartis dėl asmenų, kuriems paskirtas laisvės atėmimas, perdavimo bausmei atlikti (2001). *Valstybės žinios*, 32-1205.
- 9) Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Norvegijos Karalystės Vyriausybės susitarimas dėl nuosprendžių baudžiamosiose bylose, kuriais paskirtos laisvės atėmimo bausmės ar su laisvės atėmimu susijusios priemonės, pripažinimo ir vykdymo (2014). TAR, 4528.
- 10) Lietuvos Respublikos ir Brazilijos Federacinės Respublikos sutartis dėl nuteistųjų asmenų perdavimo (2019). TAR, 14567.

1.2. Jungtinių Tautų Kongresų ataskaitos

- 11) United Nations (1975). Report of the Fifth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders. A/CONF. 56/10 [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

https://www.unodc.org/documents/congress/Previous_Congresses/5th_Congress_1975/025_ACONF.56.10_Fifth_United_Nations_Congress_on_the_Prevention_of_Crime_and_the_Treatment_of_Offenders.pdf 23 (j) [žiūrėta 2023 m. birželio 28 d.].

- 12) United Nations (1980). Report of the Sixth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.unodc.org/documents/congress/Previous_Congresses/6th_Congress_1980/025_ACONF.87.14.Rev.1_Sixth_United_Nations_Congress_on_the_Prevention_of_Crime_and_the_Treatment_of_Offenders.pdf [žiūrėta 2023 m. birželio 28 d.].
- 13) United Nations (1985). Report of the Seventh United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders. A/CONF.121/22/Rev.1. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.unodc.org/documents/congress/Previous_Congresses/7th_Congress_1985/031_ACONF.121.22.Rev.1_Report_Seventh_United_Nations_Congress_on_the_Prevention_of_Crime_and_the_Treatment_of_Offenders.pdf [žiūrėta 2023 m. birželio 28 d.].

1.3. Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacijos

- 14) Europos Tarybos Ministrų Komitetas (2003). Rekomendacijos šalims narėms „Dėl nuteistųjų iki gyvos galvos ir kitų ilgam terminui nuteistų kalinių valdymo“ Nr. R (2003).
- 15) Europos Tarybos Ministrų Komitetas (2006). Rekomendacijos šalims narėms Nr. R (2006)2-rev „Dėl Europos kalėjimų taisyklių“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900016809ee581 [žiūrėta 2023 m. rugpjūčio 7 d.].

1.3.1. Kiti Europos Tarybos dokumentai

- 16) Council of Europe (2023). Report to the Lithuanian Government on the periodic visit to Lithuania carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) from 10 to 20 December 2021. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://rm.coe.int/1680aa51af> [žiūrėta 2023 m. birželio 28 d.].
- 17) Council of Europe (2023). Convention on the Transfer of Sentenced Persons (ETS No. 112): Chart of Signatures and Ratifications of Treaty

112. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treatynum=112> [žiūrėta 2023 m. rugpjūčio 19 d.].
- 18) Council of Europe (2023). European Convention on the International Validity of Criminal Judgments (ETS No. 070): Chart of Signatures and Ratifications of Treaty 070. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treatynum=070> [2023 m. rugpjūčio 19 d.].

1.4. Europos Sąjungos teisės aktai

- 19) Europos Sąjungos sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo (1957). OJ C 326, 47–390.
- 20) Konvencija dėl Šengeno susitarimo, 1985 m. birželio 14 d. sudaryto tarp Beniliukso ekonominės sąjungos valstybių, Vokietijos Federacinės Respublikos ir Prancūzijos Respublikos Vyriausybės dėl laipsniško jų bendrų sienų kontrolės panaikinimo įgyvendinimo (2000). OJ L 239, 19–62.
- 21) Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija (2007). OJ C 326, 47–390.
- 22) Europos Sąjungos Tarybos 2002 m. birželio 13 d. pagrindų sprendimas 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos. OJ L 190, 1–20.
- 23) Europos Sąjungos Tarybos 2005 m. vasario 24 d. pamatinis sprendimas 2005/214/TVR dėl abipusio pripažinimo principo taikymo finansinėms baudoms. OL L 076, 16–30.
- 24) Europos Sąjungos Tarybos 2008 m. lapkričio 27 d. pamatinis sprendimas 2008/909/TVR dėl nuosprendžių baudžiamosiose bylose tarpusavio pripažinimo principo taikymo skiriant laisvės atėmimo bausmes ar su laisvės atėmimu susijusias priemones, siekiant jas vykdyti Europos Sąjungoje. OL L 327, 27–46.
- 25) Europos Sąjungos Tarybos 2008 m. lapkričio 27 d. pamatinis sprendimas 2008/947/TVR dėl teismo sprendimų ir sprendimų dėl lygtinio nuteisimo tarpusavio pripažinimo principo taikymo siekiant užtikrinti lygtinio atleidimo priemonių ir alternatyvių sankcijų priežiūrą. OL L 337, 102–122.
- 26) Europos Sąjungos Tarybos 2009 m. vasario 26 d. pamatinis sprendimas 2009/299/TVR, iš dalies keičiantis Pamatinius sprendimus 2002/584/TVR, 2005/214/TVR, 2006/783/TVR,

2008/909/TVR ir 2008/947/TVR ir stiprinantis asmenų procesines teises bei skatinantis tarpusavio pripažinimo principo taikymą sprendimams, priimtiems atitinkamam asmeniui asmeniškai nedalyvavus teisminiame nagrinėjime. OL L 81, 24–36.

1.4.1. Europos Sąjungos Vadovų Tarybos ir Europos Sąjungos Tarybos ataskaitos ir pranešimai

- 27) Europos Vadovų Taryba (1999). Presidency conclusions. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.consilium.europa.eu/media/21059/tampere-european-council-presidency-conclusions.pdf> [žiūrėta 2022 m. liepos 4 d.].
- 28) Council of the European Union (1998-9). Action Plan of the Council and the Commission on how Best to Implement the Provisions of the Treaty of Amsterdam on an Area of Freedom, Security and Justice. OJ C 19, 1–15 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:31999Y0123\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:31999Y0123(01)) [žiūrėta 2022 m. liepos 4 d.].
- 29) Council of the European Union (2001). Programme of Measures to Implement the Principle of Mutual Recognition of Decisions in Criminal Matters, OJ C 12, 10–22 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A32001Y0115%2802%29> [žiūrėta 2022 m. liepos 4 d.].
- 30) Europos Sąjungos Taryba (2005). Hagos programa: laisvės, saugumo ir teisingumo stiprinimas Europos Sąjungoje. OJ C 53, 1–15 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52005XG0303\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52005XG0303(01)) [žiūrėta 2020 m. liepos 11 d.].
- 31) Council of the European Union (2006). Press Release, 2768th meeting, 4–5 December 2006, 15801/06 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15801-2006-INIT/en/pdf> [žiūrėta 2022 m. liepos 4 d.].
- 32) Council of the European Union (2022). Evaluation Report on the Ninth Round of Mutual Evaluations. Ninth Round of Mutual Evaluations on mutual recognition legal instruments in the field of deprivation or restriction of liberty. Report on Lithuania [interaktyvus]. Prieiga per

interneta: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-8736-2022-REV-1/en/pdf> [žiūrėta 2023 m. rugpjūčio 23 d.].

- 33) Council of the European Union (2023). Final Report on the 9th Round of Mutual Evaluations on Mutual Recognition Legal Instruments in the Field of Deprivation or Restriction of Liberty. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6741-2023-INIT/en/pdf> [žiūrėta 2023 m. rugpjūčio 23 d.].

1.4.2. Europos Komisijos ataskaitos ir pranešimai

- 34) European Commission (2000). Mutual Recognition of Final Decisions in Criminals Matters. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, COM(2000) 495 final [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/ALL/?uri=celex:52000DC0495> [žiūrėta 2022 m. liepos 4 d.].
- 35) European Commission (2004). Green Paper on the Approximation, Mutual Recognition and Enforcement of Criminal Sanctions in the European Union. COM/2004/0334 final [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex:52004DC0334> [žiūrėta 2022 m. sausio 7 d.].
- 36) Europos Komisija (2011). Tarpusavio pasitikėjimo Europos teisingumo erdvėje didinimas. Žalioji knyga dėl ES baudžiamojo teisingumo teisės aktų taikymo laisvės atėmimo srityje. KOM(2011) 327 galutinis [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0327> [žiūrėta 2022 m. liepos 11 d.].
- 37) Europos Komisija (2014). Ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai apie tai, kaip valstybės narės įgyvendina pamatinius sprendimus 2008/909/TVR, 2008/947/TVR ir 2009/829/TVR dėl teismo sprendimų dėl laisvės atėmimo bausmių ar su laisvės atėmimu susijusių priemonių, dėl sprendimų dėl lygtinio nuteisimo ir alternatyvių sankcijų ir dėl kardomųjų priemonių kaip alternatyvos kardomajam kalinimui tarpusavio pripažinimo. COM/2014/057 final [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A52014DC0057> [žiūrėta 2023 m. gegužės 10 d.].
- 38) Europos Komisija (2019). Komisijos pranešimas. Nuteistųjų ir laisvės atėmimo bausmių perdavimo Europos Sąjungoje vadovas.

2019/C 403/02 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019XC1129\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019XC1129(01)&from=EN) [žiūrėta 2022 m. sausio 7 d.].

1.5. Lietuvos Respublikos teisės aktai

- 39) Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992). *Valstybės žinios*, 33-1014.
- 40) Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymas (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) (1995). *Valstybės žinios*, 15-344.
- 41) Lietuvos Respublikos gyvenamosios vietos deklaravimo įstatymas (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) (1998). *Valstybės žinios*, 66-1910.
- 42) Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas. Baudžiamasis kodeksas (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) (2000). *Valstybės žinios*, 89-2741.
- 43) Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) (2000). *Valstybės žinios*, 74-2262.
- 44) Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso patvirtinimo įstatymas. Bausmių vykdymo kodeksas (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) (2002). *Valstybės žinios*, 73-3084.
- 45) Lietuvos Respublikos ginklų ir šaudmenų kontrolės įstatymas (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) (2002). *Valstybės žinios*, 13-467.
- 46) Lietuvos Respublikos įstatymas dėl užsieniečių teisinės padėties (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) (2004). *Valstybės žinios*, 73-2539.
- 47) Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymas (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) (2010). *Valstybės žinios*, 144-7361.
- 48) Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) (2015). TAR, 11216.
- 49) Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo sistemos įstatymas (su vėlesniais pakeitimais ir papildymais) (2018). TAR, 12055.
- 50) Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 42, 43, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 55, 67, 70, 71, 74, 75, 85, 92 ir 243 straipsnių pakeitimo įstatymas (2019). TAR, 11177.
- 51) Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Europos Sąjungos valstybių narių sprendimų baudžiamosiose bylose tarpusavio pripažinimo ir

- vykdymo“ Nr. XII-1322 3, 4, 5, 6, 7, 11, 12, 14, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 37, 43, 52, 67, 87 straipsnių ir priedo pakeitimo ir įstatymo papildymo 24-1 straipsniu įstatymas (2020). TAR, 24233.
- 52) Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Europos Sąjungos valstybių narių sprendimų baudžiamosiose bylose tarpusavio pripažinimo ir vykdymo“ 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 11, 12, 14, 16, 17, 20, 21, 22, 23, 24, 30, 33, 37, 38, 39, 55 ir 87 straipsnių pakeitimo įstatymas (2022). TAR, 15604.

1.5.1. Tarptautinių sutarčių ratifikavimo įstatymai (nutarimai)

- 53) Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas dėl 1983 metų Europos nuteistųjų asmenų perdavimo konvencijos ratifikavimo (1995). *Valstybės žinios*, 42-1022.
- 54) Lietuvos Respublikos įstatymas dėl nuteistųjų asmenų perdavimo konvencijos 1997 metų papildomo protokolo ratifikavimo (2000). *Valstybės žinios*, 08-3422.

1.6. Lietuvos Respublikos ministrų įsakymai ir kiti poįstatyminiai aktai

- 55) Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministrės 2021 m. balandžio 8 d. įsakymas Nr. 1V-289 „Dėl Nuteistųjų perėmimo ar perdavimo vykdant Europos Sąjungos valstybių narių teismų sprendimus dėl laisvės atėmimo bausmės pripažinimo organizavimo ir vykdymo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (2021). TAR, 7395.
- 56) Lietuvos kalėjimų tarnybos direktoriaus 2023 m. sausio 25 d. įsakymas Nr. V-61 „Dėl Suimtųjų ir nuteistųjų pristatymo į konkrečias bausmės atlikimo vietas sąrašo bei arešto ir Laisvės atėmimo bausmių atlikimo vietų paskyrimo sąrašo patvirtinimo“ (2023). TAR, 1214.

2. Specialioji literatūra

2.1. Knygos

- 57) Abramavičius, A., Mickevičius, D. ir Švedas, G. (2005). *Europos Sąjungos teisės aktų įgyvendinimas Lietuvos baudžiamojoje teisėje*. Vilnius: Teisinės informacijos centras.

- 58) Abramavičius, A. et al. (2010). *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (213–330 straipsniai)*. Vilnius: Registrų centras.
- 59) Asp, P. (2017). *The Procedural Criminal Law Cooperation of the EU*. Stockholm: Jure bokhandel.
- 60) Cuéllar, A. F. et al. (2015). *Pažeidžiamos kalinių grupės: vadovas*. Vilnius: Lietuvos teisės institutas.
- 61) Čepas, A. ir Švedas, G. (2008). *Asmenų, įtariamų padarius nusikalstamą veiką, išdavimas baudžiamajam persekiojimui (ekstradicija, perdavimas Tarptautiniam baudžiamajam teismui arba pagal Europos arešto orderį): tarptautinė teisinė pagalba baudžiamosiose bylose*. Vilnius: Teisinės informacijos centras.
- 62) Hinarejos, A., Spencer, J. R. ir Peers, S. (2012). *Opting out of EU Criminal Law: What is actually involved*. University of Cambridge, CELS Working Paper, New Series, <https://doi.org/10.2139/ssrn.2152343>.
- 63) Klimek, L. (2017). *Mutual Recognition of Judicial Decisions in European Criminal Law*. Switzerland: Springer.
- 64) Klip, A. (2011). *European Criminal Law: An Integrative Approach*. 2nd edition. Antwerp, Oxford, Portland: Intersentia.
- 65) Montaldo, S. (red.) (2020). *The Transfer of Prisoners in the European Union: Challenges and Prospects in the Implementation of Framework Decision 2008/909/JHA*. The Netherlands: Eleven International Publishing.
- 66) Ouwerkerk, J. (2011). *Quid Pro Quo? A comparative law perspective on the mutual recognition of judicial decisions in criminal matters*. Cambridge – Antwerp – Portland: Intersentia.
- 67) Plachta, M. (1993). *Transfer of Prisoners under International Instruments and Domestic Legislation: a Comparative Study*. Germany: Max-Planck-Institut für Ausländisches und Internationales Strafrecht.
- 68) Sakalauskas, G. (red.) (2017). *Bausmių taikymo ir vykdymo tarptautinis palyginimas, tendencijos ir perspektyvos Lietuvoje*. Vilnius: Lietuvos teisės institutas.
- 69) Suominen, A. (2011). *The Principle of Mutual Recognition in Cooperation in Criminal Matters. A study of the principle in four framework decisions and the implementation legislation in the Nordic Member States*. Cambridge: Intersentia.

- 70) Švedas, G. (2007). *Nuteistųjų laisvės atėmimu perdavimas tolesniam baismės atlikimui: tarptautinė teisinė pagalba baudžiamosiose bylose*. Vilnius: Teisinės informacijos centras.
- 71) Švedas, G. (2008a). *Baudžiamojo persekiojimo perdavimas ir kitos savitarpio teisinės pagalbos baudžiamosiose bylose formos: tarptautinė teisinė pagalba baudžiamosiose bylose*. Vilnius: Registrų centras.
- 72) Švedas, G. (2013). *Bausmių vykdymo teisė. Bendroji dalis: mokymo priemonė*. Antrasis pakeistas ir papildytas leidimas. Vilnius: Registrų centras.
- 73) Švedas, G. et al. (2017). *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso bendrosios dalies vientisumo ir naujovių (su)derinimo iššūkiai*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- 74) Švedas, G., Abramavičius, A. ir Prapiestis, J. (2020). *Lietuvos baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. 1 knyga. 1 leidimas*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- 75) Vermeulen, G. et al. (2011). *Cross-border Execution of Judgements Involving Deprivation of Liberty in the EU: Overcoming Legal and Practical Problems Through Flanking Problems*. Antwerpen, Apeldoorn, Portland: Maklu Publishers.
- 76) Vermeulen, G., De Bondt, W. ir Ryckman, Ch. *Rethinking International Cooperation in Criminal Matters in the EU: Moving Beyond Actors, Bringing Logic Back, Footed in Reality*. Antwerpen, Apeldoorn, Portland: Maklu Publishers.
- 77) Vervaele, J. A. E. (2014). *European Criminal Justice in the Post-Lisbon Area of Freedom, Security and Justice*. Napoli: Editoriale Scientifica s. r. l.

2.1.1. Knygos dalis

- 78) Ažubalytė, R. ir Vozbutaitė, K. (2013). Baudžiamojo proceso europeizacija: kai kurie konstituciniai ir procesiniai Europos arešto orderio reglamentavimo ir taikymo aspektai. Iš: Jurka, R. et al. (2013). *Baudžiamojo proceso tarptautiškumas: patirtis ir iššūkiai*. Mokslo studija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 82–138.
- 79) Belevičius, L. (2013). Tarptautinis teisinis bendradarbiavimas ir Europos Sąjungos baudžiamasis procesas: aktualijos, perspektyvos, lūkesčiai. Iš: Jurka, R. et al. (2013). *Baudžiamojo proceso tarptautiškumas: patirtis ir iššūkiai*. Mokslo studija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 170–210.

- 80) Dünkkel, F. (2017). Resocializacija ir tarptautiniai žmogaus teisių standartai. Iš: Sakalauskas, G. (red.) (2017). *Bausmių taikymo ir vykdymo tarptautinis palyginimas, tendencijos ir perspektyvos Lietuvoje*. Vilnius: Lietuvos teisės institutas, 117–139.
- 81) Faraldo-Cabana, P. (2020). Transferring Non-Consenting Prisoners. Iš: Montaldo, S. (red.) (2020). *The Transfer of Prisoners in the European Union Challenges and Prospects in the Implementation of Framework Decision 2008/909/JHA*. The Netherlands: Eleven International Publishing, 61–79
- 82) Jurka, R. (2011). Tarptautinis bendradarbiavimas baudžiamajame procese: įrodymai ir jų priimtumas Europos Sąjungoje. Iš: Kurapka, V. E. et al. (2011). *Baudžiamasis procesas: nuo teorijos iki įrodinėjimo*. Mokslo studija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 89–129.
- 83) Jurka, R. (2013). Europos teisės įtaka Lietuvos baudžiamajam procesui. Iš: Jurka, R. et al. (2013). *Baudžiamojo proceso tarptautiškumas: patirtis ir iššūkiai*. Mokslo studija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 11–82.
- 84) Marguery, T., Brink, van den T. ir Simonato, M. (2018). Application of Mutual Recognition to the Transfer of Judgments of Conviction in the Context of EU Law. Iš: Marguery, T. (ed.) (2018). *Mutual Trust Under Pressure, the Transferring of Sentenced Persons in the EU. Transfer of Judgments of Conviction in the European Union and the Respect for Individual's Fundamental Rights*. The Netherlands: Wolf Legal Publishers, 17–31.
- 85) Militello, V. ir Mangiaracina, A. (2010). The Future of Mutual Assistance Conventions in the European Union. Iš: Fijnaut, C. ir Ouwerkerk, J. (2010). *The Future of Police and Judicial Cooperation in the European Union*. Leiden/Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 169–185.
- 86) Montaldo, S. (2020). The Repers Project, Framework Decision 2008/909/JHA and the Cross-Border Transfer of Prisoners in the EU. Iš: Montaldo, S. (ed.) (2020). *The Transfer of Prisoners in the EU. Challenges and Prospects in the Implementation of Framework Decision 2008/909/JHA*. The Netherlands: Eleven International Publishing, 1–9.
- 87) Plachta, M. (2009). Prisoner Transfer Within the European Union: The European Enforcement Order and Beyond. Iš: Keijzer, N. ir van Sliedregt, E. (red.) (2009). *The European Arrest Warrant in Practice*. The Netherlands: T.M.C. Asser Press, 339–361.

- 88) Satzger, H. ir Zimmermann, F. (2008). From Traditional Models of Judicial Assistance to the Principle of Mutual Recognition: New Developments of the Actual Paradigm of the European Cooperation in Penal Matters. Iš: Bassiouni, M-Ch., Militello, V. ir Satzger, H. (eds.) (2008). *European Cooperation in Penal Matters Issues and Perspectives*. Italy: Casa Editrice Dott. Antonio Milani.
- 89) Suominen, A. (2018). The Sensitive Relationship Between the Different Means of Legal Integration: Mutual Recognition and Approximation. Iš: Briere, Ch. ir Weyembergh, A. (eds.) (2018). *The Needed Balances in EU Criminal Law: Past, Present and Future*. Oxford and Portland, Oregon: Hart Publishing, 165–184.
- 90) Švedas, G. ir Mickevičius, D. (2009). Future of Mutual Recognition in Criminal Matters in the European Union: Lithuania. Iš: Weyembergh, A., Gisèle Van, T. ir Surano, L. (eds.) (2009). *The Future of Mutual Recognition in Criminal Matters in the European Union*. Brussels: Editions de l'Université Libre de Bruxelles, 339–359.

2.1.2. Straipsniai mokslo žurnaluose

- 91) Bapuly, B. (2009). The European Arrest Warrant Under Constitutional Attack. *ICL Journal*, 3(1), 4–26.
- 92) Blekxtoon, R. (2006). The Draft Framework Decision on the European Enforcement Order. *Journal of European Criminal Law*, 1, 41–54.
- 93) Conway, G. (2008). Prospects and Problems for European Legal Cooperation Concerning prisoners. *European Journal of Probation*, 10, 136–159, <https://doi.org/10.1177%2F2066220318792312>.
- 94) Čepas, A. (2002). *Ne bis in idem* taisyklė kaip ekstradicijos leistinumų sąlyga. *Teisė*, 44, 7–15.
- 95) Čepas, A. (2003). Europos arešto orderis: pirmieji Europos Sąjungos baudžiamosios teisės ir baudžiamojo proceso teisės žingsniai Lietuvoje. *Teisės problemos*, 41, 97–113.
- 96) Dešriūtė, J. (2017). Europos Sąjungos Teisingumo Teismo vaidmuo plėtojant abipusio pripažinimo principą: baudžiamosios justicijos perspektyva. *Teisės problemos*, 93, 53–77.
- 97) De Wree, E., Vander Beken, T. ir Vermeulen, G. (2009). The transfer of Sentenced Persons in Europe: Much Ado About Reintegration. *Punishment & Society*, 11(1), 111–128, <https://doi.org/10.1177/1462474508098135>.

- 98) Falkiewicz, A. (2017). The Double Criminality Requirement in The Area of Freedom, Security and Justice – Reflections in Light of the European Court of Justice Judgment of 11 January 2017, C-289/15, Criminal Proceedings against Jozef Grundza. *EuCLR European Criminal Law Review*, 7(3), 258–274, <https://doi.org/10.5771/2193-5505-2017-3-257>.
- 99) Faraldo-Cabana, P. (2019). One step forward, two steps back? Social rehabilitation of foreign offenders under Framework Decisions 2008/909/JHA and 2008/947/JHA. *New Journal of European Criminal Law*, 10(2), 151–167, <https://doi.org/10.1177/2032284419859657>
- 100) Fichera, M. ir Janssens, Ch. (2007). Mutual Recognition of Judicial Decisions in Criminal Matters and the Role of the National Judge*. *ERA Forum*, 8, 177–202, <https://doi.org/10.1007/s12027-007-0017-4>.
- 101) Fichera, M. (2009). The European Arrest Warrant and the Sovereign State: A Marriage of Convenience? *European Law Journal*, 15, 70–97.
- 102) Garcimartín Montero, R. (2020). Mutual Recognition of Judgements in Criminal Matters Involving Deprivation of Liberty in Spain. *The European Criminal Law Associations' Forum*, 1, 41–46.
- 103) Gerybaitė, G. (2022). Asmenų, atliekančių laisvės atėmimo bausmę, socialinė rehabilitacija pusiaukelės namuose iš profesionalo perspektyvos. *Socialinis darbas. Paskirtis ir metodai*, 29, 105–136.
- 104) Hinarejos, A., Spencer, J. R. ir Peers, S. (2012). Opting Out of EU Criminal Law: What is Actually Involved? *University of Cambridge Faculty of Law Research Paper*, 25, 1–79.
- 105) Hofmann, R. ir Nelen, H. (2020). Cross-border Cooperation in the Execution of Sentences Between the Netherlands, Germany and Belgium: an Empirical and Comparative Legal Study on the Implementation of EU Framework Decisions 2008/909/JHA and 2008/947/JHA. *Crime, Law and Social Change*, 74, 381–404, <https://doi.org/10.1007/s10611-020-09900-7>.
- 106) Jimeno-Bulnes, M. (2003). European Judicial Cooperation in Criminal Matters. *European Law Journal*, 15, 614–630.
- 107) Jokubauskas, M. (2006). Tarptautinių teisinių laisvės atėmimo bausmės režimo standartų įgyvendinimas Lietuvos Respublikos įstatymuose. *Jurisprudencija*, 84, 70–77.

- 108) Jurka, R. (2019). Įrodymų perdavimo Europos Sąjungos valstybių narių baudžiamojoje justicijoje iššūkiai ir atradimai. *Jurisprudencija*, 26, 308–325.
- 109) Karsai, K. (2008). The Principle of Mutual Recognition in the International Cooperation in Criminal Matters. *Law Journal Library*, 941, 943–959.
- 110) Ligeti, K. (2006). Mutual Recognition of Financial Penalties in the European Union. *International Review of Penal Law*, 77, 145–154.
- 111) Markevičiūtė, U. (2021). Socialinės reabilitacijos samprata ir kriterijai nuteistuosius laisvės atėmimu perduodant toliau atlikti bausmę. *Teisė*, 120, 66–82, <https://doi.org/10.15388/Teise.2021.120.5>.
- 112) Markevičiūtė, U. (2022). Laisvės atėmimo bausmės trukmės nustatymas derinant kitos Europos Sąjungos valstybės narės teismo paskirtą laisvės atėmimo bausmę su Lietuvos Respublikos baudžiamaisiais įstatymais. *Teisė*, 123, 115–132, <https://doi.org/10.15388/Teise.2022.123.8>.
- 113) Martufi, A. (2018). Assessing the resilience of ‘social rehabilitation’ as a rationale for transfer: A commentary on the aims of Framework Decision 2008/909/JHA. *New Journal of European Criminal Law*, 9(1), 43–61, <https://doi.org/10.1177/2032284418761473>.
- 114) Mitsilegas, V. (2006). The Constitutional Implications of Mutual Recognition in Criminal Matters in the EU. *Common Law Review*, 43, 1277–1311, <https://doi.org/10.54648/cola2006074>.
- 115) Montaldo, S. (2019). Offenders’ rehabilitation and the cross-border transfer of prisoners and persons subject to probation measures and alternative sanctions: a stress test for EU judicial cooperation in criminal matters. *Revista Brasileira de Direito Processual Penal*, 5(2), 925–960, <http://dx.doi.org/10.22197/rbdpp.v5i2.245>
- 116) Montaldo, S. (2022). Intersections Among EU Judicial Cooperation Instruments and the Quest for an Advanced and Consistent European Judicial Space: The Case of the Transfer and Surrender of Convicts in the EU. *New Journal of European Criminal Law*, 13(3), 1–18.
- 117) Murschetz, V. (2007). The Future of Criminal Law within the European Union – Union Law or Community Law Competence? *Victoria University of Wellington Law Review*, 38(1), 145–156, <https://doi.org/10.26686/vuwlr.v38i1.5661>.
- 118) Namavičius, J. (2015). Europos Sąjungos pagrindinės teisės baudžiamosios justicijos kontekste. *Teisės problemos*, 89, 5–32.

- 119) Namavičius, J. (2018). Atsižvelgimas į užsienio valstybės teismo apkaltinamąjį nuosprendį nagrinėjant naują baudžiamąją bylą Lietuvoje. *Teisės problemos*, 95, 5–25.
- 120) Nevera, A. (2016). Galimybės tobulinti tarptautinio teisinio bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose pagrindus Lietuvos teisėje. *Teisės apžvalga*, 2(14), 396–410.
- 121) Nevera, A., Kaija, S. ir Rosin, K. (2022). Legal Cooperation in Criminal Matters: Thirty-years' Experience of the Baltic States. *International Comparative Jurisprudence*, 8, 72–90.
- 122) Nilsson, H. G. (2006). From Classical Judicial Cooperation to Mutual Recognition. *International Review of Penal Law*, 77, 53–58.
- 123) Pakamanis, M. (2013). The Need and Possibilities of Harmonisation in Criminal Law Matters in the EU. *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka*, 10, 164–180.
- 124) Panov, S. (2012). Harmonize, Recognize or Minimize: a Borderless European Judicial Space? The Application of the European Arrest Warrant and its Effect on EU Integration. *The Birmingham Journal of Europe*, 3, 0–21.
- 125) Pleić, M. (2018). Challenges in Cross-Border Transfer of Prisoners: EU Framework and Croatian Perspective. *EU and Comparative Law Issues and Challenges Series (ECLIC)*, 2, 375–399, <https://doi.org/10.25234/ecllc/7118>.
- 126) Rimšelis, E. ir Dešriūtė, J. (2016). Europos arešto orderio proporcingumo testas baudžiamajame procese. *Teisės apžvalga*, 2(14), 411–435.
- 127) Sakalauskas, G. (2015). Kalinimo sąlygos ir kalinių resocializacijos prielaidos. *Teisės problemos*, 88, 5–53.
- 128) Sakalauskas, G. ir Norvaišytė, G. (2022). Žmogaus orumą ir teises užtikrinančios kalinimo sąlygos Lietuvoje – misija (ne)įmanoma? *Vilnius University Open Series*, 340–355.
- 129) Satzger, H. (2019). Is Mutual Recognition a Viable General Path For Cooperation? *New Journal of European Criminal Law*, 10(1), 44–56.
- 130) Švedas, G. (2008b). Kai kurios asmens perdavimo pagal Europos arešto orderį baudžiamajam persekiojimui teorinės ir praktinės problemos. *Teisė*, 66, 62–74.
- 131) Švedas, G. (2010). Europos Sąjungos teisės įtaka Lietuvos baudžiamajai teisei. *Teisė*, 74, 7–20.

- 132) Ugelvik, T. (2014). The Incarceration of Foreigners in European prisons. *The Routledge Handbook on Crime and International Migration*, 1–31.
- 133) Vandennieuwenhuysen, E. (2022). A Right to Rehabilitation Through Transfer or a Right to Not be Transferred? Identifying Potential Beneficiaries Through Nationality and Residence. *New Journal of European Criminal Law*, 0(0), 1–24.
- 134) Volungevičienė, R. (2021). Efektyvumo principas Europos Sąjungos baudžiamojose teisėse. *Teisės apžvalga*, 1(23), 109–129.
- 135) Žižienė, S. (2012). The Concept of Trust in the Context of Principle of Mutual Recognition in European Union Criminal Law. *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka*, 8, 357–366.

3. Elektroniniai leidiniai

- 136) Bendrosios kompetencijos teismų praktikos apibendrinimas (2020). [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.ta.gov.lv/lv/media/1197/download> [žiūrėta 2023 m. spalio 7 d.].
- 137) Canton, R., Flynn, N. ir Woods, J. *Social Rehabilitation Through the Prison Gate: STEPS 2 Resettlement: Support for Transfer of European Prison Sentences towards Resettlement (JUST/2011/JPEN/AG/4605)* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.europris.org/wp-content/uploads/2021/01/Annex-4.12.-Workstream-3-Social-Rehabilitation-Through-the-Prison-Gate.pdf> [žiūrėta 2023 m. birželio 6 d.].
- 138) European Union Agency for Fundamental Rights (FRA) (2016). *Report on Criminal Detention and Alternatives: Fundamental Rights Aspects in EU Cross-Border Transfers*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2016-criminal-detention-and-alternatives_en.pdf [žiūrėta 2023 m. liepos 11 d.].
- 139) Fair, H. ir Walmsley, R. (2021). *World Prison Population List: Thirteen Edition* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.prisonstudies.org/sites/default/files/resources/downloads/world_prison_population_list_13th_edition.pdf [žiūrėta 2023 m. balandžio 3 d.].
- 140) Glaser, S., Motz, A. ir Zimmerman, F. (2010). *Mutual Recognition and its Implications for the Gathering of Evidence in Criminal Proceedings: A Critical Analysis of the Initiative for a European*

Investigation Order [interaktyvus].

Prieiga per internetą: <https://www.ejtn.eu/Documents/Themis/THE MIS%20written%20paper-%20Germany%204.pdf> [žiūrėta 2022 m. liepos 4 d.].

- 141) Hofstee-van der Meulen (2015). *Detained Abroad: Assisting Dutch nationals in foreign detention* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://prisonwatch.org/wp-content/uploads/2019/04/Thesis-Detained-Abroad-Femke-Hofstee-Summary-English.pdf> [žiūrėta 2024 m. sausio 7 d.].
- 142) Hurley, D. (2019). *Criminal Justice (Mutual Recognition of Probation Judgments and Decisions) Bill 2018 No. 92 of 2018*. Bill Digest. Ireland: Oireachtas Library & Research Service [interaktyvus].
Prieiga per internetą: https://data.oireachtas.ie/ie/oireachtas/library Research/2019/2019-01-22_bill-digest-criminal-justice-mutual-recognition-of-probation-judgments-and-decisions-bill-2018_en.pdf [žiūrėta 2023 m. vasario 8 d.].

4. Teismų praktika

4.1. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimai

- 143) *A ir B prieš Norvegiją* [EŽTT], Nr. 24130/11 ir 29758/11, [2016-11-15]. ECLI:CE:ECHR:2016:1115JUD002413011.

4.2. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimai

- 144) *Gözütok ir Brügger* [ESTT], Nr. C-187/01 ir C-385/01, [2003-02-11]. ECLI:EU:C:2003:87.
- 145) *Advocaten voor de Wereld* [ESTT], Nr. C-303/05, [2007-05-03]. ECLI:EU:C:2007:261.
- 146) *I. B.* [ESTT], Nr. C-306/09, [2010-10-21]. ECLI:EU:C:2010:626.
- 147) *Tsakouridis* [ESTT], Nr. C-145/09, [2010-11-23]. ECLI:EU:C:2010:708.
- 148) *Aranyosi ir Căldăraru* [ESTT], Nr. C-404/15 ir C-659/15 PPU, [2016-04-05]. ECLI:EU:C:2016:198.
- 149) *Ognyanov* [ESTT], Nr. C-554/14, [2016-11-08]. EU:C:2016:835.
- 150) *Jozef Grundza* [ESTT], Nr. C-289/15, [2017-01-11]. ECLI:EU:C:2017:4.

- 151) *van Vemde* [ESTT], Nr. C- 582/15, [2017-01-25]. ECLI:EU:C:2017:37.
- 152) *Piotrowski* [ESTT], Nr. C-367/16, [2018-01-23]. ECLI:EU:C:2018:27.
- 153) *Di Puma ir Zecca* [ESTT], Nr. C-596/16 ir C-597/16, [2018-03-20]. ECLI:EU:C:2018:192.
- 154) *Garlsson Real Estate ir kt.* [ESTT], Nr. C-537/16, [2018-03-20]. ECLI:EU:C:2018:193.
- 155) *Menci* [ESTT], Nr. C-524/15, [2018-03-20]. ECLI:EU:C:2018:197.
- 156) *B prieš Baden-Württemberg ir Secretary of State for the Home Department prieš Vomero* [ESTT], Nr. C-316/16 ir C-424/16, [2018-04-17]. ECLI:EU:C:2018:256.
- 157) *Dorobantu* [ESTT], Nr. C-128/18, [2019-10-15]. ECLI:EU:C:2019:857.
- 158) *AV* [ESTT], Nr. C-221/19, [2021-04-15]. EU: C:2021:278.

4.2.1. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo generalinių advokatų išvados

- 159) Generalinio advokato Yveso Boto išvada, *Dominic Wolzenburg* [ESTT], Nr. C-123/08, [2009-03-24]. ECLI:EU:C:2009:183.
- 160) Generalinio advokato Yveso Boto išvada, *Van Vemde* [ESTT], Nr. C- 582/15, [2016-10-12]. ECLI:EU:C:2016:766.
- 161) Generalinio advokato Michalo Bobeko išvada, *YX* [ESTT], Nr. C- 919/19, [2021-06-03]. ECLI:EU:C:2021:454.

4.3. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo jurisprudencija

- 162) Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. spalio 1 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 91-2289.
- 163) Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 39-1105.
- 164) Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. liepos 2 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 69-2832.
- 165) Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2009 m. birželio 22 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 75-3074.
- 166) Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2010 m. gegužės 13 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 56-2766.
- 167) Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. rugsėjo 28 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 118-5564.

168) Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2014 m. gegužės 8 d. nutarimas. TAR, 5188.

4.4. Lietuvos Respublikos bendrosios kompetencijos teismų praktika

- 169) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. spalio 17 d. nutartis byloje dėl bausmių suderinimo Nr. 2A-P-65/2006.
- 170) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. balandžio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje (dėl aiškiai netinkamo baudžiamojo įstatymo pritaikymo) Nr. BIK-99/2020.
- 171) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-125-689/2021.
- 172) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gruodžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje (dėl aiškiai netinkamo baudžiamojo įstatymo pritaikymo) Nr. BIK-684/2020.
- 173) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gruodžio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje (dėl aiškiai netinkamo baudžiamojo įstatymo pritaikymo) Nr. 2A-14-788/2021.
- 174) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. birželio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje (dėl aiškiai netinkamo baudžiamojo įstatymo pritaikymo) Nr. 2A-7-2-648/2022.
- 175) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje (dėl aiškiai netinkamo baudžiamojo įstatymo pritaikymo) Nr. 2A-8-697/2023.
- 176) Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. gegužės 25 d. nutartis byloje dėl bausmių subendrinimo Nr. 1S-132-1076/2018.
- 177) Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. lapkričio 13 d. nutartis byloje dėl bausmių subendrinimo Nr. 1S-287-518/2019.
- 178) Lietuvos apeliacinio teismo 2021 m. rugsėjo 13 d. nutartis byloje dėl intensyvioje priežiūroje išbūto laikymo įskaitymo į laisvės atėmimo bausmę Nr. 1S-231-1020/2021.
- 179) Lietuvos apeliacinio teismo 2023 m. liepos 20 d. nutartis byloje dėl bausmių subendrinimo Nr. 1S-144-658/2023.
- 180) Vilniaus apygardos teismo 2013 m. sausio 9 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-33-628/2013.
- 181) Panevėžio apygardos teismo 2015 m. liepos 31 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-386-531/2015.
- 182) Šiaulių apygardos teismo 2015 m. rugpjūčio 14 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-533-519/2015.

- 183) Panevėžio apygardos teismo 2016 m. balandžio 7 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-118-134/2016.
- 184) Kauno apygardos teismo 2016 m. birželio 7 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-687-498/2016.
- 185) Kauno apygardos teismo 2016 m. rugpjūčio 26 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-1070-579/2016.
- 186) Vilniaus apygardos teismo 2016 m. rugsėjo 12 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-675-211/2016.
- 187) Kauno apygardos teismo 2016 m. rugsėjo 19 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-1128-348/2016.
- 188) Klaipėdos apygardos teismo 2016 m. spalio 18 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-280-606/2016.
- 189) Kauno apygardos teismo 2016 m. spalio 31 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-1307-319/2016.
- 190) Kauno apygardos teismo 2016 m. lapkričio 28 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-1405-593/2016.
- 191) Kauno apygardos teismo 2016 m. lapkričio 28 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-1436-383/2016.
- 192) Kauno apygardos teismo 2017 m. sausio 4 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-3-498/2017.
- 193) Kauno apygardos teismo 2017 m. sausio 20 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-10-383/2017.
- 194) Panevėžio apygardos teismo 2017 m. sausio 24 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-16-491/2017.
- 195) Kauno apygardos teismo 2017 m. vasario 23 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-144-593/2017.
- 196) Kauno apygardos teismo 2017 m. kovo 7 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-182-493/2017.
- 197) Panevėžio apygardos teismo 2017 m. balandžio 6 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-77-531/2017.
- 198) Kauno apygardos teismo 2017 m. balandžio 10 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-271-319/2017.
- 199) Šiaulių apygardos teismo 2017 m. liepos 4 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-91-744/2017.
- 200) Kauno apygardos teismo 2017 m. liepos 25 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. T-279-448/2023.
- 201) Kauno apygardos teismo 2017 m. spalio 13 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-826-397/2017.
- 202) Kauno apygardos teismo 2018 m. sausio 25 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-64-485/2018.

- 203) Panevėžio apygardos teismo 2018 m. rugsėjo 10 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-148-337/2018.
- 204) Kauno apygardos teismo 2018 m. rugsėjo 14 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-700-383/2018.
- 205) Šiaulių apygardos teismo 2018 m. spalio 10 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-170-332/2018.
- 206) Kauno apygardos teismo 2018 m. lapkričio 5 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-819-594/2018.
- 207) Kauno apygardos teismo 2018 m. lapkričio 21 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-871-290/2018.
- 208) Kauno apygardos teismo 2018 m. gruodžio 28 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-978-238/2018.
- 209) Klaipėdos apygardos teismo 2019 m. sausio 3 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-2-417/2019.
- 210) Panevėžio apygardos teismo 2019 m. sausio 8 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-6-768/2019.
- 211) Panevėžio apygardos teismo 2019 m. vasario 6 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-20-768/2019.
- 212) Panevėžio apygardos teismo 2019 m. balandžio 25 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-68-768/2019.
- 213) Šiaulių apygardos teismo 2019 m. gegužės 6 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-65-875/2019.
- 214) Panevėžio apygardos teismo 2019 m. liepos 1 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-116-879/2019.
- 215) Kauno apygardos teismo 2019 m. rugpjūčio 20 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-620-493/2019.
- 216) Šiaulių apygardos teismo 2019 m. rugsėjo 9 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-126-300/2019.
- 217) Kauno apygardos teismo 2020 m. sausio 7 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-21-317/2020.
- 218) Panevėžio apygardos teismo 2020 m. sausio 23 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-9-768/2020.
- 219) Kauno apygardos teismo 2020 m. sausio 28 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-46-966/2020.
- 220) Panevėžio apygardos teismo 2020 m. birželio 16 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-77-768/2020.
- 221) Kauno apygardos teismo 2020 m. liepos 7 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-499-245/2020.
- 222) Kauno apygardos teismo 2020 m. rugpjūčio 7 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-570-594/2020.

- 223) Panevėžio apygardos teismo 2021 m. sausio 19 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-9-337/2021.
- 224) Kauno apygardos teismo 2021 m. vasario 3 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-73-317/2021.
- 225) Panevėžio apygardos teismo 2021 m. vasario 4 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-16-491/2021.
- 226) Šiaulių apygardos teismo 2021 m. kovo 10 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-28-875/2021.
- 227) Kauno apygardos teismo 2021 m. balandžio 27 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-288-594/2021.
- 228) Vilniaus apygardos teismo 2021 m. birželio 1 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-153-929/2021.
- 229) Panevėžio apygardos teismo 2021 m. birželio 16 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-115-879/2021.
- 230) Vilniaus apygardos teismo 2021 m. rugpjūčio 31 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-238-898/2021.
- 231) Kauno apygardos teismo 2021 m. rugsėjo 14 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-570-290/2021.
- 232) Kauno apygardos teismo 2021 m. spalio 20 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-650-634/2021.
- 233) Šiaulių apygardos teismo 2021 m. lapkričio 11 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-135-309/2021.
- 234) Šiaulių apygardos teismo 2022 m. sausio 18 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-3-616/2022.
- 235) Kauno apygardos teismo 2022 m. gegužės 31 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-289-888/2022.
- 236) Kauno apygardos teismo 2022 m. liepos 7 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-339-888/2022.
- 237) Kauno apygardos teismo 2022 m. rugsėjo 7 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-453-383/2022.
- 238) Klaipėdos apygardos teismo 2022 m. lapkričio 3 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-547-919/2022.
- 239) Kauno apygardos teismo 2023 m. sausio 19 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-7-361/2023.
- 240) Kauno apygardos teismo 2023 m. vasario 7 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-66-954/2023.
- 241) Kauno apygardos teismo 2023 m. kovo 20 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-139-876/2023.
- 242) Kauno apygardos teismo 2023 m. birželio 12 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-275-876/2023.

- 243) Panevėžio apygardos teismo 2023 m. liepos 13 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. 1S-73-334/2023.
- 244) Vilniaus miesto apylinkės teismo 2013 m. birželio 14 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. T- 290- 576/2013.
- 245) Vilniaus miesto apylinkės teismo 2014 m. spalio 13 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. T- 718- 957/2014.
- 246) Panevėžio miesto apylinkės teismo 2017 m. spalio 12 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1- 707- 830/2017.
- 247) Kauno apylinkės teismo 2018 m. birželio 22 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-2196-720/2018.
- 248) Panevėžio apylinkės teismo 2018 m. liepos 11 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-1089-857/2018.
- 249) Panevėžio apylinkės teismo 2018 m. liepos 19 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-1168-1046/2018.
- 250) Kauno apylinkės teismo Kauno rūmų 2018 m. liepos 26 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-2514-720/2018.
- 251) Kauno apylinkės teismo 2018 m. rugpjūčio 9 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-2875-836/2018.
- 252) Tauragės apylinkės teismo 2018 m. lapkričio 12 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-631-220/2018.
- 253) Alytaus apylinkės teismo 2018 m. gruodžio 20 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-1211-393/2018.
- 254) Vilniaus miesto apylinkės teismo 2019 m. vasario 11 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-724-961/2019.
- 255) Marijampolės apylinkės teismo 2019 m. rugsėjo 23 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-779-305/2019.
- 256) Kauno apylinkės teismo 2020 m. vasario 6 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-530-573/2020.
- 257) Panevėžio apylinkės teismo 2020 m. gegužės 7 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. T-435-928/2020.
- 258) Marijampolės apylinkės teismo 2020 m. gegužės 28 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-391-571/2020.

- 259) Vilniaus miesto apylinkės teismo 2020 m. liepos 24 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-2008-1057/2020.
- 260) Šiaulių apylinkės teismo 2020 m. rugpjūčio 27 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-1464-951/2020.
- 261) Šiaulių apylinkės teismo 2020 m. rugsėjo 9 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-1539-899/2020.
- 262) Kauno apylinkės teismo 2020 m. rugsėjo 22 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-1745-993/2020.
- 263) Vilniaus miesto apylinkės teismo 2020 m. gruodžio 17 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. T-1425-1133/2020.
- 264) Panevėžio apylinkės teismo 2021 m. vasario 18 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. T-149-1082/2021.
- 265) Kauno apylinkės teismo 2021 m. balandžio 7 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-1235-1049/2021.
- 266) Panevėžio apylinkės teismo 2021 m. gegužės 11 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-510-1083/2021.
- 267) Vilniaus miesto apylinkės teismo 2021 m. gegužės 26 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-1340-1053/2021.
- 268) Vilniaus miesto apylinkės teismo 2021 m. birželio 1 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-1742-1058/2021.
- 269) Panevėžio apylinkės teismo 2021 m. birželio 14 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-541-928/2021.
- 270) Vilniaus miesto apylinkės teismo 2021 m. liepos 28 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-1754-1122/2021.
- 271) Utenos apylinkės teismo 2021 m. rugpjūčio 27 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-164-420/2021.
- 272) Šiaulių apylinkės teismo 2021 m. spalio 1 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-1215-1029/2021.
- 273) Utenos apylinkės teismo 2022 m. kovo 10 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-177-958/2022.
- 274) Telšių apylinkės teismo 2022 m. balandžio 4 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-229-1081/2022.
- 275) Marijampolės apylinkės teismo 2022 m. balandžio 13 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-404-610/2022.

- 276) Marijampolės apylinkės teismo 2022 m. balandžio 22 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-43-305/2022.
- 277) Klaipėdos apylinkės teismo 2022 m. gegužės 13 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-448-729/2022.
- 278) Telšių apylinkės teismo 2022 m. birželio 10 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-296-1117/2022.
- 279) Tauragės apylinkės teismo 2022 m. birželio 20 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-311-351/2022.
- 280) Telšių apylinkės teismo 2022 m. liepos 25 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-367-344/2022.
- 281) Klaipėdos apylinkės teismo 2022 m. rugpjūčio 22 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-804-903/2022.
- 282) Kauno apylinkės teismo 2022 m. rugsėjo 2 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-2158-1129/2022.
- 283) Marijampolės apylinkės teismo 2022 m. rugsėjo 19 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-968-610/2022.
- 284) Plungės apylinkės teismo 2022 m. spalio 11 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-571-1142/2022.
- 285) Kauno apylinkės teismo 2022 m. gruodžio 1 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-2955-836/2022.
- 286) Tauragės apylinkės teismo 2022 m. gruodžio 5 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-637-367/2022
- 287) Marijampolės apylinkės teismo 2022 m. gruodžio 15 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-969-571/2022.
- 288) Marijampolės apylinkės teismo 2022 m. gruodžio 22 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-1241-831/2022.
- 289) Kauno apylinkės teismo 2023 m. sausio 4 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-491-1129/2023.
- 290) Tauragės apylinkės teismo 2023 m. sausio 31 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-88-377/2023.
- 291) Kauno apylinkės teismo 2023 m. vasario 9 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-542-1165/2023.
- 292) Kauno apylinkės teismo 2023 m. vasario 10 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-107-408/2023.
- 293) Vilniaus regiono apylinkės teismo 2023 m. vasario 14 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-298-920/2023.

- 294) Kauno apylinkės teismo 2023 m. vasario 24 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-809-667/2023.
- 295) Kauno apylinkės teismo 2023 m. kovo 20 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-996-573/2023.
- 296) Šiaulių apylinkės teismo 2023 m. kovo 22 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-546-409/2023.
- 297) Utenos apylinkės teismo 2023 m. balandžio 17 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-238-1147/2023.
- 298) Panevėžio apylinkės teismo 2023 m. gegužės 26 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-569-1059/2023.
- 299) Kauno apylinkės teismo 2023 m. birželio 12 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-1678-1129/2023.
- 300) Panevėžio apylinkės teismo 2023 m. birželio 15 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-612-1059/2023.
- 301) Marijampolės apylinkės teismo 2023 m. birželio 20 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-597-416/2023.
- 302) Kauno apylinkės teismo 2023 m. birželio 29 d. nutartis byloje dėl nuosprendžio pripažinimo ir vykdymo Nr. E1-2142-673/2023.

5. Kiti šaltiniai

5.1. Travaux préparatoires

- 303) Austrijos Respublikos, Suomijos Respublikos ir Švedijos Karalystės iniciatyva dėl Europos vykdomojo rašto ir dėl nuteistųjų asmenų perdavimo tarp Europos Sąjungos valstybių narių (2005). OJ C 150, 1–16.
- 304) Lietuvos Respublikos Seimas (2023). Baudžiamojo kodekso 7, 8, 13, 18, 25, 27, 30, 37, 38, 39, 40, 42, 43, 47, 48, 52, 54, 59, 61, 62, 64, 65, 66, 67, 69, 70, 72(1), 72(2), 74, 75, 76, 82, 84, 85, 87, 89, 90, 92, 93, 97, 98, 243 ir 244 straipsnių pakeitimo bei Kodekso papildymo 5(1), 40(1), 58(1), 72(5), 72(6), 72(7), 72(8) ir 72(9) straipsniais įstatymo projektas nr. XIVP-3066 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/8966ec404e0911ee8e3cc6ee348ebf6d?jfwid=hv33dvhv6> [žiūrėta 2024 m. sausio 4 d.].
- 305) Europos Parlamentas (2006). Teisėkūros rezoliucija dėl Austrijos Respublikos, Suomijos Respublikos ir Švedijos Karalystės iniciatyvos dėl Tarybos pamatinio sprendimo dėl Europos

- vykdomojo rašto ir dėl nuteistų asmenų perdavimo tarp Europos Sąjungos valstybių narių priėmimo (7307/2005 – C6-0139/2005 – 2005/0805(CNS)), P6_TA(2006)0256 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52006AP0256&from=MT> [žiūrėta 2022 m. liepos 4 d.].
- 306) European Parliament (2007). Legislative resolution of 25 October 2007 on the draft Council Framework Decision on the application of the principle of mutual recognition to judgments in criminal matters imposing custodial sentences or measures involving deprivation of liberty for the purpose of their enforcement in the European Union (9688/2007 — C6-0209/2007 — 2005/0805(CNS)), P6_TA(2007)0476 [interaktyvus]. Prieiga per internet: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:775c955a-b7e9-4e72-a2b4-80a34aef1af7.0006.01/DOC_5&format=PDF [žiūrėta 2022 m. liepos 4 d.].
- 307) Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas (2022). Pagrindinio komiteto išvada dėl Lietuvos Respublikos pataisos pareigūnų veiklos įstatymo nr. XIII-1387 pakeitimo įstatymo projekto [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/d8ff0550eed111ecbfe9c72e552dd5bd?positionInSearchResults=2&searchModelUUID=62523bcf-7d39-453f-8ce2-a77689dc1f05> [žiūrėta 2023 m. rugpjūčio 24 d.].
- 308) Lietuvos Respublikos Vyriausybė (2022). Aiškinamasis raštas dėl įstatymų projektų reg. nr. XIVP-1520-XIVP-1568 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/b05fb830bfbd11ec9f0095b4d96fd400?positionInSearchResults=6&searchModelUUID=62523bcf-7d39-453f-8ce2-a77689dc1f05> [žiūrėta 2023 m. rugpjūčio 24 d.].
- 309) Lietuvos Respubliko Vyriausybė (2023). Aiškinamasis raštas dėl įstatymų projektų reg. nr. XIVP-3066, XIVP-3067 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/439cc0d04e0a11ee8e3cc6ee348ebf6d?jfwid=hv33dvhv6> [žiūrėta 2024 m. sausio 4 d.].

5.2. Europos teismo tinklo baudžiamosiose bylose, Europos kalėjimų ir pataisos tarnybų organizacijos ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūros leidiniai

- 310) European Judicial Network (2012). Notification by Italy on the Implementation of the Framework Decision on Transfer of Prisoners

- [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.ejn-crimjust.europa.eu/ejn/libdocumentproperties/EN/721> [žiūrėta 2023 m. rugpjūčio 22 d.].
- 311) European Judicial Network (2012). Notification by Finland on the Implementation of the Framework Decision on Transfer of Prisoners [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.ejn-crimjust.europa.eu/ejn/libdocumentproperties.aspx?Id=720> [žiūrėta 2023 m. rugpjūčio 22 d.].
- 312) European Judicial Network (2023). Judicial Atlas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.ejn-crimjust.europa.eu/ejn2021/AtlasChooseCountry/EN> [žiūrėta 2023 m. rugpjūčio 22 d.].
- 313) European Judicial Network (2023). Status of implementation of 2008/909/JHA: Council Framework Decision 2008/909/JHA of 27 November 2008 on the application of the principle of mutual recognition to judgments in criminal matters imposing custodial sentences or measures involving deprivation of liberty for the purposes of their enforcement.
- 314) European Organisation of Prison and Correctional Services (EUOPRIS) (2023). Prisoner Transfer Information Form. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.euopris.org/file/prisoner-transfer-information-form-version-4/> [žiūrėta 2023 m. rugpjūčio 16 d.].
- 315) European Union Agency for Fundamental Rights (FRA) (2016). Report on Criminal Detention and Alternatives: Fundamental Rights Aspects in EU Cross-Border Transfers. Luxembourg: Publications Office of the European Union. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2016-criminal-detention-and-alternatives_en.pdf [žiūrėta 2023 m. liepos 11 d.].

5.4. Žiniasklaidos pranešimai

- 316) Portalo Delfi publikacija: „Lietuvos pareigūnai bejėgiai: žmoną dėl milijono paskandinęs vyras užuovėja rado Švedijoje“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.delfi.lt/news/daily/crime/lietuvos-pareigunai-bejegiai-zmona-del-milijono-paskandines-vyras-uzuoveja-rado-svedijoje.d?id=61603157> [žiūrėta 2023 m. liepos 31 d.].
- 317) Portalo Tv3.lt publikacija: „Dėl draudimo išmokos žmoną nuskandinęs vyriškis mėgaujasi gyvenimu Švedijoje“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.tv3.lt/naujiena/lietuva/del-draudimo-ismokos-zmona->

nuskandines-vyriskis-megaujasi-gyvenimu-svedijoje-n737815
[žiūrėta 2023 m. liepos 31 d.].

- 318) Portalo 15min.lt publikacija: „Užduotis Lietuvos policijai: gražinti už groto Ričardą Simašką, dėl milijono nuskandinusį žmoną“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/nusikaltimaiirnelaimes/uzduotis-lietuvos-policijai-grazinti-uz-grotu-ricarda-simaska-del-milijono-nuskandinusi-zmona-59-345137?utm_medium=copied [žiūrėta 2023 m. liepos 31 d.].
- 319) Portalo Delfi publikacija: „Žmoną dėl milijoninės išmokos nuskandinęs R. Simaška vėl turės keliauti už groto“ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.delfi.lt/news/daily/crime/zmona-del-milijonines-ismokos-nuskandines-r-simaska-vel-tures-keliauti-uz-grotu.d?id=61632277https://www.delfi.lt/news/daily/crime/zmona-del-milijonines-ismokos-nuskandines-r-simaska-vel-tures-keliauti-uz-grotu.d?id=61632277> [žiūrėta 2023 m. liepos 31 d.].

5.5. Informaciniai leidiniai

- 320) Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija (2023). Bausmių vykdymo sistemos pertvarka [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://tm.lrv.lt/uploads/tm/documents/files/SPAUDAI_Atmintin%C4%97%20apie%20BVS%20pertvark%C4%85_A4.pdf?fbclid=IwAR2wZKgVoMAZitHLyd_p-Iz5MANcZfzGSEyghJOO9DUwCqc4X7xbmsIvQ4 [žiūrėta 2023 m. rugpjūčio 23 d.].

5.6. Kita

- 321) Advokatų kontora VARUL ir partneriai (2012). Galutinė tyrimo „Turto ar įrodymų arešto akto taikymo perspektyvos Lietuvoje, atsižvelgiant į Europos Sąjungos valstybių narių gerąją praktiką“ ataskaita [interaktyvus]. Prieiga per internetą: http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2012_turto_ar_irodymu_aresto_akto_taikymo_perspektyvos_LT.pdf [žiūrėta 2022 m. liepos 4 d.].
- 322) Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos viceministras Julius Pagojus (2015). Pranešimas dėl pamatinių sprendimų 2008/909/TVR, 2008/947/TVR ir 2009/829/TVR nuostatų perkėlimo į nacionalinę teisę [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

<https://www.ejn-crimjust.europa.eu/ejn/libdocumentproperties.aspx?Id=1532> [žiūrėta 2023 m. birželio 16 d.].

- 323) Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija (2020). Nuteistųjų asmenų perdavimo iš ES valstybių narių procedūra – Kalėjimų departamentui [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://tm.lrv.lt/lt/naujienos/nuteistuju-asmenu-perdavimo-is-es-valstybiu-nariu-procedura-kalejimu-departamentui> [žiūrėta 2020 m. rugpjūčio 7 d.].
- 324) Lietuvos policija (2020). 2007 m. Atskleista dar negirdėta žmogžudystė dėl milijono [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://policija.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/nusikalstamu-veiklu-atskleidimas-ir-tyrimas/garsiausios-metu-bylos/2007-m-atskleista-dar-negirdeta-zmogzudyste-del-milijono> [žiūrėta 2023 m. liepos 7 d.].

SUMMARY

Legal Cooperation Among the Member States of the European Union with Regard to Transfer of Prisoners for Further Execution of a Custodial Sentence

List of Abbreviations

Charter	The Charter of Fundamental Rights of the European Union
Civil Code of Lithuania	Civil Code of the Republic of Lithuania
CJEU	Court of Justice of the European Union
Constitutional Court of Lithuania	The Constitution Court of the Republic of Lithuania
ECtHR	European Court of Human Rights
EU	European Union
EU Treaty	The Treaty on European Union
Executing State	The EU Member State to which a decision on a custodial sentence is forwarded for the purpose of its recognition and enforcement
Framework Decision 2005/214/TVR	Council Framework Decision 2005/214/JHA of 24 February 2005 on the application of the principle of mutual recognition to financial penalties
Framework Decision 2006/783/JHA	Council Framework Decision 2006/783/JHA of 6 October 2006 on the application of the principle of mutual recognition to confiscation orders
Framework Decision 2008/909/JHA	Council Framework Decision 2008/909/JHA of 27 November 2008 on the application of the principle of mutual recognition to judgments in criminal matters imposing custodial sentences or measures involving deprivation of liberty for the purpose of their enforcement in the European Union, as amended by Council Framework Decision 2009/299/JHA of 26 February 2009
Issuing State	The EU Member State in which a decision on a custodial sentence is delivered
LCC	Criminal Code of the Republic of Lithuania
LCPE	Code of Punishment Execution of the Republic of Lithuania
Lithuania	The Republic of Lithuania

Lithuanian Constitution	The Constitution of the Republic of Lithuania
Lithuanian Law on Recognition	Republic of Lithuania Law on the Mutual Recognition and Enforcement of Judgments of the Member States of European Union in Criminal Matters
Supreme Court of Lithuania	The Supreme Court of the Republic of Lithuania
TFEU	The Treaty on the Functioning of the European Union
UN	The United Nations

1. THE IDENTIFICATION OF SCIENTIFIC PROBLEM

One of the cornerstones of the freedoms guaranteed to every EU citizen and enshrined in the EU Treaties (e.g., Article 3(2) of the EU Treaty, Article 21 of the TFEU, Article 45 of the Charter) is the freedom of movement of persons, which consists of the freedom to reside in the territory of the EU and to move freely within it. On the one hand, this freedom and the abolition of internal borders between EU Member States have given millions of EU citizens greater opportunities to travel and/or settle more freely in the territory of another EU Member State. On the other hand, it has become easier for individuals to move freely within the EU and to commit criminal acts across the territory of a given EU Member State. According to the statistics, on average, in the EU Member States, one in five prisoners serving a custodial sentence is a foreign national (Hofstee-van der Meulen, 2015, p. 350). The exact number of foreign prisoners varies from one EU Member State to another, ranging from 1.1% in Romania to 73.7% in the Grand Duchy of Luxembourg (prisonstudies.org, 2023).

Article 13 of the Lithuanian Constitution establishes that the State of Lithuania shall protect its citizens abroad. Moreover, Article 32 of the Lithuanian Constitution adds that citizens may not be prohibited from returning to Lithuania. The Framework Decision 2008/909/JHA and the Lithuanian Law on Recognition, which implements its provisions in the Lithuanian legal system, are of particular importance for the implementation of these rights. The latest data from the Ministry of Justice of Lithuania shows that every year, up to 100 requests are received from other EU Member States to transfer the sentenced persons for further execution of their custodial sentence under the Lithuanian Law on Recognition implementing Framework Decision

2008/909/JHA. For instance, 73 in 2019, 92 in 2018, 51 in 2017, and 53 in 2016 (Ministry of Justice of the Republic of Lithuania, 2020).

Moreover, compared to other EU Member States, Lithuania receives a relatively high number of requests to transfer sentenced persons to Lithuania for further execution of their sentences. From the period of 2015 to and 2020, Lithuania has received a total of 350 requests for transfers: of these, 17 in 2015, 53 in 2016, 51 in 2017, 94 in 2018, 74 in 2019, and 61 in 2020. Of all the 350 requests received in Lithuania over 6 years, as many as 183, or more than 52%, have been examined and granted. All this shows that at least 183 persons sentenced in another EU Member State (mostly citizens of Lithuania) have been transferred to Lithuania for further execution of their sentences. Of these: 3 in 2015; 24 in 2016, 30 in 2017, 46 in 2018, 44 in 2019, and 25 in 2020.

When assessing the ratio between the number of requests received from other EU Member States and the number of requests granted for the recognition and execution of a decision on a custodial sentence in Lithuania (183 out of 350), it is noteworthy that decisions of other EU Member States on a custodial sentence in Lithuania are more frequently recognised and executed than they are refused recognition and execution. It should also be noted that during the same period, Lithuania approached other EU Member States regarding the transfer of prisoners only up to 30 times: 3 in 2015, 2 in 2016, 5 in 2017, 5 in 2018, 9 in 2019, and 6 in 2020.

According to the data provided by the Lithuanian Prison Service (formerly the Department of Prisons under the Ministry of Justice of the Republic of Lithuania), in the period from 1 July 2021 to 31 December 2022, as many as 59 requests were received from 14 different EU Member States regarding the transfer of prisoners to Lithuania for further execution of their sentences: 14 were from the Kingdom of Sweden, 9 from the Federal Republic of Germany, 7 from the Republic of Austria, 7 from the Republic of Finland; 5 from the Kingdom of Denmark, 4 from the Czech Republic, 3 from the Kingdom of the Netherlands, 2 from the Republic of Estonia; 2 from the Republic of Poland, 2 from the Republic of France, 1 from the Republic of Portugal, 1 from Romania, 1 from the Republic of Latvia, and 1 from Hungary.

During the same period, 48 citizens of Lithuania were transferred from other EU Member States to Lithuania to serve their remaining sentences, including

12 from the Kingdom of Sweden, 6 from the Republic of Austria, 5 from the Czech Republic, 5 from the United Kingdom, 4 from the Republic of Poland, 3 from the Kingdom of Belgium, 3 from the Kingdom of Denmark, 3 from the Kingdom of the Netherlands, 3 from the Kingdom of Denmark, 3 from the Federal Republic of Germany, 2 from the Republic of Italy, 2 from the Republic of Finland, 1 from the Republic of the Netherlands, 1 from the Republic of France, and 1 from Romania.

The data collected by the Ministry of Justice of Lithuania from the European Organisation of Prison and Correctional Services (EUROPRIS) and the Prison Service of Lithuania indicate that the majority of decisions of other EU Member States on a custodial sentence are recognised, and the sentenced persons are transferred to Lithuania for the completion of the remaining sentence. However, the analysis of the case law of Lithuania on recognition and enforcement of a decision on a custodial sentence reveals the practical challenges national courts face, such as determining the conditions constituting the grounds for recognition and enforcement of a decision on a custodial sentence, or in adapting the sentence imposed to meet the requirements of the LCC and LCPE (especially in cases where a person has been convicted in another EU Member State of committing several criminal acts). Despite these challenges, there is a notable absence of significant scholarly works in the legal doctrine of Lithuania that analyse the institution of legal cooperation between Lithuania and other EU Member States in transferring prisoners for further execution of their sentence and the practical challenges of its application after the implementation of Framework Decision 2008/909/JHA. This lack of research also impedes the assessment of how the transfer of prisoners among the EU Member States is supposed to fulfill the objective, expressly enshrined in Article 3(1) of Framework Decision 2008/909/JHA, of facilitating the social rehabilitation of the sentenced person.

2. THE OBJECT OF THE DISSERTATION RESEARCH

The object of the dissertation research is defined by the title of the topic. The dissertation focuses on the institute of legal cooperation between Lithuania and other EU Member States in transferring prisoners for further execution of a custodial sentence after implementing the Framework Decision 2008/909/JHA. As a result, the dissertation analysis focuses on the legal requirements for transferring prisoners for further execution of a custodial sentence when both the issuing and executing States are EU Member States.

It should be stressed that the scope of Framework Decision 2008/909/JHA is limited to the execution of decisions and sentences as defined therein. Thus, following the provisions of Article 1(b) of Framework Decision 2008/909/JHA, which was implemented in Article 2(13) of the Lithuanian Law on Recognition, a sentence means any custodial sentence or any measure involving deprivation of liberty imposed for a limited or unlimited period on account of a criminal act based on criminal proceedings: (1) life imprisonment; (2) fixed-term imprisonment; (3) arrest; (4) a reformatory measure for minors – placement in a special reformatory facility and (5) compulsory medical measures: (1) inpatient observation under the conditions of general observation at specialized mental healthcare establishments; (2) inpatient observation under the conditions of enhanced observation at specialized mental healthcare establishments; (3) inpatient observation under the conditions of a strict observation at specialized mental health establishments (after this – custodial sentence). Under Article 3(3) of the Framework Decision 2008/909/JHA, this dissertation does not cover the problematic aspects of the recognition and enforcement of a fine and/or a confiscation, which was imposed in addition to the custodial sentence since the recognition and enforcement of such fines and confiscation orders in another EU Member State is based on the instruments applicable between the Member States, in particular, Framework Decision 2005/214/JHA and Framework Decision 2006/783/JHA.

In addition, the dissertation research does not cover the analysis of the bilateral or multilateral agreements on the transfer of sentenced persons concluded between individual EU Member States since they apply only to the States that have signed the agreements. To ensure the accuracy of the analysis of the dissertation research and taking into account the limited opportunities to get acquainted with the final decisions delivered by other EU Member States to recognise and enforce decisions of another EU Member State on a custodial sentence, the limits of the research are defined – only cases are analysed when Lithuania acts as an executing State and the courts of Lithuania decide on recognition and enforcement of decisions on a custodial sentence. Data on the good examples of other EU Member States and (or) challenges arising when determining whether to transfer prisoners to another EU Member State to serve the remaining sentence are presented only in a comparative aspect.

The object of the dissertation research is also directly linked to the social rehabilitation of prisoners, which is analysed in this research only to the extent that it is significant to the institute of legal cooperation between Lithuania and

other EU Member States in transferring prisoners for further execution of a custodial sentence. *Firstly*, social rehabilitation is analysed as *ratio legis* that is pursued by the EU Member States' legal cooperation in transferring prisoners for the further execution of the sentence. *Secondly*, social rehabilitation (the consent of the prison institution that the enforcement of the decision on a custodial sentence will create more favourable conditions for the social rehabilitation of the sentenced person) is analysed as one of the necessary conditions for the recognition and enforcement of a decision of another EU Member State on a custodial sentence in Lithuania.

Notably, prisoners' social rehabilitation (resocialization) is also examined in the context of research in other social science disciplines – criminology, sociology, and/or social work. However, taking into account the object of this dissertation, its limits and purpose – the literature of criminological, sociological, and/or social work science is relied on only to the extent that it is essential in revealing the essence of social rehabilitation as a *ratio legis* and its elements in the cooperation of EU Member States in the transfer of prisoners for further execution of a custodial sentence.

3. THE AIM AND TASKS OF THE DISSERTATION

This thesis aims to analyse, using both theoretical and practical examples, the institute of legal cooperation between Lithuania and other EU Member States in the transfer of prisoners for further execution of a custodial sentence after the implementation of the Framework Decision 2008/909/JHA. It also aims to uncover the practical shortcomings of this institute and propose viable solutions to these issues. Because of the aim of this dissertation, the thesis fulfills four objectives.

Firstly, to analyse and reveal the evolution of the formation of the institute of legal cooperation among the EU Member States regarding the transfer of prisoners for further execution of a custodial sentence based on the principle of mutual recognition, and to identify the reasons for establishing this principle.

Secondly, to analyse and reveal the essence of social rehabilitation as the primary goal of legal cooperation among the EU Member States regarding the transfer of prisoners for further execution of a custodial sentence, its evaluation criteria, and their content.

Thirdly, based on legal regulation and the practice of law, to analyse and reveal grounds and conditions for recognising another EU Member State's decision on a custodial sentence in Lithuania and grounds for refusal.

Fourthly, based on legal regulation and practice of law, to analyse and reveal the procedure of adapting the custodial sentence imposed by another EU Member State and the requirements for the adapted sentence when the decision on a custodial sentence is recognised and enforced in Lithuania.

4. STATEMENTS TO BE DEFENDED

Both the aim and tasks of the dissertation led to the following statements:

- 1) The objective of facilitating the social rehabilitation of the sentenced person is best achieved by recognising and enforcing a decision of another EU Member State on a custodial sentence in the EU Member State with which the sentenced person has the closest links. These links extend beyond the criteria of nationality and place of residence, and includes linguistic, family, cultural, social, and economic ties. Additionally, it considers whether no judicial, administrative or other decision has been taken in that EU Member State that would lead to the deportation or expulsion of the person serving the sentence from that EU Member State.
- 2) Refusal to recognise and enforce a decision of another EU Member State on a custodial sentence is an exception to the general obligation of the executing State to recognise and enforce it, and can only be valid on the basis of at least one of the grounds for non-recognition and non-enforcement listed in the exhaustive list of grounds for refusal.
- 3) The essence of the adaptation of a custodial sentence imposed by another EU Member State to the requirements of the LCC consists of the selection of the article (or several articles) of the Special Part of the LCC, and, if necessary of the article of the General Part of the LCC, which most closely corresponds to the facts of the criminal act committed by the sentenced person in the issuing State, comparison of the minimum and maximum limits of the custodial sentence provided for in the sanction of this article (or several articles) (part(s) thereof) and the maximum limits of the custodial sentence provided for in the General Part of the LCC with the duration of the sentence imposed, and adapting the sentence imposed by another EU Member State only in the event that it does not comply with the requirements of the LCC and exceeds the said maximum limits of the custodial sentence.
- 4) It is contrary to the constitutional imperatives of legal certainty and the requirement that human rights and freedoms may be

restricted only if necessary and only after the procedure and limits have been established by law, the fact that the national courts when adapting the sentence imposed by another EU Member State with the requirements of the LCC and LCPE, do not deal with the question of determining the specific place where the sentence is to be served, although it is directly related to the legal status of the sentenced person (his (her) rights, freedoms, duties and the extent thereof).

5. SCIENTIFIC NOVELTY AND SIGNIFICANCE OF THIS THESIS

Not only are the issues analysed in this thesis relevant, but the results are significant and novel. The following four aspects confirm the scientific novelty and significance of this thesis.

Firstly, the dissertation reveals elements of social rehabilitation, grounds, and conditions for recognition and execution of decisions on a custodial sentence in Lithuania, the content of the grounds for non-recognition and non-enforcement, the issue of the adaptation of a custodial sentence to the requirements of the LCC and the problem of determining the specific place where the sentence is to be served. Unfortunately, until this thesis, there is no scientific study devoted exclusively to the analysis of the institute of legal cooperation between the EU Member States (in cases where Lithuania acts as an executing State) on the transfer of prisoners for further execution of a custodial sentence in the works of Lithuanian scholars after implementation of the Framework Decision 2008/909/JHA.

Secondly, in the opinion of the author of this research, the results of the dissertation research should be useful both for the competent national courts dealing with cases concerning the recognition and enforcement of decisions of other EU Member States on a custodial sentence or their transfer to another EU Member State, as well as for prosecutors, sentenced persons, and their attorneys at law (defense lawyers) who are involved in this process.

Thirdly, it is hoped that the results of this study will also be relevant to the scientific community and stimulate further research in the area of legal cooperation among EU Member States in the field of the transfer of prisoners for further execution of the custodial sentence.

Fourthly, the experience of Lithuania and the practical challenges arising from the application of the provisions of Framework Decision 2008/909/JHA as implemented in national law, as revealed in this research,

may be helpful in all EU Member States that cooperate with Lithuania in the area of the transfer of prisoners for further execution of the custodial sentence.

6. SOURCES OF THE RESEARCH

The dissertation research is based on various legal sources, which can be divided into several main categories: normative sources, specified literature, case law, and other sources.

Normative sources. Due to the lack of scholarly works in Lithuania analysing institute of legal cooperation between Lithuania and other EU Member States on the transfer of prisoners for further execution of a custodial sentence, the essential source of the research is the Framework Decision 2008/909/JHA and the Lithuanian Law on Recognition, which implements its provisions. To analyse the historical development of legal cooperation between the EU Member States in the context of the transfer of prisoners for further execution of a custodial sentence, European Conventions on the transfer of sentenced persons have a significant role due to the facts that, *firstly*, they applied to EU Member States before the adoption of the Framework Decision 2008/909/JHA and, *secondly*, the principle legal provisions of which are transposed into Framework Decision 2008/909/JHA. It is also worth mentioning the UN Recommendations, which established the general principles of international legal cooperation in the transfer of prisoners.

To analyse and reveal individual issues relevant for the thesis research, the provisions of the LCC, LCPE and the special laws of Lithuania are referred to. For instance, the LCC is relevant when examining the grounds for refusal and the content thereof, as well as, for revealing the practical challenges of adapting a custodial sentence to the requirements of the LCC. Provisions of the LCPE are relevant for revealing the essence of the social rehabilitation. Moreover, certain provisions of the Civil Code of Lithuania and special laws of Lithuania (such as, Law on Citizenship, Law on Declaration of Residence, Law on the Legal Status of Foreigners) were analysed to reveal the content of the conditions of recognition and execution of decisions on a custodial sentence in Lithuania.

The category of normative sources also includes recommendations, reports and communications from the UN, the European Commission, and the Council of the EU. For instance, (1) the European Commission Handbook on the transfer of sentenced persons and custodial sentences in the European

Union to facilitate and simplify the daily work of designated competent authorities; (2) report from the European Commission to the European Parliament and the Council of the EU on the implementation by the Member States of the Framework Decisions 2008/909/JHA, 2008/947/JHA and 2009/829/JHA on the mutual recognition of judicial decisions on custodial sentences or measures involving deprivation of liberty, on probation decisions and alternative sanctions and on supervision measures as an alternative to provisional detention; (3) Council of the EU Ninth Round of Mutual Evaluations on mutual recognition legal instruments in the field of deprivation or restriction of liberty – Report on Lithuania.

Specified literature. Due to the lack of scholarly works in Lithuania analysing the institution of legal cooperation among the EU Member States on the transfer of prisoners, the main source of specified literature is – ‘International legal cooperation in criminal matters: transfer of the sentenced persons for further execution of a custodial sentence’ (Švedas, 2007) published prior to the adoption of the Framework Decision 2008/909/JHA. The dissertation also draws on other academic publications on international legal cooperation by G. Švedas which, although not exclusively devoted to the transfer of prisoners in the EU, are relevant to the particular issues analysed in the dissertation (Švedas, 2008a, 2008b, 2010, 2013; Čepas, Švedas, 2008). In addition, reference is made to the publications by other Lithuanian criminal law scholars on the topic of international legal cooperation in criminal matters (Čepas, 2002, 2003; Belevičius, 2013; Jurka, 2011, 2013, 2019; Namavičius, 2015, 2018; Žižienė, 2012, etc.). Special mention should also be made of the academic works of G. Sakalauskas (Sakalauskas, 2015, 2022) and G. Gerybaitė (Gerybaitė, 2022), which are significant for the analysis of the essence of social rehabilitation and the criteria for its assessment in the context of the transfer of prisoners.

The works of foreign scholars (Asp, 2017; Hinarejos, Spencer, Peers, 2012; Karsai, 2008; Klimek, 2017; Klip, 2011; Mitsilegas, 2006; Ouwerker, 2011; Plachta, 1993, 2009; Suominen, 2011, 2018, etc.) are mainly referred to in order to analyse and reveal the general features of the institute of the legal cooperation among the EU Member States with regard to transfer of prisoners for further execution of a custodial sentence. In addition, the scientific works of S. Montaldo (2020, 2022), M. Pleić (2018), P. Faraldo-Cabana (2020), E. Vandennieuwenhuysen (2022), and A. Falkiewicz (2017) are also relevant for the aspects analysed in the thesis, such as, the purpose of social

rehabilitation, the transfer of the sentenced person to the executing State without his/her consent, and the double criminality principle.

Case law. The case law of the courts of general competence of Lithuania in cases concerning the recognition and enforcement of decisions of another EU Member State on a custodial sentence has a special significance for the dissertation research results. In order to identify the practical shortcomings and challenges of transferring prisoners for further execution of the custodial sentence in the EU, when Lithuania acts as an executing State, the dissertation is based on the in-depth analysis of the decisions of the competent district and regional courts in the cases on the recognition and execution of the decisions on a custodial sentences. In the course of the dissertation research, the author analysed and evaluated over 130 decisions from the courts of first and appellate instances. These decisions were deemed by the author to be the most significant ones adopted between the implementation of the provisions of Framework Decision 2008/909/JHA in Lithuania on 1 April 2015 and June 2023. It should be stressed that the decisions of district courts on the recognition and execution of decisions on a custodial sentence are final and not subject to appeal, and the competence of the Supreme Court of Lithuania in examining issues directly related to the non-recognition and non-enforcement of the decisions on a custodial sentence in Lithuania is limited. The Supreme Court of Lithuania typically only examines criminal cases reopened based on incorrect application of criminal law, which is usually related to the adaptation of the custodial sentence with the requirements of the LCC. Given the above, the case law of the Supreme Court of Lithuania is referred to only in exceptional cases. For the analysis of specific issues raised in the dissertation research, the judgments of the CJEU, the rulings of the Constitutional Court of Lithuania, and the opinions of the Advocates General of the CJEU are also relevant.

Other sources. This group of sources relevant to the thesis research includes all sources not classified as normative sources, specified literature, or case law, for instance, the *travaux préparatoires* of the adoption of Framework Decision 2008/909/JHA and the Lithuanian Law on Recognition. In addition, documents, reports, etc., of various international organisations such as the European Judicial Network (EJN), the European Organisation of Prison and Correctional Services (EUROPRIS), and the European Union Agency for Fundamental Rights (FRA) are relevant in the context of the whole dissertation research, since it summarises information relevant to improving legal cooperation among the EU Member States in criminal matters, including

legal cooperation among the EU Member States with regard to the transfer of prisoners for further execution of a custodial sentence.

7. RESEARCH METHODS

The dissertation research is comprehensively based on general methods of scientific knowledge: historical, systematic analysis, linguistic, comparative, judicial practice analysis, and descriptive statistics.

The *historical* approach has been used to analyse the development of the institute of legal cooperation between the EU Member States on transferring prisoners for further execution of a custodial sentence.

Systemic analysis has been used to analyse the provisions of Framework Decision 2008/909/JHA and the law implementing it – the Lithuanian Law on Recognition. It was also used to analyse Lithuanian case law on the recognition and enforcement of decisions on a custodial sentence and relevant scientific doctrine.

The *linguistic* method used for the dissertation research is significant in that it helped to reveal certain concepts used in the Framework Decision 2008/909/JHA and the Lithuanian Law on Recognition, especially the criteria for evaluating more favourable conditions for the social rehabilitation of a sentenced person (family, linguistic, cultural, social, economic links to the executing State) and their content.

The *comparative* method was applied by presenting examples of the practices of other EU Member States in the field of legal cooperation regarding the transfer of prisoners for further execution of a custodial sentence (e.g., to determine whether the transfer of the sentenced person to the executing State will facilitate his/her social rehabilitation) and comparing them with the legal regulation and the application of the law in Lithuania.

The method of *judicial practice analysis* was used to present and summarise the interpretations given by district and regional courts of Lithuania in cases concerning recognition and enforcement of decisions on custodial sentences, as well as by the Supreme Court of Lithuania in cases concerning incorrect application of criminal law or aggregation of sentences, which are relevant for the issues of recognition or refusal to recognize decisions on a custodial sentence in Lithuania.

The *descriptive statistics* method was used to present global statistics on prisoners serving prison sentences. It was also used to show the statistics from the Ministry of Justice of Lithuania and the Lithuanian Prison Service on how often and with which EU Member States Lithuania cooperates in transferring prisoners for further execution of a custodial sentence.

8. SUMMARY OF THE RESULTS OF THIS THESIS

The structure of the dissertation is in line with the object of the research and is consistent with the dissertation research tasks. The dissertation is composed of the introduction, research that is divided into three parts, conclusions, and proposals.

8.1. Summary of the Results of Part 1 ‘Transfer of prisoners for further execution of a custodial sentence as a form of international legal cooperation in criminal matters’

Part 1 of the thesis analyses and reveals how the institution of legal cooperation among the EU Member States for the transfer of prisoners, based on the principle of mutual recognition, has developed. In addition, this part analyses and reveals the essence of social rehabilitation as the *ratio legis* of the transfer of prisoners, the criteria for assessing the more favourable conditions of social rehabilitation, and the content of those criteria.

Part 1 has revealed that traditional international legal cooperation on the transfer of prisoners was primarily based on multilateral international treaties, mainly conventions, and bilateral (trilateral) international treaties concluded between individual States. It has been assumed that the social rehabilitation of the sentenced persons is best ensured by the transfer of the sentenced person to his/her State of nationality. The EU’s ambition to expand legal cooperation between EU Member States and to ensure that legal cooperation in the transfer of prisoners continues to be smooth and effective has led to the replacement of the traditional legal cooperation mechanism, based on a system of requests, with a model based on command. Since the first mention of the principle of mutual recognition in the context of criminal matters in 1999, mutual recognition has been identified as a cornerstone principle of legal cooperation in criminal matters between EU Member States and as an alternative to the harmonisation of EU Member States’ legislation. Mutual trust between EU Member States in each other’s legal systems and the decisions taken by judicial authorities (courts) is an integral part of the successful application of EU law based on the principle of mutual recognition. The principle of mutual recognition, which underpins the EU institution of legal cooperation in the transfer of sentenced prisoners to serve their sentences, is characterised by the fact that a decision on a custodial sentence taken in one EU Member State, which is transferred to another EU Member State must, in principle, be

recognised and enforced as if it had been taken by the national judicial authority (court).

Part 1 has also revealed that Framework Decision 2008/909/JHA does not define the concept of social rehabilitation as an objective of the transfer of prisoners. Nor is this concept clarified in the interpretations of the CJEU. On the one hand, EU Member States can define social rehabilitation in national laws implementing Framework Decision 2008/909/JHA. On the other hand, the absence of a common definition of social rehabilitation in the EU significantly increases the potential for different interpretations of the concept. In the opinion of the author of the dissertation, the vagueness of social rehabilitation has a negative impact on the mutual trust between the EU Member States, which is the basis for successful and effective cooperation between the EU Member States in the area of the transfer of prisoners. However, in the light of the criteria for assessing social rehabilitation set out in Article 9 of Framework Decision 2008/909/JHA, it must be concluded that the essence of social rehabilitation (facilitating the social reintegration of the sentenced person) consists of transferring a decision of another EU Member State on a custodial sentence to the EU Member State with which the sentenced person has the closest links (family, linguistic, cultural, social, economic, etc.), recognising that this will contribute positively to the implementation of social rehabilitation measures and, at the same time, to a more successful return to society (reintegration).

In addition, it was concluded that a decision on a custodial sentence should be recognised and enforced in the executing State only if it has established that the sentenced person has the closest family, linguistic, cultural, social, economic, and other relevant ties with that country. Linguistic links shall be established by considering whether the sentenced person has the knowledge and understanding of the official language (or languages) of the executing State or at least of the language in which communication in the place of imprisonment is ensured. Cultural links shall be determined by taking into account whether the values, customs, traditions, and religious beliefs held by the sentenced person and the community of the executing State coincide. Social ties are determined by whether the sentenced person is a member of the community of the executing State. Economic ties shall be determined by reference to whether the sentenced person has a place of residence (housing) in the executing State, is employed, earns an income, and pays taxes. Meanwhile, the sentenced person's family ties shall be determined not only by taking into account the definitions of family ties laid down in the LCC,

LCPE, and the Civil Code of Lithuania but also by assessing whether or not the sentenced person is bound to the person (or persons) residing in the executing State by a close, stable, real and emotionally attached relationship, the continuation of which is capable of contributing to his/her more effective social rehabilitation and reintegration in the society following the execution of the sentence.

The relevant case law in Lithuania regarding the assessment of social rehabilitation criteria for the sentenced person revealed that citizenship and formal residence in Lithuania are considered essential criteria for determining more favourable conditions for social rehabilitation. However, family and linguistic ties are not adequately considered in this regard. The author of the dissertation raises concerns about examples of case law that diminish the significance of specific criteria, such as family ties, when it comes to recognising and executing decisions on a custodial sentence in Lithuania. The author argues that all the criteria for social rehabilitation need to be assessed, both individually and in the context of other criteria.

8.2. Summary of the Results of Part 2 ‘Grounds and conditions for recognition and execution of decisions of other EU Member States on a custodial sentence in Lithuania’

The second part of the dissertation analyses and reveals the general provisions for recognising and enforcing a decision on a custodial sentence in Lithuania as the executing State. The grounds for refusal and their content are analysed separately. Due to the trends in case law, the following grounds for refusal are the main focus – the execution of the decision on a custodial sentence would violate fundamental human rights and/or freedoms, and the decision on a custodial sentence relates to a criminal act that does not constitute a crime or a misdemeanor under the LCC (Article 8(1)(1),(2) of the Lithuanian Law on Recognition). The second part also discusses the possibility of recognising and enforcing a decision on a custodial sentence in part.

Part 2 has revealed that most commonly, Lithuania recognises and enforces decisions of another EU Member State on a custodial sentence that was imposed on a person who is a citizen of Lithuania and has a place of residence here, or, if there is a judicial, administrative, or any other decision has been adopted in another EU Member State to deport or expel him/her to Lithuania after serving a sentence. In such cases, more favourable conditions for social rehabilitation in Lithuania are not one of the conditions for the transfer of a

prisoner and are not decisive for the recognition and enforcement (or refusal to recognise and enforce) of the decision on a custodial sentence in Lithuania. However, in the opinion of the author of the dissertation, even when deciding on the transfer of a sentenced person who is a citizen of Lithuania (or has both the citizenship of Lithuania and another (dual) citizenship) and whose place of residence is Lithuania, to Lithuania for further execution of his/her sentence, it is necessary to take into account whether he/she maintains real and stable family, cultural, social and economic ties with Lithuania. For example, has a family, lived, worked (or studied) in Lithuania before committing a criminal act, or has some other links to Lithuania. Meanwhile, a judicial, administrative, or other decision adopted in another EU Member State, according to which the person, who has served the sentence will be deported or expelled to Lithuania, is an immediate indication that the continued execution of the sentence in the issuing State is inconsistent with facilitating the social rehabilitation of the sentenced person, in particular, in the case where such a decision is of indefinite duration. It should also be emphasized that in cases where (1) the sentenced person withdraws his/her consent to be transferred back to Lithuania; or (2) his/her consent is given with a particular condition that would be unenforceable in Lithuania (for example, to shorten the imposed sentence if there are no legal grounds for it), it has to be concluded that there is no condition as provided for in Article 3(2)(2) of the Lithuanian Law on Recognition – consent of the sentenced person that Lithuania takes over the execution of the decision on a custodial sentence.

The grounds for refusal, set out in Article 9 of Framework Decision 2008/909/JHA and implemented in the legal systems of the EU Member States, are the only grounds on which the executing States may refuse to recognise a decision of another EU Member State on a custodial sentence. The analysis of grounds for refusal implemented into Article 8(1)(1–11) of the Lithuanian Law on Recognition has disclosed that their essence complies with the requirements set out in Article 9 of Framework Decision 2008/909/JHA. However, there are some inconsistencies in regard to implementing these grounds for refusal as mandatory and adding additional ground, according to which Lithuania, as the executing State, may refuse to recognise a decision on a custodial sentence if the execution of the decision on a custodial sentence would violate fundamental human rights and/or freedoms. In the opinion of the author of the dissertation research, the direct establishment of this ground for refusal in the Lithuanian Law on Recognition ensures that Lithuania fulfills the obligation of the EU Member States to respect fundamental human

rights, freedoms, and principles, which is directly laid down in the Framework Decision 2008/909/JHA.

Part 2 has also revealed that in most cases, the recognition of a decision on a custodial sentence is refused on the grounds that (1) the decision on a custodial sentence has been taken in respect of a criminal act that may be covered by the criminal law of Lithuania, and the limitation period for the execution of a judgment of conviction as provided for in Article 96 of the LCC has expired; (2) the received certificate has not been translated into the Lithuanian language, or a translation into the Lithuanian language of the decision on a custodial sentence or of its essential parts has not been obtained, where the content of these documents is insufficient to decide and the court has requested that a translation be provided; (3) at the time of the receipt of the decision on a custodial sentence and the certificate, less than 6 months of the custodial sentence remain to be served by the sentenced person. It should be stressed that, according to Article 8(1)(3) of the Lithuanian Law on Recognition, a court should refuse to recognise a decision on a custodial sentence on the grounds that the limitation period for the execution of the sentence, provided for in Article 96 of the LCC, has expired, only if the court determines that the sentenced person has not, during the intervening period, avoided the completion of the sentence and has not committed any new criminal acts. What is more, courts usually adopt reasonable decision in refusing to recognise a decision on a custodial sentence if the certificate or a decision itself lacks information on the essential facts of the case, such as the factual circumstances of the criminal act and the sentence imposed (type and/or length of sentence). Since the ground for refusal concerning remaining sentences of less than 6 months, which is based on the inability to successfully implement social rehabilitation measures within a shorter period in the executing State, could, in the opinion of the author of the thesis, in exceptional cases, be extended to instances where the remaining sentence is longer than 6 months but is less than 1 year, and where there are reasonable grounds to doubt that transferring the sentenced person to an executing State would not fulfill the aim of facilitating the sentenced person's social rehabilitation.

As regards the ground for refusal – the execution of the decision on a custodial sentence would violate fundamental human rights and/or freedoms (Article 8(1)(1) of the Lithuanian Law on Recognition), it is essential to mention that typically, neither the differences in places of imprisonment or conditional release in the issuing State and Lithuania, nor the threat to the safety of sentenced persons during the serving of their sentence in Lithuania,

which is not substantiated by objective data, constitutes a violation of the fundamental human rights and/or freedoms. The right of the sentenced person to conditional release, the security of the sentenced persons in places of imprisonment, and meals (as far as possible, taking into account the religious beliefs of the sentenced person) is ensured based on the provisions of the LCPE, which apply to a sentenced person serving a sentence in Lithuania. Courts often reject the arguments of a sentenced persons or their lawyers if they lack objective data to support their claims that executing their sentence in Lithuania would violate their fundamental rights and freedoms. The author of the thesis believes that the refusal to recognise a decision on a custodial sentence solely for the convenience of a sentenced person should not be considered a valid reason for refusal. This is particularly relevant when the sentenced person has ties to Lithuania through nationality, place of residence, and strong connections with the language, family, economy, and society. These ties directly contribute to the more favourable conditions for the social rehabilitation of the sentenced person.

Lithuania verifies double criminality for all criminal acts. The absence of double criminality as a ground for refusal is established if the court finds that the act (or acts) committed by the sentenced person in the issuing State does not constitute a crime or a misdemeanour under the LCC. It should be noted that to decide whether the act (or acts) committed by the sentenced person constitutes a criminal act under the LCC, it is sufficient to compare the facts of the criminal act (or acts) committed by the sentenced person in the issuing State with the constituent elements of the criminal acts laid down in the Special Part of the LCC. Suppose it is established that the act (or acts) committed by the sentenced person in the issuing State constitute a crime or misdemeanour provided for in an article (part, paragraph) of the Special Part of the LCC. In that case it is concluded that double criminality is verified. Conversely, suppose it is established that the act (or acts) committed by the sentenced person in the issuing State constitute does not correspond to any of the articles of the Special Part of the LCC. In that case, the conclusion shall be that there is no double criminality and that there is a ground for refusal to recognise and enforce the decision of a custodial sentence pursuant to Article 8(1)(2) of the Lithuanian Law on Recognition.

Regarding partial recognition of a decision on a custodial sentence, it is noteworthy to add that decision of another EU Member State on a custodial sentence may be partially recognised if (1) it was adopted in respect of at least several criminal acts and (2) any of the grounds for refusal set out in

Article 8(1)(1–11) of the Lithuanian Law on Recognition is established in respect of a particular (at least one) criminal act (or criminal acts). Relevant Lithuanian case law shows that, as a rule, a decision of another EU Member State on a custodial sentence is partially recognised when at least one act committed by the sentenced person in the issuing State does not meet the requirement of double criminality, – it is recognised as an administrative offence under the Lithuanian Code of Administrative Offences, or as an infringement of a special law of Lithuania.

8.3. Summary of the Results of Part 3 ‘Adaptation of a custodial sentence imposed by another EU Member State with the requirements of the LCC and the LCPE’

The third part of the dissertation research is devoted to analysing and disclosing the procedure for adapting a custodial sentence imposed by a decision of another EU Member State with the requirements of the LCC. The following stages of the adaptation of the sentence are distinguished: the selection of the article of the Special Part of the LCC and the determination of the duration of the remaining sentence. A separate analysis is made of the issues related to the adaptation of the sentence when a person has been convicted in another EU Member State for the commission of several criminal acts and when there is an overlap of convictions (a conviction by a court in Lithuania and by another EU Member State) in respect of the same person. In addition, the third part of the dissertation analyses and reveals the problem of determining the place where the sentence is to be served when a decision of another EU Member State on a custodial sentence is recognised and executed in Lithuania.

Part 3 has revealed that the selection of the article of the LCC, which corresponds to the criminal act committed in the issuing State, depends on the factual circumstances as set out in the decision on a custodial sentence and described in the certificate. It is not required that both the issuing and the executing States have the same legal qualification for the criminal act committed by the sentenced person. Thus, comparing the factual circumstances of the criminal act committed by the sentenced person in the issuing State and in the Special Part of the LCC may lead to different definitions and qualifications of the criminal acts. Moreover, a single criminal act committed by the sentenced person in the issuing State may correspond to more than one article of the Special Part of the LCC, and conversely, several criminal acts committed by the sentenced person in the issuing State may

correspond to only one article of the Special Part of the LCC. It should be stressed that in cases where the criminal act committed by the sentenced person in the issuing State was not completed and terminated at the stage of preparation or attempt or where the criminal act was committed in complicity, in addition to the article of the Special Part of the LCC, it is obligatory that the article of the General Part of the LCC corresponding the situation must be chosen and indicated.

Part 3 has also shown that if a decision of another EU Member State on a custodial sentence is recognised in Lithuania, the sentence imposed must be adapted to the requirements of the LCC. In case of partial recognition of a decision of another EU Member State on a custodial sentence, only those sentences imposed for criminal acts, which comply with double criminality and for which the decision on a custodial sentence is recognised in Lithuania. The sentence imposed does not comply with the requirements of the LCC when it exceeds the maximum term of a sentence provided for in the article of the Special Part of the LCC, which corresponds to the criminal act committed in the issuing State (for minors – 10 years, if the maximum term of a sentence (imprisonment) exceeds 10 years). In this case, the sentence imposed must be shortened to the maximum term of a sentence provided for in the article of the Special Part of the LCC, which corresponds to the criminal act committed in the issuing State (for minors – up to 10 years, if the maximum term of a sentence (imprisonment) established in the sanction exceeds 10 years of a sentence (imprisonment)). The sentence imposed shall remain unchanged where it complies with the requirements of the LCC: (1) is equal to or less than the minimum term of a sentence provided for in the article of the Special Part of the LCC corresponding to the criminal act to the criminal act committed by the sentenced person in the issuing State, or (2) falls within minimum and maximum terms of a sentence provided for in the article of the Special Part of the LCC corresponding to the criminal act to the criminal act committed by the sentenced person in the issuing State, or (3) is equal to the maximum term of a sentence provided for in the article of the Special Part of the LCC corresponding to the criminal act to the criminal act committed by the sentenced person in the issuing State.

To properly adapt a custodial sentence imposed on a sentenced person for several criminal acts with the requirements of the LCC, the sentence imposed must be compared: (1) with the maximum final combined punishment that may be imposed for several criminal acts under the articles of the Special Part of the LCC (fully cumulative punishment) and (2) with the maximum of

20 years of imprisonment, since a final combined punishment may not exceed a 20 year of imprisonment (for minors – 10 years). A custodial sentence imposed by a decision of another EU Member State for several criminal acts does not comply with the requirements of the LCC if it exceeds the maximum length of the final combined punishment that could be imposed for several criminal acts or the maximum length of the sentence that could be imposed on minors. If the length of the custodial sentence imposed for several criminal acts exceeds the length of the final fully cumulative sentence, the length of the custodial sentence shall be adapted by reducing the length of the custodial sentence to the maximum length of the final fully cumulative sentence that may be imposed for several criminal acts under the articles of the Special Part of the LCC, and, if that maximum length exceeds 20 years of imprisonment, up to 20 years of imprisonment. For minors, up to 10 years' imprisonment if the maximum of the final fully cumulative sentence exceeds 10 years. The sentence imposed shall remain unchanged if it is equal to or less than the maximum of the final fully cumulative sentence that may be imposed for several criminal acts under the articles of the Special Part of the LCC, and it does not exceed 20 years (for minors – 10 years) of imprisonment.

Neither the Lithuanian Law on Recognition nor the LCC contains a rule on how to execute – jointly or separately – a final conviction of a court of Lithuania in respect of the same person, by which a custodial sentence is imposed, and a decision of another EU Member State on a custodial sentence, which is recognised and enforced in Lithuania. The relevant Lithuanian case law is also inconsistent in this respect. In many cases, national courts unjustifiably invoke Article 64 of the LCC and combine the sentences of imprisonment imposed on the same person by the sentences of Lithuania and another EU Member State. However, Article 64 of the LCC is aimed at the combination of sentences in the case of overlapping national convictions, and a custodial sentence recognised in Lithuania from another EU Member State does not become a national conviction. Thus, in cases where the same person has been sentenced to imprisonment both by a final conviction handed down by a court of Lithuania and by a decision on a custodial sentence recognised in Lithuania by another EU Member State, the sentences imposed by these convictions should not be combined, and such convictions should be enforced separately.

In addition to this, Part 3 has revealed that a court must include into the term of a sentence the entire term of a sentence or any other measure served in another EU Member State and the whole term of pre-trial detention involving

detention and remand of a sentenced person in another EU Member State or Lithuania pending a decision, to take over the execution of a decision on a custodial sentence by Lithuania. Milder precautionary measures than the time spent in custody or detention shall not be included in the sentence term. According to the case law of the CJEU, the time spent by the sentenced person working in the prison of the issuing State is not included in the sentence.

Currently, there are no provisions in the Lithuanian Law on Recognition according to which a court, when deciding on the recognition and execution of another EU Member State decision on a custodial sentence (where a convicted person is imposed a fixed-term custodial sentence), should choose the place where the sentence is to be served. The penitentiary institution selects the place where the sentence is to be served under Article 30(2) of the LCPE and only after the decision to recognise and enforce the decision of another EU Member State on a custodial sentence has been adopted. Thus, the question of selecting the place where the sentence is to be served, which is directly linked to the legal status (the scope of his/her rights, freedoms, and obligations) of the sentenced person at the stage of adoption of the decision to recognise and enforce another EU Member State decision on a custodial sentence is not addressed.

9. CONCLUSIONS

1. The establishment of the institution of legal cooperation among EU Member States in the transfer of prisoners for further execution of the custodial sentence, based on the principle of mutual recognition, is the result of the EU Member States' intention to ensure more effective legal cooperation among the EU Member States, compared to legal cooperation under traditional multilateral conventions and/or bilateral (trilateral) agreements between individual states, by recognising and enforcing a decision of another EU Member State on a custodial as if it had been taken by a national judicial authority (a court).
2. A decision of another EU Member State on a custodial sentence convicting a person who is a Lithuanian citizen and who formally, according to the Population Register of Lithuania, has his/her place of residence in Lithuania should be recognised and enforced in Lithuania only if it is evident that the sentenced person is also linked to Lithuania by family, social, cultural, economic and other ties, recognising that this will contribute positively to more effective implementation of the social rehabilitation measures and, at the same

- time, to a more successful return of the sentenced person to the society (reintegration) after the completion of his/her sentence.
3. Refusal to recognise and execute a decision of another EU Member State on a custodial sentence that is forwarded to Lithuania as the executing State shall be possible only if at least one of the grounds for refusal, which is exhaustively listed in Article 8(1) of the Lithuanian Law on Recognition is established. If a decision on a custodial sentence has been rendered in respect of several criminal acts and the grounds for refusal are not established in respect of all criminal acts but in respect of only one (or several) of them, the decision on a custodial sentence may be recognised and enforced partially in Lithuania.
 4. At the stage of adaptation of a custodial sentence imposed by another EU Member State with the requirements of the LCC, the article (part, paragraph) of the Special Part of the LCC, and in cases where the criminal act committed by the sentenced person in the issuing State was not completed and was terminated at the stage of preparation or attempt, or was committed in association with an accomplice and the article (part, paragraph) of the General Part of the LCC, shall be selected in the light of the factual circumstances of the commission of the criminal act. There is no requirement that the legal assessment of the criminal act (or several criminal acts) under the criminal law of the issuing State and the LCC should be identical (the criminal act (or several criminal acts) committed corresponds to the same type of act and/or groups of acts in terms of the degree of dangerousness, or that identical terms are used when introducing it into the LCC); therefore, it is possible to have a situation in which a single criminal act committed in the issuing State corresponds to several criminal acts provided for by the Special Part of the LCC, and, in which several criminal acts committed in the issuing State corresponds to a single criminal act provided for in the Special Part of the LCC.
 5. The decision of another EU Member State on a custodial sentence shall be recognised and executed in Lithuania without any changes, except in cases when the length of the imposed sentence, when compared with the minimum and maximum limits of the sentence provided for in the sanction of the article (part, paragraph) of the Special Part of the LCC and the requirements of the General Part of the CC of the LCC, is found to be higher than (1) the maximum length of the imprisonment sentence that could be imposed for a particular criminal offence under an article (part, paragraph) of the Special Part

of the LCC; or 2) the maximum length of the final fully cumulative term of imprisonment that could be imposed for several criminal offences under the articles (parts, paragraphs) of the Special Part of the LCC, or 20 years of imprisonment, if the final fully combined punishment exceeds 20 years; or 3) the maximum length of the term of 10 years of imprisonment which could be imposed on minors.

10. PROPOSALS

According to the results of the dissertation research, the proposals fall into three groups according to their content and purpose: (1) proposals related to the interpretation of the provisions of the Lithuanian Law on Recognition, (2) proposals related to the development of legal doctrine, and (3) proposals related to legislation (*de lege ferenda*). It is to be noted that the proposals are not presented in order of significance but in order of the structure of the thesis.

Proposals related to the interpretation of the provisions of the Lithuanian Law on Recognition

1. One of the conditions for the recognition and execution of a decision of another EU Member State on a custodial sentence in Lithuania is – the sentenced person is a citizen of Lithuania (Article 3(1)(1) and (2)(1) of the Lithuanian Law on Recognition). In case a person sentenced by a decision of another EU Member State on a custodial sentence has (dual) citizenship of Lithuania and another EU Member State, it is proposed to apply the principle of ‘effective nationality’ and, based on this principle, to determine to which EU Member State the sentenced person has a real (factual) link based on the mutual possession and exercise of rights and obligations. To achieve this objective, it is proposed that the application of the principle of ‘effective nationality’ be enshrined in the Lithuanian Law on Recognition.
2. One of the conditions for the recognition and execution of a decision of another EU Member State on a custodial sentence in Lithuania is – the sentenced person has his/her place of residence in Lithuania (Article 3(1)(2) of the Lithuanian Law on Recognition). Suppose it is established that a citizen of Lithuania, who has been sentenced by a decision of another EU Member State on a custodial sentence and who is a resident of Lithuania, has declared his/her departure from Lithuania. In that case, it should be proposed to determine the exact date of the declared departure and to assess to which country –

Lithuania or the country to which the sentenced person has declared his/her departure – the sentenced person is connected by closer linguistic, family, cultural, social, economic and other ties.

Proposals related to the development of legal doctrine

3. Unlike Framework Decision 2008/909/JHA, the Lithuanian Law on Recognition establishes the grounds for a refusal as mandatory grounds, obliging competent national courts to refuse to recognise and execute in Lithuania a decision on a custodial sentence if at least one ground for refusal is established. Moreover, Article 8(1)(1) establishes a ground for refusal – executing the decision on a custodial sentence would violate fundamental human rights and/or freedoms, which is not *expressis verbis* mentioned in Framework Decision 2008/909/JHA. Thus, it is proposed that reference be made to the CJEU for a preliminary ruling, the questions referred for a preliminary ruling being whether the provisions of Article 3(4) and Article 9 of Framework Decision 2008/909/JHA, taken together or in isolation, are to be interpreted and construed as precluding national legislation under which, first, that the competent national courts are obliged to refuse to recognise and enforce a decision on a custodial sentence if they find at least one ground for refusal and, second, that they would refuse to recognise a decision on a custodial sentence if they found that the enforcement of such a decision would violate fundamental human rights and/or freedoms.

Proposals related to legislation (de lege ferenda)

4. The LCC does not expressly provide a special rule for the combination of custodial sentences imposed on the same person by a Lithuanian court and a decision of another EU Member State on a custodial sentence recognised in Lithuania; therefore, the sentences imposed by these convictions should not be combined, and such convictions should be enforced separately. Suppose amendments to Article 64 of the LCC are adopted, i.e., to add paragraph 6 to Article 64 of the LCC and to provide that foreign convictions imposing a custodial sentence, recognised and enforced in Lithuania, shall no longer be combined and executed separately. In that case, it is suggested to amend Article 9(7) of the Lithuanian Law on Recognition and to provide that custodial sentences imposed on the same person by a final conviction of a Lithuanian court and by a decision of another EU Member State on a custodial sentence, which

is recognised and enforced in Lithuania, are no longer combined and are enforced separately.

5. There is no specific rule in the Lithuanian Law on Recognition regarding determining the place where a custodial sentence imposed by another EU Member State is to be served. As a result, national courts do not make decisions on this issue while adapting a custodial sentence to the requirements of the LCC and the LCPE. This lack of clarity in the legal regulation contradicts the principles of legal certainty and the restriction of human rights and freedoms only when necessary and according to established procedures. To address this issue, it is proposed to amend the Lithuanian Law on Recognition and establish that if a decision of another EU Member State on a custodial sentence is recognised and enforced in Lithuania, the competent national court should determine the place where the sentence is to be served on the provisions established in Article 30(2) of the LCPE.

INFORMATION ABOUT THE DISSERTATION AUTHOR

Education

2018 and 2023 PhD Studies at Vilnius University Faculty of Law.

2013 and 2018 Master's degree from Vilnius University Faculty of Law.

Professional experience

2019 – present Researcher and Lecturer at Vilnius University Faculty of Law. Subjects: Lithuanian Criminal Law (General Part), Staging of National Criminal Proceedings, Problematic Issues of the Implementation of Criminal Liability, International and European Union Criminal Law.

2016 – 2019 Legal Assistant and Associate at law firm Sorainen and partners.

Main scientific and research projects

July 2022 – academic visit in the Grand Duchy of Luxembourg, Luxembourg City, CJEU (financed by the Research Council of Lithuania after winning the funding for the academic visit for the second half of 2022 and by the Vilnius University Doctoral Fund).

2021 and 2022 Junior Researcher in the research project 'Challenges of the Systemicity of the Special Part of the Criminal Code' (CRIMCODE-SPEC) carried out by the Department of Criminal Justice of the Faculty of Law of Vilnius University, during which the monograph 'Challenges of the Systemicity of the Special Part of the Criminal Code of the Republic of Lithuania' was prepared. The project was financed by the Research Council of Lithuania (agreement No. S-MIP-19-18/(1.78)SU-1074).

Significant expert activity, membership

Member of the Centre for Criminal Policy and EU Criminal Law Research at Vilnius University Faculty of Law.

PADĖKA

Esu nuoširdžiai dėkinga įkvėpėjams ir tiems, kurie nuo pat teisės studijų Vilniaus universiteto Teisės fakultete pradžios tikėjo manimi ir šiuo mano pasirinktu akademinio išbandymo keliu. Dėl Jūsų paskatinių ir supratingumo šis intensyvus ir permainingas mokslinis laikotarpis buvo kupinas nuostabių akimirkų.

Ačiū Šeimai už nuolatinį palaikymą.

Ačiū gerbiamam Vilniaus universiteto Teisės fakulteto profesoriui Gintarui Švedui už kryptingą vadovavimą, vertingus komentarus ir pastabas. Be to, už galimybę drauge parengti ir publikuoti su disertacijos tematika susijusių mokslinių tyrinėjimų rezultatus užsienio moksliniuose leidiniuose.

Ačiū Vilniaus universiteto Teisės fakulteto bendruomenės nariams, bendraminčiams ir kritikams, kurie prisidėjo prie mano akademinio tobulėjimo ir disertacijos teksto tobulinimo. Jūsų patarimai ir žinios buvo nepaprastai naudingi.

Atskirai noriu padėkoti 805 kabineto kolegėms Gabrielei, Ramunei ir Justynai, kurios įkvėpė mane savo pavyzdžiu. Džiaugiuosi, kad dėl šio pasirinkimo tapome draugėmis.

MOKSLINIŲ PUBLIKACIJŲ SĄRAŠAS

Knygos dalis

- 1) Švedas, G., **Markevičiūtė, U.** (2020). The EPPO Implementation: a Perspective From the Republic of Lithuania. Iš: Ligeti, K., Antunes, M. J. ir Giuffrida, F. (red.) (2020). *The European Public Prosecutor's Office at Launch: Adapting National Systems Transforming EU Criminal Law*. Wolters Kluwer Italia, 171–185.
- 2) Švedas, G., **Markevičiūtė, U.** (2023). Problematic Grounds for Non-recognition of Foreign Judgments Imposing Custodial Sentences. Iš: Klimek, L. ir Saktorova, L. (red.) (2023). *Recognition of Foreign Judicial Decisions in Comparative Perspective*. Prague: Leges, 35–54.

Straipsniai mokslo leidiniuose

- 3) Markevičiūtė, U. (2021). Socialinės reabilitacijos samprata ir kriterijai nuteistuosius laisvės atėmimu perduodant toliau atlikti bausmę. *Teisė*, 120, 66–82. doi: 10.15388/Teise.2021.120.5.
- 4) Markevičiūtė, U. (2021). Assessment of Social Rehabilitation as the Main Purpose of Framework Decision 2008/909/JHA on the Transfer of Prisoners in the Light of the Lithuanian Experience. *Vilnius University Open Series*, 87–94 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.journals.vu.lt/open-series/article/view/24055>.
- 5) Markevičiūtė, U. (2022). Laisvės atėmimo bausmės trukmės nustatymas derinant kitos Europos Sąjungos valstybės narės teismo paskirtą laisvės atėmimo bausmę su Lietuvos Respublikos baudžiamaisiais įstatymais. *Teisė*, 123, 115–132. doi: 10.15388/Teise.2022.123.8.

MOKSLINIŲ RENGINIŲ, KURIUOSE BUVO PASKELBTI DISERTACIJOS TYRIMŲ REZULTATAI, SĄRAŠAS

- 1) Pranešimas pavadinimu „Assessment of Social Rehabilitation as the Main Purpose of Framework Decision 2008/909/JHA on the Transfer of Prisoners in the Light of the Lithuanian Experience“ 9-ajame tarptautiniame Europos baudžiamosios teisės akademinio tinklo (angl. *ECLAN*) doktorantų seminare „The significance of EU criminal law in the 21st century: the need for further harmonisation or new criminal policy?“ nuotoliniu būdu, 2021.
- 2) Pranešimas pavadinimu „Transfer of Prisoners in the EU During the COVID-19 Pandemic: Lithuanian Example“ 9-ojoje tarptautinėje doktorantų ir jaunųjų teisėtyrininkų konferencijoje „Everything You Always Wanted to Know About Law (But Were Afraid to Ask)“ Vilniuje, Lietuvoje, 2022.
- 3) Pranešimas pavadinimu „Nuteistųjų laisvės atėmimo perdavimo toliau atlikti bausmę probleminės aktualijos“ Vilniaus universiteto Teisės fakulteto renginio „Teisės mokslo pavasaris“ konferencijoje „Lietuvos baudžiamosios justicijos kodifikuotosios teisės taikymo dvidešimtmetis“ Vilniuje, Lietuvoje, 2023.
- 4) Pranešimas pavadinimu „Why do Lithuanians Convicted in Another EU Member State Not Want to be Transferred Back to Lithuania to Continue their Custodial Sentence?“ 11-ajame tarptautiniame Europos baudžiamosios teisės akademinio tinklo (angl. *ECLAN*) doktorantų seminare „The Future of European Criminal Law?“ Liverpulyje, Jungtinėje Karalystėje, 2023.

INFORMACIJA APIE DISERTACIJOS AUTORE

Išsilavinimas

2018–2023 m. Vilniaus universiteto Teisės fakultetas (socialiniai mokslai, teisė, doktorantūros studijos).

2013–2018 m. Vilniaus universiteto Teisės fakultetas (socialiniai mokslai, teisė, magistro studijos).

Darbo patirtis

2023 m. – dabar – lektorė Vilniaus universiteto Teisės fakultete. Dėstomi dalykai: Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis I/II d. (ir II/II d.), Baudžiamojo proceso inscenizacija, Baudžiamosios atsakomybės realizavimo problemos, Tarptautinė ir ES baudžiamoji teisė.

2019–2023 m. – tyrėja Vilniaus universiteto Teisės fakultete.

2018–2019 m. – teisininkė advokatų kontoroje „Sorainen ir partneriai“.

2016–2018 m. – teisininko padėjėja advokatų kontoroje „Sorainen ir partneriai“.

Stažuotės, projektai

2022 m. liepos 1 d. – 2022 m. liepos 15 d. akademinė stažuotė Liuksemburgo Didžiojoje Hercogystėje, Liuksemburgo mieste, ESTT (finansuota Lietuvos mokslo tarybos, laimėjus paramą akademinėi išvykai 2022 m. II pusmečio konkurse, ir Vilniaus universiteto doktorantūros fondo lėšomis).

2021–2022 m. jaunesnioji mokslo darbuotoja Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Baudžiamosios justicijos katedros vykdytame mokslo projekte „Baudžiamojo kodekso Specialiosios dalies sistemiškumo iššūkiai“ (CRIMCODE-SPEC), kurio metu parengta monografija „Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso Specialiosios dalies sistemiškumo iššūkiai“. Projektą finansavo Lietuvos mokslo taryba (sutarties Nr. S-MIP-19-18/(1.78)SU-1074).

Mokslinė ir ekspertinė veikla

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Baudžiamosios politikos ir ES baudžiamosios teisės mokslo centro narė.

Vilniaus universiteto leidykla
Saulėtekio al. 9, III rūmai, LT-10222 Vilnius
El. p. info@leidykla.vu.lt, www.leidykla.vu.lt
bookshop.vu.lt, journals.vu.lt
Tiražas 20 egz.